

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

David Sehnálek, Vladimír Týč
a kolektiv

SOUDNÍ DVŮR EU A VÝKLAD PRÁVA EVROPSKÉ UNIE

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS

IURIDICA
Editio Scientia

vol. 569

SPISY PRÁVNICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

řada teoretická, Edice Scientia
svazek č. 569

SOUDNÍ DVŮR EU A VÝKLAD PRÁVA EVROPSKÉ UNIE

David Sehnálek, Vladimír Týč
a kolektiv

Masarykova univerzita
Brno 2016

Vzor citace

SEHNÁLEK, David ; TÝČ, Vladimír a kol. *Soudní dvůr EU a výklad práva Evropské unie*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016. 188 s. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, edice Scientia, sv. č. 569. ISBN 978-80-210-8396-7.

CIP - Katalogizace v knize

Sehnálek, David

Soudní dvůr EU a výklad práva Evropské unie / David Sehnálek, Vladimír Týč a kolektiv. --1. vydání. -- Brno: Masarykova univerzita, 2016. 188 stran. -- Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, svazek č. 569. ISBN 978-80-210-8396-7 (brož.)

341.171(4)* 340.132* (048.8:082)*

- Soudní dvůr Evropských společenství
- Evropská Unie
- evropské právo
- výklad práva
- kolektivní monografie

34 – Právo [16]

Tato publikace vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „Publikace vědeckých monografií IV“ č. MUNI/A/1203/2015 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2016.

JUDr. David Sehnálek, Ph.D. - editorství, úvod, kap. X.3, závěr

prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc. - kap. XI, resumé

JUDr. Igor Blahušiak, Ph.D. - kap. V

Mgr. Kateřina Hlinková - kap. IX.1

JUDr. Radim Charvát, Ph.D. - kap. VI

prof. JUDr. Richard Král, LL.M., Ph.D., DSc. - kap. X.2

JUDr. Mgr. Michal Mrva, LL.M, PhD. a JUDr. Nadežda Vaculíková, PhD. - kap. X.1

JUDr. Mária Patakyová - kap. II a III

doc. JUDr. PhDr. Ing. Michael Siman, PhD., D.E.A. - kap. IV

JUDr. Kristina Špottová - kap. I, VII a VIII

Mgr. Romana Vaňková - kap. IX.2

Recenzent: doc. JUDr. Václav Stehlík, Ph.D., LL.M.

© 2016 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8396-7

OBSAH

Seznam zkratok.....	9
Úvod a pojetí publikace.....	11
I Soudní dvůr EU a jeho ukotvení v primárním právu Evropské unie	13
II Právomoc Súdneho dvora EU interpretovať právo Európskej únie	15
II.1 Právomoc k interpretácii práva EU vo formálnom zmysle.....	15
II.1.1 Pramene práva a Súdny dvor	18
II.1.2 Právomoci Únie a implicitná akceptácia	19
II.2 Právomoc k interpretácii práva EU v materiálnom zmysle.....	22
III Inštančná záväznosť interpretačných rozhodnutí	25
III.1 Generálni advokáti a ich vplyv na rozhodovanie Súdneho dvora EU a záväznosť jeho rozhodnutí.....	27
IV Právoplatnosť prejudiciálneho rozsudku a jeho deklaratórny charakter.....	31
IV.1 Rozsudok o výklade práva Únie	31
IV.2 Rozsudok o platnosti sekundárneho práva Únie	39
V Potenciál a limity interpretácie európskeho práva: niekoľko praktických príkladov.....	45
V.1 Jazyk ako obmedzujúci faktor interpretácie.....	45
V.1.1 Pojem regulatórnych aktov.....	45
V.1.2 Pôvod pojmu: Konvent o budúcnosti Európy a Zmluva o ústave pre Európu	47
V.1.3 Lisabonská zmluva a jej jazykové verzie.....	49
V.1.4 Tvorba noriem prostredníctvom interpretácie existujúcich pravidiel 50	
V.1.5 Inštitucionalizovaná interpretácia pravidiel európskeho práva: mediinštitucionálne dohody	51
V.1.6 Limity tvorby práva interpretáciou zo strany inštitúcií EÚ.....	54
V.2 Mediinštitucionálne dohody a legislatívny proces.....	56
V.3 Intepretačná činnosť inštitúcií a rozpočtová procedúra.....	60
V.4 Záver	66

VI	Příklad kreativní interpretace práva Soudním dvorem EU: Vytvoření dichotomie existence práv k duševnímu vlastnictví a jejich výkonu	67
VI.1	Interpretační řešení konfliktu mezi volným pohybem zboží a právy k duševnímu vlastnictví Soudním dvorem EU.....	68
VI.2	Autorská práva.....	69
VI.2.1	Judikatura Soudního dvora EU	69
VI.2.2	Harmonizace	73
VI.3	Ochranné známky.....	73
VI.3.1	Judikatura Soudního dvora EU	73
VI.3.2	Harmonizace	75
VI.4	Patenty	75
VI.4.1	Judikatura Soudního dvora EU	76
VI.4.2	Harmonizace	78
VI.5	Závěr.....	79
VII	Extenzivní interpretace práva Soudním dvorem EU a spory institucí	81
VII.1	Izoglukóza.....	81
VII.2	Zelení	83
VII.3	Černobyl.....	86
VIII	Změna postavení Soudního dvora EU jako řešení problému extenzivní interpretace práva Evropské unie?	89
IX	Externí vlivy na interpretaci práva Evropské unie - interakce s vnějším prostředím Evropské unie	95
IX.1	Interakce Soudního dvora EU a Soudního dvora Evropského sdružení volného obchodu	95
IX.1.1	Soudní dvůr ESVO.....	97
IX.1.2	Právo Evropského hospodářského prostoru	99
IX.1.3	Interakce SDEU a SD ESVO.....	100
IX.1.4	SDEU, SD ESVO a interpretace práva	105
IX.1.5	Právní homogenita EHP	107
IX.1.6	Závěr.....	110
IX.2	Interakce Soudního dvora EU a Evropského soudu pro lidská práva	112
IX.2.1	Interpretace Úmluvy před Evropským soudem pro lidská práva	113
IX.2.2	Úmluva a evropský konsensus.....	115
IX.2.3	Interpretace Úmluvy Soudním dvorem EU	119
IX.2.4	Závěr.....	122

X	Ovlivňování interpretace práva členských států právem Evropské unie - interakce s vnitřním prostředím	
	Evropské unie	125
X.1	Súdny dvor EÚ verzus ústavné súdy členských štátov – vojna či spolupráca?.....	125
X.1.1	Ústavnokonformný a eurokonformný výklad práva.....	125
X.1.2	Vojna či spolupráca?.....	129
X.1.3	Záver.....	137
X.2	Specifika výkladu sméreníc EU pro účely jejich transpozice	138
X.2.1	Specifika použítí výkladových metod	138
X.2.2	Specifika zamérení výkladu sméreníc EU pro účely jejich transpozice	140
X.2.3	Závěrem	149
X.3	Projevy unijního práva při výkladu práva vnitrostátního ve věcech mimo oblast transpozice.....	149
XI	Interpretační prohlášení v mezinárodním smluvním právu a v právu EU	159
XI.1	Pojem interpretačních prohlášení a jejich typy.....	159
XI.2	Interpretační prohlášení jako skrytá výhrada.....	163
XI.3	Shrnující závěry k interpretačním prohlášením v mezinárodním právu	165
XI.4	Interpretační prohlášení a zřizovací smlouvy EU.....	165
XI.4.1	Společná interpretační prohlášení k Smlouvě o EU a Smlouvě o fungování EU.....	166
XI.4.2	Specifický výkladový institut pro Listinu základních práv EU	169
XI.4.3	Shrnutí pro právo EU	170
	Závěr.....	171
	Resumé	175
	Literatura a další použité zdroje	177
	Autorský kolektiv	187

SEZNAM ZKRATEK

Dohoda o EHP	Dohoda o Evropském hospodářském prostoru
Dohoda o KÚ a SD ESVO	Dohoda o založení Kontrolního úřadu a Soudního dvora ESVO
EHP	Evropský hospodářský prostor
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropského sdružení volného obchodu
MID	Meziinstitucionální dohody
občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SD EHP	Soudní dvůr Evropského hospodářského prostoru
SD ESVO	Soudní dvůr Evropského sdružení volného obchodu
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SES	Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, posléze přejmenovaná na Smlouva o založení Evropského společenství, nyní Smlouva o fungování Evropské unie
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Soudní dvůr EU	Soudní dvůr Evropské unie = Evropský soudní dvůr (běžné vžitě označení)

Státy ESVO	Státy Evropského sdružení volného obchodu, které vstoupily do Evropského hospodářského prostoru
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Vídeňská úmluva	Vídeňská úmluva o smluvním právu

ÚVOD A POJETÍ PUBLIKACE

Téma interpretace práva Evropské unie není téma nové, dosud v odborné literatuře nijak nezpracované. Nepochybně je to ale téma stále aktuální, jehož zkoumání je nezbytné a podnětné, a to jak z teoreticko-právního hlediska, tak i pro svůj význam pro právní praxi. Tato monografie se proto na právě problematiku výkladu prováděného Soudním dvorem EU zaměřuje.

Jejím cílem je v prvé řadě v obecné rovině identifikovat základní specifika postavení Soudního dvora EU v institucionální struktuře Evropské unie a jeho pravomoc v oblasti výkladu práva a dále podrobně rozebrat zvláštnosti, jimiž se výklad práva prováděný Soudním dvorem typicky vyznačuje. Tyto otázky jsou zkoumány v první čtyřech kapitolách této publikace a do publikace byly zařazeny proto, že jsou významné a určující pro kapitoly následující. Od postavení Soudního dvora EU a jeho vztahu k jiným orgánům Evropské unie, jakož i k soudům členských států se totiž odvíjí možnosti, které tato vrcholná unijní soudní instituce při výkladu unijního práva má.

Dalším cílem této publikace je provedení rozboru kreativního a extenzivního výkladu práva Evropské unie a demonstrace tohoto způsobu výkladu na jednotlivých vybraných případech z rozhodovací praxe Soudního dvora EU. Právě zde se totiž projevuje fascinující myšlenkový potenciál a mnohdy nekonvenční přístup Soudního dvora EU k právu a jeho výkladu, který lze označit přívlastky jako „tvořivý“ či s jistou mírou nadsázky tož jako „hravý“. Skutečností ovšem je, že nebýt tohoto přístupu Soudního dvora EU, pak by současné právo Evropské unie jakož i Evropská unie nejspíše neměly nadstátní charakter v podobě, v jaké jej známe dnes.

Soudní dvůr EU je ve své činnosti ovlivňován řadou vlivů vnějšího a vnitřního původu. Ve své rozhodovací praxi je nucen v míře, která není pro vnitrostátní sféru typická reflektovat právo vytvořené v rámci systému prosazování základních práv a svobod Evropským soudem pro lidská práva, a to aniž by Evropská unie sama byla Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod jako smluvní strana přímo vázána. Vliv na jeho činnost mají také interakce vznikající při uplatňování práva v rámci Evropského hospodářského prostoru. Soudní dvůr EU totiž v obou případech nemá při výkladu výlučné a zcela nezávislé postavení, ale je více či méně ovlivňován

činností soudů jiných, z pohledu Evropské unie vnějších. V rámci této publikace by proto tyto vazby a vzájemné vnější interakce měly být identifikovány a analyzovány.

Pozornost bude zaměřena též na vlivy vnitřní. Kreativní a extenzivní výklad totiž v některých případech dosahuje mezí, které vedou k reakci národních vrcholných a především ústavních soudů. Neformální soudní spolupráce proto může snadno přejít v konkurenci až soupeření. Role národních ústavních soudů je přitom zcela nezastupitelná, jen ony mohou Soudnímu dvoru EU nastavit „zrcadlo“ a poskytnou potřebnou zpětnou vazbu, jež může představovat nezbytný korektiv mnohdy až příliš extenzivního výkladu unijního práva. Vnitřní interakce se ovšem neomezují jen na tyto otázky. Hovoříme-li o interakcích s vnitrostátním právem, pak a neopomenutelným a zcela praktickým problémem, který v monografii tohoto zaměření nemůže být vynechán, je výklad směrnic a jeho důsledky pro vnitrostátní právo.

Extenzivní výklad Soudním dvorem EU může být členskými státy usměrněn prostřednictvím institutu, který je vlastní mezinárodnímu právu veřejnému, a který má své místo také v oblasti práva Evropské unie. Význam interpretačních prohlášení by proto neměl být podceňován, přesto se zdá, že jsou, alespoň tedy pokud jde o právo Evropské unie, institutem opomíjeným. Tato monografie je proto uzavřena rozbořem interpretačních prohlášení a jejich vlivu na výklad práva Evropské unie.

Z výše uvedeného vyplývá, že smyslem snažení autorů této publikace bylo přispět k uchopení a vysvětlení specifik interpretační činnosti Soudního dvora EU se zaměřením na kreativní a extenzivní výklad unijního práva, a to při zohlednění vnějších vlivů původem z mezinárodního práva veřejného a vlivů vnitřních, vznikajících při interakcích s právem vnitrostátním. Téma bylo takto úzce pojato zcela záměrně, neboť právě tyto otázky činí výklad práva prováděný Soudním dvorem EU do značné míry jedinečným. Cílem této monografie naopak není a nebylo provést popis a analýzu základních a tedy obvyklých výkladových metod. Je vcelku zřejmé, že tyto metody jsou Soudním dvorem EU využívány obdobně, jako je tomu v případech jiných soudů, včetně těch českých. Nadto jsou předmětem zkoumání již dostupných publikací nejen z oboru práva Evropské unie, ale v obecné rovině též teorie práva. Totéž platí pro nepřímý účinek unijního práva (tzv. eurokonformní výklad vnitrostátního práva).

Brno, říjen 2016

David Schnálek

I SOUDNÍ DVŮR EU A JEHO UKOTVENÍ V PRIMÁRNÍM PRÁVU EVROPSKÉ UNIE

Soudní dvůr EU je orgánem provázejícím Evropská společenství (a později Evropskou unií) od jejich vzniku a jako takový je neodmyslitelnou součástí stávající podoby evropské integrace. Z hlediska dělby pravomocí, tak jak je na unijní úrovni možné tuto provést, pak představuje zastoupení moci soudní. Soudní dvůr EU lze charakterizovat jako specifický soudní orgán nadaný specifickými pravomocemi¹ v prostředí nadnárodní organizace, otázkou však je, do jaké míry se pravomoc ukotvená v primárním právu kryje s jejím reálným výkonem Soudním dvorem EU. Ve chvíli, kdy členské státy jako „páni smluv“ dali Soudnímu dvoru EU faktickou pravomoc rozhodovat o nich samých (ve vymezeném okruhu otázek), není vyloučené uvažovat o situaci, kdy se Soudní dvůr EU bude vlastní aktivitou snažit o posílení svého postavení v rámci unijních institucí. Toto vlastní sebezprosazování je pak v historii evropské integrace spatřováno především v roli Soudního dvora EU jako tzv. motoru integrace, přičemž není nezajímavým aspektem zkoumání postavení Soudního dvora EU také otázka jeho vlastních ambicí posílit svou roli a následných reakcí členských států jako „pánů smluv“ na tyto tendence.² V této publikaci se budeme snažit zodpovědět na otázku, do jaké míry a zda byla tato role Soudního dvora EU posílena extenzivní interpretací právních norem či zda Soudní dvůr EU v rámci snahy o posílení integrace přistoupil k výkladu nad rámec platného práva.

Postavení Soudního dvora EU vyplývá z jeho zakotvení v primárním právu, tedy fakticky z mezinárodní smlouvy, uzavřené mezi členskými státy. Postavení a pravomoc Soudního dvora EU, tak jak je zakotvené v primárním právu, je odvozené od potřeb, pro které byla tato instituce zřízená. Původní Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli tak hovoří

¹ Podle D. Karzela se jedná o „unikátní soudní orgán svého druhu“. KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr. Praktický průvodce*. Praha: ASPI, 2006, s. 90.

² Danou problematikou se zabývají např. Geoffrey Garret, R. Daniel Kelemen a Heiner Schulz v rámci zkoumání postoje Soudního dvora EU a následné reakce členských států v návaznosti na rozhodnutí ve věci Francovich (GARRET, G., KELEMEN, R. D., SCHULZ, H. *The European Court of Justice, National Governments, and Legal Integration in the European Union. International Organization*. 1998, roč. 52, č. 1, s. 170).

o zajištění „dodržování práva“ v souvislosti s interpretací a aplikací Smlouvy o založení ESUO a norem přijatých na jejím základě.³ Příslušnost Soudního dvora EU se pak odvozuje z principu svěřené pravomoci, kdy Soudní dvůr EU jedná v mezích ustanovení zakládacích smluv a dalších právních norem opravňujících jej k jednání.⁴ Z hlediska příležitostí k interpretaci evropského práva pak bylo významné především ustanovení o předběžné otázce, které dává Soudnímu dvoru EU výlučnou pravomoc rozhodovat o takové otázce ve věci platnosti aktů Rady a Vysokého úřadu.⁵

Z hlediska změny či posílení pravomocí Soudního dvora EU v souvislosti s revizemi primárního práva, nelze hovořit o příliš velkém posunu. Klíčové ustanovení týkající se předběžné otázky sice podstatně konkrétněji hovoří o možnostech (či povinnostech) předběžnou otázku položit a přesně vymezuje charakter této otázky, tedy výklad Smluv a výklad a platnost unijního práva,⁶ nicméně samotnou možnost interpretace dále nerozšiřuje.

Co se týče samotného smluvního ukotvení postavení a pravomocí Soudního dvora EU v otázce interpretace evropského práva, nelze tvrdit, že by toto bylo v průběhu času změněno ve smyslu specifikace či rozšíření této možnosti interpretace. V dalších úvahách lze tedy vycházet z předpokladu, že postavení Soudního dvora EU, co do možnosti interpretace evropského práva, zůstává v zásadě v průběhu času stejné. Tento předpoklad pak je možné opřít kromě předchozích odkazů na primární právo také čistě logickou úvahou ve smyslu dělby pravomocí na unijní úrovni, kdy Soudnímu dvoru EU je přisouzena pravomoc soudní, tedy taková, spočívající ve výkladu práva a nikoliv jeho tvorbě. Výše položenou otázku, týkající se šíře výkladu práva Soudním dvorem EU je tedy možné zodpovědět pouze prostřednictvím zkoumání konkrétních případů rozhodovací praxe Soudního dvora EU a nikoliv v jejich potenciálním odrazu v primárním právu.⁷

³ Čl. 31 Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli ze dne 18. dubna 1951.

⁴ KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr. Praktický průvodce*. Praha: ASPI, 2006, s. 90.

⁵ Čl. 41 Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli ze dne 18. dubna 1951.

⁶ Čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie, Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie 2012/C 326/01 ze dne 13. 12. 2007 (Lisabonská smlouva).

⁷ Tímto odrazem není potom myšlen případ následné úpravy platného práva standardním legislativním postupem reagujícím na předchozí rozhodnutí Soudního dvora.

II PRÁVOMOC SÚDNEHO DVORA EU INTERPRETOVAŤ PRÁVO EURÓPSKEJ ÚNIE

II.1 Právomoc k interpretácii práva EU vo formálnom zmysle

Právomoc Súdneho dvora EU k interpretácii práva EU je relatívne samostatná otázka zasahujúca do rôznych iných oblastí práva EU. Jej význam je nepopierateľný a jej vyčerpávajúce zodpovedanie by poskytlo dostatok priestoru na napísanie monografie. Napriek tomu sa nasledujúca kapitola pokúsi poukázať aspoň na niektoré aspekty tejto problematiky a kladie si za cieľ postaviť ju do svetla mnohých súvisiacich problémov.

Právomoc aj v súvislostiach uvedených v úvode je možné chápať ako oprávnenie konať, v tomto prípade ide o oprávnenie Súdneho dvora EU. To je založené na ustanovenia primárneho práva, doplneného a vykladaného judikatúrou Súdneho dvora EU. Takto vymedzená právomoc je právomocou vo formálnom zmysle, rozoberaná v tejto podkapitole, na rozdiel od právomoci v materiálnom zmysle, ktorá bude predmetom podkapitoly za ňou.

Základným východiskom pri zodpovedaní si na otázku, aká je právomoc Súdneho dvora EU k interpretácii práva Únie je samotné primárne právo, konkrétne prvá časť odsek 1 článku 19 Zmluvy o EU (ďalej len „ZEU“).⁸ Toto široko postavené oprávnenie Súdneho dvora ako inštitúcie Únie nie je neobmedzené, a to z dôvodu uvedeného v článku 13 odseku 2 tej istej zmluvy.⁹ Konanie v medziach právomocí inštitúciám daných zakladajúcimi zmluvami, ktoré toto ustanovenie predpokladá, však môže byť spochybnené viacerými skutočnosťami. Ako príklad je možné uviesť nevôľu niektorých štátov akceptovať Chartu základných práv Európskej únie, ktorá svoju

⁸ Zmluva o Európskej únii, článok 19 ods. 1 prvá časť: „Súdny dvor Európskej únie sa skladá zo Súdneho dvora, Všeobecného súdu a osobitných súdov. Zabezpečuje dodržiavanie práva pri výklade a uplatňovaní zmlúv.“

⁹ Článok 13 ods. 2 ZEU: „Každá inštitúcia koná v medziach právomocí, ktoré sú jej zverené zmluvami, a v súlade s postupmi, podmienkami a cieľmi v nich ustanovenými. Inštitúcie navzájom v plnej miere spolupracujú.“

účinnosť nadobudla spolu s Lisabonskou zmluvou. Takzvaný „*opt-out*“¹⁰ Spojeného kráľovstva a Poľska pripojený k Lisabonskej zmluve vo forme Protokolu k Lisabonskej zmluve o uplatňovaní Charty základných práv Európskej únie na Poľsko a Spojené kráľovstvo, obsahuje vo svojom prvom článku pravidlo, podľa ktorého sa Chartou nerozširuje možnosť Súdneho dvora Európskej únie, ani iného súdu či súdneho orgánu Poľska alebo Spojeného kráľovstva, aby určil, či sú zákony, iné právne predpisy či administratívne ustanovenia, postupy alebo konanie týchto dvoch štátov v súlade so základnými právami, slobodami a zásadami, ktoré opätovne potvrdzuje. Pri dôslednom uplatňovaní článku 13 odseku 2 ZEU sa podobný „*opt-out*“ nemusí vôbec vyskytnúť¹¹, najmä keďže na základe Charty sa neustanovujú žiadne nové práva, ktoré by Únia dovtedy nepoznala, teda sa nerozširuje ani právomoc Súdneho dvora.¹²

Napriek jasnému príkazu v zakladajúcich zmluvách, aby inštitúcie Únie konali v medziach svojich právomocí, Súdny dvor má právomoc interpretovať ustanovenia v zmluve o svojej vlastnej právomoci. V právnej doktríne sa vyskytujú názory, podľa ktorých ich Súdny dvor interpretuje široko a v niektorých prípadoch jasne nad limity určené v zmluvách (napríklad príkaz [*order of the Court*] vo veci *C-2/88 týkajúcej sa J. J. Zwartveld-a ostatných*).¹³ Každopádne, napriek širokej právomoci Súdneho dvora danej článkom 19, môže konať len vtedy, ak mu aktívne legitimovaný subjekt predloží spor v rámci jednotlivých konaní taxatívne stanovených zakladajúcimi zmluvami.¹⁴ Tento taxatívny výpočet v skutočnosti vie obmedziť právomoc Súdneho dvora a ochranu, ktorú vie poskytnúť. Ako príklad môže opäť

¹⁰ V skutočnosti nejde o výnimku z účinku Charty na Spojené kráľovstvá a Poľsko, ale o spresnenie uplatňovania Charty na ne. Bližšie pozri: PATAKYOVÁ, M. *Ochrana ľudských práv v EU*. Diplomová práca, 2014, s. 51.

¹¹ Pre úplnosť je však potrebné dodať, že keďže právna relevancia tejto výnimky je spochybiteľná, ide skôr o „deklaratórny“ dokument, ktorý nemôže právne spochybniť uplatňovanie článku 13 odseku 2 ZEU.

¹² Charta má iba potvrdzovať práva, ktoré už existujú v práve Európskej únie a nevytvára nové práva. Bližšie pozri: TYRER, A. *EU Charter on Fundamental Rights* [online]. [cit. 11. 8. 2013]. Dostupné z: <http://www.stammeringlaw.org.uk/eu/charter.htm>

¹³ HARTLEY, T. C.: *The Foundations of European Community Law. An Introduction to the Constitutional and Administrative Law of the European Community*. 6. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 57- poznámka pod čiarou.

¹⁴ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Súdny systém Európskej únie*. 3. vyd. Bratislava: EUROIURIS, 2010, s. 128.

poslúžiť Charta základných práv EU, ktorá je súdne dosiahnuteľná iba prostredníctvom prejudiciálneho konania. Charta neobsahuje kontrolný mechanizmus dodržiavania ustanovených práv a nepredvída osobitný druh konania za porušenie týchto práv, ani osobitný inštitucionálny rámec na ich vynucovanie.¹⁵

Napriek tomu niektorí autori uvádzajú, že Súdny dvor EU nadobudol širšiu právomoc. Jednak má na naplnenie svojich úloh dané jasne definované právomoci (najmä konanie o predbežnej otázke a niekoľko druhov priamych žalôb), jednak je možné spomenúť jeho inherentnú právomoc. V prípade *C-70/88 Európsky parlament v. Rada* súd stanovil, že vo výnimočných prípadoch má inherentnú právomoc, ktorá nie je výslovne stanovená inde v zmluve. Toto právo sa dostalo do zakladajúcich zmlúv Maastrichtskou zmluvou.¹⁶ V súčasnosti ho predstavuje článok 263 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEU“).¹⁷

K nepochybnému rozšíreniu právomocí došlo prijatím Lisabonskej zmluvy a zrušením trojpilierovej štruktúry práva Únie. Výnimku z právomocí Súdneho dvora stále predstavuje bývalý druhý pilier, Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika.¹⁸ V súvislosti s bývalým tretím pilierom, Súdny dvor nadobudne právomoc interpretovať európske právo prostredníctvom prejudiciálneho konania aj v tejto oblasti, obzvlášť v roku 2014 (piaty rok od platnosti Lisabonskej zmluvy), keď niektoré prechodné ustanovenia Lisabonskej zmluvy prestanú účinkovať.¹⁹ Vo vzťahu k vízam, azylu, imigrácii a iným

¹⁵ ŠIŠKOVÁ, N. Lisabonská smlouva a Listina základných práv EU. GERLOCH, A., WINTR, J. (eds.). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek ČR*. Plzeň: Aleš Čeček, 2009, s. 330–331; KALESNÁ, K., HRUŠKOVIČ, I., ĎURIŠ, M. *Európske právo*. 1. vyd., Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2012, s. 147–148.

¹⁶ HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 4. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 104–105.

¹⁷ HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 7. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 71.

¹⁸ Články 23–46 ZEU.

¹⁹ Článok 10 Protokolu č. 36 ods. 1: „Ako prechodné opatrenie, pokiaľ ide o akty Únie v oblasti policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach, ktoré boli prijaté pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy, v deň nadobudnutia platnosti uvedenej majú inštitúcie tieto právomoci...“ Ods. 3: „Účinnosť prechodného opatrenia uvedeneho v odseku 1, skončí najneskôr uplynutím piatich rokov od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy.“

politikám súvisiacich s voľným pohybom osôb, Súdny dvor už disponoval plnou právomocou.²⁰

Súdny dvor EU zabezpečuje aj jednotnú aplikáciu ustanovení medzinárodného práva, ktoré sa nachádzajú v zmluvách Európskej únie s inými subjektmi medzinárodného práva. Táto právomoc interpretovať medzinárodné právo je exkluzívna a záväzná.²¹ Rovnako to platí aj pre určovanie účinkov medzinárodných pravidiel - či majú priamy účinok v zmysle rozhodnutia *Van Gend* alebo nie.²² Navyše, tento súd má právomoc interpretovať a posúdiť kompatibilitu národného práva s medzinárodným právom obyčajovým.²³

II.1.1 Pramene práva a Súdny dvor

Právny poriadok Európskej únie bol judikatúrou Súdneho dvora nielen etablovaný²⁴, je ním aj podstatne menený. Judikatúra Súdneho dvora sa zvyčajne zaraďuje medzi pramene práva EU.²⁵ Ako uvádza P. Svoboda, Súdny dvor síce nemá právomoc európske právo vytvárať, iba vykladať, v praxi vyplňuje medzery - vytvára právo.²⁶ Dochádza k prekračovaniu čírej interpretácie.²⁷ Navyše, rozhodnutia ako forma sekundárnych právnych aktov, ktoré vydávajú sudy Súdneho dvora EU, majú nadradený charakter k ostatným sekundárnym právnym aktom, pretože ak sa ním vykladá ustanovenie primárneho práva, toto bude nadradené ustanoveniam sekundárneho práva.²⁸

²⁰ HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 7. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 70.

²¹ MARTINES, F. Direct Effect of International Agreements of the European Union. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25, s. 133.

²² To závisí na naplnení tzv. duálneho testu - po prvé, či tomu nasvedčuje štruktúra, duch a povaha zmluvy; po druhé, či tomu zodpovedá slovné znenie ustanovenia. Zdroj: Dielo uvádzané v poznámke pod čiarou č. 17, s. 138.

²³ MARTINES, F. Direct Effect of International Agreements of the European Union. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25, s. 144.

²⁴ Stalo sa tak už rozhodnutím zo dňa Európskeho súdneho dvora 05. 02. 1963. N.V. Algemene Transport-en ExpeditieOnderneming van Gend & Loos v. Nederlandse administratiedier belastingen, vec 26/62.

²⁵ Napríklad SVOBODA P. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 69; KALESNÁ, K., HRUŠKOVIČ, I., ĎURIŠ, M. *Európske právo*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2012, s. 138.

²⁶ SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 69.

²⁷ HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 4. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 111.

²⁸ SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 93.

Okrem toho, že sa judikatúra Súdneho dvora radí medzi pramene európskeho práva, interpretuje ostatné pramene európskeho práva, taktiež má schopnosť objavovať a aplikovať nové pramene práva. Ako jeden príklad môže slúžiť prípad 322/88 *Grimaldi*, týkajúci sa Odporúčania, ktoré aj keď nie je právne záväzná, pre vnútroštátny súd je relevantný pri rozhodovaní.²⁹ Ako ďalší príklad môže byť uvedený prípad 36/75 *Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur*, v ktorom Európsky súdny dvor vyslovene odkázal na články z Európskeho dohovoru o ľudských právach, aj keď ho neuplatnil. Európsky dohovor nie je medzinárodnou zmluvou, ku ktorej by Európska únia pristúpila, preto nie je priamo prameňom práva Únie, aj keď v súčasnosti slúži pri interpretácii Charty základných práv EU ako minimálny štandard³⁰.

V neposlednom rade Súdny dvor EU vplyva na pramene práva aj prostredníctvom nepriameho účinku, keď napr. v prípade *Marleasing*³¹ Európsky súdny dvor stanovil, že vnútroštátne súdy by mali interpretovať svoje právo vo svetle smerníc, aj keď tieto smernice ešte neboli implementované do vnútroštátneho práva.³²

II.1.2 Právomoci Únie a implicitná akceptácia

Nepochybné rozšírenie právomoci Súdneho dvora nastáva zverením sporov o právomoc samotnej Únie pod túto inštitúciu³³. Je možné sa stretnúť s názorom, podľa ktorého členské štáty Únie nie sú skutočnými pánmi zmlúv (*Masters of Treaties*) a to z dôvodu polstoročia výkonu súdnych právomocí v rámci Spoločenstiev a teraz Únie, počas ktorého členské štáty zriedka dokázali prelomiť judikatúru Súdneho dvora, vrátane tej, ktorá sa dotýkala

²⁹ HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 4. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 110–111.

³⁰ Článok 52 odsek 3 Charty základných práv EU.

³¹ Rozsudok Európskeho súdneho dvora z dňa 13. 11. 1990. *Marleasing SA v La Comercial Internacional de Alimentacion SA*, vec C-106/89.

³² CARRUBA, C. J., MURRAH, L. Legal Integration and the Use of Preliminary Ruling Process in the European Union. *International Organization*. 2005, Vol. 52, s. 403.

³³ Európska únia v tomto ako medzinárodná organizácia nie je jediná. *International Court of Justice* zabezpečil vysokú podporu tzv. implicitne vyjadreným právomociam- právomoci, ktorými Medzinárodné organizácie disponujú, sú nad rámec výpočtu uvádzaného v ich zakladajúcich zmluvách. Zdroj: BENVENISTI, E. a DOWNS, G. W. The Premises, Assumptions, and Implications of Van Gend en Loos: Viewed from the Perspectives of Democracy and Legitimacy of International Institutions. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25, s. 100–101.

právomocí Únie alebo jej pôsobenia ako celku.³⁴ Nie je možné stotožniť sa s týmto názorom úplne. Členské štáty samotné a ich vnútroštátne súdy sú tie, ktoré v konečnom dôsledku musia akceptovať rozhodnutia Súdneho dvora. Je totiž skutočnosťou, že štáty neakceptujú všetky doktríny prijaté medzinárodnými súdmi³⁵. Medzinárodný súdny dvor (*International Court of Justice*) uskutočňuje výklad mnohých medzinárodných zmlúv a dohovorov. Ak by napríklad v prípade *Avena*³⁶ týkajúceho sa interpretácie Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch Medzinárodný súdny dvor stanovil to, čo stanovil Európsky súdny dvor v prípade *Van Gend en Loos*³⁷ (konkrétne že by sa priznal priamy účinok právam, ktoré nie sú súčasťou vnútroštátneho právneho poriadku³⁸), takéto tvrdenie by bolo bez opory v medzinárodnom práve a chýbala by mu akákoľvek šanca na akceptovanie zo strany štátov.³⁹

Keďže k odmietnutiu priameho účinku zo strany členských štátov a ich súdov priamo nedošlo (o politickej akceptácii je možné diskutovať, najmä v súvislosti s neprijatím Ústavy pre Európu a následným prijatím Lisabonskej zmluvy⁴⁰), je možné s istým zjednodušením tvrdiť, že bol akceptovaný, tak ako iné charakteristiky európskeho práva rozpoznané Európskym súdnym dvorom, prijaté členskými štátmi. Ako uvádza A. Nollkaemper, „*SDEÚ*

34 SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Súdny systém Európskej únie*. 3. vyd., Bratislava: EUROIURIS, 2010, s. 130–131.

35 V tomto smere je možné chápať Úniu ako medzinárodnú organizáciu.

36 Rozhodnutie Medzinárodného súdneho tribunálu z dňa 31. 03. 2004. *Avena* a iných štátnych príslušníkov Mexika (Mexiko v. U. S. A.), 2004 I.C.J. 12.

37 Rozsudok Európskeho súdneho dvora z dňa 05. 02. 1963. *N.V. Algemene Transport-en ExpeditieOnderneming van Gend & Loos v. Nederlandse administratiedier belastingen*, vec 26/62.

38 Na druhej strane, niektoré princípy medzinárodného práva sú aplikovateľné národnými súdmi, aj keď nie sú súčasťou národného práva (napr. ustanovenia o imunitě). NOLLKAEMPER, A. The Duality of Direct Effect of International Law. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25, s. 109.

39 Autor tohto príkladu A. Nollkaemper ho vo svojom článku uvádza v iných súvislostiach, konkrétne pri uvádzaní rešpektovania a ochrany autonómie vnútroštátnych právnych poriadkov a slobody každého štátu určiť si svoj vzťah k medzinárodnému právu; je však možné sa domnievať, že posluží aj v kontexte tohto článku. Bližšie pozri: NOLLKAEMPER, A. The Duality of Direct Effect of International Law. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25, s. 122.

40 Lisabonská zmluva už „neobsahovala provokujúce vonkajšie federalistické ústavné prvky, ale inak zachovala väčšinu obsahu predchádzajúceho návrhu [Zmluvy o ústave pre Európu]...“ Materiálne boli ustanovenia zachované, ale formálne neboli politicky príchodné. Zdroj: SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 8.

preblásil [v rozhodnutí *Van Gend*], že v (tom, čo je dnes) EU, priamy účinok je vecou práva EU a nie práva národného. Rozhodnutie samotné bolo iba prvým krokom v tomto smere. Čo podstatne zmenilo diskusiu, bolo, že značná časť štátov akceptovala, že priamy účinok budúcich pravidiel neznámeho obsahu a rozsahu už nebol pod ich výhradnou kontrolou, ale bol určovaný právom EU.⁴¹ V konečnom dôsledku závisí na akceptácii týchto konštrukcií vnútroštátnym právom.⁴² Ak by tomu tak nebolo, členské štáty a ich sudy by vedeli prelomiť judikatúru Európskeho súdneho dvora, vrátane jeho rozhodovania o právomociach Únie, tak, ako by tomu bolo v prípade *Avena* uvedenom vyššie. Mohlo by sa tak uskutočniť prinajmenšom výslovnou zmenou zakladajúcich zmlúv.⁴³

Je nevyhnutne potrebné dodať, že napriek tejto myšlienkovkej konštrukcii implicitného akceptovania rozhodnutí Súdneho dvora sú niektoré charakteristiky práva Únie stále nevzité v radoch sudcov niektorých členských štátov. Francúzsky súd v prípade *Cohn-Bendit* (1980) stanovil, že nie je možné, aby sa jednotlivец opieral o ustanovenia smerníc v prípade, ak chce napadnúť individuálny správny akt. Rozhodlo sa tak napriek tomu, že *Commissaire du Gouvernement*, inštitút podobný generálnym advokátom na európskej úrovni, odcitoval všetky relevantné rozhodnutia Európskeho súdneho dvora a prišiel k presne opačnému záveru.⁴⁴

V súvislosti s vymedzovaním právomocí Únie je možné spomenúť princípy subsidiarity a proporcionality zakotvené v článku 5 Zmluvy o EU⁴⁵. Nie je účelom tejto state zamýšľať sa nad ich uplatňovaním, v relácii k právomoci Súdneho dvora je však zaujímavý prípad *C-297/88 a C-197/89 Dzodzi v. Belgicko*. V danom prípade išlo o situáciu, ktorá by sa dala charakterizovať

41 NOLLKAEMPER, A. The Duality of Direct Effect of International Law. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25, s. 106.

42 Tamtéž, s. 124.

43 Na to by však bol potrebný súhlas všetkých členských štátov. V čase vydania *Van Gend en Loos* (rok 1963) ich bolo iba šesť, preto nie je možné považovať túto možnosť za nezrealizovateľnú. V súčasnosti je každá zmena zakladajúcich zmlúv delikátnou záležitosťou - ako nedávny príklad môže slúžiť procedúra prijímania Lisabonskej zmluvy.

44 Zdroj tohto príkladu: HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law* 4. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 187.

45 Článok 5 ods. 1 ZEU: „Vymedzenie právomocí Únie sa spravuje zásadou prenesenia právomocí. Vykonávanie právomocí Únie sa spravuje zásadou subsidiarity a proporcionality.“

ako čisto vnútroštátna. Pri implementácii smernice do vnútroštátneho práva sa zákonodarca rozhodol aplikovať rovnakú úpravu aj na vnútroštátne pomery. Európsky súdny dvor na zaistenie interpretácie ustanovenia vtedajšieho komunitárneho práva uskutočnil konanie o predbežnej otázke aj vo vyššie popísanom stave.⁴⁶

II.2 Právomoc k interpretácii práva EU v materiálnom zmysle

Vo vyššie uvedenej podkapitole boli rozobraté vybrané otázky právomoci Súdneho dvora EU k interpretácii práva Únie vo formálnom zmysle – tak, ako túto právomoc predpokladajú zmluvy a ako sa reálne rozširuje, prípadne zužuje pod vplyvom rôznych okolností. Pri posudzovaní tejto otázky pravdepodobne nie je vhodné opomenúť ani právomoc Súdneho dvora k tejto interpretácii v materiálnom zmysle. Konkrétne by malo ísť o vnímanie Súdneho dvora ako vysoko váženej inštitúcie obsadenej tými najväčšími odborníkmi z európskeho práva.

Naplnenie tohto predpokladu predvída sama Zmluva o EU, konkrétne článok 19 odsek 2.⁴⁷ Musia poskytovať záruky úplnej nezávislosti, čo ich zaväzuje k tomu, aby nekonali v prospech žiadnej strany sporu, ani v prospech štátov, ktoré ich menovali⁴⁸. To je zaručené aj spôsobom menovania- na základe spoločnej dohody vlád členských štátov⁴⁹.

Nie je náležité spochybňovať nezávislosť sudcov Súdneho dvora. Zaujímavý je však v tejto súvislosti prípad *Van Gend*. Autori Benvenisti a Jones uvádzajú vo svojom článku interesantný aspekt tohto významného rozhodnutia. Poukazujú na to, že pre troch menších členov vtedajšieho Európskeho

⁴⁶ HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 4. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 111.

⁴⁷ Znenie náležitej časti článku 19 ods.2: „... Sudcovia a generálni advokáti Súdneho dvora a sudcovia Všeobecného súdu sú vybraní z osôb, ktoré poskytujú záruku úplnej nezávislosti a spĺňajú podmienky uvedené v článkoch 253 a 254 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Sú vymenovaní na základe spoločnej dohody vlád členských štátov na funkčné obdobie šiestich rokov. Sudcovia a generálni advokáti môžu byť opätovne vymenovaní.“

⁴⁸ Sudcovia nemusia mať rovnakú štátnu príslušnosť, ako štát, ktorý ich menuje. Článok 19 ods. 2 prvá veta: „Súdny dvor tvoria sudcovia, jeden za každý členský štát.“

⁴⁹ Navyše Zmluva o fungovaní EU v článku 255 zriaďuje výbor, ktorý predkladá stanoviská k vhodnosti kandidátov vykonávať funkciu sudcu Všeobecného súdu a Súdneho dvora a generálnych advokátov predtým, ako vlády členských štátov vykonajú menovanie.

hospodárskeho spoločenstva nepredstavoval veľký problém poskytnúť ustanoveniam Zmluvy o EHP priamy účinok. Holandská ústava z roku 1953 ustanovovala prednosť medzinárodného práva nad vnútroštátnymi zákonmi. Luxemburgské sudy v 50tych rokoch poznali prednosť medzinárodného práva pred miestnym právom. V Belgicku bol *Van Gend* síce revolučným rozhodnutím, nerozčiril však príliš vody vzhľadom na pro-integračný prístup v radoch sudcov v tomto štáte.⁵⁰ Každopádne, ťažko si predstaviť sudcu, ktorý by nebol prirodzene ovplyvnený právnym povedomím, ktoré ho formovalo. Úplná nezávislosť sudcov by bola nereálnou predstavou, ich priama ovplyvniteľnosť štátom, ktorý ich navrhol, zas prehnanou predstavou.

Ďalšie podmienky na sudcov sú uvedené v článku 253 a 254 Zmluvy o fungovaní EU. Okruh sudcov, ktorí spĺňajú kvalifikačné predpoklady na obsadenie najvyšších sudcovských funkcií, je rozšírený o uznávaných odborníkov. Faktor, ktorý podstatne zužuje množstvo právnikov, z ktorých je možné vyberať, je znalosť francúzskeho jazyka, ktorý napriek jeho významu nie je najpopulárnejším jazykom súčasnosti.⁵¹ Ak by z dôvodu znalosti jazyka bol z kandidátov vybraný sudca majúci plynulú francúzštinu namiesto sudcu majúceho väčšie znalosti európskeho práva, je možné si položiť otázku, či by to neovplyvnilo materiálnu právomoc tohto sudcu na podieľaní sa na vydávaní rozhodnutí Súdneho dvora. Každopádne, v nejakom jazyku súd rokovať musí, a ani zavedením iného jazyka namiesto francúzskeho by problém, samozrejme, vyriešený nebol.

⁵⁰ BENVENISTI, E., DOWNS, G. W. The Premises, Assumptions, and Implications of Van Gend en Loos: Viewed from the Perspectives of Democracy and Legitimacy of International Institutions. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25., s. 88.

⁵¹ Táto skutočnosť spôsobuje viaceré problémy. Holandská sudkyňa Súdneho dvora EU Sacha Prechal v odpovedi na otázky, či jazyk súdu (francúzština) ovplyvňuje spôsob, ako sú rozhodované prípady, uvádza, že prekladanie skonzumuje asi 30% času, ktorý trvá vydanie rozhodnutia vo veci. Ďalej tvrdí: „Jazyk komplikuje život súdu, to je isté, čo do času aj čo do pochopenia“. DE BOER, N. *Intrview Judge Sacha Prechal, working at the European Court of Justice* [online], [cit. 26. 10. 2014]. Dostupné z: <http://europeanlawblog.eu/?p=2115>

III INŠTANČNÁ ZÁVÄZNOSŤ INTERPRETAČNÝCH ROZHODNUTÍ

Vyššie boli popísané právomoci Súdneho dvora, ktoré má na interpretáciu práva Únie. Je možné dospieť k záveru, že Súdny dvor formálnu aj materiálnu právomoc na interpretáciu v širšej či užšej miere má. Táto kapitola bude zameraná na záväznosť výkladových rozhodnutí vydaných v rámci vyššie popísanej právomoci. Samotná záväznosť úzko súvisí s touto právomocou, keďže nie je možné, aby bol záväzný akt vydaný bez právomoci. Vo vzťahu k materiálnej právomoci vážnosť Súdneho dvora a jeho jednotlivých sudcov bude nepochybne zvyšovať aj záväznosť výkladových rozhodnutí, tak ako sa tomu deje aj na vnútroštátnej úrovni.

Rozhodnutia čo do obsahu záväzného celého, majú formálnu záväznosť iba pre svojich adresátov⁵². Formálny precedenčný systém nie je v rámci európskeho práva ukotvený v zakladajúcich zmluvách. V skutočnosti však rozhodnutia Súdneho dvora EU nadobúdajú charakter precedensu. Ako jednoduchý dôkaz tohto tvrdenia môže slúžiť prípad *283/81 CILFIT*, v ktorom sa spresnilo že pokiaľ ide o výklad európskeho práva v rámci prejudiciálnych otázok, ani vnútroštátny súd, proti ktorému nie je možné podať opravný prostriedok, nemusí požiadať o výklad predmetného ustanovenia unijného práva, pokiaľ už v tomto smere existuje ustálená judikatúra.⁵³ To dokazuje aplikovateľnosť skorších rozhodnutí Súdneho dvora EU na prípad, ktorý sa aktuálne rozhoduje. Ako uvádza P. Svoboda, pre unijné a vnútroštátne orgány predstavuje rozhodnutie o predbežnej otázke vyloženú vec.⁵⁴

⁵² Príslušná časť článku 288 ZFEU: „Rozhodnutie je záväzné v celom rozsahu. Rozhodnutie, ktoré označuje tých, ktorým je určené, je záväzné len pre nich.“

⁵³ Rozsudok Európskeho súdneho dvora z dňa 06. 10. 1982. *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health*, vec 283/81: „*On those grounds, the Court, in answer to the question submitted to it by the Corte Suprema di Cassazione by order of 27 March 1981, hereby rules: The third paragraph of Article 177 of the EEC Treaty must be interpreted as meaning that a court or tribunal against whose decisions there is no judicial remedy under national law is required, where a question of Community law is raised before it, to comply with its obligation to bring the matter before the Court of Justice, unless [...] the Community provision in question has already been interpreted by the Court of Justice [...]*”.

⁵⁴ SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 156–157.

Zavedením Súdu prvého stupňa Jednotným európskym aktom sa zaviedla dvojinštančnosť konaní, ktoré sa na ňom začínali. Zmluvou z Nice pribudli tzv. osobitné senáty, ktoré boli potvrdené Lisabonskou zmluvou. Každopádne, aj v rámci dnešnej štruktúry Súdneho dvora EU sú rozhodnutia Súdneho dvora ako najvyššej inštancie konečné a nie je možné sa proti nim odvolať. Výnimku z doktríny *res iudicata* predstavuje inštitút obnovy konania. Predpokladá ho Štatút Súdneho dvora v článku 44.⁵⁵ Na jeho využitie je potrebné podať žiadosť o revíziu rozhodnutia - návrh na obnovu konania v objektívnej lehote 10 rokov odo dňa vydania rozhodnutia a subjektívnej lehote 3 mesiace odo dňa, kedy sa o skutočnosti navrhovateľ dozvedel⁵⁶. Musí ísť o novú skutočnosť rozhodujúceho významu. Po vypočutí Generálneho advokáta a prezretí si písomných podkladov dôjde k rozhodnutiu o prípustnosti. Ak sa obnova konania povolí, nastáva nový proces, ktorý rozhodne Súdny dvor.⁵⁷

Vo svojej rozhodovanej činnosti sa Súdny dvor prikláňal skôr k reštriktívnemu výkladu ustanovení tohto inštitútu. Napríklad vo veci *56/70 Fonderie Acciaierie Giovanni Mandelli v. Komisia* bol návrh na obnovu konania odmietnutý, pretože dokument, na základe ktorého sa obnova mala povoliť, bolo možné získať aj v rámci pôvodného konania.⁵⁸ Dovedené do dôsledku to prispieva ku konečnosti a záväznosti rozhodnutí Súdneho dvora EU.

55 Protokol (č. 3) o Štatúte Súdneho dvora Európskej únie, pripojený k Zmluvám, zmenený a doplnený nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EU, Euratom) č. 741/2012 z 11. augusta 2012 (Ú. v. EU L 228, 23. 8. 2012, s. 1) a článkom 9 Aktu o podmienkach prístúpenia Chorvátskej republiky a o úpravách Zmluvy o Európskej únii, Zmluvy o fungovaní Európskej únie a Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (Ú. v. EU L 112, 24. 4. 2012, s. 21 (ďalej iba: Štatútu Súdneho dvora), článok 44:

„Návrh na obnovu konania možno Súdnemu dvoru predložiť len vtedy, ak boli zistené skutočnosti rozhodujúceho významu, ktoré v dobe vydania rozhodnutia neboli známe Súdnemu dvoru a strane, ktorá obnovu požaduje.

Obnova konania sa začne rozhodnutím Súdneho dvora, v ktorom sa výslovne uvedie, že existuje nová skutočnosť, ktorá umožňuje začať s obnovou konania, a potvrdí, že z tohto dôvodu je návrh na obnovu prípustný.

Návrh na obnovu konania nemôže byť predložený po uplynutí 10 rokov odo dňa vydania rozsudku.“

56 Consolidated Version of the Rules of Procedure of The Court of Justice. 2010/C 177/01, článok 98.

57 Consolidated Version of the Rules of Procedure of The Court of Justice. 2010/C 177/01, článok 100.

58 LASOK, D., BRIDGE, J. W. *Law and Institutions of the European Communities*. London: Butterworths, 1991, s. 288–9.

Rozhodnutie môže byť však zmenené aj nepriamo. Výklad daného rozhodnutia môže predstavovať vymanenie sa zo záväznosti pôvodného rozhodnutia. O výklade rozhoduje na základe Štatútu Súdny dvor.⁵⁹ Okruh aktívne legitimovaných osôb tvoria strany rozhodnutia a orgány Únie, ak na tom preukážu oprávnený záujem. Nie je možné žiadať o výklad celého rozhodnutia bez výhrady. Prípád 5/55 *Assider v. Vysoký Úrad ESUO* spresnil, že sa vykladá operatívna časť rozsudku a časti, ktoré by sa mohli označiť ako *ratio decidendi*. Využitie žiadosti o výklad bolo zúžené rozhodnutím 9/81 *Dvor Audítorov v. Williams*, podľa ktorého žiadosť o výklad sa môže dotýkať účinkov rozhodnutia na právne vzťahy prípadu, ale nie aplikácie rozhodnutia (akým spôsobom sa má rozhodnutie aplikovať).⁶⁰ Žiadosť o výklad rozhodnutia nie je teda možné priamočiaro využiť ako inštitút slúžiaci na zmenu rozhodnutia a obídienie jeho záväznosti.

V neposlednom rade v súvislosti so záväznosťou výkladových rozhodnutí je dôležité spomenúť formálnu stránku rozhodnutí vydávaných súdmi Súdneho dvora EU. Napriek ich nepochybnej dôležitosti pôsobia miestami neprehľadne. Je to dôsledkom ich formy - jedného kolegiálneho rozhodnutia, ktoré predstavuje často súhrn rôznych pohľadov na predmetnú otázku.⁶¹ Bolo by pravdepodobne vhodné sa zamyslieť nad tým, či by prehľadnosť a väčšia štrukturovateľnosť neprispela k ľahšej čitateľnosti rozhodnutí, a tým aj k zvýšeniu právneho vedomia u laickej aj odbornej verejnosti.

III.1 Generálni advokáti a ich vplyv na rozhodovanie Súdneho dvora EU a záväznosť jeho rozhodnutí

V súvislosti s niektorými aspektmi rozhodnutí Súdneho dvora EU popísaných vyššie je potrebné spomenúť postavenie generálnych advokátov. Obligatorne zastávanie ich postov predpokladajú zakladajúce zmluvy

⁵⁹ Článok 43 Štatútu Súdneho dvora: „Ak existujú pochybnosti o zmysle a rozsahu rozsudku, je Súdny dvor príslušný ho vyložiť na žiadosť jednej zo strán alebo orgánu Únie, ak na tom preukážu oprávnený záujem.“

⁶⁰ Rozsudok Súdneho dvora EU z dňa 06. 10. 1982. *Dvor Audítorov v. Williams*, vec 9/81, bod 9: „[...]The first part of the present application relating to the application of article 4 of the said decision of the Court of Auditors does not concern the interpretation of the contested judgment but its application, which is a matter for the Court of Auditors.“

⁶¹ HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 4. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2006., s. 103.

vo vzťahu k Súdnemu dvoru.⁶² Sú povinní konať nestranne a nezávisle, predpoklady na výkon ich funkcie sa zhodujú s predpokladmi pre výkon sudcu.⁶³ Platia pre nich úvahy o materiálnej právomoci popísané vyššie.⁶⁴

Generálni advokáti plnia niekoľko funkcií. Jednou z nich je do istej miery nahrádzať funkciu odvolacej inštancie.⁶⁵ Súdny dvor predstavuje konečnú inštanciu a *de iure* nie je možné sa proti nemu odvolať. Aby pohľad na prípad nebol jednostranný, využívajú sa názory generálneho advokáta ako ďalší pohľad, ktorý by za normálnych vnútroštátnych okolností mohol poskytnúť odvolací súd.

V súvislosti s formou rozhodnutia Súdneho dvora ako jedného uceleného dokumentu plnia generálni advokáti aj funkciu vyjadrenia odlišných názorov. *Dissenting opinion* sú verne známe anglosaskému systému práva, ale aj medzinárodným súdnym tribunálom, ako je napríklad Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu. Neexistencia týchto nesúhlasných názorov znamená menší priestor pre vyjadrenie nesúhlasného stanoviska k prípadu. Túto medzeru čiastočne vyplňajú názory generálnych advokátov. Nevyplňajú ju úplne z niekoľkých dôvodov. Jednak nepôsobia pri každom jednom spore⁶⁶, jednak nevyjadrujú názory sudcov, ale svoje vlastné, aj keď objektívne podložené. Pre porovnanie, Európsky súd pre ľudské práva v jednom rozsudku vie publikovať aj viacero *dissenting opinion*⁶⁷, čo jasne dokazuje pluralitu názorov. Je možné sa domnievať, že podobná pluralita existuje aj na unijnej úrovni, bez podobného priestoru na vyjadrenie. Či by však podobná roztrieštenosť odôvodnení a záverov nenarušila silu, ktorou rozhodnutia Súdneho dvora pôsobia, je otázne. Pravdepodobne by sa tým

⁶² Článok 252 ZFEU.

⁶³ Článok 253 ZFEU.

⁶⁴ Konkrétne v časti II. 2.

⁶⁵ SVOBODA, P. Úvod do evropského práva. 3.vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 134.

⁶⁶ Druhý odsek článku 252 ZFEU: „Povinnosťou generálneho advokáta, konajúceho nestranne a nezávisle, je predkladať na verejných pojednávaniach odôvodnené návrhy v prípadoch, ktoré si v súlade so Štatútom Súdneho dvora Európskej únie vyžadujú jeho účasť.“

⁶⁷ Pre demonštráciu je možné uviesť Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva z dňa 17. 12. 1996. Saunders v. Spojené Kráľovstvo, vec 43/1994/490/572, ku ktorému je pripojených 5 *concurring* názorov a 2 *dissenting* názory sudcov Štrasburského súdu.

vytvoril priestor pre spochybňovanie výsledku v ďalších prípadoch podobných takémuto roztrieštenému rozhodnutiu. Skutočný stav prípadu by však mohol byť popísaný lepšie.

Pre záväznosť výkladových rozhodnutí je obzvlášť dôležitá nasledujúca črta názorov generálnych advokátov. Názory generálnych advokátov nie sú súčasťou operatívnej časti rozhodnutí súdu, nemusia byť ani obsahovo nasledované. Môže dôjsť, a aj dochádza k situáciám, kedy nie je názor generálneho advokáta prijatý v tom konkrétnom prípade, ale je nasledovaný neskôr⁶⁸. Napríklad významný názor generálneho advokáta Slynn-a v prípadoch *60 a 61/84 Cinéthèque SA v. Fédération Nationale des Cinémas Français*, ktorý predostrel cestu k neskorším rozhodnutia vo veciach *C-267 a 268/91 Trestné stíhanie proti Keck a Mithouard*.⁶⁹ V súvislosti s touto črtou sa generálni advokáti môžu podobat' na niektorých slávnych „nesúhlasných“ sudcov ako bol napríklad v Spojenom kráľovstve Lord Denning⁷⁰.

Ako uvádza právna doktrína, neexistuje priama analógia inštitútu generálnych advokátov v členských štátoch Únie. Nejde o samostatnú inštitúciu Únie. Generálni advokáti, ako členovia Súdneho dvora, doručujú svoje stanovisko ako prvý názor na predmetnú vec. Súdny dvor často krát nasleduje ich stanoviská, v niektorých prípadoch iba odkazuje na dôvody uvedené v ich stanoviskách.⁷¹ Aj preto sú mimoriadne dôležité z pohľadu výkladových rozhodnutí súdu.

⁶⁸ PETERSON, J., SCHACKLETON, M. *The Institutions of the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2002. 1 vyd., s. 121–122.

⁶⁹ Zdroj: HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 4. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 103.

⁷⁰ Vid' napríklad DYER, C. *Lord Denning, controversial 'people's judge', dies aged 100* [online], [cit. 28. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/uk/1999/mar/06/clare-dyer1.LordDenning,OM> [online]. [cit. 28. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/law-obituaries/7315416/Lord-Denning-OM.html>

⁷¹ PETERSON, J., SCHACKLETON, M. *The Institutions of the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2002. 1 vyd., s. 121–122.

IV PRÁVOPLATNOSŤ PREJUDICIÁLNEHO ROZSUDKU A JEHO DEKLARATÓRNY CHARAKTER

Rozsudok Súdneho dvora EÚ nadobúda právoplatnosť dňom vyhlásenia (pozri čl. 91 ods. 1 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora EÚ). Počnúc týmto dňom má účinky *res iudicata*, ktoré sa vzťahujú nielen na jeho výrokovú časť ale rovnako aj na jeho odôvodnenie. Súdny dvor môže opraviť chyby v písaní, počítaní alebo iné zrejme nesprávnosti vo svojich rozhodnutiach bez návrhu alebo na návrh zúčastneného subjektu (pozri čl. 103 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora).

Prejudiciálny rozsudok nemôže byť predmetom konania o neplatnosť aktu Únie a Súdny dvor nemôže skúmať jeho platnosť ani v prejudiciálnom konaní⁷².

Rozsudok vydaný v prejudiciálnom konaní nemá konštitutívny, ale iba deklaratórny charakter, preto sú jeho účinky v zásade spätné až do okamihu nadobudnutia účinnosti vykladaného ustanovenia⁷³.

IV.1 Rozsudok o výklade práva Únie

Čoraz častejšie od založenia Európskych spoločností boli Súdnemu dvoru EÚ adresované otázky výkladu, na ktoré už odpovedal predchádzajúcimi rozsudkami v podobných prípadoch. Vystávala teda otázka, či by mal Súdny dvor opätovne položené podobné otázky odmietat' z dôvodu právoplatne rozhodnutej veci, ako to presadzovala Komisia, alebo by mal na ne odpovedať s prípadnými odkazmi na predchádzajúce rozsudky. Na rozdiel od Komisie podľa názoru väčšiny generálnych advokátov bolo potrebné rozlišovať medzi relatívnou vnútornou záväznosťou právoplatne

⁷² Napr. uznesenie Súdneho dvora z 5. marca 1986. *Wünsche Handelsgesellschaft GmbH & Co. proti Spolkovej republike Nemecko*. Vec 69/85, body 10 a 16.

⁷³ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 8. septembra 2011. *Q-Beef NV proti Belgische Staat a Frans Bosschaert proti Belgische Staat, Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV a Slachthuizen Goossens NV*. Spojené veci C-89/10 a C-96/10, bod 48; rozsudok Súdneho dvora z 12. februára 2008. *Willy Kempter KG proti Hauptzollamt Hamburg-Jonas*. Vec C-2/06, bod 35 a tam citovaná judikatúra.

rozhodnutej věci voči Súdne mu dvoru, keďže prejudiciálne konanie nemá sporový charakter a vonkajšou záväznosťou voči vnútroštátnym súdnym orgánom, ktorá by mala byť absolútna.

Súdny dvor EÚ nakoniec vo svojej prípadovej praxi potvrdil, že záväznosť rozsudku o výklade *úniového* práva nemôže byť ponímaná v intenciách *res iudicata*, pretože sa nejedná o vec právoplatne rozsúdenú, ale iba o vec právoplatne interpretovanú⁷⁴. Bolo by prekvapujúce, ak by Súdny dvor aplikoval zásadu *res iudicata* na prejudiciálne rozsudky striktným spôsobom, keďže sám považuje prejudiciálne konanie za konanie prebiehajúce iba medzi sudcami, bez účastníkov konania v pravom zmysle slova, ktorému chýba akýkoľvek sporový prvok⁷⁵, na základe čoho stráca prejudiciálny rozsudok znaky rozhodnutia vyznačujúceho sa záväznosťou *res iudicata*.

Prejudiciálny rozsudok je spolu s výkladom alebo posúdením platnosti práva Únie, ktoré sa v ňom nachádzajú, záväzný pre vnútroštátny súd pri rozhodovaní o veci samej⁷⁶, ako aj pre súdy, ktoré budú rozhodovať v tej istej veci o opravných prostriedkoch⁷⁷.⁷⁸

Na druhej strane si treba uvedomiť, že úlohou prejudiciálneho rozsudku nie je rozhodnúť spor, ale iba poskytnúť vnútroštátnemu súdu taký výklad práva Únie, ktorý mu pomôže pri jeho aplikácii. Preto záväznosť prejudiciálneho rozsudku nebráni vnútroštátnemu súdu, aby pred rozhodnutím veci samej podal novú prejudiciálnu otázku, ak dospel k novým skutkovým alebo právny m zisteniam, ktoré by mohli viesť Súdny dvor k odlišnej odpovedi na predtým položenú otázku⁷⁹. Nová otázka si tak vyžaduje iba ďalší výklad

⁷⁴ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 27. marca 1963. *Da Costa en Schaake NV, Jacob Meijer NV, Hoechst-Holland NV proti Administration fiscale néerlandaise*. Spojené veci 28 až 30-62.

⁷⁵ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 9. decembra 1965. *Hessische Knappschaft proti Maison Singer et fils*. Vec 44-65.

⁷⁶ Napr. rozsudok Súdneho dvora zo 14. decembra 2000. *Fazenda Pública proti Câmara Municipal do Porto*. Vec C-446/98, bod 49; rozsudok Súdneho dvora z 3. februára 1977. *Luigi Benedetti proti Munari F.lli s.a.s*. Vec 52-76, bod 26; uznesenie Súdneho dvora, *Wünsche*, vec 69/85, bod 13.

⁷⁷ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 24. júna 1969. *Milch-, Fett- und Eierkontor GmbH proti Hauptzollamt Saarbrücken*. Vec 29-68, bod 2.

⁷⁸ Pozri tiež KLUČKA, J., MAZÁK, J. a kol. *Základy európskeho práva*. Bratislava: Iura Edition, 2004, s. 211 a nasl.

⁷⁹ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 11. júna 1987. *Pretore di Salò proti X*. Vec 14/86, bod 12; uznesenie Súdneho dvora, *Wünsche*, vec 69/85, bod 15.

zmyslu únieového ustanovenia, ktoré sa vo svojej podstate nemení a ktoré mohlo byť predchádzajúcim rozsudkom interpretované len čiastočne. Nová otázka sa preto nepovažuje za revíziu pôvodného prejudiciálneho rozhodnutia, ktorá by predstavovala výnimku zo zásady *res iudicata*.

Ak máme za to, že výklad ustanovenia sa stáva jeho súčasťou až okamihom záväznosti tohto výkladu, vyplýva z toho záver, že takéto ustanovenie môže byť chápané v rámci zmyslu a pôsobnosti, ktoré mu dal tento výklad len od okamihu vynesenia výkladového rozsudku.

Ak pripustíme opačnú hypotézu, že vykladané ustanovenie malo vždy význam a pôsobnosť, ktoré vyplývajú z jeho interpretácie, a že táto interpretácia v podstate iba odhalila predtým skrytý význam a pôsobnosť tohto ustanovenia, pripúšťame tým retroaktívne účinky interpretácie, čo môže v niektorých prípadoch predstavovať zásah do zásady právnej istoty.

Aby sa nestalo, že aplikácia práva Únie bude v čase odlišná, Súdny dvor rozhodol, že ním podaný výklad objasňuje zmysel a dosah ustanovenia práva Únie, ako ho súd má alebo mal chápať od okamihu, kedy toto ustanovenie nadobudlo účinnosť. Z toho vyplýva, že takto interpretované ustanovenie majú vnútroštátne súdne alebo správne orgány aplikovať aj na právne vzťahy, ktoré vznikli alebo boli založené pred vydaním prejudiciálneho rozsudku⁸⁰.

⁸⁰ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 21. marca 2013. RWE Vertrieb AG proti Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV. Vec C-92/11, bod 58; rozsudok Súdneho dvora z 23. októbra 2012. Emeka Nelson a i. proti Deutsche Lufthansa AG a TUI Travel plc a i. proti Civil Aviation Authority. Spojené veci C-581/10 a C-629/10, bod 88; rozsudok Súdneho dvora zo 7. júla 2011. Iulian Nisipeanu proti Direcția Generală a Finanțelor Publice Gorj a iní. Vec C-263/10, bod 32; rozsudok Súdneho dvora z 21. októbra 2010. Albron Catering BV proti FNV Bondgenoten a John Roest. Vec C-242/09, bod 35; rozsudok Súdu prvého stupňa z 10. februára 2009. Deutsche Post AG a DHL International proti Komisiu Európskych spoločenstiev. Vec T-388/03, bod 113; rozsudok Súdneho dvora z 10. januára 2006. Skov Æg proti Bilka Lavprisvarehus A/S a Bilka Lavprisvarehus A/S proti Jette Mikkelsen a Michael Due Nielsen. Vec C-402/03, bod 50; Rozsudok Súdneho dvora z 15. decembra 1995. Union royale belge des sociétés de football association ASBL proti Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA proti Jean-Marc Bosman a iní a Union des associations européennes de football (UEFA) proti Jean-Marc Bosman. Vec C-415/93, bod 141; rozsudok Súdneho dvora z 2. februára 1988. Vincent Blaizot proti Université de Liège a iní. Vec 24/86, bod 27; rozsudok Súdneho dvora z 27. marca 1980. Amministrazione delle finanze dello Stato proti Denkavit italiana Srl. Vec 61/79, bod 16.

Povinnosť vnútroštátnych súdov aplikovať výklad Súdneho dvora aj na právne vzťahy, ktoré vznikli alebo boli založené pred vydaním prejediciálneho rozsudku, neznamená, že nemusia byť dodržané vnútroštátne podmienky konania o takýchto vzťahoch. To znamená, že povinnosť súdov aplikovať späťne výklad Súdneho dvora môže byť napríklad oslabená vnútroštátnou lehotou na podanie návrhu na začatie konania⁸¹. Samozrejme takéhoto vnútroštátne podmienky konania súvisiace s uplatňovaním práv vyplývajúcich z práva Únie musia byť v súlade so nižšie uvedenými zásadami rovnocennosti a účinnosti. Uvedená judikatúra Súdneho dvora je v podstate rekáciou na kritiku viacerých autorov, pokiaľ ide o neobmedzené späťne účinky výkladu práva Únie podaného Súdny dvorom, ktorí v tejto súvislosti tvrdia, že Súdny dvor týmto spôsobom neprimerane zasahuje jednak do právomocí normotvorcu, ako aj vnútroštátneho súdu, ktorý má aplikovať právo Únie v súlade s prípadnými vnútroštátnymi prekluzívnymi alebo premlčacími lehotami stanovenými v súlade so zásadou právnej istoty.⁸²

Aj keď sa zásada retroaktívnej aplikácie platného výkladu a jej obmedzenia vzťahujú predovšetkým na uplatňovanie práva Únie vnútroštátnymi súdmi, *mutatis mutandis* sa vzťahujú aj na uplatňovanie práva Únie inštitúciami Únie v prípade, keď majú aplikovať ustanovenia, ktoré sú predmetom neskoršieho výkladu Súdneho dvora⁸³.

Ak osobitná právna úprava Únie neustanovuje inak, sudy členských štátov postupujú pri aplikácii únieového práva podľa vnútroštátnych procesných predpisov v súlade s tzv. zásadou procesnej voľnosti, ktorú Súdny dvor často vo svojej judikatúre zdôrazňuje. Podľa tejto zásady je každý členský štát oprávnený určiť príslušné sudy a stanoviť procesné normy, ktoré sa uplatnia

⁸¹ Napríklad k vydaniu bezdôvodného obohatenia z dôvodu plnenia v rozpore s právom Únie pozri rozsudok Súdneho dvora z 15. septembra 1998. Edilizia Industriale Siderurgica Srl (Edis) proti Ministero delle Finanze. Vec C-231/96, body 15 až 18.

⁸² Pozri napr. RAEPENBUSH, S. *Droit institutionnel de l'Union et des Communautés européennes*. Bruxelles: De Boeck, 2001, s. 459.

⁸³ Napr. rozsudok Súdu prvého stupňa, Deutsche Post AG, vec T-388/03, bod 113; rozsudok Súdu prvého stupňa z 12. februára 2008. British United Provident Association Ltd (BUPA), BUPA Insurance Ltd a BUPA Ireland Ltd proti Komisii Európskych spoločstiev. Vec T-289/03, body 158-159.

v konaniach o žalobách týkajúcich sa ochrany práv, ktoré fyzickým a právnickým osobám vyplývajú z priameho účinku únievého práva⁸⁴.

Aby nedošlo k situácii, že úroveň ochrany práv, ktoré fyzickým a právnickým osobám priznáva právo Únie, bude v jednotlivých členských štátoch rôzna, Súdny dvor obmedzil zásadu procesnej voľnosti tým, že súdne orgány členských štátov sú pri aplikácii práva Únie povinné postupovať v súlade so zásadami rovnocennosti a účinnosti⁸⁵.

Podľa zásady rovnocennosti (ekvivalencie) nemôže vnútroštátny súd v prípade konania s únievým prvkom aplikovať prísnejšie procesnoprávne alebo hmotnoprávne pravidlá ako sú tie, ktoré by aplikoval v konaniach bez únievého prvku s podobným predmetom. To znamená, že dotknutý právny subjekt musí mať možnosť uplatniť si nárok, ktorý mu vyplýva z únievej právnej normy minimálne za takých podmienok, za akých by si mohol uplatniť nárok založený na podobnej vnútroštátnej právnej norme bez únievého prvku.

Podľa zásady účinnosti (efektivity) procesné predpisy, ktoré platia vo vnútroštátnych konaniach určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré zakladá

⁸⁴ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 24. marca 2009. *Danske Slagterier* proti Bundesrepublik Deutschland. Vec C-445/06, bod 31; rozsudok Súdneho dvora z 15. apríla 2008. *Impact* proti Minister for Agriculture and Food a iní. Vec C-268/06, bod 44; rozsudok Súdneho dvora z 30. septembra 2003. *Gerhard Köbler* proti Republik Österreich. Vec C-224/01, bod 46; rozsudok Súdneho dvora zo 14. decembra 1995. *Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS* proti Belgickému kráľovstvu. Vec C-312/93, bod 12; rozsudok Súdneho dvora z 9. júla 1985. *Piercarlo Bozzetti* proti Invernizzi SpA a Ministro del tesoro. Vec 179/84, bod 17; rozsudok Súdneho dvora zo 16. decembra 1976. *Rewe-Zentralfinanz eG a Rewe-Zentral AG* proti Landwirtschaftskammer für das Saarland. Vec 33-76, bod 5; rozsudok Súdneho dvora z 19. decembra 1968. *Société par actions Salgoil* proti Ministero del commercio con l'estero della Repubblica italiana. Vec 13-68; vrátane pravidiel týkajúcich sa dôkazného bremena, rozsudok Súdneho dvora zo 17. júla 1997. *GT-Link A/S* proti De Danske Statsbaner (DSB). Vec C-242/95, body 24.

⁸⁵ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 15. apríla 2008. *Impact* proti Minister for Agriculture and Food a iní. Vec C-268/06, bod 46; rozsudok Súdneho dvora zo 7. júna 2007. *J. van der Weerd a iní, H. de Rooy sr. a H. de Rooy jr., Maatschap H. en J. van 't Oever a iní a B. J. van Middendorp* proti Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Spojené veci C-222/05 až C-225/05, bod 28; rozsudok Súdneho dvora z 13. marca 2007. *Unibet (London) Ltd a Unibet (International) Ltd* proti Justitiiekanslern. Vec C-432/05, bod 43; rozsudok Súdneho dvora zo 14. decembra 1995. *Jeroen van Schijndel a Johannes Nicolaas Cornelis van Veen* proti Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten. Spojené veci C-430/93 a C-431/93, bod 17; rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 1983. *Amministrazione delle Finanze dello Stato* proti SpA San Giorgio. Vec 199/82, bod 12; rozsudok Súdneho dvora, *Rewe*, vec 33-76, body 5 a 6; rozsudok Súdneho dvora zo 16. decembra 1976. *Comet BV* proti Produktschap voor Siergewassen. Vec 45-76, body 12 až 16.

úniové právo v prospech právnych subjektov, nemôžu byť upravené takým spôsobom, ktorý by výkon práv priznaných úniovým právnym poriadkom prakticky znemožňoval alebo nadmerne sťažoval.

V rozpore so zásadou efektivity je napríklad použitie vnútroštátneho procesného ustanovenia, ktoré v určitom prípade zakazuje príslušnému súdu posúdiť súlad vnútroštátneho predpisu s ustanovením úniového práva, pokiaľ dotknutý účastník zmešká lehotu na namietnutie tohto rozporu⁸⁶, alebo také prenesenie dôkazného bremena na navrhovateľa, ktoré mu prakticky znemožňuje alebo nadmerne sťažuje možnosť domáhať sa svojich práv zaručených úniovým právnym poriadkom⁸⁷. Taktiež vnútroštátny súdny orgán rozhodujúci spor s úniovým prvkom, ktorý zistí protiústavnosť vnútroštátneho predpisu, musí mať v súlade s týmito zásadami naďalej možnosť obrátiť sa na Súdny dvor EÚ s prejudiciálnou otázkou s cieľom zistiť súlad tohto vnútroštátneho predpisu s úniovým právom⁸⁸ a nie je z tejto povinnosti vyňatý z dôvodu, že zistenie rozporu vnútroštátneho predpisu s ústavou podlieha osobitnému konaniu na ústavnom súde.

Ako už bolo povedané, zásada retroaktívnej aplikácie výkladu *úniového* práva môže predstavovať zásah do zásady právnej istoty a do práv, ktoré boli v minulosti nadobudnuté v dobrej viere, keďže boli nadobudnuté na základe znenia úniového ustanovenia, ktorého význam a dosah boli v danom čase vykladané odlišne. Obmedzenie pravidla retroaktívnej aplikácie výkladu ustanovení Únie prichádza teda do úvahy len vo výnimočných prípadoch.

Súdny dvor EÚ môže výnimočne na základe úniovej všeobecnej zásady právnej istoty obmedziť možnosť, aby sa dotknuté subjekty dovolávali výkladu úniového ustanovenia, ktorý podal v minulosti, ak by tým boli spochybnené právne vzťahy, ktoré vznikli v dobrej viere. Obmedzenie pravidla retroaktívnej aplikácie výkladu podaného Súdnym dvorom EÚ je podmienené splnením dvoch kritérií, ktorými sú dobrá viera dotknutých subjektov

⁸⁶ Napr. rozsudok Súdneho dvora Peterbroeck, vec C-312/93, bod 21.

⁸⁷ Napr. rozsudok Súdneho dvora San Giorgio, vec 199/82, bod 14; rozsudok Súdneho dvora GT-Link, vec C-242/95, bod 25.

⁸⁸ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 27. júna 1991. Mecanarte - Metalúrgica da Lagoa Ld^a proti Chefes do Serviço da Conferência Final da Alfândega do Porto. Vec C-348/89, bod 45 a 46.

a riziko vážnych ťažkostí⁸⁹. Pri rozhodovaní o obmedzení spätných časových účinkov výkladu práva Únie berie Súdny dvor EÚ do úvahy praktické dôsledky konkrétneho súdneho rozhodnutia a skutočnosť, či účinky takéhoto rozhodnutia nebudú mať príliš negatívny dopad na objektivnosť práva a neohrozia jeho budúce uplatňovanie z dôvodu dopadu, ktorý by mohlo mať súdne rozhodnutie na minulosť⁹⁰.

Obmedzenie časových účinkov výkladu môže Súdny dvor EÚ pripustiť len priamo v tom prejudiciálnom rozsudku, v ktorom podáva požadovaný výklad práva Únie. Tento postup garantuje v súlade so zásadou právnej istoty rovnosť zaobchádzania s členskými štátmi a ostatnými subjektmi⁹¹. Nemohol by tak teda urobiť v neskoršom rozsudku vynesenom napríklad na základe ďalšej prejudiciálnej otázky, prostredníctvom ktorej by vnútroštátny súd požiadal Súdny dvor EÚ o obmedzenie časových účinkov interpretácie únieového ustanovenia obsiahnutej v rozsudku. Samozrejme o obmedzení časových účinkov výkladu práva Únie nemôže v žiadnom prípade rozhodovať vnútroštátny súd alebo vnútroštátny legislatívny orgán.

Súdny dvor EÚ obmedzí retroaktívne účinky už podaného výkladu napríklad vtedy, keď existuje riziko vážnych ekonomických dôsledkov, napríklad vzhľadom na veľký počet právnych vzťahov, ktoré vznikli v dobrej viere na základe právnej úpravy, ktorá sa oprávnenne považovala za platnú, a keď sa právne subjekty správali v rozpore s právom Únie z dôvodu neistoty týkajúcej sa uplatňovania únieového ustanovenia, ku ktorej mohlo prispieť

⁸⁹ Napr. rozsudok Súdneho dvora RWE, vec C-92/11, bod 59; rozsudok Súdneho dvora z 23. októbra 2012. Emeka Nelson a i. proti Deutsche Lufthansa AG a TUI Travel plc a i. proti Civil Aviation Authority. Spojené veci C-581/10 a C-629/10, bod 89; rozsudok Súdneho dvora z 19. júla 2012. Ainārs Rēdlihs proti Valsts ieņēmumu dienests. Vec C-263/11, bod 59; rozsudok Súdneho dvora z 21. októbra 2010. Albron Catering BV proti FNV Bondgenoten a John Roest. Vec C-242/09, bod 36; rozsudok Súdneho dvora z 3. júna 2010. Regionalna Mitniceska Direktsia - Plovdiv proti Petar Dimitrov Kalinchev. Vec C-2/09, bod 50; rozsudok Súdneho dvora z 2. februára 1988. Bruno Barra proti Belgickému kráľovstvu a Ville de Liège. Vec 309/85, bod 12.

⁹⁰ Napr. rozsudok Súdneho dvora Blaizot, vec 24/86, bod 30; Rozsudok Súdneho dvora z 8. apríla 1976. Gabrielle Defrenne proti Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena. Vec 43-75, body 71.

⁹¹ Napr. rozsudok Súdneho dvora Nelson, spojené veci C-581/10 a C-629/10, bod 91; rozsudok Súdneho dvora zo 6. marca 2007. Wienand Meilicke, Heidi Christa Weyde a Marina Stöffler proti Finanzamt Bonn-Innenstadt. Vec C-292/04, bod 37; z rozsudok Súdneho dvora Blaizot, vec 24/86, bod 28; rozsudok Súdneho dvora Barra, vec 309/85, bod 13; rozsudok Súdneho dvora Denkavit, vec 61/79, bod 18.

aj správanie členských štátov alebo Európskej komisie⁹². Pokiaľ ide o spomínané riziko vážnych ťažkostí, finančné dôsledky, ktoré môžu vyplynúť pre členský štát z prejudiciálneho rozsudku, však samy osebe neodôvodňujú obmedzenie časovej účinnosti tohto rozsudku⁹³.

Z tohto dôvodu môže Súdny dvor EÚ vo výnimočných prípadoch určiť, že fyzické alebo právnické osoby sa nemôžu dovolávať priameho účinku interpretovaného únieového ustanovenia, ak ním odôvodňujú svoje nároky, ktoré im vznikli pred vynesením prejudiciálneho rozsudku, s výnimkou ak sa konanie o týchto nárokoch založených na interpretovanom únieovom ustanovení už začalo⁹⁴. To znamená, že na vnútroštátne súdne alebo správne konania, ktoré v čase vynesenia prejudiciálneho rozsudku už prebiehajú, sa výnimka nevzťahuje a tieto konania sa i naďalej spravujú zásadou retroaktívnej aplikácie výkladu práva Únie.

Súdny dvor EÚ takýto spôsobom výnimočne obmedzil spätné účinky výkladu *únieového* práva najmä v prípadoch, ak by si veľké množstvo subjektov mohlo spätne vymáhať peňažné plnenia na základe *únieového* práva napríklad z dôvodu, že: členské štáty vyberali v rozpore s právom Únie školné⁹⁵, námornú daň⁹⁶, miestnu alebo komunálnu daň⁹⁷, alebo v rozpore s právom

⁹² Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ z 13. decembra 2012. Forposta SA a ABC Direct Contact sp. z o.o. proti Poczta Polska SA. Vec C-465/11, bod 45; rozsudok Albron Catering, vec C-242/09, bod 37; rozsudok Súdneho dvora EÚ z 27. apríla 2006. Sarah Margaret Richards proti Secretary of State for Work and Pensions. Vec C-423/04, bod 42; rozsudok Súdneho dvora EÚ z 20. septembra 2001. Rudy Grzelczyk proti Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve. Vec C-184/99, bod 53.

⁹³ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ Forposta, vec C-465/11, bod 47; rozsudok Súdneho dvora z 18. októbra 2012. Mednis SIA proti Valsts ieņēmumu dienests. Vec C-525/11, bod 44; rozsudok Súdneho dvora Rēdlihs, vec C-263/11, bod 61; rozsudok Súdneho dvora zo 17. februára 2005. Finanzamt Gladbeck proti Edith Linneweber a Finanzamt Herne-West proti Savvas Akritidis. Spojené veci C-453/02 a C-462/02, bod 44; rozsudok Súdneho dvora EÚ z 23. mája 2000. Johann Buchner a i. proti Sozialversicherungsanstalt der Bauern. Vec C-104/98, bod 41; rozsudok Súdneho dvora EÚ z 11. augusta 1995. F. G. Roders BV a iní proti Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen. Spojené veci C-367/93 až C-377/93, bod 48.

⁹⁴ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ Denkavit, vec 61/79, bod 17.

⁹⁵ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ Blaizot, vec 24/86.

⁹⁶ Napr. rozsudok Súdneho dvora zo 16. júla 1992. Administration des douanes et droits indirects proti Léopold Legros a iní. Vec C-163/90.

⁹⁷ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ z 9. marca 2000. Evangelischer Krankenhausverein Wien proti Abgabenberufungskommission Wien a Wein & Co. HandelsgesmbH proti Oberösterreichische Landesregierung. Vec C-437/97; rozsudok Súdneho dvora zo 14. septembra 1995. Maria Simitzi proti Dimos Kos. Spojené veci C-485/93 a C-486/93.

Únie nepriznávali niektorým migrujúcim pracovníkom rodinné prídavky⁹⁸, alebo dochádzalo k porušovaniu únieových ustanovení o rovnosti odmeňovania mužov a žien⁹⁹.

Výnimku zo zásady retroaktívnej aplikovateľnosti výkladu *únieového* práva môže Súdny dvor EÚ udeliť napríklad aj v prejudiciálnom rozsudku, z ktorého vyplýva nezlučiteľnosť vnútroštátneho opatrenia s únieovým právom, a to najmä vtedy, ak zmysel a pôsobnosť únieového ustanovenia neboli jasné a pred rozhodnutím Súdneho dvora EÚ nebol vážny dôvod pochybovať o súlade napadnutého vnútroštátneho ustanovenia s únieovým právom¹⁰⁰. Súdny dvor EÚ však výnimku nepovolí, ak vnútroštátne opatrenie jednoznačne odporovalo vykladanému únieovému ustanoveniu, pričom Súdny dvor EÚ predmetné únieové ustanovenie interpretoval rovnakým spôsobom už vo svojom predchádzajúcom rozhodnutí a dokonca Komisia pri zavádzaní problematického vnútroštátneho opatrenia upozornila dotknutý členský štát na problémy, ktoré by mohli vzniknúť v súvislosti s jeho aplikáciou¹⁰¹. Zdá sa teda, že pravidlo tak často zdôrazňované Súdny dvor EÚ, podľa ktorého Súdny dvor EÚ neprislúcha aplikovať právo Únie na konkrétny prípad, v tomto prípade dosiahlo svoje hranice, ak ich už neprekročilo.

IV.2 Rozsudok o platnosti sekundárneho práva Únie

Prejudiciálne konanie o platnosti únieových aktov sa svojimi účinkami zhoduje s priamym konaním o neplatnosť aktu, pretože sa rovnako týka skúmania objektívnych znakov podmieňujúcich platnosť aktu a vedie k rozhodnutiu, ktorým Súdny dvor EÚ potvrdí alebo odmietne prezumpciu platnosti konkrétneho aktu Únie. Preto by sa takéto rozhodnutie o (ne)platnosti aktu malo vyznačovať absolútnou záväznosťou *erga omnes*, čo by zároveň vyriešilo aj otázku jednotnosti aplikácie práva Únie.

⁹⁸ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 4. mája 1999. *Sema Sürül proti Bundesanstalt für Arbeit*. Vec C-262/96.

⁹⁹ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 17. mája 1990. *Douglas Harvey Barber proti Guardian Royal Exchange Assurance Group*. Vec C-262/88; rozsudok Súdneho dvora EÚ *Defrenne*, vec 43-75.

¹⁰⁰ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ *Legros*, vec C-163/90, bod 33 a nasl.

¹⁰¹ Napríklad ak členský štát vyberal určitú daň v jasnom rozpore s právom Únie, pozri rozsudok Súdneho dvora EÚ *Denkavit*, vec 61/79, body 20 až 23.

V nie úplne jednoznačnej judikatúre Súdneho dvora EÚ narážajú na seba v tomto prípade dve významné zásady úniového právneho poriadku: zásada jednotnej aplikácie práva a zásada právnej istoty¹⁰².

Na jednej strane každý prejudiciálny rozsudok Súdneho dvora EÚ o platnosti aktu je záväzný priamo pre vnútroštátny súd, ktorý položil prejudiciálnu otázku platnosti, čo je dostatočným dôvodom na to, aby ktorýkoľvek iný súd členského štátu považoval pri svojom rozhodovaní takýto akt za neplatný¹⁰³.

Na druhej strane ktorýkoľvek vnútroštátny súd môže znovu položiť prejudiciálnu otázku týkajúcu sa platnosti toho istého aktu, najmä ak sa v jeho konaní vyskytnú nové otázky ohľadom dôvodov, rozsahu alebo účinkov neplatnosti už zrušeného alebo potvrdeného aktu Únie¹⁰⁴.¹⁰⁵ Iný vnútroštátny súd môže teda v novej prejudiciálnej otázke uviesť dôvody neplatnosti aktu, ktoré napríklad prechádzajúci súd nespomenul a ktoré následne Súdny dvor EÚ neskúmal, alebo môže spochybniť platnosť tých ustanovení aktu, ktoré Súdny dvor EÚ ponechal predtým v platnosti¹⁰⁶ a môže tiež požiadať o individuálny výklad účinkov zrušeného aktu na prebiehajúci spor.

Keďže prejudiciálne konanie o platnosti úniového aktu je spôsobom kontroly zákonnosti a objektívnych náležitostí prijatého aktu, rozhodnutie o neplatnosti aktu by analogicky ako v prípade priameho konania o neplatnosť aktu malo byť retroaktívne k dátumu, keď sa zrušený akt stal súčasťou úniového právneho poriadku, to znamená *ex tunc*.

Napriek tomu, že článok 264 ZFEÚ však zavádza pri zrušení aktov v rámci priameho konania o neplatnosť aktu zásadu retroaktivity, môže Súdny dvor EÚ v prípade nariadenia individuálne určiť, ktoré účinky zrušeného nariadenia považuje za konečné a platné. Podľa ustálenej judikatúry je článok 264 druhý odsek ZFEÚ uplatniteľný analogicky na prejudiciálne

¹⁰² Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ z 13. mája 1981. SpA International Chemical Corporation proti Amministrazione delle finanze dello Stato. Vec 66/80, body 11 a 12.

¹⁰³ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ International Chemical Corporation, vec 66/80, bod 13.

¹⁰⁴ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ International Chemical Corporation, vec 66/80, body 14 a 18.

¹⁰⁵ Porovnaj PERTEK, J. *La pratique du renvoi préjudiciel en droit communautaire*. Paris: Litec, 2001, s. 164, § 422 a 423.

¹⁰⁶ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ z 22. mája 1985. SpA Fragg proti Amministrazione delle finanze dello Stato. Vec 33/84; rozsudok Súdneho dvora z 20. októbra 1977. Antonio Giuliani proti Landesversicherungsanstalt Schwaben. Vec 32-77.

konanie, to znamená, že ak to naliehavé dôvody právnej istoty odôvodňujú, Súdny dvor EÚ môže v rámci prejudiciálneho konania, ktorého predmetom je posúdenie platnosti právnych aktov Únie, v každom konkrétnom prípade uviesť, ktoré z účinkov posudzovaného aktu treba považovať za konečné¹⁰⁷.

Súdny dvor EÚ však zdôraznil, že pri obmedzení retroaktívnych účinkov prejudiciálneho rozsudku o neplatnosti úniového aktu musí prihliadať na to, či zachovanie niektorých účinkov zrušeného nariadenia bude na prospech navrhovateľa vo vnútroštátnom konaní alebo akejkoľvek inej osoby, ktorá by pred rozhodnutím o zrušení nariadenia konala podobným spôsobom, alebo či v prípade fyzických alebo právnických osôb, ktoré na základe predmetného nariadenia urobili pred jeho zrušením úkony za účelom zachovania svojich práv, bude pre nich zrušenie nariadenia *ex nunc* dostatočným zadost'účením¹⁰⁸.

V súlade s touto možnosťou Súdny dvor EÚ v niektorých prípadoch obmedzil časové účinky prejudiciálneho rozsudku o neplatnosti úniového aktu, keď rešpektovanie zásady právnej istoty týkajúcej sa všetkých dotknutých záujmov bránilo spochybneniu plnení prijatých pred vynesením predmetného prejudiciálneho rozsudku¹⁰⁹. Rozsudok Súdneho dvora EÚ konštatujúci neplatnosť nariadenia sa napríklad nedotkol právoplatnosti plnení prijatých správnymi orgánmi členských štátov na základe napadnutého nariadenia pred jeho zrušením, t. j. pred vynesením rozsudku Súdneho dvora EÚ o jeho neplatnosti¹¹⁰.

¹⁰⁷ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 22. decembra 2008. *Société Régie Networks proti Direction de contrôle fiscal Rhône-Alpes Bourgogne*. Vec C-333/07, bod 121; rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2010. *Völker und Markus Schecke GbR a Hartmut Eifert proti Land Hessen*. Spojené veci C-92/09 a C-93/09, bod 93.

¹⁰⁸ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 10. marca 1992. *Trestné konania proti Thomas Edward Lomas a iní*. Spojené veci C-38/90 a C-151/90, bod 25; rozsudok Súdneho dvora z 27. februára 1985. *Société des produits de maïs SA proti Administration des douanes et droits indirects*. Vec 112/83, bod 18.

¹⁰⁹ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 15. októbra 1980. *Société coopérative „Providence agricole de la Champagne“ proti Office national interprofessionnel des céréales (ONIC)*. Vec 4/79, bod 46.

¹¹⁰ Napr. rozsudok Súdneho dvora *Fragd*, vec 33/84, bod 20; Rozsudok Súdneho dvora *Providence agricole*, vec 4/79, bod 46; rozsudok Súdneho dvora z 15. októbra 1980. *SARL Maïseries de Beauce proti Office national interprofessionnel des céréales (ONIC)*. Vec 109/79, bod 46; rozsudok Súdneho dvora z 15. októbra 1980. *SA Roquette Frères proti Francúzskej republike - Administration des douanes*. Vec 145/79, body 52 a 53.

Takéto riešenie stavia vnútroštátne súdy do nepríjemnej situácie, keď nemôžu priznať náhradu škody ani vydanie bezdôvodného obohatenia fyzickým alebo právnickým osobám, ktoré boli poškodené vnútroštátnym predpisom prijatým členským štátom na vykonanie zrušeného nariadenia. Keďže takýto postup bol dlhodobo kritizovaný, pretože obmedzoval právo fyzických a právnických osôb na účinnú súdnu ochranu podľa článku 267 ZFEÚ v prípade pochybenia inštitúcií Únie, ako aj právo na spravodlivé súdne konanie zakotvené v článku 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv, Súdny dvor EÚ postupom času prijal kompromisné riešenie, podľa ktorého fyzická alebo právnická osoba má právo na vrátenie peňažného plnenia, ktoré zaplatila členskému štátu na základe zrušeného nariadenia, pokiaľ vo vnútroštátnom súdnom alebo správnom konaní požiada o vydanie bezdôvodného obohatenia nadobudnutého štátom na základe zrušeného nariadenia a učiní tak pred vynesením rozsudku o jeho zrušení¹¹¹.

Pokiaľ vnútroštátny súd nemôže aplikovať únieové ustanovenie vyhlásené za neplatné, nerieši to jeho prejudiciálnu otázku, ktoré ustanovenia únieového práva by mal použiť na prebiehajúci spor. Primárne právo túto otázku nerieši: zakladajúce zmluvy kladú iba povinnosť inštitúcií, orgánov, úradu alebo agentúre Únie, ktorej akt bol vyhlásený za neplatný, aby prijala opatrenia v súlade s rozsudkom Súdneho dvora EÚ (pozri čl. 266 ZFEÚ).

Súdny dvor EÚ vo svojich rozsudkoch o neplatnosti často ukladá povinnosť inštitúcií, ktorá zrušený akt prijala, aby napravila protiprávny stav jednak prijatím nevyhnutných legislatívnych alebo správnych opatrení, ako aj prípadným nahradením spôsobenej škody¹¹², prípadne aby vyvodila z rozhodnutia Súdneho dvora EÚ iné dôsledky, ktoré toto rozhodnutie obsahuje¹¹³.

Takýto postup však nerieši problém vnútroštátneho súdu, ktorý položí prejudiciálnu otázku a potrebuje usmernenia, ktoré ustanovenia únieového práva

¹¹¹ Napr. rozsudok Súdneho dvora Roquette, vec 145/79, bod 30.

¹¹² Napr. rozsudok Súdu prvého stupňa z 20. mája 1999. H & R Ecroyd Holdings Ltd proti Komisii Európskych spoločenstiev. Vec T-220/97, body 49, 56; rozsudok Súdneho dvora EÚ z 29. júna 1988. Luc Van Landschoot proti NV Mera. Vec 300/86, bod 22; rozsudok Súdneho dvora z EÚ 19. októbra 1977. Albert Ruckdeschel & Co. a Hansa-Lagerhaus Ströh & Co. proti Hauptzollamt Hamburg-St. Annen; Diamalt AG proti Hauptzollamt Itzehoe. Spojené veci 117-76 a 16-77, bod 13.

¹¹³ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ International Chemical Corporation, vec 66/80, bod 16.

by mali aplikovať na prebiehajúci spor. Súdny dvor EÚ preto v takýchto prípadoch niekedy určuje dočasný právny režim, ktorým sa majú dané právne vzťahy spravovať¹¹⁴, čo je však na druhej strane v rozpore s vyššie uvedeným ustanovením zakladajúcich zmlúv (čl. 266 ZFEÚ), ktoré stanovuje zásadu oddelenia správy od súdnictva. Súdny dvor EÚ tiež napríklad rozhodol, že v prípade neplatnosti špeciálneho únieového ustanovenia je potrebné aplikovať všeobecný právny režim neprihliadajúc na žiadne odkazy na neplatné špeciálne ustanovenie¹¹⁵.

Vo vnútroštátnom práve musia dôsledky vyplývajúce z určenia neplatnosti únieového aktu vyvodit' vnútroštátne orgány¹¹⁶ a iba vnútroštátne sudy majú právomoc rozhodovať o žalobe o vrátenie súm, ktoré vybrali orgány členského štátu na základe predmetného neplatného únieového aktu¹¹⁷.

¹¹⁴ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ *Landschoot*, vec 300/86, bod 23 a nasl.

¹¹⁵ Napr. rozsudok Súdneho dvora z 2. marca 1989. *Pietro Pinna proti Caisse d'allocations familiales de la Savoie*. Vec 359/87, alebo pozastavil účinky určenia neplatnosti rozhodnutia až do prijatia nového rozhodnutia Komisie (napr. rozsudok Súdneho dvora *Régie*, vec C-333/07, bod 128).

¹¹⁶ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ z 30. októbra 1975. *Rey Soda proti Cassa Conguaglio Zucchero*. Vec 23-75, bod 51.

¹¹⁷ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ z 27. septembra 2007. *Ikea Wholesale Ltd proti Commissioners of Customs & Excise*. Vec C-351/04, body 67 a 68; rozsudok Súdneho dvora EÚ z 13. marca 1992. *Industrie- en Handelonderneming Vreugdenhil BV proti Komisii Európskych spoločenstiev*. Vec C-282/90, bod 12; rozsudok Súdneho dvora EÚ z 30. mája 1989. *SA Roquette frères proti Komisii Európskych spoločenstiev*. Vec 20/88, bod 14.

V POTENCIÁL A LIMITY INTERPRETÁCIE EURÓPSKEHO PRÁVA: NIEKOĽKO PRAKTICKÝCH PRÍKLADOV

Pri bližšom skúmaní judikatúry Súdneho dvora EÚ je možné občas získať pocit, že v podstate sa interpretačnej činnosti medze nekladú. Zdá sa teda, že pole interpretačnej činnosti SDEÚ je zdanlivo bezbrehé – ako oceán. A to neberieme do úvahy skutočnosť, že európske právo fakticky interpretujú aj iné inštitúcie, než len SDEÚ.

V tejto kapitole si však ukážeme, že interpretačná činnosť SDEÚ a ostatných inštitúcií EÚ, ako aj iných interpretov má svoje limity. Tým sa nemyslia len samozrejmé limity stanovené v primárnom práve a základných zásadách európskeho práva. Svoju pozornosť zameriame aj na nie až tak prominentne viditeľné a niekedy dokonca opomínané faktory, ktoré limitujú interpretačnú činnosť. Zameriame sa pritom na prípadové štúdie dvoch takýchto faktorov: otázku jazyka interpretácie a možnosť tvorby nových noriem európskeho práva prostredníctvom interpretácie noriem aktuálne platných. Zároveň na praktickom príklade demonštrujeme nielen limity, ale aj potenciál interpretácie noriem európskeho práva zo strany európskych inštitúcií.

V.1 Jazyk ako obmedzujúci faktor interpretácie

V.1.1 Pojem regulatórnych aktov

Jedným z faktorov, ktoré môže významne ovplyvniť výsledok interpretácie noriem európskeho práva, je jazyk, v ktorom bude interpretovaná norma. Na príklade tzv. regulačných aktov si ukážeme, ako je možné doslovnou interpretáciou v dobrej viere, v tomto prípade dokonca primárno-právnej, normy európskeho práva dospieť k výsledku, ktorý je v rozpore s jej zamýšľaným účelom.

Jedným z významných dopadov reformy hierarchie a klasifikácie aktov EÚ po prijatí Lisabonskej zmluvy môžeme identifikovať okrem iného aj v otázke *locus standi* pred SDEÚ. V tejto súvislosti máme na mysli predovšetkým ust. čl. 263, ods. 3 Zmluvy o fungovaní EÚ, regulujúce prístup

jednotlivca k SDEÚ v prípade napadnutia rozhodnutí. Zavádza sa v ňom totiž nová kategória aktov, tzv. regulačné akty, pre ktoré by mal byť prístup o niečo otvorenejší, než v úprave a výklade SDEÚ platnom doteraz.¹¹⁸

SDEÚ totiž tradične považoval systém ochrany právnych záujmov prostredníctvom býv. ust. čl. 230 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (ďalej ako „ZES“) (žaloba na neplatnosť), 234 ZES (predbežná otázka), 241 ZES (námietať protiprávnosť) a 235 ZES, resp. 288 ZES (náhrada škody) za úplný a koherentný. Prielom však znamenal rozsudok Tribunálu vo veci *Jégo-Quéré*,¹¹⁹ v ktorom bola čiastočne opustená reštriktívna interpretácia, čo podporil aj Generálny advokát Jacobs vo svojom stanovisku v rámci prípadu *Unión de Pequeños Agricultores*.¹²⁰ Ten kritizoval nahliadanie na interpretáciu práva na prístup jednotlivca k SDEÚ vo svetle prípadu *Plaumann* ako veľmi obmedzené a limitujúce, keďže pre jednotlivca takmer nebolo možné napadnúť akty EÚ, ktoré nevyžadovali implementáciu na národnej úrovni, a teda daná úprava neponúkala jednotlivcovi dostatočnú právnu ochranu.¹²¹

Ostatne, aj mnohí autori tzv. Plaumannovu doktrínu otvorene kritizovali.¹²² Navyše, je potrebné v tejto súvislosti vziať do úvahy judikatúru štrasburského súdu¹²³ a ust. čl. 47 Charty základných práv EÚ, obsahujúce ustanovenie o práve na účinný prostriedok nápravy.¹²⁴

SDEÚ však odmietol od interpretácie práva jednotlivca napadajúť právne akty EÚ vo svetle prípadu *Plaumann* odchyliť a v rozsudku v už spomínanej veci *Unión de Pequeños Agricultores* potvrdil svoju pôvodnú pozíciu a vyzval práve členské štáty, aby v prípade, že si želajú zmeniť pravidlá prístupu jednotlivca

¹¹⁸ Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 24. 10. 1962. *Plaumann & Co. proti Európskej komisii*, vec 25/62.

¹¹⁹ Rozsudok Súdu prvej inštancie zo dňa 3. 5. 2002. *Jégo-Quéré proti Európskej komisii*, vec T-177/01.

¹²⁰ Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 25. 10. 2002. *Unión de Pequeños Agricultores proti Rade*, vec C-50/00.

¹²¹ Stanovisko generálneho advokáta F. Jacobsa k veci *Unión de Pequeños Agricultores proti Rade*, vec C-50/00, predovšetkým body 41 a nasl.

¹²² Prehľadne viď napr. VARJU, M. *The Debate on the Future of the Standing under Article 230(4) TEC in the European Convention*. *European Law Review*, 2004, roč. 10, č. 1, s. 1.

¹²³ Viď napr. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 21. 5. 2002. *Posti a Rahko proti Fínsku*, sťažnosť č. 27824/95.

¹²⁴ Viď ust. čl. 47 Charty základných práv EÚ.

napadajúceho právne akty EÚ k SDEÚ, tak sami učinili.¹²⁵ Výsledkom tohto apelu sa stala reforma ust. býv. čl. 230, ods. 4 ZES v rámci Ústavy, resp. Lisabonskej zmluvy. Bol zavedený pojem regulačných aktov; jedná sa však o pojem pomerne nešťastne zvolený, keďže nie je doposiaľ jasná definícia tejto kategórie aktov.

V.1.2 Pôvod pojmu: Konvent o budúcnosti Európy a Zmluva o ústave pre Európu

Pokiaľ chceme zistiť pôvod pojmu regulačných aktov, je potrebné zamerať sa na prácu Konventu o budúcnosti Európy. V rámci neho sa niekoľko formácií zaoberalo otázkou *locus standi* na základe bývalého čl. 230 ZES.

Prvou z nich bola Pracovná skupina II pre inkorporáciu Charty/pristúpenie k Európskemu dohovoru o ľudských právach. Tá zvažovalo niekoľko možností reformy existujúceho *locus standi* súkromných osôb:¹²⁶

- Vytvorenie špeciálneho opravného prostriedku vo forme priamej žaloby k SDEÚ v prípadoch, kedy by žalobca tvrdil porušenie svojich základných práv;
- Novelizácia čl. 230 ZES, zameriavajúca sa na pojem osobného záujmu;
- Ponechanie čl. 230 ZES bezo zmeny.

Po zvážení všetkých možností a konštatovaní, že prvá možnosť je pomerne ťažko prakticky realizovateľná z dôvodu nutnosti rozlišovať medzi žalobami ústavnej a správnej povahy, ako aj samotného pristúpenia EÚ k Európskemu dohovoru o ľudských právach, ktoré by malo fakticky priniesť nový typ opravného prostriedku zostali na výber dve ďalšie možnosti. Keďže tretia možnosť nebola z pomerne jasných a už načrtnutých dôvodov zvolená, diskusia sa zamerala na možnosť druhú.

Ostatne, aj prezentácie Všeobecného súdu a Súdneho dvora na Pracovnej skupine II sa prikláňali k tejto možnosti. Napríklad predseda nižšie

¹²⁵ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 25. 10. 2002. *Union de Pequenos Agricultores proti Rade*, vec C-50/00.

¹²⁶ Vid' Dokument Konventu o budúcnosti Európy. *Modalities and consequences of incorporation into the Treaties of the Charter of Fundamental Rights and accession of the Community/Union to the ECHR*. Dokument CONV 116/02.

postaveného súdu uviedol,¹²⁷ že zmena článku 230 ZES je politikou otázkou, pričom podstatnou otázkou je rozdiel medzi legislatívnymi a regulačnými opatreniami, pričom súkromné osoby by mali právo napadať výhradne akty druhej menovanej kategórie a čl. 230 ZES by nemal byť modifikovaný pre prípad legislatívnych aktov. Podobne argumentoval predseda Súdneho dvora EÚ, ktorý zdôraznil, že navrhnutý systém hierarchie aktov európskeho práva bude podporovať princíp rozdelenia medzi legislatívne a regulačné opatrenia.¹²⁸

Otázka bola taktiež diskutovaná v Diskusnej skupine I „Súdny dvor“.¹²⁹ Tá dospela k novému zneniu bývalého čl. 230 ZES, čo sa týka súkromných osôb, ktoré znelo nasledovne:

*„Akákoľvek fyzická alebo právnická osoba môže za rovnakých podmienok podať žalobu proti aktu, ktorý je jej adresovaný, alebo ktorý sa jej priamo a osobne týka, ako aj voči [všeobecne záväznému aktu] [regulačnému aktu], ktorý sa jej priamo týka a nevyžaduje vykonávacie opatrenia.“*¹³⁰

Toto ustanovenie bolo prevzaté i do návrhu Zmluvy o ústave pre Európu; jediným rozdielom bolo vymazanie možností: v príslušnom znení zostali uvedené len regulačné akty.¹³¹ Bez ohľadu na to, či toto znenie naplnilo cieľ zjednodušenia dovtedajšej právnej úpravy, ktorých splnenie si vytýčila Zmluva o ústave pre Európu, je nutné konštatovať, že rozdiel medzi všeobecne záväznými aktmi a regulačnými aktmi bol jasne artikulovaný. Navyše ho zohľadnili vo svojich vyjadreniach aj predsedovia vyššie uvedených súdnych inšancií. To je nutné vziať do úvahy pri interpretácii súčasného znenia čl. 263 ZFEÚ.

¹²⁷ Dokument Konventu o budúcnosti Európy. *Oral presentation by M. Bo Vesterdorf, President of the Court of First Instance of the European Communities, to the discussion circle on the Court of Justice on 24 February 2003*, dokument CONV 575/03.

¹²⁸ Dokument Konventu o budúcnosti Európy. *Oral presentation by M. Gil Carlos Rodríguez Iglesias, President of the Court of Justice of the European Communities, to the „discussion circle on the Court of Justice on 17 February 2003*, document CONV 572/03.

¹²⁹ Dokument Konventu o budúcnosti Európy. *Report on the meeting on 3 March 2003*, dokument CONV 619/03.

¹³⁰ Dokument Konventu o budúcnosti Európy. *Final report of the discussion circle on the Court of Justice*, dokument CONV 636/03, s. 7.

¹³¹ Dokument Konventu o budúcnosti Európy. *Articles on the Court of Justice and the High Court*. Document CONV 734/03, Annex I, p. 18; *The European Convention. Draft Constitution, Volume II – Draft revised text of Parts Two, Three and Four*, dokument CONV 802/03.

V.1.3 Lisabonská zmluva a jej jazykové verzie

Lisabonská zmluva predstavovala oproti Zmluve o ústave pre Európu pomerne menej ambicióznou revíziou primárneho práva. Okrem zmien v inštitucionálnom rámci Únie, ako aj právnych aktoch európskeho práva napríklad rozšírila rozsah poloprivilegovaných žalobcov (o Výbor regiónov). S ohľadom na postavenie súkromných osôb Lisabonská zmluva prevzala bezo zmien vyššie citované ustanovenie Zmluvy o ústave pre Európu. V súčasnosti preto existujú tri možnosti, ako môžu súkromné osoby podať žalobu na akt inštitúcií EÚ:

- Podat' žalobu proti aktu adresovanému danej osobe, alebo
- Podat' žalobu proti aktu, ktorý sa danej osoby priamo a individuálne dotýka, alebo
- Podat' žalobu proti regulačnému aktu, ktorý sa danej priamo dotýka a nevyžaduje implementačné opatrenia.

Problémom však je, že hoci znenie čl. 263 ZFEÚ preberá terminológiu Zmluvy o ústave pre Európu, avšak Lisabonská zmluva už neprebrala hierarchiu právnych aktov tak, ako ju Zmluva o ústave pre Európu navrhovala.¹³² Preto vzniká istý interpretačný problém ohľadom pojmu regulačných aktov. Ten má aj praktické dôsledky; tretia z vyššie uvedených možností je totiž fakticky jediným významným rozdielom medzi býv. čl. 230 ZES a čl. 263 ZFEÚ. Otázkou je teda je, ktoré typy aktov spadajú pod nové, rozvoľnené požiadavky? Ktoré akty je možné označiť ako regulačné?

Aj ostatní autori podotýkajú, že¹³³ nové znenie čl. 263 ZFEÚ sa výrazne spolieha na rozdelenie medzi legislatívnymi a regulačnými aktmi. V prípade prvej kategórie sa aplikujú striktnejšie podmienky pre prípustnosť žaloby jednotlivca, v druhom prípade už však nie je naďalej vyžadované preukázanie individuálneho dotknutia daným aktom.

Je preto nutné pojem regulačných aktov interpretovať. Tu sa dostávame k pre túto kapitolu najzaujímavejšiemu momentu, čo sa týka interpretácie pojmu regulačných aktov. V rámci skúmania rôznych jazykových verzií ZFEÚ totiž

¹³² Vid' čl. I-33– I-35 Zmluvy o ústave pre Európu. Tieto články uvádzajú definície legislatívnych a nelegislatívnych aktov, pričom pod prvú kategóriu spadajú európske zákony a európske rámcové zákony a pod druhú európske nariadenia a rozhodnutia.

¹³³ Vid' napr. VARJU, M. *The Debate on the Future of the Standing under Article 230(4) TEC in the European Convention. European Law Review*, 2004, roč. 10, č. 1, s. 54.

môžeme dôjsť k zaujímavým výsledkom. Hoci väčšina jazykových verzií operuje s rôznymi variáciami pojmu „regulačné akty“, napríklad francúzske znenie využíva pojem *actes réglementaires*, anglické *regulatory acts*, poľština *akty regulacyjne*, podobne ako taliančina (*atti regolamentari*) a španielčina (*actos reglamentarios*). Tieto jazykové verzie nie sú síce prínosom pri interpretácii, ale aspoň nenavádzajú k interpretácii chybnéj.

Interpretáciou nemeckého znenia ZFEÚ, ktoré používa pojem *Rechtsakte mit Verordnungscharakter* môže byť dokonca istým pozitívnym vodítkom pre interpretáciu. Situácia sa však úplne mení, ak nahliadneme do českej jazykovej verzie ZFEÚ. Tá používa pojem *akty s obecnou pôsobnosťí*, čo je, ako bolo konštatované vyššie, znenie výslovne odmietnuté Konventom o budúcnosti Európy. Česká verzia ZFEÚ teda významne rozširuje dosah pojmu regulačné akty, a to za rozsah zámeru tvorcov textu zmluvy.

Zároveň je táto prípadová štúdia jasným praktickým dôkazom toho, že je potrebné pri interpretácii európskeho práva využívať rôzne jazykové verzie a že samotný jazyk interpretácie môže významne ovplyvniť jej výsledok, a to nie vždy pozitívnym smerom, a limitovať ho.

Keďže predmetom tejto kapitoly nie je analýza samotnej povahy regulačných aktov, či faktická potreba zavedenia tejto kategórie aktov európskeho práva, ktorá by rozšírila prístup jednotlivcov k priamym žalobám proti aktom inštitúcií EÚ, uvedme len súhrnne, že po zohľadnení terminologických, systematických a teleologických¹³⁴ môžeme regulačné akty definovať ako nelegislatívne self-executing akty všeobecnej pôsobnosti. Nejedná sa však o žiadny zvláštny hierarchických subtyp aktov sekundárneho práva.¹³⁵

V.1.4 Tvorba noriem prostredníctvom interpretácie existujúcich pravidiel

Iným druhom limitácie interpretácie noriem európskeho práva sú zásady tohoto právneho systému a pravidlá stanovené primárnym právom.

¹³⁴ Bližšie vid' BLAHUŠIAK, I. Interpretation of the EU Law by the Highest Courts in the Czech Republic: Conflict or Cooperation. [online] In: *Dny práva 2011. Sborník z konferencie*. [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/index.html

¹³⁵ K hierarchii aktov vid' bližšie napr. BLAHUŠIAK, I. *Legislatívny proces Európskej únie*. [online] [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné z http://is.muni.cz/th/76717/pravf_d/?id=235260

Praktický príklad, ako tieto limity dopadajú na interpretáciu noriem európskeho práva, si ukážeme na prípadovej štúdií medziinštitucionálnych dohôd. Zároveň poukážeme na ďalšiu charakteristiku interpretácie noriem európskeho práva: skutočnosť, že faktickým autorom právne relevantnej interpretácie nemusí byť vždy výhradne SDEÚ, hoci primárne právo priznáva túto právomoc práve tejto inštitúcii.

V.1.5 Inštitucionalizovaná interpretácia pravidiel európskeho práva: medziinštitucionálne dohody

Medziinštitucionálne dohody patria medzi jedny z najstarších inštitútov európskeho práva¹³⁶ a ovplyvnili mnoho jeho oblastí, od procesu prijímania rozpočtu, cez zodpovednosť Komisie za pri výkone svojich právomocí až po postupy schvaľovania medzinárodných dohôd. Významne ovplyvnili aj celkovú inštitucionálnu rovnováhu¹³⁷ a často dokonca predznamenalí vývoj primárneho práva.¹³⁸ Napriek tomu patria medzi „jednu z posledných nepreskúmaných oblastí európskeho práva“.¹³⁹

Pomerne zložitý postup pre dosiahnutie konsenzu, spolu s rozdielnymi prístupmi členských štátov k európskej integrácii a ich výhradami k inštitucionálnej reforme znamenali, že formálne zmeny primárneho práva boli dosahované len v obmedzenom rozsahu a nie vždy podľa pôvodných zámerov.¹⁴⁰ Preto sa otváral priestor pre činnosť jednotlivých inštitúcií a neformálne zmeny, napríklad práve prostredníctvom MID. Tento priestor bol pomerne široký v dôsledku rámcového charakteru primárneho práva. Zároveň sa, vzhľadom k vzájomnej previazanosti inštitúcií, široko rozvíjali mechanizmy

¹³⁶ Sú uzatvárané už od roku 1963. Bližšie viď HUMMER, W. From „Interinstitutional Agreements“ to „Interinstitutional Agencies/Offices?“ *European Law Journal*, 2007, roč. 13, č. 1, s. 47–74.

¹³⁷ Predovšetkým v súvislosti s posilňovaním právomocí EP. Viď napr. DRIESSEN, B. Interinstitutional Conventions and institutional balance. *European Law Review*, 2008, roč. 33, č. 4, s. 555–556.

¹³⁸ Viď napr. Rámcovú dohodu o vzťahoch Parlamentu a Komisie z roku 2000, v ktorej bolo stanovené, že ak Parlament vyjadří komisárovi nedostatok dôvery, predseda Komisie dôrazne zväží jeho zotrvanie v kolégiu. V Nicejskej zmluve bolo prijaté ust. býv. čl. 217, ods. 4 ZES, ktoré tento záväzok povýšilo do primárneho práva. Viď Rámcovú dohodu o vzťahoch medzi EP a Komisiou. Ú. v. C 339, zo dňa 29. 11. 2000, s. 269.

¹³⁹ Viď HUMMER, W. From „Interinstitutional Agreements“ to „Interinstitutional Agencies/Offices?“ *European Law Journal*, 2007, roč. 13, č. 1, s. 49 a nasl.

¹⁴⁰ Napríklad mnohé pôvodné reformné ciele sa v rámci Amsterdamskej či Nicejskej zmluvy nepodarilo dosiahnuť.

ich kooperácie. A práve MID zohrávali významnú úlohu v rámci rozvoja týchto vzťahov, pričom v posledných dvoch desaťročiach došlo k výraznému zvýšeniu ich počtu.¹⁴¹

V pozitívnom práve sa prvé explicitné zmienky o MID objavili už v protokoloch a prehláseniach pripojených k Amsterdamskej zmluve.¹⁴² Pokusom ich legálnu definíciu sa však stalo až Prehlásenie č. 3 k článku 10 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, pripojené k Nicejskej zmluve.¹⁴³ Naň nadviazalo ust. čl. 295 ZFEÚ stanovujúce, že: „*Európsky parlament, Rada a Komisia sa navzájom radia a vzájomnou dohodou upravujú podrobnosti svojej spolupráce. Na tento účel môžu v súlade so Zmluvami uzatvárať medziinštitucionálne dohody, ktoré môžu mať záväznú povahu.*“¹⁴⁴ Uvedená definícia vymedzuje MID na základe znakov formálnych i materiálnych. Ako nie príliš vhodný sa však javí jej reštriktívny prístup v otázke vymedzenia strán MID, keďže nezodpovedá faktickej praxi inštitúcií.¹⁴⁵

Odborná literatúra však doposiaľ nie je schopná všeobecne akceptovať jediné definície MID. Vzhľadom k tomu, že otázka bola už riešená v iných prácach,¹⁴⁶ konštatujeme na tomto mieste len, že väčšina autorov sa prikláňa ku kombinácií použitia tak formálnych, ako aj materiálnych definíčných kritérií a na tomto mieste uvedieme vlastnú definíciu. V rámci formálnych kritérií boli pri jej tvorbe analyzované otázky označenia, počtu zúčastnených inštitúcií, vonkajšej formy, publikácie a spôsobu prijatia týchto dohôd.

¹⁴¹ Vid' HUMMER, W. From „Interinstitutional Agreements“ to „Interinstitutional Agencies/Offices?“ *European Law Journal*, 2007, roč. 13, č. 1, s. 47–74.

¹⁴² Vid' napr. Protokol č. 3 o aplikácii zásady subsidiarity a proporcionality, či Prehlásenie č. 33 k čl. 188, ods. 3 ZES pripojené k Amsterdamskej zmluve.

¹⁴³ Podrobnejšie vid' BLAHUŠIAK, I. Medziinštitucionálne dohody ako reflexia zásady vzájomnej spolupráce inštitúcií v európskom práve. In: HAMULÁK, Ondrej (ed.). *Princípy a zásady v právu: teorie a praxe: sborník příspěvků z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2010*. 1. vyd., Praha: Leges, 2010.

¹⁴⁴ Vid' čl. 295 ZFEÚ.

¹⁴⁵ Pokiaľ totiž budeme skúmať doposiaľ uzatvorené medziinštitucionálne dohody, zistíme, že nezodpovedá faktickej praxi inštitúcií. Mnohé dohody boli uzatvorené v inej konfigurácii, než v medzi Parlamentom, Komisiou a Radou spoločne. Navyše, inštitúcie uzatvárali tieto dohody nielen v otázkach regulácie ich vzájomnej spolupráce *stricto sensu*, ale taktiež aj ďalších oblastiach, napríklad v oblasti vonkajších vzťahov EÚ, komitológie, prístupu k dokumentom a ľudských práv.

¹⁴⁶ Blížšie vid' BLAHUŠIAK, I. Medziinštitucionálne dohody v práve Európskej únie po prijatí Lisabonskej zmluvy. In: *MEKON 2010*, CD príspevků XII. ročníku mezinárodní konference Ekonomické fakulty VŠB-TU Ostrava. 1. vyd., Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, 2010.

V rámci materiálnych kritérií bola vykonaná analýza účelu a obsahu týchto aktov. Keďže podrobná analýza bola publikovaná na inom mieste,¹⁴⁷ uveďme, že MID je možné, aj napriek istým ťažkostiam definovať ako *písomné dohody minimálne dvoch orgánov EÚ zverejnené v Úradnom vestníku, uzatvárané za účelom konkretizovať ustanovenia primárneho práva*.

Ust. čl. 295 ZFEÚ stanovuje, že MID môžu mať právne záväznú povahu. Je tak zakotvená možnosť, nie však povinnosť, uzatvárať tieto dohody aj v právne záväznej forme. Posúdenie právnej záväznosti bude teda nutné pravdepodobne vykonávať ad hoc, jednotlivo pre každú MID.¹⁴⁸ Navyše, ust. čl. 295 ZFEÚ nevytvára nič o právnych účinkoch MID uzatvorených inými inštitúciami než Parlamentom, Radou a Komisiou. Názory relevantnej literatúry na právnu povahu MID je možné rozdeliť na niekoľko prúdov¹⁴⁹ od konceptov považujúcich MID za mimoprávny jav, ktoré neprisudzujú týmto aktom žiadnu právnu záväznosť, cez koncepty prisudzujúce MID subjektívnu právnu záväznosť až po koncepty prisudzujúce MID objektívnu právnu záväznosť. Doktrína tenduje k názoru, že vo všeobecnosti nie je možné skonštatovať, či tieto dohody vyvolávajú právne účinky, alebo nie a prikláňa sa k skúmaniu tejto otázky ad hoc. Podobné stanovisko je možné zaujať aj s ohľadom na analýzu relevantnej judikatúry SDEÚ.¹⁵⁰ Otázku účinkov právnych dohôd ako celku SDEÚ neriešil. Vyjadroval sa iba k niektorým dohodám ako k osamoteným fenoménom, pričom v niektorých prípadoch ich charakterizoval iba ako nezáväzné právne akty, či sa posúdením otázky ich právnej záväznosti *in concreto* odmietol zaoberať. Aj v prípadoch,

¹⁴⁷ Tamtiež.

¹⁴⁸ Je nutné vyčkat' na prax inštitúcií, či budú uvádzať vo svojich dohodách prehlásenie, či jednotlivé dohody sú právne záväzné, alebo nie.

¹⁴⁹ Zrovnaž ALEMANN, F. von. *Die Handlungsform der interinstitutionellen Vereinbarung. Eine Untersuchung des Interorganverhältnisses der europäischen Verfassung*. 1. Aufl., Berlin: Springer, 2006, s. 25 a nasl.

¹⁵⁰ Hoci SDEÚ sa nevyjadril priamo k otázke prípustnosti MID, ich právne účinky v niekoľkých prípadoch skúmal. Viď Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 30. 4. 1996. Holandsko proti Rade, vec C-58/94; rozsudok Súdu prvej inštancie zo dňa 19. 10. 1995 John Carvel and Guardian Newspapers Ltd proti Rade, vec T-191/9; rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 6. 9. 2006. Rakúsko proti Európskemu parlamentu a Rade, vec C-161/04; v ktorých právna záväznosť MID priznaná nebola. Zrovnaž rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 19. 1. 1984. Advernier a iní proti Európskej komisii, vec 211/80; rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 27. 9. 1988. Grécko proti Rade, vec 204/86; rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 12. 5. 1998. Veľká Británia proti Európskej komisii, vec C-106/96.

kedy SDEÚ charakterizoval tieto dohody ako v podstate právne záväzné, činil tak iba nepriamo a explicitne ich neprehlásil za právne záväzné, no zrušil napadnuté akty, ktoré s nimi boli v rozpore.

Pri pokuse zaujať doktrinálne stanovisko k záväznosti MID je tak nutné uviesť, že z pohľadu právnej teórie sú akty európskeho práva „sú *záväznejšie*, keď významne menia postavenie právneho subjektu“.¹⁵¹ Naproti tomu, právne nezáväzné akty sú také, ktoré nezakladajú právnym subjektom oprávnenia, alebo im nestanovujú povinnosti. Mnohé MID skutočne významne menia postavenia právnych subjektov, či už priamo alebo nepriamo. Teda, je možné usudzovať na právnu záväznosť týchto aktov, čo ostatne potvrdzuje aj dikcia ust. čl. 295 ZFEÚ. Toto ustanovenie sa však vzťahuje iba na Európsky parlament (ďalej len „EP“ alebo „Parlament“), Radu a Komisiu. MID preto môžu spadať do viacerých kategórií – či už právne záväzných aktov alebo aktov soft law. MID sú tak jasným príkladom stierania rozdielov medzi klasickým právom (hard law) a soft law.

V.1.6 Limity tvorby práva interpretáciou zo strany inštitúcií EÚ

Inštitucionálna štruktúra európskych integračných štruktúr predchodcov dnešnej EÚ prešla od päťdesiatych rokov minulého storočia viacerými zmenami. Cieľom bolo väčšinou dosiahnutie vyššej miery efektivity, transparentnosti, demokratického rozhodovania.¹⁵² Dynamika sa v inštitucionálnej štruktúre EÚ sa prejavuje:¹⁵³

1. Formálnymi zmenami, predstavovanými právne záväznými zmenami primárneho práva a

¹⁵¹ Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 11. 11. 1981. *International Business Machines proti Komisii Európskych spoločenstiev*, vec 60/81. MATHIJSEN, P. S. R. F. *A Guide to European Union Law*. 9 vyd., London: Sweet & Maxwell, 2007, s. 26.

¹⁵² K analýze týchto kategórií vo vzťahu k európskemu právu vid' napr. STEINER, J., WOODS, L., TWIGG-FLESNER, Ch. *Textbook on EC Law*. 8th ed., Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 57 a nasl.; MAURER, A. The Legislative Powers and Impact of the European Parliament. *Journal of Common Market Studies*, 2003, roč. 41, č. 2, s. 227 a nasl.

¹⁵³ LINDNER, J. *Conflict and Change in EU Budgetary Politics*. 1 vyd., Oxon: Routledge, 2006, s. 160. Zrovnaj HAYES-RENSHAW, F., WALLACE, H. *The Council of Ministers*. 2 vyd., London: Palgrave Macmillan, 2006, s. 210, BLONDEL, J., SINNOT, R., SVENSSON, P. *People and Parliament in the European Union. Participation, Democracy and Legitimacy*. 1 vyd., Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 162 a nasl.

2. Zmeny neformálnymi, predstavovanými predovšetkým politickými záväzkami inštitúcií a nimi vydávanými aktmi, ktoré nemusia byť *stricto sensu* právne záväzné:
 - Jednostrannou interpretáciou pravidiel, v rámci ktorej aktéri inak interpretujú pravidlá, ako je dovedty požívaná interpretácia, a to bez konzultácie iných aktérov,
 - Spoločnou interpretáciou viacerých aktérov, upresnenou v rámci medziinštitucionálneho vyjednávania
 - Interpretáciou tretej nezávislej strany, teda SDEÚ.

Práve výsledky medziinštitucionálneho vyjednávania môžu do inštitucionálnej štruktúry EÚ vnieť významné zmeny. Môžu nielen konkretizovať postavenie jednotlivých inštitúcií, ale taktiež môžu implikovať zmeny v budúcich revíziách primárneho práva. Preto ich niektorí autori označujú ako „čiastkové etapy riešení aktuálnych premien v politicko-inštitucionálnom systéme“.¹⁵⁴

Snaha o väčšiu efektívnosť, transparentnosť a zvýšenie demokratickej legitimacy, spolu s vnútornou dynamikou inštitucionálnej štruktúry EÚ, viedla k rozštiepeniu „inštitucionálnej Pangey“ a vytvoreniu inštitucionálneho trojuholníka zloženého z EP, Rady a Komisie.

Avšak pomerne zložitý postup pre dosiahnutie konsenzu, spolu s rozdielnymi prístupmi členských štátov k európskej integrácii, ako aj ich výhrady k inštitucionálnej reforme znamenali, že prvé formálne zmeny v inštitucionálnej štruktúre EÚ boli dosiahnuté až v Jednotnom európskom akte, a to len v obmedzenom rozsahu. Ani následné zmeny v rámci primárneho práva neprebíhali vždy podľa pôvodných zámerov a mnohé sa v rámci Amsterdamskej či Nicejskej zmluvy nepodarilo dosiahnuť.

Preto sa otváral priestor pre činnosť jednotlivých inštitúcií a neformálne zmeny inštitucionálneho rámca na nadnárodnej úrovni, napríklad prostredníctvom medziinštitucionálnych dohôd. Potenciál MID bol ďalej zväčšený kvôli rámcovému charakteru primárneho práva. Otváral sa pomerne veľký priestor pre rôzne interpretácie práv a povinností inštitúcií z vyplývajúcich

¹⁵⁴ WESSELS, W. The European Council: a bigger club, a similar role? In: BEST, E., CHRISTIANSEN, T. SETTEMBRI, P. (eds.). *The Institutions of the Enlarged Union. Continuity and Change*. 1 vyd., Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008, s. 22.

z primárneho práva EÚ. Vzhľadom k faktu, že takto je možné rôznym spôsobom interpretovať právomoci jednotlivých inštitúcií, vzniknutá situácia ďalej posilňuje vyššie popísanú dynamiku.

Práve medziinštitucionálne dohody sa stali v podstate najvýznamnejším prostriedkom, ktoré inštitúcie využívali pre zachytenie tejto dynamiky. MID prispeli k formovaniu pravidiel v mnohých oblastiach európskeho práva a stali sa dôležitou súčasťou vyvíjajúceho sa ústavného systému vytvoreného primárnym právom.¹⁵⁵ V nasledujúcej subkapitole si však na príklade zmien v oblasti legislatívneho procesu a procesu prijímania rozpočtu ukážeme, že interpretácia pravidiel európskeho práva MID však má svoje jasné hranice.

V.2 Medziinštitucionálne dohody a legislatívny proces

Do prijatia Zmluvy o založení EHS a Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (ďalej len „EURATOM“) prijímal legislatívne akty Vysoký úrad. Situácia sa zmenila v dôsledku prijatia týchto dvoch zmlúv – legislatívne akty prijímala Rada, v niektorých prípadoch aj spolu s Európskym parlamentným zhromaždením (ďalej ako „EPZ“) ¹⁵⁶ postupom konzultácie. EPZ nemalo v rámci tohto postupu žiadne faktické rozhodovacie právomoci, nakoľko konečné rozhodovanie o prijatí návrhov zostávalo výlučne v právomoci Rady.¹⁵⁷

V dlhodobom meradle sa však zavedenie postupu konzultácie prejavilo ako významné. Dynamiku prinášala predovšetkým snaha Parlamentu o využitie oprávnení v rámci postupu konzultácie pomocou širokej interpretácie

¹⁵⁵ MONAR, J. *Interinstitutional Agreements*. In: MONAR, J. a kol. (ed.) *Butterworths Expert Guide to the European Union*. 1 vyd., London: Butterworths, 1996, s. 144.

¹⁵⁶ Predchodca Európskeho parlamentu. Bližšie viď napr. CORBETT, R, JACOBS, F., SHACKLETON, M. *The European Parliament*. 7 vyd., London: John Harper Publishing, 2007.

¹⁵⁷ Stalo sa tak v rámci aplikácie 22 článkov ZEHS a 11 článkov ZEURATOM. Samotný postup konzultácie nebol v primárnom práve definovaný, nakoľko sa nejednalo o jednotnú formu interakcie Rady a EP(Z). Základným znakom tohto postupu je povinnosť Rady konzultovať s EP(Z) legislatívne návrhy predložené Komisiou pred ich schválením. Postup sa skladá z jediného čítania a EP(Z) má právo navrhnúť zmeny návrhov aktov prezentovaných Komisiou pred tým, ako ich Rada prijme. Tieto zmeny však Rada nie je povinná prijať, záleží na jej voľnom uvážení, či tak urobí.

ustanovení primárneho práva s cieľom zvýšiť svoju faktickú váhu v rozhodovacom procese. Boli to práve medziinštitucionálne dohody, prostredníctvom ktorých sa boli presadzované tieto zmeny.

Už v roku 1960 sa Rada rozhodla rozšíriť aplikáciu postupu konzultácie na všetky tzv. *dôležité problémy* v rámci prijímania komunitárnej legislatívy.¹⁵⁸ Ďalej sa v roku 1970 Rada zaviazala zaviesť v Európskom parlamente hodinu otázok nasledovanú v prípade potreby diskusiou.¹⁵⁹ Následne summit v Paríži v roku 1973 vyzval Radu a Komisiu, aby predstavili opatrenia, ktoré by posilnili kontrolnú funkciu Parlamentu. Táto výzva, spolu so žiadosťami Parlamentu¹⁶⁰ viedla k uzatvoreniu dohody medzi Komisiou a Parlamentom z 30. mája 1973,¹⁶¹ v ktorej sa Komisia zaviazala, že:

- Navrhne konzultáciu Parlamentu v prípade všetkých predkladaných návrhov,
- Vyjadrí svoj názor na všetky zmeny navrhované Parlamentom na plenárnom zasadnutí Parlamentu a popri prípade vysvetlí dôvody svojho nesúhlasu s nimi,
- Zmení svoje Rade predkladané návrhy tak, aby do nich zakomponovala zmeny navrhované Parlamentom,
- Zašle Parlament priamo návrhy zasielané Rade.
- Bude rešpektovať predošlú dohodu s Radou o tzv. opätovnej konzultácii Parlamentu.¹⁶²

¹⁵⁸ Išlo o tzv. dobrovoľné konzultácie. Vid' Accord entre l'Assemblée Parlementaire et la Commission sur l'extension de la procédure des consultations à tous les problèmes importants, même si les Traités n'en font pas une obligation. Dokument Rady č. 168/60.

¹⁵⁹ Vid' Potvrdzujúci list predsedu Rady predsedovi EP, zavádzajúci hodinu otázok v EP nasledovanú v prípade potreby diskusiou. Ú. v. C 19, zo dňa 12. apríla 1973, s. 4.

¹⁶⁰ V roku 1964 formálne Parlament požiadal Komisiu, aby referovala o prijatí jeho návrhov zmien. Túto žiadosť v roku 1966 nasledovala rezolúcia, v ktorej Parlament žiadal, aby zmeny navrhované Parlamentom začlenila Komisia do predkladaných návrhov, podľa dikcie čl. 149 Zmluvy o založení EHS v pôvodnom znení.

¹⁶¹ Vid' Vylepšenie vzťahov medzi Parlamentom a Komisiou formou dohody medzi týmito dvomi inštitúciami z 30. mája 1973. Príloha č. I k Oznámeniu Komisie z 18. júna 1973 o praktických opatreniach na posilnenie kontrolných právomocí Parlamentu vo vzťahu medzi Parlamentom a Komisiou. Dokument Európskeho parlamentu 33.484 zo schôdze dňa 18. júna 1973.

¹⁶² Jednalo sa o dohodu Komisie a Rady týkajúcu sa prípadov, keď boli v rámci schvaľovania návrhu legislatívnej predlohy Radou prijaté zmeny, ktoré podstatne pozmenili návrh, o ktorom bude hlasovať Rada oproti textu, ku ktorému sa vyjadril Parlament.

Prvé priame voľby do Parlamentu konané v roku 1979 znamenali prielom v prístupe EP k jednotlivým činnostiam, ktoré vykonával, a tým aj zintenzívnenie dynamických procesov v rámci inštitucionálnej štruktúry EHS. Parlament totiž možnosť zapojiť sa do všetkých diskusií o komunitárnej legislatíve vďaka vyššie popísaným zmenám až do konania prvých priamych volieb málo využíval.¹⁶³ K zmene došlo v dôsledku prijatia rozhodnutia SDEÚ v prípade Izoglukóza,¹⁶⁴ ktorým bol anulovaný legislatívny akt prijatý Radou bez predchádzajúcej konzultácie Parlamentu. Fakticky tak SDEÚ judikoval, že bez vyjadrenia sa Parlamentu v prípadoch stanovených Zmluvami nebude právny akt schválený Radou považovaný za platný.¹⁶⁵

V roku 1981 bola následne uzatvorená aj dohoda medzi Parlamentom a Radou zakotvujúca povinnosť Rady informovať Parlament vždy, keď neprijme stanovisko Parlamentu o dôvodoch vedúcich k takémuto konaniu.¹⁶⁶

V dôsledku uzatvárania medziinštitucionálnych dohôd došlo nielen k zmenám v rámci postupu konzultácie, ale taktiež aj v rámci postupu uzatvárania

¹⁶³ Navyše, ostatné inštitúcie Spoločenstiev odmietali možnosť, že by EP mal získať právomoc blokovat' prijatie komunitárnej legislatívy, čím by došlo k jeho efektívnemu zapojeniu do procesu prijímania legislatívy a významnému zvýšeniu jeho právomocí. CORBETT, R., JACOBS, F., SHACKLETON, M. *The European Parliament*. 7 vyd., London: John Harper Publishing, 2007, s. 198; KREPPEL, A. *The European Parliament and Supranational Party System*. 1 vyd., Cambridge: Cambridge University Press, 2002, s. 59.

¹⁶⁴ Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 19. 10. 1982. SA Roquette Frères proti Rade, vec 179/80.

¹⁶⁵ Konzultácia Parlamentu sa tak stala pre Radu záväznou z formálne – procesného hľadiska, nakoľko sa musela objaviť v prípadoch, kedy tak stanovili Zmluvy. Čo sa však týka obsahu takto získaného stanoviska Parlamentu, zostávalo aj naďalej pre Radu nezáväznú. Rozhodnutie i tak znamenalo prielom v aplikácii postupu konzultácie, nakoľko Parlament získal významné faktické oprávnenie blokovat' prijatie komunitárnej legislatívy, prostredníctvom pozdržania vydania svojho stanoviska, čo bolo významné predovšetkým u aktov, ktorých rýchle prijatie bolo žiaduce. Rozhodnutie však malo i svoje medze. V roku 1995 SDEÚ zamietol vo veci C-65/93 žiadosť o zrušenie aktu prijatého bez konzultácie Parlamentu. SDEÚ v tomto prípade judikoval, že konzultácia vyžaduje vzájomnú spoluprácu Rady a Parlamentu. V predmetnom prípade Parlament nekonal urýchlene, napriek žiadosti Rady o zohľadnenie urgency návrhu. Vid' Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 30. 3. 1995. Európsky parlament proti Rade, vec C-65/93.

¹⁶⁶ Výmena listov medzi predsedami Rady Harmelom a Scheelom na strane jednej a predsedom EP Scelbom na strane druhej, týkajúca sa záväzku Rady informovať EP o dôvodoch, prečo nekonala Rada na základe stanoviska EP. Vid' Resolution on the relations between the European Parliament and the Commission in the view to the forthcoming appointment of the new Commission. Ú. v. C 117, zo dňa 12. mája 1980, s. 53.

medzinárodných dohôd.¹⁶⁷ Tieto dohody sa opäť týkali predovšetkým posilnenia pozície Parlamentu v tejto oblasti.¹⁶⁸ V roku 1964 sa Rada zaručila, že zahrnie Parlament do diskusií predchádzajúcim rokovaniam o akejkolvek asociačnej dohode a že bude Parlament neustále informovať aj počas rokovaní vedúcich k uzatvoreniu takýchto dohôd. Vznikol tak tzv. Lunsov postup.¹⁶⁹ Následne, v roku 1971, v prípade AETR¹⁷⁰ SDEÚ stanovil, že Spoločenstvá sú zodpovedné aj za vonkajšie aspekty svojich vnútorných politík a fakticky stanovil povinnosť povinnej konzultácie Parlamentu v oblasti takto určených medzinárodných dohôd.¹⁷¹ Preto sa rozsudok vo veci AETR sa stal zároveň podnetom, ktorý viedol k zmene postoja Rady a Komisie v otázke zapojenia EP do procesu vyjednávania medzinárodných záväzkov.

Zmena sa prejavila predovšetkým viedla k uzatvoreniu dohody z 30. mája 1973 medzi Komisiou a EP.¹⁷² Na jednej strane v nej Komisia súhlasila s účasťou na diskusiách v Parlament o uzatváraných medzinárodných dohodách a na strane druhej, Rada modifikovala Lunsov postup - predovšetkým

¹⁶⁷ Primárne právo zakotvovalo právomoc vyjednávať tieto dohody pre Komisiu. Následné formálne schválenie mala vykonať Rada. V niektorých prípadoch malo dôjsť ku konzultácií EP. Vid' ust. čl. 228 Zmluvy o založení EHS (v pôvodnom znení) a ust. čl. 206 Zmluvy o založení EURATOM (v pôvodnom znení).

¹⁶⁸ Istou výnimkou je dohoda medzi predsedom Rady EHS a EURATOM na strane jednej a predsedami Komisie EHS a Komisie EURATOM na strane druhej o poverovacích listinách. Vid' Agreement between the Council and the Commission regarding the presentation of credentials of representatives of third states to the EEC and EURATOM. Ú. v. č. 241, 1966, s. 4049.

¹⁶⁹ Teda nielen texty, ktoré Rada považovala za dôležité. Jednalo sa o tzv. Lunsov postup, ktorý býva považovaný za prvú medziinštitucionálnu dohodu vôbec. Vid' Accord Assemblée Parlementaire / Conseil sur la négociation des accords d'association. In: Procès-verbal de la réunion extraordinaire du Conseil des ministres de la CEE et de la CEEA du 24 et 25 février 1964 en Luxembourg. Dokument Rady docI/4 d/65.

¹⁷⁰ Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo dňa 31. 3. 1971. Komisia proti Rade, vec 22/70.

¹⁷¹ To znamená, že na ich zahraničné záväzky v určitej oblasti sa aplikujú rovnaké pravidlá, ako sa aplikujú na túto oblasť v intrakomunitárnej sfére, a teda tam, kde bola vo sfére intrakomunitárnej zakotvená konzultácia Parlamentu, musel byť Parlament konzultovaný aj v prípade uzatvárania medzinárodnej dohody týkajúcej sa daného okruhu otázok.

¹⁷² Ďalej sa Rada zaviazala, že bude konzultovať s Parlamentom v zásade všetky návrhy Komisie, a to v lehote jedného týždňa od ich predloženia Komisií; nebude, okrem nevyhnutných prípadov, skúmať návrh Komisie pred tým, než jej bude doručené stanovisko Parlamentu a bude lepšie informovať Parlament o osude jeho stanovisk, a to prostredníctvom štvrt'ročných schôdzok predsedov Rady a EP. Vid' Endorsement by the Council in favour of the EP, referred to in Resolution on procedures for participation by the EP in the conclusion of trade agreements between the Community and third countries, Ú. v. C 14, zo dňa 25. apríla 1973, s. 16.

čo sa týkalo záväzku formálne a verejne informovať plénum Parlamentu po uzatvorení medzinárodnej dohody o jej obsahu, čím vznikol tzv. Luns-Westerterpov postup.

V období do roku 1986 teda došlo k prijatiu niekoľkých medziinštitucionálnych dohôd, ktoré z hľadiska materiálneho predovšetkým rozširovali participáciu Parlamentu v rámci postupov konzultácie a schvaľovania medzinárodných dohôd. Je však nutné zdôrazniť, že hoci tieto dohody priniesli čiastkové zmeny interpretácie pravidiel stanovených primárnym právom, ukázala sa ich výrazná limitácia, keďže sa nestali prostriedkom prijatia hlbších zmien navrhovaných reformnými správami z tohto obdobia. Tie mohli byť prijaté až na základe formálnych zmien spočívajúcich v reforme primárneho práva a medziinštitucionálne dohody iba precizovali už platné ustanovenia primárneho práva. Ukázala sa teda jasná limitácia interpretačnej činnosti inštitúcií, spočívajúca vo fakte, že prostredníctvom medziinštitucionálnych dohôd nebolo možné zmeniť ustanovenia primárneho práva.

V.3 Intepretačná činnosť inštitúcií a rozpočtová procedúra

Podobný vývoj zaznamenávame aj v oblasti rozpočtovej. V rámci pôvodného postupu Rada¹⁷³ predkladala návrh rozpočtu vypracovaný Komisiou Európskemu parlamentnému zhromaždeniu, ktoré síce malo právo navrhnúť zmeny návrhu, no o prijatí týchto zmien rozhodovala následne výlučne Rada. V dôsledku prijatia rozhodnutia o vzniku systému vlastných zdrojov a rozpočtových zmlúv¹⁷⁴ však došlo k prvým zmenám rozdelenia kompetencií jednotlivých inštitúcií, predovšetkým v prospech širšieho zapojenia Parlamentu.¹⁷⁵

¹⁷³ Vid' čl. 203 Zmluvy o založení EHS v pôvodnom znení.

¹⁷⁴ Zmluva, ktorou sa menia a dopĺňajú niektoré rozpočtové ustanovenia zmlúv o založení Európskych spoločenstiev a Zmluvy o vytvorení spoločnej Rady a spoločnej Komisie Európskych spoločenstiev (1970) a Zmluva, ktorou sa menia a dopĺňajú niektoré finančné ustanovenia zmlúv o založení Európskych spoločenstiev a Zmluvy o vytvorení spoločnej Rady a spoločnej Komisie Európskych spoločenstiev (1975).

¹⁷⁵ Avšak vďaka úspešnej iniciatíve Francúzska, ktoré poukázalo na možné slabiny modelu posilnenia Parlamentu, boli prijaté mnohé limitácie zvýšenia vplyvu Parlamentu v rámci postupu prijímania legislatívy. Išlo predovšetkým o delenie výdavkov na povinné a nepovinné, právomoc Parlamentu zvyšovať iba nepovinné výdavky, tvoriace vtedy asi 3, 5 % celkového objemu rozpočtových výdavkov, ako aj zakotvenie maximálnej miery nárastu nepovinných výdavkov. Francúzska delegácia poukázala predovšetkým na možnosť nedodržania rozpočtovej disciplíny, ako aj vmiešavanie sa Parlamentu do oblastí, kde podľa primárneho práva nedisponoval kompetenciami.

Tieto nové právomoci začali fungovať ako dynamizujúci faktor v inštitucionálnej štruktúre ES. Keďže bolo vnímané potencionálne riziko vzniku konfliktov v rámci rozpočtovej procedúry, došlo k prijatiu niekoľkých medziinštitucionálnych dohôd.

Už v roku 1970 bola prijatá Dohoda medzi EPZ a Radou o rozpočtovom postupe,¹⁷⁶ ktorá upravila niektoré aspekty fungovania rozpočtového postupu zmeneného Prvou rozpočtovou zmluvou. Na ňu ďalej nadviazalo prehlásenie Rady o rozpočtových právomociach EPZ z roku 1974.¹⁷⁷ Významnú zmenu prinieslo prijatie Spoločnej deklarácie Rady, Parlamentu a Komisie zo 4. marca 1975 o ustanovení zmierovacej procedúry,¹⁷⁸ ktorá sa týkala aktov s významnými finančnými dopadmi, a ktorých prijatie nebolo požadované na základe už prijatých aktov.¹⁷⁹ Vo forme zmierovacej procedúry fakticky vzniklo priame spojenie Rady a Parlamentu, keďže mala byť totiž iniciovaná v prípade, že Rada sa hodlala v prípade takýchto aktov odchyliť od názoru Parlamentu.¹⁸⁰

Prijatie týchto dohôd, vychádzajúcich z extenzívnej interpretácie ustanovení primárneho práva, nenapomohlo k celkovému odbúraniu konfliktov v rámci postupu prijímania rozpočtu a postupne vznikol trvalý konflikt Rady a Parlamentu. Ten bol spôsobený niekoľkými navzájom prepojenými

¹⁷⁶ Collaboration entre l'Assemblée et le Conseil dans le cadre de la procédure budgétaire. Ú. v. C 124, zo dňa 8. júna 1971, s. 62.

¹⁷⁷ Vid' Note sur le rencontre entre le Conseil et une Délégation de l'Assemblée au sujet des pouvoirs budgétaires de cette dernière. Dokument Rady T560/74.

¹⁷⁸ Spoločné vyhlásenie Zhromaždenia, Rady a Komisie. Ú. v. C 89, zo dňa 22. apríla 1975, s. 1.

¹⁷⁹ Zmierovacia procedúra mala byť iniciovaná v prípade, že Rada sa hodlala v prípade takýchto aktov odchyliť od názoru Parlamentu. V takomto prípade bol zriadený zmierovací výbor, skladajúci sa z rovnakého počtu zástupcov Parlamentu a Rady, s úlohou snažiť sa najskôr dohodnúť počas lehoty troch mesiacov. Ak dohode došlo, Parlament podal nové stanovisko, po ktorom Rada prijala definitívne rozhodnutie v danej otázke.

¹⁸⁰ Parlament tak mohol používať konciliáciu na čoraz väčší okruh otázok, a tak zvyšovať svoj vplyv. Zmierovacia procedúra takto vyprodukovala inštitucionálnu dynamiku, ktorá umožnila Parlamentu snažiť sa prijať ďalšie dohody znamenajúce ďalší posun v rozsahu tohto postupu. EARNSHAW, D., JUDGE, D. *The European Parliament*. 1 vyd., New York: Palgrave – MacMillan, 2003, s. 37 a nasl. Existuje však aj názor opačný, tvrdiaci, že celý postup bol z pohľadu Parlamentu len možnosťou požiadať Radu o znovu premyslenie predmetnej záležitosti. Rada navyše nechcela nikdy ohroziť už predtým krehký kompromis, ktorý dosiahla. Vid' CORBETT, R. *The European Parliament's Role in closer EU integration*. 1 vyd., London: MacMillan Press, 1998, s. 108 a nasl.

faktormi.¹⁸¹ V rámci každoročnej rozpočtovej procedúry sa snažil Parlament zvýšiť neformálne svoj vplyv vzájomne previazanými prostriedkami, ktoré vychádzali z rozdielnej interpretácie ustanovení primárneho práva inštitúciami, a tak sa konflikt ďalej rozšíril¹⁸² a prirodzene negatívne pôsobil na fungovanie inštitúcií.

Komisia sa ho snažila napríklad vyriešiť návrhom spoločnej deklarácie Rady a Parlamentu v roku 1981.¹⁸³ Tá však nebola v Rade prijatá a namiesto toho sa v Slávnostnom prehlásení o EÚ z roku 1983 Rada zaviazala, že bude rokovať s Komisiou a Parlamentom o rozšírení aplikácie zmierovacej procedúry. V intenciách tohto rozhodnutia sa Rada uzniesla na flexibilnej interpretácii pojmu legislatívy so významnými rozpočtovými dopadmi v rámci Spoločnej deklarácie Parlamentu, Rady a Komisie o rôznych opatreniach na vylepšenie rozpočtovej procedúry z 30. júna 1982.¹⁸⁴ Dohoda z roku 1982 však mala podstatné nedostatky – ponechala pomerne široký priestor pre interpretáciu termínov v nej použitých a ňou zavedené trialógy¹⁸⁵ nevedli k žiadnym právne záväzným záverom. Keďže sa inštitúcie necítili viazané

¹⁸¹ Jednalo sa o fakt, že rozpočtové zmluvy oddelili od seba dovtedy identické postupy prijímania rozpočtu a legislatívy, pričom v rámci procedúry prijímania rozpočtu došlo k skombinovaniu nadnárodných a medzivládnych elementov – o príjmoch rozpočtu rozhodovala Rada, o výdavkoch Rada spoločne s Parlamentom. Poslanci Parlamentu sa pritom neustále snažili o zvýšenie relatívnej váhy Parlamentu využívali rozpočtové právomoci proti dominancii Rady v rámci inštitucionálnej štruktúry Spoločenstiev, vďaka tomu, že niektoré z ustanovení postupu prijímania rozpočtu neboli dostatočne precízne definované a bola možná ich odlišná interpretácia. Navyše, neexistovali ustanovenia primárneho práva, ktoré by riešili prípadné konflikty, v prípade absencie konsenzu. Podrobnejšiu konfliktu v rozpočtovej oblasti ponúka LINDNER, J. *Conflict and Change in EU Budgetary Politics*. 1 vyd., Oxon: Routledge, 2006.

¹⁸² Jednalo sa o zvyšovanie podielu nepovinných výdavkov na celkovom objeme rozpočtu, využívanie maximálnej miery nárastu nepovinných výdavkov a podporu nových politík prostredníctvom rozpočtu. Bližšie viď tamtiež, s. 52 a nasl.

¹⁸³ Viď Communication of the Commission on relations between the institutions of the Community. COM(1981)581 v konečnom znení.

¹⁸⁴ Táto deklarácia okrem toho, že vyjasnila pravidlá pre rozdeľovanie výdavkov na povinné a nepovinné, zaviedla aj mechanizmus trialógu, ktorý mal stanoviť klasifikáciu jednotlivých výdavkov rozpočtu a stanovila nové pravidlá pre výpočet maximálnej možnej miery nárastu výdavkov. Viď Joint declaration by the European Parliament, the Council and the Commission on various measures to improve the budgetary procedure. *Ú. v. C 194, zo dňa 28. júla 1982, s. 1.*

¹⁸⁵ Stretnutia predstaviteľov Parlamentu, Rady a Komisie snažiace sa riešiť otázky v rámci ich vzájomnej spolupráce.

touto dohodou, nedodržiavali ju.¹⁸⁶ Celkovo tak dohoda nevedla k dlhodobému upokojeniu situácie a spory o klasifikácií výdavkov sa opäť vynorili v roku 1986.¹⁸⁷

Evolúcia rozpočtovej procedúry nám teda ukazuje ďalší faktor limitujúci interpretáciu pravidiel európskeho práva zo strany inštitúcií – okrem toho, že takáto interpretácia nemohla zmeniť primárne právo, záviselo úspešné uplatnenie výkladu zo strany jednej z inštitúcií akceptáciou tohoto výkladu zo strany inštitúcií ostatných.

Na príklade interpretácie pravidiel európskeho práva v oblasti rozpočtovej zo strany inštitúcií môžeme sledovať ešte jednu kvalitu, ktorú môžu interpretované normy nadobúdať. Doteraz sme skúmali obmedzenia interpretačnej činnosti, pozrime sa teda na opozitnú kvalitu – na jej potenciál.

Obdobie rozpočtových konfliktov ukončilo až prijatie rozsiahlej reformy systému financovania a postupu prijímania rozpočtu, označovanej ako Delorsov balík č. 1.¹⁸⁸ Táto sa skladala z viacročnej finančnej perspektívy na roky 1988–92 stanovujúcej limity jednotlivých výdavkových kapitol rozpočtu na toto obdobie a medziinštitucionálnej dohody Rady, Parlamentu a Komise.¹⁸⁹ Dohoda situáciu v oblasti prijímania rozpočtu výrazne zmenila. Znížila význam maximálnej miery rastu nepovinných výdavkov, ako jedného z hlavných nástrojov neformálneho presadzovania vplyvu Parlamentu a nahradila ho systémom limitov, ktorý neposkytoval priestor pre rozličné interpretácie. Prostredníctvom vytvorenia siete kontaktov predstaviteľov Rady a Parlamentu umožnila dosiahnutie dohody v rámci skorých štádií konfliktu. Na druhej strane, neodstránila všetky konflikty Rady a Parlamentu. Parlament sa i po ich prijatí snažil presadiť zvýšenie svojich právomocí v súvislosti s otázkou, ako financovať nové potreby, ktoré vznikli

¹⁸⁶ Parlament napríklad prijal rezolúciu, v ktorej potvrdil, že ak ktorákoľvek inštitúcia nebude dodržiavať túto dohodu, nebude sa ňou cítiť viazaný ani Parlament.

¹⁸⁷ Vtedy vznikla potreba čeliť zvýšeným finančným nárokom v súvislosti so vstupom Španielska a Portugalska.

¹⁸⁸ Vid' LINDNER, J. *Conflict and Change in EU Budgetary Politics*. 1 vyd., Oxon: Routledge, 2006, s. 5 a nasl.; DONY, M. *Droit de la Communauté et de l'Union européenne*. 2 vyd., Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles, 2001, s. 88 a nasl.

¹⁸⁹ Zaujímavosťou je, že táto medziinštitucionálna dohoda bola publikovaná v sérii L Úradného vestníka, a nie v sérii C ako väčšina medziinštitucionálnych dohôd. Vid' Interinstitutional Agreement on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure. Ú. v. L 185, zo dňa 15. júla 1988, s. 33.

v priebehu aplikácie medziinštitucionálnej dohody a finančnej perspektívy a v otázke interpretácie ustanovení o klasifikácii výdavkov. Niektoré z týchto problémov boli riešené v rámci druhej medziinštitucionálnej dohody o rozpočtovej disciplíne, prijatej 29. októbra 1993. Táto priniesla ďalšie významné zmeny v rozpočtovom postupe.¹⁹⁰

V nadväznosti na túto dohodu bola v marci 1995 bola prijatá Spoločná deklarácia Rady, Parlamentu a Komisie o finančných ustanoveniach v právnych aktoch, ktorá mala odstrániť nedostatky v aplikácii Spoločnej deklarácie z roku 1982.¹⁹¹ Inštitúcie v nej vzali do úvahy rozšírenie legislatívnych právomocí Parlamentu – viacročné programy prijaté postupom spolurozhodovania majú podľa tejto dohody obsahovať referenčné čiastky, ktoré sú pre inštitúcie v rámci rozpočtovej procedúry záväzné; viacročné programy iné ich neobsahujú.

Následne došlo k prijatiu celej série medziinštitucionálnych dohôd,¹⁹² z ktorých najdôležitejšou je dohoda z 13. októbra 1998 o otázke právneho základu jednotlivých výdavkov rozpočtu a ich následnej implementácie.¹⁹³ Tá potvrdila princíp, že využívanie prostriedkov z rozpočtu predpokladá prijatie právneho aktu vopred. Tretia dohoda o rozpočtovej stabilite bola

¹⁹⁰ Jednalo sa o zmeny v klasifikácii výdavkov, vytvorenie dvoch nových rezerv pre nové politické projekty, prijatie nového postupu spolupráce inštitúcií v podobe výmeny názorov o rozpočtových prioritách a zmierovacieho postup v otázkach povinných výdavkov a v neposlednom rade zavedenie tzv. negatívneho spolurozhodovania, týkajúceho sa mobilizácie finančnej rezervy a vytvorenia dvoch nových rezerv v rámci kapitoly vonkajších akcií. Podstatou negatívneho spolurozhodovania je fakt, že pokiaľ nebude dosiahnutá dohoda Rady a EP, EK bude akt pokladať za prijatý. Vid' Interinstitutional Agreement of 29 October 1993 on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure. Ú. v. C 331, zo dňa 7. decembra 1993, s. 1.

¹⁹¹ Vid' Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission of 6 March 1995 on the incorporation of financial provisions into legislative acts. Ú. v. C 102, zo dňa 4. apríla 1996, s. 4.

¹⁹² V decembri 1996 bola prijatá Spoločná deklarácia o zlepšení informovanosti rozpočtovej autority v oblasti vyjednávania a uzatvárania dohôd v rybárstve (vid' Vid' Resolution on the draft budget of the European Union for the financial year 1997 Section III - Commission - as modified by the Council, Ú. v. C 20, zo dňa 20. januára 1997, s. 109) a v júli 1997 bola dojednaná Medziinštitucionálna dohoda o financovaní Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (vid' Resolution on the proposal for an Interinstitutional Agreement between the European Parliament, the Council and the European Commission on provisions regarding financing of the Common Foreign and Security Policy. Ú. v. C 286, zo dňa 22. septembra 1997, s. 80).

¹⁹³ Interinstitutional agreement of 13 October 1998 on legal bases and implementation of the budget. Ú. v. C 344, zo dňa 12. novembra 1998, s. 1.

prijatá v roku 1999, štvrtá, z roku 2006¹⁹⁴ sa zamerala predovšetkým na konkretizáciu zásady rozpočtovej disciplíny.¹⁹⁵ Zatiaľ posledná takáto dohoda bola prijatá v roku 2013.¹⁹⁶

Všetky medziinštitucionálne dohody o rozpočtovej stabilite nielen významne prispeli k zmene vzťahov v inštitucionálnej štruktúre EÚ, ale ich prostredníctvom bola zavedená akási „*zvláštna obdoba postupu spolurozhodovania*“,¹⁹⁷ ktorá núti inštitúcie dosiahnuť dohodu. Stretnutia v rámci procesu schvaľovania rozpočtu sa tak stali vecnejšími a kratšími, boli odstránené konflikty a blokácie. Prípadné spory sú skôr symbolického charakteru a viac ako konkrétne sumy finančných prostriedkov v nich ide predovšetkým o vplyv danej inštitúcie v inštitucionálnej štruktúre EÚ.¹⁹⁸

Ako sa však ukázalo v období rozpočtových konfliktov, medziinštitucionálne dohody neboli účinným prostriedkom spolupráce inštitúcií, pokiaľ ich ustanovenia neboli dostatočne presné a inštitúcie sa nimi necítili byť viazané. Až následné periodicky prijímané medziinštitucionálne o rozpočtovej disciplíne významne prispeli k zmene vzťahov v inštitucionálnej štruktúre EÚ, predovšetkým medzi Parlamentom a Radou. Ich prostredníctvom bolo zavedených niekoľko mechanizmov nútiacich inštitúcie dosiahnuť dohodu, ktoré následne reflektovalo aj primárne právo v Lisabonskej zmluve. Medziinštitucionálne dohody tak v rámci oblasti rozpočtovej zohrali nielen významnú úlohu v rámci vyjasnenia a doplnenia detailov aplikácie primárneho práva, ale taktiež aj anticipovali jeho budúci vývoj, a práve to je jeden z konkrétnych príkladov potenciálu interpretácie noriem európskeho práva.

¹⁹⁴ Medziinštitucionálna dohoda medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou o rozpočtovej disciplíne a riadnom finančnom hospodárení. Ú. v. C 139, zo dňa 14. júna 2006, s. 1.

¹⁹⁵ Bolo stanovené, že sumy v rámci viacročného finančného rámca predstavujú rozpočtové stropy, že nie je možné prekročiť stanovenú maximálnu ročnú mieru zvýšenia nepovinných výdavkov, bez príslušnej zmeny rozpočtu nebude implementovaný žiadny právny akt prijatý postupom spolurozhodovania, a že rozpočet neprekročí dostupné sumy z vlastných zdrojov. Tamtiež.

¹⁹⁶ Vid' Ú. v. EÚ C 373 z 20. decembra 2013, s. 1.

¹⁹⁷ WESTLAKE, M., GALLOWAY, D. *The Council of the European Union*. 3 vyd., London: John Harper Publishing, 2004, s. 108.

¹⁹⁸ Westlake a Galloway demonštrujú, že tieto spory sa zriedkavo týkajú súm vyšších ako 0,5 % rozpočtu EÚ. Tamtiež (2004), s. 109.

V.4 Závěr

V tejto kapitole sme na niekoľkých konkrétnych príkladoch demonštrovali, aké limity a potenciál má interpretačná činnosť SDEÚ a ostatných inštitúcií EÚ, ale aj iných interpretov. Príkladom limitácie interpretácie je na jednej strane jazyk, ktorý interpret pri svojej činnosti používa. Na príklade pojmu tzv. regulačných aktov sme ukázali, že pri interpretácií je nutné podľa možnosti vychádzať predovšetkým v prípade nejasností ohľadom obsahu normy z viacerých jazykových znení. Môže totiž nastať príklad, kedy jedna z jazykových verzií môže pri využití jazykového výkladu interpreta nevhodne či dokonca nesprávne nasmerovať.

Ako ukázali ďalšie príklady v rámci inštitútu medziinštitucionálnych dohôd, je nutné zároveň pri interpretácií rešpektovať limity stanovené primárnym právom. Ani v oblasti legislatívnej, ani v rozpočtovej konkretizácia pravidiel prostredníctvom extenzívneho výkladu noriem európskeho práva nebola dosiahnutá hlbšia zmena pravidiel primárneho práva; k tej dochádzalo v priebehu integračného procesu až v rámci zmluvných revízií. Zároveň bol faktický výsledok takejto medzi inštitúciami dohodnutej extenzívnej interpretácie noriem európskeho práva silne závislý od vôle jednotlivých aktérov dohodnutú interpretáciu rešpektovať. Na druhej strane, ako to dokazuje okrem iného uvedený príklad dohôd o rozpočtovej stabilite, dohodnutá extenzívna interpretácia môže pôsobiť ako lakmusový papierik budúcich zmien zmluvného rámca európskej integrácie, v čom sa skrýva jej veľký potenciál.

VI PŘÍKLAD KREATIVNÍ INTERPRETACE PRÁVA SOUDNÍM DVOREM EU: VYTVOŘENÍ DICHOTOMIE EXISTENCE PRÁV K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ A JEJICH VÝKONU

Jednou ze čtyř základních svobod v rámci Evropské unie je dle článku 34 a 35 SFEU (článku 28 a 29 SES) volný pohyb zboží na vnitřním trhu. Ovšem článek 36 SFEU (30 SES) nevyklučuje zákazy či omezení dovozu, vývozu nebo průvozu odůvodněné mimo jiné z důvodu ochrany průmyslového a obchodního vlastnictví, kam spadají například ochranné známky, vynálezy chráněné patentem, autorská díla atp. Práva k duševnímu vlastnictví jsou výlučná, tj. pouze subjekt, kterému náleží, může příslušný nehmotný statek užívat a udělit jiné osobě oprávnění k výkonu tohoto práva, a mají teritoriální povahu, což znamená, že jsou chráněna pouze v tom státě, který ochranu poskytl (například formou registrace ochranné známky či udělení patentu). Autorská práva jsou na základě Bernské úmluvy na ochranu literárních a uměleckých děl chráněna bez jakýchkoli formalit (například registrace) na území smluvních stran této úmluvy, tj. mimo jiné ve všech členských státech EU. To by v praxi znamenalo, že vlastník práv k duševnímu vlastnictví by mohl bránit dovozu výrobků, na němž tato práva vážnou, odkudkoli, tj. z ostatních členských států EU do toho členského státu EU, kde jsou tato práva chráněna. Nezřídka subjekty vlastní tutéž známku či patent v několika členských státech EU, kde jej mohou využívat buď samy nebo k tomu udělit jiné osobě souhlas. Je-li například výrobek vlastníka patentu z členského státu A chráněn patentem také v členském státě B, může být ve státě B vyráběn a distribuován buď jen samotným vlastníkem patentu nebo s jeho souhlasem. Tento souhlas se uděluje zpravidla na základě licenční smlouvy. Tato licence zahrnuje výlučné právo jejího nabyvatele uvádět výrobek na trh ve státě B. Toto výlučné právo znamená, že sám vlastník nebo nabyvatel licence může bránit dovozu tohoto zboží z kteréhokoli státu, včetně státu A, do státu B. Uzavře-li majitel patentu podobné licenční smlouvy o výrobě

a výlučném uvádění na trh svého výrobku i v dalších státech Unie, znamená to opětné rozdělení jednotného vnitřního trhu Unie podle státních hranic, tedy krok opačným směrem, který zcela odporuje duchu SFEU, dříve SES.

VI.1 Interpretací řešení konfliktu mezi volným pohybem zboží a právy k duševnímu vlastnictví Soudním dvorem EU

Práva k duševnímu vlastnictví tak v rámci vnitřního trhu EU představovaly problém, jenž bylo třeba vyřešit. Jak bylo uvedeno výše, článek 36 SFEU připouští zákazy či omezení dovozu, vývozu nebo průvozu z důvodu ochrany průmyslového a obchodního vlastnictví. Podle druhé věty tohoto článku takové „zákazy či omezení však nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo skrytého omezování obchodu mezi členskými státy“. S tím souvisí ustanovení článku 345 SFEU (295 SES), dle něhož SFEU i Smlouva o Evropské unii se nijak nedotýkají úpravy vlastnictví uplatňované v členských státech. SFEU tedy chrání na jedné straně volný pohyb zboží v rámci jednotného vnitřního trhu a na druhé straně práva k duševnímu vlastnictví, což jsou dvě zcela protichůdné skutečnosti. Tento rozpor vyřešil Soudní dvůr EU ve své judikatuře.

Již počátkem 70. let minulého století se před SDEU dostaly první případy související s paralelními dovozy v rámci členských států. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že v oné době neexistovaly žádné směrnice či nařízení upravující problematiku práva duševního vlastnictví, natož tzv. vyčerpání těchto práv. Soudní dvůr EU tak byl při řešení těchto případů odkázán na znění uvedených článků SES, které interpretoval. Byl postaven před nelehký úkol právně se vypořádat s výše poukázanou protichůdností dané problematiky. SD v rámci teleologické interpretace SES vytvořil skrze svoji judikaturu dichotomii existence práv k duševnímu vlastnictví a výkonu těchto práv, o čemž je pojednáno níže v souvislosti s autorskými právy, ochrannými známkami a patenty. V důsledku níže předestřené judikatury Soudního dvora EU došlo k vytvoření komunitárního, resp. unijního vyčerpání práv k duševnímu vlastnictví, což znamená, že jakmile je dán pravý výrobek, na němž taková práva váznou na území kteréhokoli členského státu EU na trh vlastníkem nebo s jeho souhlasem, dojde k vyčerpání

některých těchto práv a tento výrobek lze distribuovat na celém území EU. Tím došlo k umožnění tzv. souběžných (paralelních) dovozů v rámci EU. V této souvislosti lze uvést, že ceny například léčivých přípravků se v různých členských státech někdy dosti liší, kdy umožnění jejich souběžného dovozu za dodržení judikaturou stanovených podmínek z jednoho členského státu, kde se prodávají levněji, do státu s vyšší cenou, napomáhá ke zmírňování těchto mnohdy bezdůvodných cenových disproporcí a má tak v konečném důsledku pro zákazníky pozitivní efekt.

V této souvislosti je třeba podotknout, že k vyčerpání práv nedojde pouze na území EU, ale i Evropského hospodářského prostoru (EHP),¹⁹⁹ tj. také v Norsku, Lichtenštejnsku a Islandu, pokud byl dán výrobek na trh některého členského státu EHP, což vyplývá z článku 2 odst. 1 Protokolu 28 ke Smlouvě o vytvoření EHP, jenž ukládá smluvním stranám povinnost upravit vyčerpání práv k duševnímu vlastnictví v souladu s právními předpisy Společenství a judikaturou Soudního dvora EU vydanou před podpisem smlouvy. Z toho vyplývá, že ustanovení směrnic stanovujících princip unijního vyčerpání se aplikují v rámci celého EHP. Vyčerpání práv má navíc samozřejmě úzký vztah i k volnému pohybu zboží a služeb, jak bylo uvedeno výše, kdy mimo jiné i tyto svobody jsou ve Smlouvě o vytvoření EHP upraveny v člácích 8, 11 a 13 ve stejném duchu jako v SES, potažmo SFEU, a smluvní státy jsou ve smyslu článku 1 odst. 2 Protokolu 28 povinny dát do souladu své právní předpisy o duševním vlastnictví se zásadami volného pohybu zboží a služeb.

VI.2 Autorská práva

VI.2.1 Judikatura Soudního dvora EU

Soudní dvůr EU se poprvé otázkou vyčerpání majetkových autorských práv (práva na rozšiřování) zabýval v rozsudku v případě *Deutsche Grammophon v Metro*.²⁰⁰ Německá nahrávací společnost (Deutsche Grammophon) prodala skrze svou francouzskou dceřinou společnost gramofonové desky

¹⁹⁹ EHP vznikl Smlouvou o založení EHP z 2. května 1992. Jejími členy jsou členské státy EU a tři další, mezi něž patří Norsko, Island a Lichtenštejnsko.

²⁰⁰ 78/70 *Deutsche Grammophon v Metro* [1971] ECR 487.

ve Francii. Společnost Metro koupila ve Francii tyto nahrávky a znovu je prodala v Německu, avšak za nižší cenu než je tam prodávala Deutsche Grammophon, která se proti takovému jednání bránila s odkazem na své výlučné právo na rozšiřování v Německu. Jednou z posuzovaných otázek bylo, zda interpretace určitých článků SES umožňuje společnosti Deutsche Grammophon spoléhat se na své výlučné právo na rozšiřování zakotvené v německém zákoně o autorských a souvisejících právech umožňující zakázat na německém trhu prodej gramofonových desek oprávněně prodaných (touto společností nebo s jejím souhlasem) ve Francii.

V bodu 11 tohoto rozsudku SDEU nejprve dospěl při interpretaci článku 30 SES (dříve článek 36) k závěru o dichotomii existence práv k duševnímu vlastnictví a jejich výkonu. K této problematice konkrétně uvedl následující: „Mezi záležitosti nebo omezení volného pohybu zboží, jež povoluje článek 36, patří i průmyslové a obchodní vlastnictví. Za předpokladu, že tato ustanovení mohou být relevantní pro právo související s právem autorským, z onoho článku je nicméně jasné, že i když Smlouva nemá účinek na existenci práv týkajících se průmyslového a obchodního vlastnictví přiznané právními předpisy členského státu, výkon těchto práv může nicméně spadat do záležitostí stanovených Smlouvou. Ačkoli přípouští záležitosti nebo omezení volného pohybu výrobků, které jsou odůvodněné za účelem ochrany průmyslového a obchodního vlastnictví, článek 36 pouze dovoluje omezení této svobody v rozsahu, v němž jsou odůvodněná za účelem ochrany práv, která představují zvláštní předmět tohoto vlastnictví.“²⁰¹

SD EU odpověděl na uvedenou otázku v tom smyslu, že „Je v rozporu s ustanoveními zakotvujícími volný pohyb výrobků v rámci společného trhu, aby výrobce gramofonových desek vykonával výlučné právo, jež je mu přiznáno právním řádem členského státu, distribuovat chráněné zboží takovým způsobem, který v onom státě brání prodeji výrobků uvedených na trh v jiném státě jím nebo s jeho souhlasem, a to jen proto, že se taková distribuce neuskutečnila na území prvního členského státu.“²⁰²

Z tohoto rozsudku je patrné, že SDEU musel hledat rovnováhu mezi politikou volného pohybu zboží a výlučnými právy k duševnímu vlastnictví soukromých osob přiznanými národními právními řády členských států. SDEU

²⁰¹ Vzhledem k tomu, že byl tento případ rozhodnut dlouho před Maastrichtskou smlouvou, odkazuje stále na staré číslování SES. V této situaci jde o článek 30 posledního číslování.

²⁰² Od roku 1993 se používá označení „jednotný vnitřní trh“ nebo „vnitřní trh ES“, neboť jde o vyšší formu bývalého „společného trhu“ (do roku 1993).

rozhodl tuto situaci ve prospěch veřejného zájmu, tzn. Volného pohybu zboží na vnitřním trhu EU. SDEU v tomto a dalších rozsudcích vytvořil dichotomii existence práv k duševnímu vlastnictví a jejich výkonu. Ovšem tento přístup je do určité míry sporný, jelikož výlučná práva k duševnímu vlastnictví, jež se uplatňují *erga omnes*, existují za účelem toho, aby je bylo možné prosadit a pokud dochází k separaci atributu jejich vykonatelnosti, lze pak polemizovat o smyslu existence těchto práv. Jejich vlastník je tak omezen nejen sám, ale *de facto* je také zbaven možnosti udělit licenci nabyvateli v jiném členském státě, jelikož tento by neměl právo zabránit dovozům výrobků, na nichž práva vážnou, do tohoto státu, pro jehož území by byla licence udělena.

Prostřednictvím uvedeného rozsudku a jednoznačně rozsudkem ve věci *Dansk Supermarket*,²⁰³ který se kromě autorských práv týká i ochranných známek, došlo ke konstituování komunitárního (unijního) principu vyčerpání práva na rozšiřování a umožnění paralelních dovozů mezi členskými státy. Jestliže je tedy výrobek poprvé uveden na vnitřní trh (tzn. trh jakéhokoli z členských států EU, potažmo EHP) vlastníkem práv nebo s jeho souhlasem, některá jeho práva (zejména právo na rozšiřování) jsou vyčerpána pro všechny členské státy a výrobky se mohou volně pohybovat v celé EU bez jeho výslovného svolení.

Nicméně SD nerozhoduje vždy podobné případy stejným způsobem, jak mimo jiné dokládá případ *EMI Electrola v Patricia Im und Export a spol.*²⁰⁴ Britská společnost EMI Records Limited převedla právo na rozmnožování a rozšiřování hudebních děl známého britského zpěváka Clifa Richarda německé společnosti EMI Electrola. Dvě jiné německé společnosti (Patricia Im - und Export a Luene-ton) prodaly v Německu zvukové nahrávky obsahující některá z hudebních děl zmíněných v předchozí větě, přičemž tyto zvukové nahrávky byly dovezeny z Dánska. Meritum problému je v tomto případě odlišné, než tomu bylo v předchozí situaci popsané v *Deutsche Grammophon*, jelikož doba ochrany výlučných práv podle dánského autorského práva uplynula. Dotyčné zvukové nahrávky vyrobila Patricia Im - und Export na německém území na objednávku dánského podnikatele a následně byly

²⁰³ 58/80 *Dansk Supermarket v Imerco* [1981] ECR 181.

²⁰⁴ 341/87 *EMI Electrola v Patricia* [1989] ECR 92.

dopraveny do Dánska tomuto podnikateli předtím, než byly vyvezeny zpět do Spolkové republiky Německo. Onen dánský podnikatel tedy nebyl ten, kterému EMI Records Limited převedla právo na rozmnožování a rozšiřování předmětných hudebních děl na území Dánska.

Podle názoru národního (německého) soudu mohla společnost EMI Electrola na základě německého práva zabránit dovozu zvukových nahrávek z Dánska, ale otázkou bylo, zda články 28 (30) a 30 (36) SES zakazují aplikaci národního práva. Zmíněné hudební nahrávky nebyly dány na dánský trh ze strany společnosti EMI Electrola nebo s jejím souhlasem, nýbrž oprávněnost takového uvedení na trh byla založena na uplynutí ochrany autorských a souvisejících práv v důsledku rozdílných délek trvání těchto práv v členských státech a počátku jejich běhu. SD shledal německou právní úpravu umožňující vlastníku práva na rozmnožování a rozšiřování zakázat dovoz těchto nahrávek za ospravedlnitelnou, resp. nemající za následek svévolnou diskriminaci nebo zastřené omezování obchodu mezi členskými státy. Proto rozhodl, že *„Články 30 a 36 Smlouvy o založení EHS musí být interpretovány tak, že nebrání aplikaci právních předpisů členského státu, jež dovolují výrobci zvukových nahrávek v onom státě spoléhat se na výlučné právo rozmnožovat a rozšiřovat konkrétní hudební díla, jebož je vlastníkem, aby v onom členském státě zabránil prodeji zvukových nahrávek stejných hudebních děl, když jsou tyto nahrávky dovezeny z jiného členského státu, v němž byly oprávněně prodávány bez souhlasu výše uvedeného vlastníka nebo nabyvatele licence a v němž výrobce těchto nahrávek požíval ochrany, která mezitím uplynula.“*

V daném případě hrála klíčovou roli skutečnost, že předmětné nahrávky neumístil na trh vlastník práv, resp. absentoval jeho souhlas s takovým jednáním, přičemž šlo o nahrávky vyrobené třetí osobou s cílem využít uplynutí autorských práv.

Autorská práva se dělí na práva majetková a osobnostní, přičemž osobnostní práva principu vyčerpání nepodléhají. Z majetkových práv se vyčerpává pouze právo na rozšiřování, nikoli další práva, například právo na rozmnožování, sdělování veřejnosti včetně zpřístupňování veřejnosti, pronájem a půjčování atp.

VI.2.2 Harmonizace

Otázka vyčerpání práva na rozšiřování je nyní upravena v příslušných směrnících upravujících autorská a související práva. Jde o ustanovení:

- článku 4 písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění)²⁰⁵
- článku 9 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (kodifikované znění)²⁰⁶
- článku 5 písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází
- článku 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv souvisejících v informační společnosti

Některé z těchto směrnic zakotvují i výjimky z principu vyčerpání autorských a souvisejících práv ve výše uvedeném smyslu.

VI.3 Ochranné známky

VI.3.1 Judikatura Soudního dvora EU

Princip vyčerpání práv z ochranných známek byl konstituován SDEU v rozsudku případu Centrafarm v Winthrop²⁰⁷ v roce 1974. Řešila se zde otázka, zda vlastník ochranné známky (společnost Winthrop) může bránit dovozu výrobků (léčivých přípravků) opatřených svojí ochrannou známkou z jiných členských států do Holandska, děje-li se tak bez jejího souhlasu. SDEU v tomto rozsudku zmínil specifický předmět ochranné známky a uvedl, že „... majitel ochranné známky má výlučné právo užívat tuto ochrannou známku za účelem prvního dání výrobků chráněných ochrannou známkou do oběhu, a je proto určena, aby ho chránila proti soutěžitelům, kteří hodlají využít výhody postavení a dobrého jména ochranné známky tím, že by prodávali výrobky neoprávněně nesoucí

²⁰⁵ Nahradila směrnicí Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991.

²⁰⁶ Nahradila směrnicí Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992.

²⁰⁷ 16/74 *Centrafarm v Winthrop* [1974] ECR 1183.

danou ochrannou známkou.²⁰⁸ Stejně jako v případě autorských práv však stanovil dichotomii existence práv z ochranné známky a jejich výkonu, což znamená, že vlastník ochranné známky se nemůže spoléhat na ochranu poskytnutou právním řádem členského státu umožňující mu zabránit dovozu či prodeje výrobku v takovém státě, kdy tento výrobek byl uveden na trh jím nebo s jeho souhlasem v jiném členském státě, protože je to v nesouladu s ustanoveními SES týkajícími se volného pohybu zboží v rámci vnitřního trhu. V případě takového zboží nelze totiž hovořit o porušení práv z ochranné známky. Rovněž tak jako u výkonu patentových práv (viz níže) konstatoval, že pokud by vlastníku ochranné známky bylo umožněno bránit dovozu výrobků chráněných ochrannou známkou, jež uvedl na trh v jiném členském státě, mohl by rozdělit národní trhy a tím omezit obchod mezi členskými státy, a to v situaci, v níž žádné takové omezení není nutné za účelem ochrany podstaty výlučných práv plynoucích z ochranné známky.

Rovněž rozhodl, že není podstatné, zda mezi vyvážejícím a dovážejícím členským státem existují rozdíly v cenách plynoucích z vládních opatření přijatých ve vyvážejícím státě se záměrem regulování ceny výrobku.

SD také odpověděl negativně na otázku, zda vlastník známky může kontrolovat distribuci farmaceutických výrobků za účelem ochrany veřejnosti z důvodu možného poškození těchto výrobků, jelikož tato záležitost spadá do oblasti ochrany zdraví a nikoli ochrany průmyslového či obchodního vlastnictví.

Význam tohoto rozhodnutí ohledně ustavení principu unijního vyčerpání práv a umožnění paralelních dovozů mezi členskými státy je obdobný jako v případě *Deutsche Grammophon v Metro* citovaný výše.

Klíčovou rolí hraje to, zda byl výrobek dán na trh vlastníkem známky či s jeho souhlasem. Interpretační pochybnost vzbuzuje to, kdy se jedná o souhlas. Z rozsudku ve věci C-9/93 *IHT Internationale Heiztechnik v Ideal-Standard a Wabco Standard* SDEU vyplývá, že o takový případ se jedná tehdy, jde-li o nabyvatele licence, mateřskou společnost, dceřinou společnost stejné skupiny nebo výlučného distributora.

²⁰⁸ *Centrafarm v Winthrop*, bod 8.

VI.3.2 Harmonizace

Zejména na základě rozsudku *Centrafarm* byly uvedené principy promítnuty do článku 7 první směrnice Rady 89/104/EHS (nyní směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sblíží právní předpisy členských států týkajících se ochranných známek) a článku 13 nařízení Rady (ES) č. 40/94 (nyní nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství (kodifikované znění)).

Podle článku 7 odst. 1 směrnice 2008/95/ES ochranná známka neopravňuje jejího vlastníka zakázat její užívání ve vztahu k výrobkům, které byly pod touto známkou uvedeny na trh ve Společenství, vlastníkem nebo s jeho souhlasem.“

Avšak podle článku 7 odst. 2 odkazované směrnice se uvedené pravidlo neuplatní, jestliže existují legitimní důvody pro vlastníka namítat další uvádění výrobků na trh, zejména došlo-li ke změně nebo zhoršení stavu výrobků poté, co byly uvedeny na trh. Toto ustanovení tedy zakotvuje výjimku z neomezené aplikace principu vyčerpání v rámci EU a chrání zájmy majitelů ochranných známek vztahujících se k ochraně dobrého jména známek spojených s jejich výrobky. Článek 7 odst. 2 byl interpretován SDEU již mnohokrát a hraje klíčovou roli při rozhodování, zda práva k ochranné známce byla vyčerpána či nikoli.²⁰⁹

Článek 13 nařízení Rady (ES) č. 207/2009 o ochranné známce Společenství je formulován shodným způsobem jako článek 7 směrnice 2008/95/ES, ale vztahuje se na komunitární (unijní) ochrannou známku.

VI.4 Patenty

Patenty jsou udělovány na vynálezy, které musí splňovat tři základní podmínky, a to 1) novost (celosvětová), 2) vynálezecká činnost a 3) průmyslová využitelnost. Vynález se může týkat buď výrobku nebo postupu výroby.

²⁰⁹ Spojené případy C-427/93 Bristol-Myers Squibb v Paranova, C-429/93 Boehringer v Paranova a C-436/93 Bayer v Paranova [1996] ECR I-3457.

VI.4.1 Judikatura Soudního dvora EU

Nejvýznamnějším rozhodnutím z oblasti vyčerpání patentových práv je *Centrafarm v Sterling Drug*.²¹⁰ Sterling Drug je americký výrobce léčiv, který měl své produkty chráněné patenty v několika zemích západní Evropy, mezi jinými i v Německu, Holandsku a Velké Británii. Centrafarm byla společnost, která tato léčiva dovážela z Velké Británie a Německa do Holandska, a to bez souhlasu výrobce (majitele patentů), který je v prvních dvou zemích sám uvedl na trh. Otázka zněla, zda za uvedených okolností může Sterling Drug bránit dovozu svých patentovaných výrobků do státu, v němž požívají ochrany, děje-li se tak bez jeho souhlasu. Holandské právo uznává výlučnost patentové ochrany v tom smyslu, že se vztahuje i na dovoz do Holandska. Umožňuje tedy zakázat nedovolený dovoz, což je ovšem překážka volného pohybu zboží mezi členskými státy.

SDEU stanovil, že obsahem práva z patentu je výlučné právo užívat vynález, kam spadá výroba patentovaného výrobku a jeho první uvedení na trh, a to buď přímo nebo prostřednictvím nabyvatele licence, a rovněž právo bránit se proti porušování.

Není-li podle národní právní úpravy právo majitele patentu vyčerpáno prvním uvedením výrobku na trh členského státu vlastníkem patentu nebo s jeho souhlasem, může to představovat překážku volného pohybu zboží dle SES. Majitel patentu se může bránit dovozu patentovaného výrobku do členského státu, kde je výrobek chráněn patentem, jestliže tento byl vyroben bez jeho souhlasu v členském státě, kde pro něj neexistuje patentová ochrana. Není však možné omezit svobodu pohybu zboží, pokud výrobek umístil na trh členského státu vývozu vlastníkem patentu nebo se tak stalo s jeho souhlasem. Z toho vyplývá, že uvedením výrobku na trh majitelem patentu nebo s jeho souhlasem, byť v jiném členském státě, dochází k vyčerpání jeho práv. V opačném případě, pokud by byl vlastníkem patentu oprávněn bránit dovozu patentovaných výrobků, jež uvedl na trh sám nebo se tak stalo s jeho souhlasem v jiném členském státě, mohl by rozdělit národní trhy a tím omezit trh mezi nimi, a to v situaci, v níž žádné takové omezení není nutné za účelem ochrany podstaty výlučných práv plynoucích z patentů chráněných souběžně v několika členských státech (paralelních patentů).

²¹⁰ 15-74 *Centrafarm v Sterling Drug* [1974] ECR 1147.

Závěr pak zní, že výkon práva majitele patentu, které je mu svěřeno právním řádem členského státu, a které spočívá v zákazu uvádět na trh v tomto státě výrobek chráněný patentem a uvedený na trh v jiném členském státě tímtež majitelem patentu nebo s jeho souhlasem, je neslučitelný s ustanoveními SES o volném pohybu zboží v rámci EU.

Zákaz nedovoleného dovozu je tedy možný jen v případě, že v druhém členském státě není výrobek patentově chráněn a majitel patentu platného ve státě dovozu nedal k uvedení na trh v tomto druhém státě souhlas. Musí však být splněny obě podmínky, jak plyne z následujícího rozsudku.

V případě *Merck v Stephar*²¹¹ žalobce prodával léčivý přípravek v Itálii, kde nebyl takový výrobek patentově chráněn, odkud jej žalovaný dovezl do Holandska, v němž existovala patentová ochrana. Žalobce neměl pro tento výrobek v Itálii patent, protože v době, kdy jej uvedl na italský trh, neposkytovalo italské právo patentovou ochranu pro léčivé přípravky. SDEU odmítl žalobcův argument, že kvůli nemožnosti patentové ochrany jeho výrobku v Itálii, nemohl získat odměnu za své tvůrčí úsilí. SDEU stanovil, že pokud se vlastník patentu rozhodne uvést výrobek v členském státě, kde nelze získat patentovou ochranu na tento výrobek, musí nést následky spojené s volným pohybem zboží. Obdobně jako v předchozím rozsudku i zde SDEU rozhodl, že pravidla SES týkající se volného pohybu zboží, včetně článku 30, musí být vykládány tak, že zabraňují majiteli patentu pro léčivý přípravek, který jej prodává v jednom členském státě, kde patentová ochrana existuje, a poté jej sám prodává v jiném členském státě, v němž taková ochrana není, využít práva uděleného legislativou prvního členského státu, jež mu v daném státě umožňuje zakázat prodej zmíněného přípravku dovezeného z jiného členského státu.

Z toho vyplývá, že pokud byl dán výrobek chráněný patentem v jednom členském státě na trh jiného členského státu, v němž patentová ochrana neexistuje, resp. ji není možné získat, a to vlastníkem patentu nebo s jeho souhlasem, dochází tím k vyčerpání jeho patentových práv a tento výrobek je možné dovést do členského státu, kde patent platí.

²¹¹ 187/80 *Merck v Stephar* [1981] ECR 2063.

Podobná situace vyvstala ve spojených případech *Merck v Primecrown* a *Beecham v Europharm*.²¹² Tyto případy byly komplikovanější, jelikož se týkají zemí (konkrétně Španělského království a Portugalské republiky), které se staly členskými státy později a jejichž legislativa neposkytovala na počátku jejich přístupu k ES patentovou ochranu pro léčivé přípravky, protože Akt o přístupu Španělska a Portugalska stanovil přechodnou dobu pro harmonizaci práva těchto zemí s právem ES. V těchto spojených případech SDEU potvrdil závěr v případě *Merck v Stephar* o neexistenci oprávnění vlastníka patentu spolehnout se na legislativu členského státu, která mu umožňuje zabránit dovozu výrobků z členského státu, v němž je po jeho přístupu k ES uvedl na trh sám nebo s jeho souhlasem, ale předtím, než mohl být dotyčný výrobek chráněn v onom státě.

Uvedené pravidlo však neplatí a vlastník patentu se může domáhat zákazu souběžného dovozu do členského státu, v němž patent existuje, pokud dal výrobek na trh členského státu bez patentové ochrany na základě povinnosti plynoucí z národního nebo unijního práva, což nelze považovat za uvedení na trh s jeho souhlasem. Existenci takové povinnosti musí prokázat vlastník patentu, například rozhodnutím příslušného úřadu nebo soudu státu vývozu. Práva majitele patentu nejsou vyčerpána, pokud jsou výrobky dány na trh v důsledku udělení nucené licence. Taková situace vyvstala v případě *Pharmon*.²¹³

VI.4.2 Harmonizace

Harmonizovaná úprava patentového práva v EU neexistuje. EU se více než 30 let snaží o zavedení unijního patentu, který by stejně jako ochranná známka Společenství platil ve všech členských státech EU. Tento záměr však zcela nevyšel, jelikož tohoto systému se odmítlo účastnit Španělsko a Itálie.

I práva k evropskému patentu s jednotným účinkem ve smyslu nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1257/2012 ze dne 17. prosince 2012, kterým se provádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany, podléhají vyčerpání. Článek 6 uvedeného nařízení zní následovně:

²¹² Spojené případy C-267/95 *Merck v Primecrown a spol.* a C-268/95 *Beecham Group v Europharm of Worthing* [1996] ECR I-6285.

²¹³ 19/84 *Pharmon v Hoechst* [1985] ECR 2281.

„Práva vyplývající z evropského patentu s jednotným účinkem se nevztahují na činnosti týkající se výrobku, na nějž se vztahuje patent, které jsou prováděny v zúčastněných členských státech, v nichž má patent jednotný účinek, poté, co byl výrobek uveden na trh v Unii majitelem patentu nebo s jeho souhlasem, pokud ovšem neexistují oprávněné důvody ke tomu, aby majitel patentu bránil dalšímu obchodnímu využívání výrobku.“

Z dikce tohoto ustanovení je zřejmé, že princip vyčerpání patentových práv není bezvýjimečný. V případě oprávněných důvodů může majitel patentu bránit souběžnému dovozu. O jaké oprávněné důvody se může jednat nařízení nespécifikuje. Bude tak opět záležet na judikatuře SD, jak bude uvedené ustanovení interpretovat.

VI.5 Závěr

Na výše uvedené judikatuře je možné demonstrovat význam interpretační úlohy Soudního dvora EU. Bez ohledu na diskutabilnost konstituování oné dichotomie existence a výkonu práv k duševnímu vlastnictví, nelze Soudnímu dvoru EU upřít invenci, v důsledku níž došlo ke konstituování regionálního (unijního) vyčerpání práv a tím k umožnění souběžného dovozu výrobků, na nichž práva k duševnímu vlastnictví vážnou, což je prospěšné nejen pro řádné fungování vnitřního trhu, ale v neposlední řadě i pro spotřebitele. Soudní dvůr EU tak pouhou interpretací výrazně posunul právní úpravu zavedením nového právního institutu práva EU.

VII EXTENZIVNÍ INTERPRETACE PRÁVA SOUDNÍM DVOREM EU A SPORY INSTITUCÍ

Vzhledem k rozsáhlé judikatuře Soudního dvora EU, která může vykazovat tendenci k extenzivnímu výkladu či výkladu na hranici samotné tvorby práva, bude v následujícím textu přistoupeno k demonstrativnímu výčtu případů, a to konkrétně v oblasti tzv. sporů institucí. Tato oblast byla vybrána jednak z hlediska vhodné demonstrace extenzivního výkladu, ale také v návaznosti na postihnutí proměny postavení Soudního dvora, neboť dále rozebíraná rozhodnutí měla v minulosti podstatný vliv právě na nastavení institucionálního systému ES/EU.

VII.1 Izoglukóza

Prvním případem, u něhož je možné hovořit o minimálně extenzivním výkladu práva Soudním dvorem EU, je případ *Izoglukóza*.²¹⁴ V daném sporu se společnost SA Roquette Frères domáhá neplatnosti nařízení Rady (EHS) č. 1293/79²¹⁵ (v rozsahu, v jakém stanovuje kvóty pro společnost SA Roquette Frères), přičemž žalující stranu podporovalo Parlamentní shromáždění.

Podstatou výše zmíněného sporu bylo žalující stranou tvrzené nedodržení legislativního postupu Radou, neboť podle čl. 43 odst. 2 Smlouvy o EHS²¹⁶ vydává Rada nařízení na návrh Komise a po konzultaci Shromáždění. Klíčovým aspektem, jehož opomenutí žalující strana tvrdila, byla chybějící konzultace Shromáždění.

Na tomto místě je vhodné krátce připomenout institucionální disbalanci v diskutovaném období. Klíčovým aktérem Evropských společenství byla Rada ministrů, jejíž protiváhu tvořil nadnárodní prvek v podobě Vysokého úřadu (pozdější Komise). Shromáždění bylo institucí s nejslabšími

²¹⁴ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 29. října 1980. SA Roquette Frères proti Radě Evropských společenství, věc 138/79.

²¹⁵ Nařízení Rady (EHS) 1293/79 ze dne 25. června 1979, kterým se mění nařízení Rady (EHS) 1111/77 o společných předpisech pro izoglukózu.

²¹⁶ Čl. 43 odst. 2 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 27. března 1957.

pravomocemi, ve vztahu k legislativnímu procesu nadáno pouze konzultáční pravomocí, tedy nejslabší možnou povahou legislativního zapojení. Dané postavení Shromáždění, zakotvené v primárním právu, pak implikuje také jeho vnímání v očích ostatních institucí a naznačuje podcenění nutnosti prvku zapojení Shromáždění do legislativního procesu.

V případě Izoglukóza se problematickým ukázal právě požadavek konzultace Shromáždění, resp. otázka jeho nutnosti, vzhledem k poměrně významnému ustanovení primárního práva (Rada jedná jednomyslně po konzultaci Shromáždění), které sice stanoví standardní postup v legislativní proceduře, nicméně nestanoví Radě bezvýjimečnou povinnost. Samotný text daného ustanovení tak umožňuje také možnost výkladu ve smyslu jednání Rady a nikoliv již Shromáždění. Pro faktické naplnění požadavku primárního práva by tedy stačilo, pokud by Rada projevila vůli Shromáždění konzultovat (a tedy jej požádala o vyjádření), nutnost počkat na výsledek takovéto konzultace, či ji snad vymáhat nebo se podle ní řídit však z textu primárního práva rozhodně nevyplývá.

Konkrétní situace v daném případě byla následující – Rada v rámci přijímání výše zmíněného nařízení požádala Shromáždění o vydání stanoviska, předseda Shromáždění postoupil návrh nařízení k přezkoumání, po projednání zprávy výboru však zamítl návrh usnesení a vrátil ho zemědělskému výboru k přepracování. Toto zasedání Shromáždění přitom mělo být posledním před ustavujícím zasedáním nového Shromáždění po volbách, nicméně Rada již na nové zasedání Shromáždění nečekala a bez jeho stanoviska schválila návrh nařízení vypracovaný Komisí. Argumentem Rady, kterým odůvodňuje faktickou neexistenci stanoviska Shromáždění v legislativním procesu, je, že Shromáždění, na které se obrátila, stanovisko neposkytlo a přenechalo otázku nově zvolenému Shromáždění.

Soudní dvůr EU se v tomto případě musel vyjádřit k samotné podstatě procedury konzultace, resp. v jakém okamžiku je konzultace Shromáždění považována za splněnou. Ačkoliv Rada považovala svou povinnost za splněnou pouhým vyžádáním stanoviska, s tím, že Shromáždění samo znemožnilo jeho vydání, Soudní dvůr EU tuto argumentaci odmítl, neboť samo Shromáždění upozornilo prostřednictvím svého předsednictva na možnost svolat mimořádné zasedání, z čehož vyplývá, že Rada skutečně nevyužila

všechny možnosti jak stanovisko Shromáždění získat. Výsledné rozhodnutí Soudního dvora EU tak spočívalo v konstatování nutnosti Rady získat vyjádření Shromáždění.

V tomto okamžiku je možné pozorovat přetvoření poměrně vágního ustanovení („po konzultaci Shromáždění“), které neimplikuje povinnost Rady vyčkávat vyjádření Shromáždění či o jeho získání aktivně usilovat, v právě takto jasně stanovenou povinnost vyjádření získat. Soudní dvůr EU dal Shromáždění oproti smluvnímu textu do rukou poměrně silnou pravomoc, a to především ve smyslu možnosti nutit Radu vyčkávat na stanovisko Shromáždění. Zároveň Soudní dvůr EU označil Shromáždění za legislativní instituci (konkrétně zdůraznil jeho roli v legislativním procesu), čímž jej vyzdvihl z pouhého konzultativního orgánu (ve smyslu povinnosti Rady o konzultaci požádat) do orgánu legislativně zapojeného (ve smyslu povinnosti Rady vyčkat obdržení stanoviska Shromáždění).

Případ Izoglukóza poměrně přehledně demonstuje rozhodnutí, v němž jde Soudní dvůr EU nad rámec platného práva, neboť fakticky vytváří pravidla v právu (zde primárním) neobsažená a z něho přímo nevyplývající. Tímto rozhodnutím tak do budoucna upravil průběh konzultační procedury, a to ve smyslu nutného aktivního zapojení Shromáždění, které muselo být plně respektováno Radou. Povinnost Rady získat stanovisko Shromáždění je po rozhodnutí ve věci Izoglukóza mnohem komplexnějším souborem aktivit, které musí být vyčerpány a které vylučují možnost uspokojení se pouhým vyžádáním či nevyčkááním na vyjádření Shromáždění.²¹⁷

VII.2 Zelení

Další rozhodnutí Soudního dvora EU značným způsobem ovlivňující podobu institucionálního nastavení Společenství proběhlo ve věci *Zelení*²¹⁸

²¹⁷ V pozdějším rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci Všeobecné tarifní preference (Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 30. března 1995. Evropský parlament proti Radě Evropské unie, věc C-65/93) byla možnost Shromáždění využít zdržovací taktiky (např. za účelem změny návrhu Komise) v souvislosti s povinností Rady získat jeho vyjádření limitována povinností Shromáždění nezneužívat své pravomoci a poskytovat upřímnou spolupráci.

²¹⁸ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 23. dubna 1986. Ekologická strana „Zelení“ proti Evropskému parlamentu, věc 294/83.

a opět se týkalo Evropského parlamentu,²¹⁹ resp. jeho pravomocí tak, jak byly zakotveny v primárním právu.

Případ Zelení spočíval v žalobě organizace Les Verts – Parti Ecologista na neplatnost rozhodnutí předsednictva Evropského parlamentu, kterým toto upravovalo pokrytí nákladů na přípravu voleb, přičemž dané rozhodnutí dopadalo také na subjekty způsobilé se voleb účastnit (tedy nejenom na ty, které již v EP v době vydání rozhodnutí reprezentovány byly, což z tohoto rozhodnutí činí akt závazný také vůči třetím osobám). Podle tehdejšího platného primárního práva bylo možné žalobu na neplatnost směřovat toliko na akty Rady a Komise (vyjma doporučení či stanovisek), přičemž nepri-
vilegovanými žalobci byly také fyzické či právnické osoby za předpokladu, že je jim daný akt adresován či pokud se jich přímo a individuálně dotýká.²²⁰

Uvedené ustanovení primárního práva reflektuje povahu Evropského parlamentu, tak, jak ji chápali zakladatelé při vytváření smluv zakládajících Evropské hospodářské společenství. To, že primární právo nepočítá s možností Evropského parlamentu vydávat závazné akty dotýkající se třetích osob, plyne právě z ustrnutí primárního práva před jeho první revizí Jednotným evropským aktem. Shromáždění, resp. Evropský parlament byl institucí s nejslabším postavením v rámci institucionální struktury Společenství, původně obsazovaný pouze delegovanými poslanci a do legislativního procesu zapojen v rámci konzultací, což mu dávalo jen minimální prostor k vytváření vlivu. Vydávání aktů s právními účinky vůči třetím osobám pak bylo zcela mimo rozsah pravomocí Shromáždění. Toto postavení, zakotvené v primárním právu, však již plně neodpovídalo realitě 80. let, kdy Evropský parlament nabýval fakticky silnější postavení, byl přímo volen a i jeho zapojení do konzultační procedury bylo (díky výše zmíněnému případu Izoglukóza) významnější povahy. Z tohoto nedostatečného odrazu faktických změn v postavení a činnosti Evropského parlamentu v primárním právu pak pramení také spor ve věci Zelení.

²¹⁹ Terminologie v této kapitole vychází z terminologie používané v daných případech Soudním dvorem EU, ačkoliv bylo tedy označení „Evropský parlament“ zakotveno v primárním právu až přijetím Jednotného evropského aktu, bude zde takto označován pro lepší orientaci v souladu s uvedenou judikaturou.

²²⁰ Čl. 173 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 27. března 1957.

Soudní dvůr EU se v tomto rozhodnutí rozhodl reflektovat právě výše zmíněný rozpor mezi smluvním a reálným postavením Evropského parlamentu, a to právě způsobem výkladu, který zcela překračuje smluvní text primárního práva. Ačkoliv primární právo taxativně uvádí jako akty přezkoumatelné Soudním dvorem EU akty Rady a Komise,²²¹ Soudní dvůr EU dochází ve svém rozhodnutí k závěru, že tento výčet není vyčerpávající. Soudní dvůr argumentuje mimo jiné tím, že nezařadit akty Evropského parlamentu mezi takové, které lze napadnout žalobou před Soudním dvorem EU by odporovalo duchu smluv. Soudní dvůr EU tedy v tomto případě vyhodnocuje duch smluv, který, dle jeho názoru v souladu s vývojem institucionálního systému Společenství, nebrání přezkoumávat takové akty Evropského parlamentu, které mají právní účinky vůči třetím osobám. Tento duch smluv pak staví nad jejich samotný text (který podává jasný taxativní výčet přezkoumatelných aktů), čímž v konečném důsledku vytváří nové pravidlo, z textu primárního práva nevyplývající.²²² Argumentace duchem smluv pak není ničím ojedinělým, přičemž odkazuje k tomu, co Giulio Itzcovich řadí do interpretační metody na základě dynamických kritérií, které berou v potaz právě cíle a účely zkoumaných ustanovení, jejich možný dopad atd.²²³ Název „dynamické“ pak poměrně přesně vystihuje i specifika výše uvedeného rozhodnutí, neboť ukazuje vůli Soudního dvora EU reflektovat dynamický vývoj integrace, který ještě nemusí nést svůj odraz v psaném právu. Případ Zelení je ukázkou výkladu práva Soudním dvorem EU, který se dostal až za hranici samotné normotvorby, neboť Soudní dvůr EU judikoval pravidlo, které nebylo v primárním právu obsaženo, a to pouze na základě Soudním dvorem EU vyloženého duchu smluv, který navíc hodnotil s ohledem na časovou proměnlivost celého Společenství, včetně jeho institucionální struktury. Ačkoliv lze chápat logiku Soudního dvora EU, který chce poskytnout ochranu třetím osobám, jichž se dotýkají právně závazné akty Evropského

²²¹ Čl. 173 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 27. března 1957.

²²² Tomáš Dumbrovský pak v souvislosti s rozhodnutím ve věci Zelení a Černobyl (viz níže) hovoří přímo o přepisování primárního práva (DUMBROVSKÝ, T. Vývoj judikatury Evropského soudního dvora v otázce postavení Evropského parlamentu. *Jurisprudence*. 2006, roč. 24, č. 2, s. 24).

²²³ ITZCOVICH, G. The Interpretation of Community Law by the European Court of Justice. *German Law Journal*. 2009, roč. 10, č. 5, s. 549.

parlamentu, a to i přes to, že v primárním právu není tato ochrana zahrnutá, neboť není vůbec počítáno s možností vydávání takových aktů Evropských parlamentem, je nutné konstatovat, že Soudní dvůr EU v rámci extenzivního výkladu primárního práva zašel až na hranici samotné normotvorby.

VII.3 Černobyl

Poslední zkoumané rozhodnutí v oblasti institucionálních sporů je rozhodnutí ve věci *Černobyl*,²²⁴ které se dotýká opět pravomocí Evropského parlamentu v oblasti žaloby na neplatnost, a to konkrétně jeho možnosti takovouto žalobu podat. Primární právo v době vydání daného rozhodnutí s možností Evropského parlamentu žalovat na neplatnost nepočítalo, přiznáno bylo však Komisi, která měla v souladu s primárním právem v případě potřeby jednat za Evropský parlament a sama žalovat daný akt.²²⁵

Pozadí případu Černobyl spočívá v situaci, kdy Evropský parlament podává žalobu na neplatnost nařízení přijatého Radou na návrh Komise, a to z důvodu nesouhlasu s použitým právním základem. Toto nařízení bylo i přes nesouhlas Evropského parlamentu přijato s právním základem v čl. 31 Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii²²⁶, který stanovuje pouze konzultační proceduru, namísto Parlamentem požadovaného čl. 100a Smlouvy o EHS,²²⁷ stanovujícím proceduru spolupráce. V průběhu legislativního procesu Evropský parlament po konzultaci s Radou vyjádřil nesouhlas s právním základem stanoveným Komisí a vyzval Komisi, aby předložila nový návrh, tomuto však Komise nevyhověla a Rada tudíž přijala nařízení s právním základem v čl. 31 Smlouvy o EURATOM.

Evropský parlament v tomto případě upozornil na existující právní vakuum, kdy ačkoliv Komise má chránit pravomoci Evropského parlamentu a tedy sama žalovat na neplatnost, není v tomto případě možné, aby daný požadavek

²²⁴ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 22. května 1990. Evropský parlament proti Radě Evropských společenství, věc C-70/88.

²²⁵ Čl. 155 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 27. března 1957.

²²⁶ Čl. 31 Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii ze dne 27. března 1957.

²²⁷ Čl. 100a Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 27. března 1957.

splnila. Komise totiž v dotčeném legislativním procesu zastávala názor odlišný od názoru Evropského parlamentu, nebylo tedy možné, aby proti svému postoji přijala požadavek Evropského parlamentu a sama žalovala dané nařízení na neplatnost. Soudní dvůr EU ve svém rozhodnutí poukazuje na způsoby, jimiž je možné bránit pravomoci Evropského parlamentu, nicméně uznává, že v daném případě (především s poukázáním na odlišný postoj Komise k právnímu základu předmětného nařízení) tyto neposkytují dostatečnou jistotu a efektivitu.

Na základě výše uvedeného se Soudní dvůr EU ve svém rozhodnutí ve věci Černobyl přiklonil k přiznání možnosti Evropského parlamentu žalovat na neplatnost akty Rady a Komise, ovšem pouze za předpokladu, že tato žaloba směřuje k ochraně pravomocí Parlamentu a opírá se o důvody vycházející z jejich porušení.²²⁸ V rámci svého odůvodnění pak Soudní dvůr EU dále zmiňuje, že je jeho povinností zajistit plnou aplikaci ustanovení Smluv, týkající se institucionální rovnováhy. Toto vyjádření z hlediska otázek interpretace práva Soudním dvorem EU neimplikuje možnost či snahu Soudního dvora EU jít ve svém výkladu nad rámec platného práva, neboť hovoří pouze o existujících ustanoveních Smluv. Vzápětí však Soudní dvůr EU přímo hovoří o výkladu jdoucím zcela nad rámec platného práva, a to konstataváním, že chybějící ustanovení Smluv, které by umožňovalo Evropskému parlamentu žalovat na neplatnost, nemůže převážet nad požadavkem institucionální balance (který je obsažen ve Smlouvách). Uvedené odůvodnění rozhodnutí Soudního dvora EU poskytuje přesný pohled na možnost extenzivního výkladu resp. výkladu, jdoucího až nad rámec platného práva, tak jak je viděna Soudním dvorem EU. Ve chvíli, kdy reálně neexistuje ustanovení primárního práva, které by Evropskému parlamentu umožňovalo podat

²²⁸ Pro úplnost je vhodné doplnit, že Evropský parlament se již v rámci rozhodnutí ve věci Zelení vyjádřil v tom smyslu, že pokud jsou jeho akty napadnutelné a přezkoumatelné u Soudního dvora EU, měl by také on (tedy EP) mít možnost napadat právní akty Rady a Komise. Toto oprávnění Soudní dvůr Evropskému parlamentu nepotvrdil, a to ani při opakované žádosti o zrovnoprávnění institucí v možnosti aktivní a pasivní žaloby na neplatnost v rámci rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci Komitologie (Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 27. září 1988. Evropský parlament proti Radě Evropských společenství, věc 302/87). Přiznání tohoto práva Soudním dvorem EU tak bylo uskutečněno až v případě Chernobyl, což vhodným způsobem ilustruje, jak Soudní dvůr EU ve své judikatuře reflektuje faktické rozložení sil a pravomocí v institucionální struktuře Společenství.

žalobu na neplatnost a tedy i při jakkoliv extenzivním výkladu v rámci platného práva není možné mu toto právo přiznat na základě ustanovení Smluv, usuzuje Soudní dvůr EU přesný opak. Ustanovení Smluv týkající se institucionální rovnováhy vykládá jako natolik podstatná, že je mu třeba podřídit výklad i jiných ustanovení, a to i zcela mimo jejich skutečné znění. Pokud tedy v tomto případě chybí ve Smlouvách ustanovení, které by Evropskému parlamentu umožňovalo žalovat na neplatnost, Soudní dvůr EU toto právo přesto přizná (či fakticky vytvoří, neboť toto není ani náznakem obsaženo v primárním právu), a to pouze s ohledem na ustanovení Smluv, hovořící o institucionální rovnováze. Uvedený výklad je z výše uvedených důvodů bezpochyby možné hodnotit jako jdoucí nad rámec platného práva, neboť při pouhém extenzivním výkladu by jen stěží bylo možné přiznat jedné z institucí právo, které jí podle Smluv nenáleží, a to pouze s ohledem na požadavek institucionální rovnováhy, který Smlouvy implikují.

VIII ZMĚNA POSTAVENÍ SOUDNÍHO DVORA EU JAKO ŘEŠENÍ PROBLÉMU EXTENZIVNÍ INTERPRETACE PRÁVA EVROPSKÉ UNIE?

Následující kapitola bude navazovat na uvedené demonstrativní příklady využití výkladu jdoucího nad rámec platného práva, a to jeho vztažením na postavení Soudního dvora EU v rámci institucionální struktury ES/EU a otázky budování integrace.

Jak již bylo řečeno výše, Soudní dvůr EU z logiky věci reprezentuje v institucionálním nastavení ES/EU soudní moc a jeho hlavním úkolem je tak vykládat evropské právo (samozřejmě kromě jeho dalších funkcí spjatých s povahou jediné soudní instituce ES/EU, tedy např. řešení sporů institucí atd., v rámci těchto však dochází převážně k naplnění jeho hlavního účelu, tedy výkladu evropského práva). S ohledem na výše uvedené případy, kdy Soudní dvůr EU ve svém výkladu překračuje meze platného práva, je však otázkou, zda Soudní dvůr EU nezměnil své postavení z orgánu reprezentujícího moc soudní na mnohem komplexnější těleso, které se podílí na normotvorbě²²⁹ a na vývoji a směřování integrace jako takové. Zde je třeba si uvědomit, že Soudní dvůr EU je nejen soudním orgánem, ale také institucí EU a jako takový je politickým aktérem podílejícím se na formování integrace.²³⁰ Při zodpovězení dané otázky (především ve směru napojení na směřování evropské integrace) je pak podstatné uvést fakt, na který upozorňuje např. Gunnar Beck, a to, že Soudní dvůr EU tam, kde vyvstávají interpretační problémy, zpravidla upřednostňuje komunitární řešení.²³¹ Uvědomění si tohoto předpokladu je velmi důležité, neboť poukazuje na skutečnost, že Soudní dvůr EU rozhodně není v rámci evropské integrace neutrálním hráčem. Ponecháme-li stranou otázku motivace Soudního dvora EU, jejíž

²²⁹ Co se týče takovýchto rozhodnutí Soudního dvora EU, jsou tyto chápány jako faktický pramen práva, ačkoliv pojmosloví v odborné literatuře může být různorodé (ŠÍŠKOVÁ, N., STEHLÍK, V. *Evropské právo I – ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007, s. 110–111).

²³⁰ HORSLEY, T. Reflections on the Role of the Court of Justice as the “Motor” of European Integration: Legal Limits to Judicial Lawmaking. *Common Market Law Review*. 2013, roč. 50, č. 4, s. 941.

²³¹ BECK, G. *The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU*. Oxford: Hart Publishing, 2012, s. 332.

rozebrání by vystačilo na samostatný článek, je třeba při hodnocení rozhodovací praxe Soudního dvora EU počítat právě s jeho snahou o posílení integrace, kdy optikou této snahy je možné posuzovat případy interpretace jdoucí za hranici platného práva jako logické vyústění dlouhodobého úsilí Soudního dvora EU. V této souvislosti je vhodné uvést také předpoklad, na který naráží Karen Alter, a to, že Soudní dvůr EU právě díky své rozsáhlé judikatuře (nejen té obsahující extenzivní výklad) inkrementálně rozvíjí evropské právo, čímž se mimo jiné zaslужuje o posílení efektivity samotného právního systému EU.²³²

Je zjevné, že vzhledem k výše uvedenému přehledu a opakovanému zmiňování výkladu jdoucího nad rámec práva, se jedná spíše o otázku řečnickou. Odpověď tak bude spočívat v konstatování, že Soudní dvůr EU skutečně překročil své postavení zakotvené v primárním právu (viz kap. 2) a velmi významným způsobem se podílí na normotvorbě. Soudní dvůr EU se tak sám zapojil do legislativního procesu vzniku evropského práva, a to aniž by k tomu byl daným způsobem zmocněn primárním právem.

V tomto okamžiku je zajímavé upozornit na poměrně živelnou úpravu a přetváření primárního práva Soudním dvorem EU ve dvou rovinách. V první řadě se jedná o (především) dotváření primárního práva tak, jak bylo naznačeno ve výše zmíněných případech. Soudní dvůr EU tedy mění platné právo prostřednictvím své judikatury, a to s ohledem na svůj výkladový monopol, kdy právo se mění v souladu s jeho rozhodnutími (viz výše popsané rozšiřování pravomocí Evropského parlamentu, které v primárním právu obsaženy nebyly, a to ani implicitně, s tím, že tyto nebylo možné extenzivním výkladem dovodit, Soudní dvůr EU je tak de facto vytvořil). Druhá rovina změny primárního práva je mnohem nenápadnější, neboť souvisí právě se samotným postavením Soudního dvora EU v nastavení institucionální struktury ES/EU. Tím, že Soudní dvůr EU sám sebe zapojil do legislativního procesu a fakticky vytváří nové závazné normy, mění reálnou podobu primárního práva. Poměrně zajímavým, ačkoliv jen stěží překvapivým, způsobem je toto faktické přetváření primárního práva reflektováno v jeho změnách v rámci smluvních revizí (tedy standardních procedur změn primárního práva).

²³² ALTER, K. J. The European Legal System and Domestic Policy. Spillover or Backlash? *International Organization*. 2000, roč. 54, č. 3, s. 516.

Ve výše představených rozhodnutích Soudního dvora EU se tento zabýval pravomocemi Shromáždění, resp. Evropského parlamentu, a to v období před první revizí primárního práva (tedy před přijetím Jednotného evropského aktu). Při následných smluvních revizích je možné pozorovat transformaci pravidel přijatých Soudním dvorem EU do primárního práva standardním postupem. Jinými slovy, členské státy, jako klíčoví aktéři smluvních revizí, usoudili, že pravidla a faktické změny primárního práva, které v průběhu let vytvořil Soudní dvůr EU, je třeba a je vhodné zanést také do psaného práva, a tyto se tak staly oficiální součástí Smluv.²³³ Tyto navazující činnosti vyvolané aktivitou Soudního dvora EU jsou odrazem tzv. *interregnum* integrace přístupu, který hovoří o prohlubování integrace v „mezivládí“ a až následné reflexi tohoto prohloubení v revizích primárního práva.²³⁴ V druhém zmíněném případě však k podobné reakci ze strany členských států nedošlo, a to z poměrně jasných důvodů. Ve chvíli, kdy existuje snaha o nastavení institucionální struktury, která má alespoň zdánlivě zachovávat paralelu s rozložením moci ve státu (ačkoliv v případě ES/EU je vhodné hovořit spíše o dělbě pravomocí než moci), není možné oficiálně přiznat, že složka, která má disponovat mocí soudní, je ve skutečnosti natolik aktivistická, že se nikým nekontrolována a neregulována významně podílí také na normotvorbě. Je třeba také dodat, že tato novotvorba, ač není oficiálně zakotvena, je přijímána jak fakticky dotčenými aktéry, tak také v rámci odborného výzkumu, kdy bývá nazývána tzv. terciárním právem.²³⁵

²³³ Konkrétně např. problematika postavení Evropského parlamentu ve věci aktivní a pasivní legitimace k žalobě na neplatnost, v revizi primárního práva Maastrichtskou smlouvou je již stanoveno, že Soudní dvůr EU přezkoumává akty přijímané Evropským parlamentem a Radou a akty přijaté Evropským parlamentem, které mají právní účinky vůči třetím osobám. Sám Evropský parlament potom může žalovat k ochraně svých práv (Čl. 173 Smlouvy o Evropské unii 92/C 191/01 ze dne 7. 2. 1992 (Maastrichtská smlouva)). V revizi Smlouvou z Nice se již Evropská parlament přesouvá mezi privilegované žalobce (Čl. 2 odst. 34 Smlouvy z Nice, pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty 2001/C 80/01 ze dne 26. 2. 2001 (Smlouva z Nice)).

²³⁴ DUMBROVSKÝ, T. Vývoj judikatury Evropského soudního dvora v otázce postavení Evropského parlamentu. *Jurisprudence*. 2006, roč. 24, č. 2, s. 17.

²³⁵ Viz např. Vladimír Týč označuje toto terciární právo za formu reálného práva, které musí být respektováno (TÝČ, V. Europeanisation of Czech law – sources and methods through which the EU acts on Czech law. In: KŘEPELKA, F., SELUCKÁ, M., KNEZ, R. (eds.). *Principles, rules and limits of europeanization of national legal system*. Maribor: Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, 2011, s. 18).

Postavení Soudního dvora EU v primárním právu tak sice zůstalo oficiálně nezměněné, nicméně postavení Soudního dvora EU v samotném integračním procesu prošlo, a to především ve zkoumaném období před první smluvní revizí, velmi významnou změnou. Pohledy na vývoj a povahu evropské integrace se různí, ale ať již bude preferován přístup liberálně intergovernmentální, který chápe státy jako pány smluv a hybatele procesu integrace, či přístup neofunkcionální, který v souvislosti s vývojem integrace hovoří o spill-over efektu a mezi aktéry integrace řadí také instituce, není pochyb o tom, že právě Soudní dvůr EU nikdy nebyl zamýšlen jako instituce, která bude sama o sobě formovat vývoj evropské integrace, minimálně nikoliv v takové míře, v jaké tak Soudní dvůr EU činil. V dotčeném období (70.–80. léta), vývoj evropské integrace stagnoval, státy nebyly ochotné integraci posouvat k další a užší spolupráci (odtud také pochází označení „období eurosκληρόζης“ používané pro 70. a 80. léta v rámci vývoje evropské integrace) a instituce, v té době mnohem více závislé na vůli a ochotě členských států spolupracovat, nebyly v postavení, aby mohly samovolně vyvíjet výraznější činnost směrem k posilování integrace. Původně legislativní orgán tak z hlediska svého faktického postavení získává významnou politickou funkci, kdy jeho rozhodnutí mají klíčový dopad právě v oblasti nikoliv pouze právní, ale také politické.²³⁶ V okamžiku ustrnutí pak zafungoval Soudní dvůr EU jako tzv. motor integrace,²³⁷ kdy pomocí vlastního rozhodování dále rozvíjel budování společného trhu a prohlubování evropské integrace jako takové.²³⁸ Soudní dvůr EU tak v této době vytvářel nová pravidla, kterými reagoval nejen na skutečný vývoj Společenství (jako v uvedených případech, kde Soudní dvůr EU rozhodl o existenci dosud nepřiznaných pravomocí Evropského parlamentu, a to pouze s ohledem na aktu-

²³⁶ JOSSELIN, J.-M., MARCIANO, A. How the court made a federation of the EU. *The Review of International Organizations*. 2007, roč. 2, č. 1, s. 72.

²³⁷ Tento termín je dnes již všeobecně přijímán v rámci studia historie evropské integrace.

²³⁸ Podobně hovoří o Soudním dvoru EU také např. Tichý a kol., kteří soudní systém ES/EU označují nikoliv jen jako motor, ale přímo jako záruku integrace (TICHÝ, L., ARNOLD, R., SVOBODA, P., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R. *Evropské právo*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 334). Obdobě pak také o Soudním dvoru jako o motoru integrace hovoří Martin Höpner, a to přímo v souvislosti s extenzivním rozšiřováním evropského práva Soudním dvorem (HÖPNER, M. Warum betreibt der Europäische Gerichtshof Rechtsfortbildung? Die Politisierungshypothese. *MPIJG Working Paper*. [online]. 2010, roč. 10, č. 2 [cit. 10. 12. 2014], s. 3).

ální vývoj evropské integrace a nikoliv na stav platného práva, které tímto formoval), ale sám tento vývoj dále inicioval. Klíčové postavení Soudního dvora EU v daném období nelze zpochybnit, neboť ačkoliv je možné diskutovat o vhodnosti takto rozsáhlé normotvorby soudním orgánem,²³⁹ je překlenutí stagnace vývoje evropské integrace prostřednictvím tzv. „integrace skrze právo“ (a to nikoliv pouze ve smyslu konstitucionalizace evropské integrace)²⁴⁰ zásluha, kterou Soudnímu dvoru EU není možné upřít.²⁴¹

Shrneme-li platí, že Soudní dvůr EU, jakožto jedna z institucí Evropské unie, má zdánlivě pevně vymezené postavení, spočívající ve výkladu evropského práva. Při důkladnějším pohledu na chování této značně specifické instituce, je však nutné dojít k závěru, že Soudní dvůr EU svým aktivistickým přístupem přispívá nejen k utváření či v některých případech dokonce vytváření evropského práva, ale mění tímto také vlastní postavení v institucionální struktuře EU. Soudní dvůr EU je tedy nutné chápat nejen jako orgán výkladu práva, ale také jako jednu z institucí, které právo tvoří, a to nikoliv nevýznamným způsobem.

Cílem této části publikace bylo poukázat na šíři a dopady extenzivního výkladu tak, jak je používán Soudním dvorem EU. Je přitom nutné uvést, že samotný pojem „extenzivní interpretace“, používaný v názvu této kapitoly není zcela přesný. Soudní dvůr EU totiž v uvedených případech šel v rámci extenzivní interpretace tak daleko, že zašel až za její rámec, a to do oblasti normotvorby. Postup Soudního dvora EU, ačkoliv již přesahuje rámec extenzivního výkladu, je do jisté míry obhajitelný právě specifiky

²³⁹ Andreas Grimm např. hovoří o posilování právní Unie soudním aktivismem, aniž by k tomuto byl Soudní dvůr EU demokraticky oprávněn (GRIMMEL, A. *Judicial Interpretation or Judicial Activism?: the Legacy of Rationalism in the Studies of the European Court of Justice*. *European Law Journal* [online]. 2012, roč. 18, č. 4 [cit. 14. 12. 2014]), čímž se fakticky dotýká problematiky demokratického deficitu právě ve spojitosti s judikaturou Soudního dvora EU.

²⁴⁰ SCHARPF, F. W. *Perpetual momentum: directed and unconstrained?* In: SCHMIDT S. K., KELEMEN, R. D. (eds.). *The Power of the European Court of Justice*. New York: Routledge, 2013, s. 127.

²⁴¹ Miguel Maduro dokonce hovoří o extenzivní interpretaci Soudním dvorem EU jako o prvku majícím zásluhu na rozvoji integrace podobně jako samotné smluvní revize (MADURO, M. P. *Where to look for legitimacy*. In: MOURY, C., DE SOUSA L. (eds.). *Institutional Challenges in Post-Constitutional Europe: Governing Change*. Abingdon: Routledge, 2009, s. 45).

jeho postavení a problematikou, kterou se tento orgán zabývá. Je pravdou, že Soudní dvůr EU se v nemalé míře zasloužil o posun evropské integrace v okamžiku, kdy chyběla vůle států tento uskutečnit.

Ačkoliv byl pro účely uveden pouze příklad rozhodnutí Soudního dvora EU, které využívaly značně extenzivního výkladu (resp. výkladu nad rámec práva), a to v poměrně krátkém a specifickém období (70. a 80. léta), nebyl tento výběr samoučelný. Právě demonstrace obzvláště zjevného výkladu nad rámec práva měla poukázat na možnosti Soudního dvora EU, a také na to, že je tento byl schopen využít i v okamžiku mnohem nižšího stupně integrace než s jakým se setkáváme nyní. Zvolené judikáty, chápané v kontextu doby jejich vydání, také poukazují na přesah příčin zvoleného způsobu výkladu. Tento je tak nutné chápat v souvislostech, nelze se spokojit s konstatováním, že Soudní dvůr EU využívá extenzivní výklad samoučelně s cílem posílit vlastní postavení v rámci struktur evropské integrace. Naopak je třeba vzít v potaz širší cíle a politické souvislosti jednání Soudního dvora EU, kterými v daném období byl právě posun k další integraci a překlenutí dočasného zamrznutí. Minimálně v uvedených příkladech je pak také nutné zdůraznit, že Soudní dvůr EU sice svým výkladem fakticky vytvářel právo, nicméně toto bylo dáno právě reakcí na absenci adekvátní právní úpravy aktuálnímu stavu evropské integrace. Konkrétně postavení Shromáždění/Evropského parlamentu prošlo zásadní změnou, a to v důsledku zavedení přímých voleb. Tato změna však nenašla žádný odraz ve Smlouvách, a tak fakticky v tomto okamžiku jednal Soudní dvůr EU namísto států, které dospěly k smluvní revizi reflektující faktické změny systému Evropských společenství až o mnoho let později.

Co se týče postavení Soudního dvora EU, lze celkově poskytnout závěr v tom smyslu, že Soudní dvůr EU skutečně mění své postavení, byť tyto změny nenachází odraz v primárním právu. Faktické postavení Soudního dvora EU se však změnilo, a to v přímé souvislosti se způsobem výkladu, který mírou své extenzity již dosahuje reálné tvorby práva. Na Soudní dvůr EU je tedy v této souvislosti nutné nahlížet jako na specifický orgán, který se značnou měrou podílí nejen na přímé normotvorbě evropského práva, ale také na směřování a vývoji celé evropské integrace.

IX EXTERNÍ VLIVY NA INTERPRETACI PRÁVA EVROPSKÉ UNIE - INTERAKCE S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM EVROPSKÉ UNIE

IX.1 Interakce Soudního dvora EU a Soudního dvora Evropského sdružení volného obchodu

Evropský hospodářský prostor je uskupení zastřešující vztahy mezi EU a členskými státy Evropského sdružení volného obchodu, kterými jsou aktuálně Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko.²⁴² Členem Evropského hospodářského prostoru však není Švýcarsko, jehož účast byla v referendu odmítnuta²⁴³ a dodnes se těší pouze statutu pozorovatele.²⁴⁴

EHP přidružuje Státy ESVO, přičemž ESVO vystupuje pouze jako „obyčejná“ mezinárodní organizace, k supranacionální EU. Tato skutečnost dává vzniknout zvláštnostem takového uskupení. Na EHP je na ose stát – mezinárodní organizace možno pohlížet jako na bod umístěný mezi EU a mezinárodní organizací²⁴⁵ (viz například případy Sveinbjörnsdóttir,²⁴⁶ Ásgeirsson²⁴⁷). EHP spojuje státy EU a ESVO takovým způsobem, aby byl z co největší části zachován jejich individuální charakter (např. autonomní rozhodování na národní úrovni) a zároveň aby byl využit jejich ekonomický potenciál a bylo vytvořeno homogenní ekonomické prostředí.²⁴⁸

²⁴² *This is EFTA 2012* [online]. Brusel: Drifosett, 2012 [cit. 20. 2. 2015]. s. 5. Dostupné z: <http://www.efta.int/sites/default/files/files/publications/this-is-efta/this-is-EFTA-2012.pdf>

²⁴³ SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 4. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011. s. 339.

²⁴⁴ *This is EFTA 2012* [online]. Brusel: Drifosett, 2012 [cit. 20. 2. 2015]. s. 5. Dostupné z: <http://www.efta.int/sites/default/files/files/publications/this-is-efta/this-is-EFTA-2012.pdf>

²⁴⁵ BAUDENBACHER, Carl. *The EFTA Court Fifteen Years On* [online]. s. 2 [cit. 21. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf

²⁴⁶ Rozsudek SD ESVO ze dne 10. prosince 1998. Erla María Sveinbjörnsdóttir proti Islandu, věc E-9/97.

²⁴⁷ Rozsudek SD ESVO ze dne 12. října 2003. Ákarvaldið (veřejný žalobce) proti Ásgeir Logi Ásgeirsson, Axel Pétur Ásgeirsson a Helgi Már Reynisson, věc E-2/03.

²⁴⁸ LACINA, L., OSTRÍŽEK, J. a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3., přeprac. a rozš. vyd., Brno: Barrister & Principal, 2011, s. 98.

Cílem, k němuž by EHP měl směřovat, je podpora trvalého a vyváženého posilování hospodářských a obchodních vztahů. Zejména se jedná o vytvoření společného trhu.²⁴⁹ Společný vnitřní trh byl jako hlavní metoda integrace zakotven ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství²⁵⁰, dnes je považován za hlavní součást a přínos ekonomické oblasti EU.²⁵¹ Společný trh je Smlouvou o fungování Evropské unie²⁵² definován v jejím článku 26 jako prostor bez vnitřních hranic, v jehož rámci jsou zajištěny čtyři základní svobody, tedy volný pohyb zboží, volný pohyb osob, volný pohyb služeb a volný pohyb kapitálu. EHP také působí v oblasti ochrany hospodářské soutěže, ale také v oblasti vzájemné spolupráce mimo oblast společného trhu (např. státní podpora, sociální politika, ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí, obchodní společnosti, ale i další). EHP nepokrývá společnou politiku rybolovu a zemědělství, nevytváří celní unii, společnou obchodní politiku, společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, politiku v oblasti spravedlnosti a vnitřních záležitostí, ani ekonomickou či měnovou unii.²⁵³

Právní základ EHP tvoří Dohoda o Evropském hospodářském prostoru²⁵⁴, jež byla uzavřena dne 2. května 1992 a vstoupila v platnost dne 1. ledna 1994.²⁵⁵ Současná struktura Dohody o EHP je výsledkem mnoha kompromisů, dokonce lze říci, že i „kompromisů o kompromisech“.²⁵⁶ Dohoda o EHP je složena ze 129 článku, 22 příloh a 49 protokolů. Přílohy odkazují na *acquis communautaire* aplikovatelné v EHP.²⁵⁷ Dohoda o EHP

249 Článek 1 Dohody o Evropském hospodářském prostoru.

250 Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství.

251 Stručná historie vnitřního trhu. *Euroskop.cz* [online]. Vláda České republiky [cit. 19. 2. 2015]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>

252 Smlouva o fungování Evropské unie.

253 *This is EFTA 2012* [online]. Brusel: Drifosett, 2012 [cit. 20. 2. 2015]. s. 17. Dostupné z: <http://www.efta.int/sites/default/files/files/publications/this-is-efta/this-is-EFTA-2012.pdf>

254 Dohoda o evropském hospodářském prostoru.

255 ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 156.

256 BAUDENBACHER, C. Between Homogeneity and Independence: The Legal Position of the EFTA Court in the European Economic Area. *Columbia Journal of European Law*. Ročník 3, č. 2, 1996/97. s. 176. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 23. 2. 2015].

257 BJORNSSON, T. Report 1/12 on the Effectiveness of the EFTA Court: Structure [online]. *Project on the Effectiveness of International Adjudication* [cit. 23. 2. 2015]. s. 30. Dostupné z: <http://www.effective-intl-adjudication.org/admin/Reports/cecebfacee-281298f97f4a7c815e52c8fbjornsson.erc.EFTA.pdf>

je postavena na dvou-pilířové struktuře. První – silnější – pilíř, je představován EU, přičemž – druhý – menší, tvoří Státy ESVO.²⁵⁸

IX.1.1 Soudní dvůr ESVO

Soudní dvůr ESVO byl v roce 1994 zřízen podle vzoru SDEU²⁵⁹ a vykonává jurisdikci nad státy ESVO, které jsou zároveň členy EHP.²⁶⁰ Jeho sídlo bylo v roce 1996 přesunuto z Ženevy do Lucemburku, kde sídlí také SDEU.²⁶¹

Právně je SD ESVO postaven na Dohodě o EHP a jejím článku 108 a Dohodě o založení Kontrolního úřadu a Soudního dvora ESVO²⁶², která v daných pasážích víceméně kopíruje příslušné části SFEU.²⁶³

Z místní působnosti, data vzniku SD ESVO a ze skutečnosti, že Úmluva o založení ESVO²⁶⁴ nepředpokládá ve své institucionální části zřízení SD ESVO, lze usuzovat, že se jedná o soudní orgán zřízený pro EHP a nikoli pro ESVO, jak by se z jeho názvu mohlo zdát. Po bližším zaměření se na tuto otázku jsme zjistili, že původní myšlenkou duchovních otců Dohody o EHP bylo zřízení Soudního dvora EHP, který se z části měl

²⁵⁸ BAUDENBACHER, C. *The EFTA Court Fifteen Years On* [online]. s. 1 [cit. 21. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf

²⁵⁹ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 25. 3. 2015]. s. 22. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

²⁶⁰ *EFTA Court: Introduction* [online]. EFTA Court [cit. 19. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.eftacourt.int/the-court/jurisdiction-organisation/introduction/>

²⁶¹ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 19. 3. 2015]. s. 22. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

²⁶² Dohoda o založení Kontrolního úřadu a Soudního dvora Evropského sdružení volného obchodu [cit. 23. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.eftacourt.int/the-court/jurisdiction-organisation/surveillance-and-court-agreement/>

²⁶³ WIESS, J. *Právo Evropského hospodářského prostoru, SD ESVO a vazby na právo Evropské unie* [online]. 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 28. 2. 2015]. s. 21. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/102308/prav_f_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dsoud%20esvo%20agenda:th%26start%3D1

²⁶⁴ Úmluva o založení Evropského sdružení volného obchodu. [cit. 23. 3. 2015] Dostupné z: <http://www.efta.int/~media/Documents/legal-texts/efta-convention/efta-convention-texts/efta-convention-consolidated.pdf>

skládat ze soudců SDEU a z části ze soudců ze Států ESVO. SDEU se ale ve svém posudku 1/91²⁶⁵ usnesl, že takovýto soudní systém by z důvodu různorodosti cílů tehdejší SES a Dohody o EHP²⁶⁶ nebyl slučitelný s komunitárním právem.²⁶⁷ SDEU viděl SD EHP jako hrozbu pro svou autoritu – SD EHP měl totiž interpretovat pravidla podstatou identická s pravidly EU. SD ESVO byl proto zřízen samostatnou smlouvou, jeho působnost se vztahuje jen na Státy ESVO a řeší pouze věci spojené s EHP.²⁶⁸ SD ESVO není na SDEU nijak funkčně ani personálně napojen.²⁶⁹

Při bližším srovnání SDEU a SD ESVO bychom si dovolili konstatovat, že SD ESVO je jakýmsi „malým nevlastním bratrem“ SDEU. Nevlastním proto, že soudy nejsou založeny na společném právním základě, a malým proto, že rozsah územní působnosti, počet soudců i administrativní aparát SD ESVO je zřetelně menší, než jak je tomu v případě SDEU. Velkým bratrem je SDEU i kvůli době svého vzniku – vznikl dříve, již nějakým způsobem fungoval a SD ESVO ho v mnohých věcech napodobil (procedurální pravidla, podobné znění příslušných částí Dohody o KÚ a SD ESVO, SFEU).²⁷⁰ Kompetence SD ESVO totiž víceméně korespondují s kompetencemi SDEU.²⁷¹ Bratrský vztah bychom soudům přiřadili, protože oba

²⁶⁵ Posudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 1991. Posudek 1/91.

²⁶⁶ WIESS, J. *Právo Evropského hospodářského prostoru, SD ESVO a vazby na právo Evropské unie* [online]. 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 6. 3. 2015]. s. 19. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/102308/pravf_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dsoud%20esvo%20agenda:th%26start%3D1

²⁶⁷ BAUDENBACHER, C. *The EFTA Court Fifteen Years On* [online]. s. 1 [cit. 21. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf

²⁶⁸ BAUDENBACHER, C. Between Homogeneity and Independence: The Legal Position of the EFTA Court in the European Economic Area. *Columbia Journal of European Law*. 1996/97, roč. 3, č. 2. s. 179. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 25. 3. 2015].

²⁶⁹ FREDRIKSEN, H. H. One Market, Two Courts: Legal Pluralism vs. Homogeneity in the European Economic Area. *Nordic Journal of International Law*. 2010, roč. 79, č. 4. s. 482. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 6. 3. 2015].

²⁷⁰ HLINKOVÁ, K. *Interakce mezi Soudním dvorem EU a Soudem ESVO* [online]. 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 30. 3. 2015]. s. 25. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/325579/pravf_m/

²⁷¹ BAUDENBACHER, C. Between Homogeneity and Independence: The Legal Position of the EFTA Court in the European Economic Area. *Columbia Journal of European Law*. 1996/97, roč. 3, č. 2. s. 181. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 26. 3. 2015].

fungují v rámci jedné „rodiny“ – EHP, což pro ně znamená poslouchat určitá společná pravidla.²⁷²

IX.1.2 Právo Evropského hospodářského prostoru

V rámci charakterizování práva EHP bychom jej pro lepší představu připodobnili k právu EU a také jej rozdělili na právo primární a sekundární. Za primární právo EHP bychom označili pravidla obsažená v Dohodě o EHP, za právo sekundární potom akty EU, které byly jakožto závazné přijaty členskými státy do právního systému EHP.²⁷³ Konkrétní obrysy práva EHP nezřídka bývají podobně jako obrysy práva EU „vykresleny“ pomocí soudních institucí, a to judikaturou SD ESVO a SDEU, která je proto pro právo EHP též důležitým zdrojem.²⁷⁴

V již výše zmíněné věci Sveinbjörnsdóttir SD ESVO judikoval, že Dohoda o EHP – ač tak výslovně nestanovuje – je mezinárodní smlouvou *sui generis* a jako taková sama o sobě vytváří odlišný právní řád. Zvláštnost práva EHP pramení ze skutečnosti, že státy ESVO byly úzce navázány na společný trh EU prostřednictvím práva unijního, z něhož právo EHP vychází.²⁷⁵ Je-li na půdě EU přijímán akt týkající se společného trhu, zhodnotí členové EHP jeho podstatu a význam a případně dané pravidlo připojí k Dohodě o EHP.²⁷⁶ Většinový podíl na Dohodě o EHP tak tvoří „zrcadlová legislativa“ kopírující podstatu ustanovení práva EU²⁷⁷ a jde tak vlastně o právo

²⁷² HLINKOVÁ, K. *Interakce mezi Soudním dvorem EU a Soudem ESVO* [online]. 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 30. 3. 2015]. s. 26. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/325579/pravf_m/

²⁷³ ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 157.

²⁷⁴ HANNESSON, Ó. Í. Transnational judicial cooperation in the light of legal pluralism: A look at the relationship between the EFTA Court and the Icelandic courts. *25th IVR World Congress LAW SCIENCE AND TECHNOLOGY Frankfurt am Main 15–20 August 2011*. 2012 [cit. 24. 3. 2015]. s. 22.

²⁷⁵ BAUDENBACHER, C. *The EFTA Court Fifteen Years On* [online]. s. 2 [cit. 23. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf

²⁷⁶ *This is EFTA 2012* [online]. Brusel: Drifosett, 2012 [cit. 20. 2. 2015]. s. 17. Dostupné z: <http://www.efta.int/sites/default/files/files/publications/this-is-efta/this-is-EFTA-2012.pdf>

²⁷⁷ BAUDENBACHER, C. Between Homogeneity and Independence: The Legal Position of the EFTA Court in the European Economic Area. *Columbia Journal of European Law*. 1996/97, roč. 3, č. 2. s. 193. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 24. 3. 2015].

v obou pilířích EHP téměř identické.²⁷⁸ Státy ESVO se nicméně nemohou účastnit rozhodování v zákonodárném procesu EU. Legislativní proces mají možnost ovlivnit pouze účastí na konzultacích návrhů aktů v přípravné fázi v rámci expertních skupin Evropské komise.²⁷⁹ Státy ESVO mají možnost akty EU při přijímání do ESVO pilíře EHP vetovat,²⁸⁰ ale zpravidla je přejímají beze zbytku. V praxi celý mechanismus potom funguje jako pouhá „převodovka“ unijních aktů.²⁸¹

IX.1.3 Interakce SDEU a SD ESVO

SDEU je povinen aplikovat právo EHP jako součást práva EU, neboť Dohoda o EHP byla EU přijata na základě dřívějšího článku 310 SES (dnes článek 217 SFEU) a stala se tím nedílnou součástí unijního právního řádu, kterým je SDEU povinen se řídit.²⁸² SD ESVO aplikuje Dohodou o EHP (i její přílohy a protokoly), Dohodu o KÚ a SD ESVO (a její protokoly), svá procedurální pravidla a sekundární legislativou implementovanou do oblasti práva EHP Společným výborem EHP.²⁸³ Co se týče práva EHP, lze konstatovat, že SDEU i SD ESVO aplikují v podstatě právo identické. Není tedy

²⁷⁸ BAUDENBACHER, C. *The EFTA Court Fifteen Years On* [online]. s. 1 [cit. 21. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf

²⁷⁹ ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 157.

²⁸⁰ *This is EFTA 2012* [online]. Brusel: Drifosett, 2012 [cit. 20. 2. 2015]. s. 17. Dostupné z: <http://www.efta.int/sites/default/files/files/publications/this-is-efta/this-is-EFTA-2012.pdf>

²⁸¹ WIESS, J. *Právo Evropského hospodářského prostoru, SD ESVO a vztahy na právo Evropské unie* [online]. 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 23. 3. 2015]. s. 13. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/102308/prav_f_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dsoud%20esvo%20agenda:th%26start%3D1

²⁸² BAUDENBACHER, C. The EFTA Court: An Actor in the European Judicial Dialogue [online]. *Fordham International Law Journal*. 2004, roč. 28, č. 2. [cit. 24. 3. 2015]. s. 381 Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1958&context=ilj>

²⁸³ BJORNSSON, T. Report 1/12 on the Effectiveness of the EFTA Court: Structure [online]. *Project on the Effectiveness of International Adjudication* [cit. 24. 3. 2015]. s. 34. Dostupné z: <http://www.effective-intl-adjudication.org/admin/Reports/cecebface-281298f97f4a7c815e52c8fbjornsson.erc.EFTA.pdf>

divu, vztah obou soudů je velmi blízký, čemuž napomáhá i jejich blízkost geografická. Pro soudce obou soudů pak není problém sbírat a sdílet informace na speciálních setkáních.²⁸⁴

V praxi je potom případů, ve kterých SDEU ovlivnil SD ESVO opravdu mnoho, neboť SD ESVO je povinen brát ohled na související judikaturu SDEU.²⁸⁵ Snad každé rozhodnutí SD ESVO, s nímž jsme se setkali, nějaký odkaz na judikaturu SDEU obsahovalo. Případ, který otevřel soudní dialog SDEU a SD ESVO byl hned první případ řešený u SD ESVO. Ve věci Restamark²⁸⁶ se SD ESVO zabýval interpretací článku 34 odst. 2 Dohody o KÚ a SD ESVO, konkrétně interpretací pojmů „soud nebo tribunál“. SD ESVO usoudil, že finský celní odvolací výbor *Tullilautakunta*, jehož se otázka týkala, je možno podřadit pod pojem „soud nebo tribunál“. Odůvodnění vycházelo z rozhodnutí ve věci Almelo,²⁸⁷ učiněné SDEU.²⁸⁸

Můžeme ale také pozorovat vliv SD ESVO na SDEU. Ve věci *Mattel/Lego*²⁸⁹ vynesl SD ESVO rozsudek týkající se reklam zaměřených na děti související se směrnicí o provozování televizního vysílání.²⁹⁰ SDEU poté následoval myšlenkovou linii odůvodnění případu *Mattel/Lego* načrtnutou SD ESVO v rozhodnutí *De Agostini a TV-shop*.²⁹¹ Značnou nezávislost

²⁸⁴ BAUDENBACHER, C. Judicial Globalization: New Development or Old Wine in New Bottles? *Texas International Law Journal*. 2003, roč. 38, č. 4. s. 512. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 6. 3. 2015].

²⁸⁵ Viz článek 6 Dohody o EHP.

²⁸⁶ Rozsudek SD ESVO ze dne 16. prosince. 1994, *Ravintoloitsijain Liiton Kustannus Oy Restamark*, věc E-1/94.

²⁸⁷ Rozsudek SDEU ze dne 27. dubna 1994, *Commune d'Almelo a další proti NV Energiebedrijf Ijsselmij*, věc C-393/92.

²⁸⁸ BAUDENBACHER, C. Between Homogeneity and Independence: The Legal Position of the EFTA Court in the European Economic Area. *Columbia Journal of European Law*. 1996/97, roč. 3, č. 2. s. 208, 209. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 24. 3. 2015].

²⁸⁹ Rozsudek SD ESVO ze dne 30. června 1995, *Spojené případy Forbrukerombudet proti Mattel Scandinavia A/S a Lego Norge A/S*, věc E-8/94 a 9/94.

²⁹⁰ Směrnice rady 89/552/EHS ze dne 3. října 1989 o provozování televizního vysílání.

²⁹¹ BAUDENBACHER, C. The EFTA Court: An Actor in the European Judicial Dialogue [online]. *Fordham International Law Journal*. 2004, roč. 28, č. 2 [cit. 12. 3. 2015]. s. 367. Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1958&context=ilj>

prokázal SD ESVO i v sérii případů Eidesund²⁹² Langeland,²⁹³ Ulstein²⁹⁴ a Ask,²⁹⁵ jenž primárně řešila problematiku aplikace směrnice o zachování práv zaměstnanců při převodu podniků,²⁹⁶ konkrétně ukončení smlouvy s jedním poskytovatelem a její nahrazení uzavřením smlouvy s poskytovatelem jiným.²⁹⁷ Dalším případem provazujícím rozhodnutí SD ESVO a SDEU je případ Briheche²⁹⁸ týkající se směrnice o zavedení zásady rovného zacházení.²⁹⁹ Na tomto rozhodnutí nesl velký podíl generální advokát Maduro, který zdůraznil, že pozitivně diskriminující opatření musí být v souladu s principem rovného zacházení. Odkázal na rozsudek SD ESVO týkající se případu Univerzity Oslo.³⁰⁰ Velmi výrazně se vzájemná interakce SD ESVO a SDEU projevila v oblasti práva duševního vlastnictví, a to zejména při řešení střetu principu mezinárodního vyčerpání práv z ochranné známky a volného obchodu, kde se vodítkem stal případ SD ESVO Paranova AS.³⁰¹
³⁰² I v oblasti státních podpor byla rozhodovací linka načrtnutá SD ESVO

²⁹² Rozsudek SD ESVO ze dne 25. září 1996, Eilert Eidesund proti Stavanger Catering A/S, věc E-2/95.

²⁹³ Rozsudek SD ESVO ze dne 25. září 1996, Torgeir Langeland proti Norske Fabricom A/S, věc E-3/95.

²⁹⁴ Rozsudek SD ESVO ze dne 19. prosince 1996, Jørn Ulstein a Per Otto Roiseng proti Asbjørn Møller věc E2/96.

²⁹⁵ Rozsudek SD ESVO ze dne 14. března 1997, Tor Angeir Ask a další proti ABB Offshore Technology AS a Aker Offshore Partner AS věc E-3/96.

²⁹⁶ Směrnice Rady 77/187/EHS ze dne 14. února 1997 o zachování práv zaměstnanců při převodu podniků.

²⁹⁷ BAUDENBACHER, C. The EFTA Court: An Actor in the European Judicial Dialogue [online]. *Fordham International Law Journal*. 2004, roč. 28, č. 2 [cit. 12. 3. 2015]. s. 368 – 371. Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1958&context=ilj>

²⁹⁸ Rozsudek SDEU ze dne 30. září 2004, Serge Briheche proti Ministre de l'Intérieur, Ministre de l'Éducation nationale a Ministre de la Justice, věc C-319/03.

²⁹⁹ Směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy.

³⁰⁰ Rozsudek SD ESVO ze dne 24. ledna 2003, EFTA KÚ proti Norsku, věc E-1/02.

³⁰¹ Rozsudek SD ESVO ze dne 8. července 2003 Paranova AS proti Merck & Co., Inc. a další, věc E-3/02.

³⁰² BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 6. 3. 2015]. s. 25. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

ve věcech *Husbanken II*³⁰³ či *Norsko proti KÚ*³⁰⁴ SDEU následována.³⁰⁵ Také případ *Kellogg*³⁰⁶ měl dalekosáhlý dopad na judikaturu SDEU. Jednalo se o situaci, kdy Norsko zakázalo dovoz kukuřičných lupínků obohacených o vitamíny a železo, přičemž tento produkt byl legálně vyráběn a prodáván v ostatních státech EHP. SD ESVO vynesl, že zvažování, zda zakázat prodej kukuřičných lupínků, má být při nedostatku harmonizace právních předpisů ponecháno národním vládám s odkazem na princip prevence.³⁰⁷ SD ESVO také vytyčil pravidla, pro správnou aplikaci tohoto principu. V případech *Pfizer*³⁰⁸ a *Alpharma*³⁰⁹ týkajících se obohacování jídla pro zvířata antibiotiky uznal SDEU princip prevence za součást unijního práva a odkázal na rozsudek SD ESVO. O rozhodnutí *Kellogg* se SDEU opřel i v případě *Monsanto*,³¹⁰ rozhodnutí Komise proti *Dánsku*,³¹¹ či *Bellio Fratelli*³¹². V řízení o předběžné otázce v případě *John Greenham*³¹³ potvrdil SDEU svůj přístup a poukázal na důležitost principu prevence v právu týkajícího se potravin.³¹⁴ Další oblastí, ve které došlo k provázání rozhodnutí SDEU a SD ESVO, je otázka zneužití dominantního postavení. SDEU navázal

³⁰³ Rozsudek SD ESVO ze dne 3. března 1999, *Norwegian Bankers' Association proti KÚ*, věc E-4/97.

³⁰⁴ Rozsudek SD ESVO ze dne 20. května 2000, *Norsko proti KÚ*, věc E-6/98.

³⁰⁵ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008[cit. 6. 3. 2015]. s. 25. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

³⁰⁶ Rozsudek SD ESVO ze dne 5. dubna 2001, *EFTA KÚ proti Norsku* věc E-3/00.

³⁰⁷ Precautionary principle.

³⁰⁸ Rozsudek SDEU ze dne 11. září 2002, *Pfizer Animal Health SA proti Radě*, věc T-13/99.

³⁰⁹ Rozsudek SDEU ze dne 11. září 2002, *Alpharma Inc. proti Radě*, věc T-13/99.

³¹⁰ Rozsudek SDEU ze dne 9. září 2003, *Monsanto Agricoltura Italia SpA a další proti Presidenza del Consiglio dei Ministri a dalším*, věc C-236/01.

³¹¹ Rozsudek SDEU ze dne 23. září 2003, *Komise proti Dánsku*, věc C-192/01.

³¹² Rozsudek SDEU ze dne 1. dubna 2004, *Bellio Fratelli Srl proti Prefettura di Treviso*, věc C-286/02.

³¹³ Rozsudek SDEU ze dne 5. února 2004, *Trestní řízení proti Johnu Greenhamovi a Léonardu Abelovi*, věc C-95/01.

³¹⁴ BAUDENBACHER, C. The EFTA Court: An Actor in the European Judicial Dialogue [online]. *Fordham International Law Journal*. 2004, roč. 28, č. 2 [cit. 12. 3. 2015]. s. 379 – 381. Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1958&context=ilj>

na případy Tomra³¹⁵ a Posten Norge³¹⁶ v rozhodnutí Post Danmark.^{317,318} V poslední době počet případů u SD ESVO narostl a mezi nimi většina řešila právní otázku, kterou SDEU doposud neřešil. K těmto případům lze zařadit například případ Periscopus³¹⁹ týkající se pravidel cenových nabídek a směrnice o nabídkách převzetí,³²⁰ případ Philip Morris³²¹ řešící zákaz vystavování tabákových výrobků při prodeji, věc Inconsult³²² – jako první v celém EHP řešící povahu webových stránek, či případy týkající se právních následků finanční krize v EHP v roce 2008 - především případ Icesave.^{323,324} Ne vždy ale SD ESVO a SDEU najdou společnou řeč. V rozsudku Mag Instrument Inc.³²⁵ řešil SD ESVO otázky týkající se směrnice o ochranných známkách.³²⁶ Dospěl k závěru, že směrnice musí být vykládána tak, že je na uvážení států ESVO, zda chtějí zavést nebo zachovat princip mezinárodního vyčerpání práv k ochranné známce u zboží pocházejícího z vnějšku EHP. Princip mezinárodního vyčerpání práv byl dle SD ESVO v zájmu volného obchodu a hospodářské soutěže a tím pádem i v zájmu

³¹⁵ Rozsudek SDEU ze dne 19. dubna 2012, Tomra Systems ASA a další proti Komisi, věc C-549/10 P.

³¹⁶ Rozsudek SD ESVO ze dne 18. dubna 2012, Posten Norge AS proti KÚ, věc E-15/10.

³¹⁷ Rozsudek SDEU ze dne 27. března 2012, Post Danmark A/S proti Konkurrencerådet, věc C-209/10 P.

³¹⁸ SWAAK, Ch., WESSELING, R., BRAEKEN, B., HAVE, F. ECJ and EFTA court judgments on the abuse of dominance: confirmation and refinement of existing case law. *Lexology* [online]. 2012 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a21f69cd-11ac-4592-a130-36461ac1dc1f>

³¹⁹ Rozsudek SD ESVO ze dne 10. prosince 2010, Periscopus AS proti Oslo Børs ASA a Erik Must AS věc E1/10.

³²⁰ Směrnice Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

³²¹ Rozsudek SD ESVO ze dne 12. září 2011, Philip Morris Norway AS proti Staten v/Helse- og omsorgsdepartementet, věc E-16/10.

³²² Rozsudek SD ESVO ze dne 27. ledna 2010, Inconsult Anstalt proti Finanzmarktaufsicht, věc E-4/09.

³²³ Rozsudek SD ESVO ze dne 28. ledna 2013, KÚ proti Islandu, věc E-16/11.

³²⁴ BAUDENBACHER, C. The EFTA Judicial System Reaches the Age of Majority: Accomplishments and Problems. In: *EEA Seminar of the EFTA Secretariat* [online]. Brusel, 2012 [cit. 29. 3. 2015]. s. 1. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2012/CB_The_EFTA_Judicial_System_reaches_the_Age_of_Majority_final.pdf

³²⁵ Rozsudek SD ESVO ze dne 3. prosince 1997, Mag Instrument Inc. proti California Trading Company Norway, Ulsteen, věc E-2/97.

³²⁶ První směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 21. prosince. 1988 o ochranných známkách.

spotřebitele. SDEU v případě *Silhouette*³²⁷ došel k názoru opačnému. Rozhodl, že národní předpisy členských států ES obsahující princip mezinárodního vyčerpání práv je neslučitelný se směrnicí. SDEU sám sice na rozhodnutí SD ESVO neodkázal, nicméně tak učinil jeho generální advokát Jacobs.³²⁸

V rámci dialogu SD ESVO a SDEU je nutné věnovat alespoň stručně pozornost i generálním advokátům SDEU, kteří by měli brát v potaz jakýkoli zdroj, který jim pomůže splnit jejich úkol podle článku 222 odst. 2 SEU³²⁹ – judikatura SD ESVO se takovým zdrojem bezpochyby může stát také. Někdy jsou generální advokáti odvážní a postaví se proti rozhodnutím SD ESVO. K tomu došlo kupříkladu v již zmíněných věcech *De Agostini/TV-Shop* i *Sverige* či *Silhouette*.³³⁰ Na druhou stranu i SD ESVO využívá stanoviska generálních advokátů, což je zajímavé, když sám institut generálních advokátů postrádá.³³¹

IX.1.4 SDEU, SD ESVO a interpretace práva

Jak již bylo naznačeno, SDEU není institucí běžné mezinárodní organizace. Proto je i jeho interpretace odlišná a nepodléhá klasickým výkladovým pravidlům.³³² Můžeme říci, že pojetí činnosti SDEU je umožněno metodikami výkladu zřizovacích smluv. Zatímco vnitrostátní soudy obvykle vycházejí z jazykového výkladu, u SEU a SFEU to není tak snadné. Často obsahují nejasné formulace a navíc existuje více jazykových verzí jednoho textu se stej-

³²⁷ Rozsudek SDEU ze dne 16. června 1988, *Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG* proti *Hartlauer Handelsgesellschaft GmbH*, věc C-355/96.

³²⁸ BAUDENBACHER, C. The EFTA Court: An Actor in the European Judicial Dialogue [online]. *Fordham International Law Journal*. 2004, roč. 28, č. 2 [cit. 23. 3. 2015]. s. 372 – 374. Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1958&context=ilj>

³²⁹ Smlouva o Evropské unii.

³³⁰ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 30. 3. 2015]. s. 27, 28. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

³³¹ BAUDENBACHER, C. Judicial Globalization: New Development or Old Wine in New Bottles? *Texas International Law Journal*. 2003, roč. 38, č. 4. s. 505. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

³³² EECKHOUT, P. *External relations of the European Union: legal and constitutional foundations*. New York: Oxford University Press, 2005, s. 257.

nou právní silou. Co se týče výkladu historického, ani ten nemá SDEU příliš v oblibě, poněvadž většina přípravných dokumentů prozrazujících záměry jejich tvůrců není veřejně přístupná.³³³ SDEU se proto již od počátku nespolehá jen na výklad jazykový, ale naopak klade důraz na výklad teleologický, jenž analyzuje daná ustanovení v kontextu jejich záměru a cíle. S teleologickým výkladem je spojena i doktrína *effet utile*, která vyzdvihuje zásadu užitečnosti a efektivnosti práva EU. Teleologický výklad tak umožňuje reflektovat zájmy a potřeby EU a zajišťuje dynamický rozvoj práva EU.³³⁴ SD ESVO používá stejné interpretační metody jako SDEU raději než metody konzervativní. V případě Pedicel³³⁵ SD ESVO vynesl, že hlavní cíl EHP, totiž vytvoření dynamického a homogenního právního systému, vyžaduje zároveň dynamický výklad jeho pravidel a principů.³³⁶

Aby nevznikaly situace, kdy soudy různých států interpretují unijní právo rozdílně, bdí nad jednotným výkladem SDEU, kterému článek 19 odstavec 1 SEU svěřuje do rukou monopol na závazný výklad práva EU.³³⁷ Speciálním řízením zaměřeným na interpretaci práva EU je řízení o předběžné otázce zakotvené v článku 267 SFEU. Řízení o předběžné otázce se může kromě výkladu SEU, SFEU týkat i platnosti a výkladu aktů přijatých institucemi EU. Vystane-li tedy před soudem členského státu taková otázka a její zodpovězení je nutné pro rozhodnutí případu, má soud členského státu možnost řízení přerušit a o zodpovězení otázky požádat SDEU. Povinnost zahájit řízení o předběžné otázce mají potom ty soudy, proti jejichž rozhodnutí již není opravného prostředku, v ostatních případech je položena předběžná

³³³ KLÍMA, K. a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 329.

³³⁴ JANKANIČ, D. *Vliv rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva a SD ESVO na judikaturu Evropského soudního dvora* [online]. 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 30. 3. 2015]. s. 9. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/210780/pravf_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dsoud%20esvo%20agenda:th%26start%3D1

³³⁵ Rozsudek SD ESVO ze dne 25. února. 2005, Pedicel AS proti Sosial- og helsedirektora-tet, věc E-4/04.

³³⁶ WIESS, J. *Právo Evropského hospodářského prostoru, SD ESVO a vazby na právo Evropské unie* [online]. 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 30. 3. 2015]. s. 28. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/102308/pravf_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dsoud%20esvo%20agenda:th%26start%3D1

³³⁷ SVOBODA, P. Úvod do evropského práva. 4. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011, s. 117.

otázky pro národní soudy pouze možností.³³⁸ Pro úplnost ještě zmíníme, že Dohoda o EHP obsahuje ve svém článku 107 ustanovení umožňující Státům ESVO požádat SDEU, aby rozhodl o výkladu ustanovení Dohody o EHP za podmínky, že je svým obsahem identické s ustanovením patřícím do unijního práva. Tohoto článku však doposud nebylo využito.³³⁹

Co se týče SD ESVO, nedrží ve svých rukou monopol na výklad práva EHP. Tuto pravomoc, jak již víme z předchozího výkladu, sdílí s SDEU.³⁴⁰ Před SD ESVO je možno zahájit řízení o poradním názoru, které se podobá řízení o předběžné otázce výše popsaného. Toto řízení je upraveno v článku 34 Dohody o KÚ a SD ESVO. Jestliže před národním soudem státu ESVO vyvstane otázka týkající se interpretace Dohody o EHP a její zodpovězení tento soud považuje za nezbytné pro rozhodnutí věci, může požádat SD ESVO o jeho poradní názor. Členským státům ESVO je dána možnost omezit podání žádosti o poradní názor vnitrostátní legislativou pouze na národní soudy, proti jejichž rozhodnutí podle vnitrostátního práva již není opravného prostředku.³⁴¹ Jak už z názvu vyplývá, poradní názor SD ESVO je názor pouze poradní a není pro soudy členských států závazný. Přesto se však těší vysoké míře autoritativnosti.³⁴²

IX.1.5 Právní homogenita EHP

Homogenita pravidel společného trhu EU a jim korespondujících „zrcadlových“ pravidel obsažených v Dohodě o EHP je velmi pozoruhodnou otázkou – každá jsou součástí rozdílného právního systému a ani rozdílná soudní struktura EHP sama o sobě do karet jednotné interpretaci nehraje.³⁴³

³³⁸ KLÍMA, K. a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 326, 327.

³³⁹ ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 159.

³⁴⁰ FREDRIKSEN, H. HH. One Market, Two Courts: Legal Pluralism vs. Homogeneity in the European Economic Area. *Nordic Journal of International Law*. 2010, roč. 79, č. 4. s. 487. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

³⁴¹ Článek 34 Dohody o KÚ a SD ESVO.

³⁴² FREDRIKSEN, H. H. One Market, Two Courts: Legal Pluralism vs. Homogeneity in the European Economic Area. *Nordic Journal of International Law*. 2010, roč. 79, č. 4. s. 487. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

³⁴³ FREDRIKSEN, H. H. One Market, Two Courts: Legal Pluralism vs. Homogeneity in the European Economic Area. *Nordic Journal of International Law*. 2010, roč. 79, č. 4. s. 483, 484. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

Cíl vytvořit EHP jako dynamický a homogenní prostor prostupuje celou Dohodou o EHP a má zajistit, že interpretace a další vývoj práva EHP bude pokračovat v souladu se souběžným vývojem práva EU.³⁴⁴ Homogenita EHP ovšem neznamená, že by právní řády EU a EHP měly být vykládány zcela identicky. Snaží se dosáhnout efektivity práva EHP jako celku,³⁴⁵ jejím cílem tak je, aby prosazování stejných práv mělo stejný výsledek.³⁴⁶ Bez ohledu na to, zda je interpretováno a aplikováno právo EHP nebo právo EU.³⁴⁷

Se zřízením SD ESVO se objevila potenciální možnost konkurence SD ESVO s SDEU, která by mohla vyústit v jevy zvané *forum shopping* a *race to the bottom* (případně *race to the top*), kdy si jednotlivé právní řády vzájemně konkurují. Aby se nežádoucím stavům tvůrci Dohody o EHP vyhnuli, včlenili přímo článkem 6 do Dohody o EHP zvláštní pravidla. Platí proto, že SD ESVO musí interpretovat předmětná ustanovení Dohody o EHP v souladu s judikaturou SDEU předcházející podpisu Dohody o EHP, tj. 2. 5. 1992. Podle článku 3 odstavce 2 Dohody o KÚ a SD ESVO je ovšem SD ESVO povinen brát v potaz i principy vycházející ze související judikatury SDEU vzniklé po podpisu Dohody o EHP.³⁴⁸ Prakticky v odkazech SD ESVO na judikaturu SDEU však rozlišování mezi „starou“ a „novou“

³⁴⁴ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 6. 3. 2015]. s. 22. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

³⁴⁵ STIPHOUT, T. Homogeneity vs. Decision-Making Autonomy in the EEA Agreement. *European Journal of Law Reform* [online]. 2007, roč. 9, č. 3. s. 432. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

³⁴⁶ GÍSLADÓTTIR, S. I. The Saga of Þór Kolbeinsson: Challenges of Imagining State Liability for Judicial Infringements of EEA Law in Iceland [online]. Diplomová práce. 2012. University of Iceland, Právnická fakulta [cit. 30. 3. 2015]. s. 19. Dostupné z: http://skemman.is/stream/get/1946/13082/31505/1/Sigr%C3%BAn_Ingibj%C3%B6rg_G%C3%ADslad%C3%B3ttir_meginm%C3%A1l.pdf. Diplomová práce.

³⁴⁷ STIPHOUT, T. Homogeneity vs. Decision-Making Autonomy in the EEA Agreement. *European Journal of Law Reform* [online]. 2007, roč. 9, č. 3. s. 432. In: *HeinOnline* [William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

³⁴⁸ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 30. 3. 2015]. s. 22. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

judikaturou vymizelo a judikatura SDEU je pojímána jako celek.³⁴⁹ Původní verze Dohody o EHP zahrnovala i pravidlo, že i SDEU musí brát v úvahu judikaturu SD ESVO, nicméně to bylo po vynesení již zmíněného nepřátelského posudku 1/91 vypuštěno.³⁵⁰ V případě Opel Austria³⁵¹ se SDEU věnoval rozsáhlému zkoumání obsahu a smyslu Dohody o EHP a zdůraznil vysoký stupeň integrace EHP. Podotkl, že dvoupilířový systém, na němž je Dohoda o EHP postavena, je silně upevňován podobností výrazů použitých v různých ustanoveních Dohody o EHP a SFEU. Případ byl uzavřen s tím, že článek 10 Dohody o EHP bude vykládán stejným způsobem jako dotčené články SFEU.³⁵² Ustanovení, které by zavazovalo SDEU zohledňovat relevantní judikaturu SD ESVO černé na bílém nenalezneme.³⁵³ Na druhou stranu ale nenalezneme ani ustanovení, jenž by SDEU zohledňování judikatury SD ESVO zakazovalo.³⁵⁴ Když se přesto rozdíl v judikatuře SD ESVO a SDEU objeví, jedinou reálnou cestou, jak může SD ESVO zachovat homogenitu, je nejspíše následovat interpretaci, kterou upřednostňuje SDEU. Obecně lze konstatovat, že oba soudy stejná ustanovení vykládají stejným způsobem,³⁵⁵ což princip homogenity plně respektuje.

Není také od věci zmínit, že SD ESVO jde i o něco dále a hlouběji, než článek 6 Dohody o EHP vyžaduje.³⁵⁶ Kdo by si tedy myslel, že SD ESVO

³⁴⁹ BAUDENBACHER, C. Between Homogeneity and Independence: The Legal Position of the EFTA Court in the European Economic Area. *Columbia Journal of European Law*. 1996/97, roč. 3, č. 2. s. 208. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

³⁵⁰ BAUDENBACHER, C. *The EFTA Court Fifteen Years On* [online]. s. 1, 2 [cit. 30. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf

³⁵¹ Rozsudek SDEU ze dne 22. ledna 1997, Opel Austria GmbH proti Radě Evropské Unie, věc T-115/1994.

³⁵² EECKHOUDT, P. *External relations of the European Union: legal and constitutional foundations*. New York: Oxford University Press, 2005 [cit. 26. 3. 2015]. s. 266.

³⁵³ BAUDENBACHER, C. *The EFTA Court Fifteen Years On* [online]. s. 1 [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf

³⁵⁴ BAUDENBACHER, C. Between Homogeneity and Independence: The Legal Position of the EFTA Court in the European Economic Area. *Columbia Journal of European Law*. 1996/97, roč. 3, č. 2. s. 213. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

³⁵⁵ JACOBS, F. Judicial Dialogue and the Cross-Fertilization of Legal Systems: The European Court of Justice. *The Texas International Law Journal*. Roč. 38, č. 3. s. 552. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 26. 3. 2015].

³⁵⁶ Tamtéž.

byl, s ohledem na dosažení homogenity, zbaven úkolu vymýšlet vlastní interpretaci tam, kde už existuje související judikatura SDEU, dospěl by k ukvapenému závěru. Povinnost vzít v potaz rozhodnutí SDEU primárně směřuje k výsledku případu, k soudnímu konfliktu nedochází při použití rozdílného způsobu odůvodnění. Nizozemský soudce Christian Timmermans takovou situaci, kdy SD ESVO rozvíjí judikaturu SDEU, nazval „kreativní homogenitou“.³⁵⁷

Společný výbor EHP je dalším prvkem střežícím princip homogenity. Podle odstavce 2 článku 105 Dohody o EHP patří k jeho úkolům soustavně bdít nad vývojem judikatury SDEU a SD ESVO a činit potřebná opatření k zachování jednotné interpretace Dohody o EHP. Za tímto účelem jsou mu rozhodnutí obou institucí předávána.³⁵⁸ Článek 106 Dohody o EHP dává vzniknout také systému výměny informací o rozhodnutích SDEU, SD ESVO a soudů nejvyšších instancí Států ESVO.

IX.1.6 Závěr

Z právě uvedeného je více než jasné, že k vzájemné interakci a prolínání vztahů mezi SDEU a SD ESVO opravdu dochází, a to zejména při řízeních, v nichž jsou oba soudy nuceny interpretovat právo EHP.³⁵⁹ I SDEU v několika případech použil rozhodnutí SD ESVO jako hlavní nebo přední argument při interpretaci práva EU.³⁶⁰ Příležitostně je také na rozhodnutí Soudního dvora ESVO Soudním dvorem EU odkázáno jako na argumenty doplňující.³⁶¹ V některých případech došlo pod vlivem judikatury SD ESVO

³⁵⁷ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 30. 3. 2015]. s. 23. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

³⁵⁸ Odstavec 2 článku 105 Dohody o EHP.

³⁵⁹ BAUDENBACHER, C. The EFTA Court: An Actor in the European Judicial Dialogue [online]. *Fordham International Law Journal*. 2004, roč. 28, č. 2 [cit. 30. 3. 2015]. s. 381. Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1958&context=ilj>

³⁶⁰ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 6. 3. 2015]. s. 24, 25. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

³⁶¹ Tamtéž. s. 25.

i ke změně rozhodování SDEU. Čas ukázal, že SDEU bere judikaturu svého „menšího bratříčka“ v úvahu co do výsledku a odůvodnění zejména v případech, kdy se SD ESVO s danou právní otázkou potýkal jako první.³⁶² Je podstatné též zdůraznit, že SD ESVO přes menší množství případů, v nichž rozhodl, a přes omezené prostředky, které má k dispozici, velmi významně přispěl k vývoji práva v celém EHP.³⁶³ V několika případech, kdy SDEU odůvodnil svá rozhodnutí jinak, než jak činí judikatura SD ESVO, na jeho judikaturu neodkazuje (nutno ale podotknout, že takové případy byly odlišné, co se týče okolností skutkových i právních³⁶⁴). Ve výsledku lze nicméně konstatovat, že dialog SDEU a SD ESVO je pozitivní, hladký a nekonfliktní.³⁶⁵ Za celou dobu fungování EHP SDEU projevil náklonnost k EHP jako takovému.³⁶⁶ SDEU dokonce řekl, že oba soudy – on i SD ESVO uznávají potřebu zajistit jednotnou interpretaci pravidel EHP. Fakt, že zmínil sebe i SD ESVO, lze vykládat tak, že považuje oba stejně odpovědné za zajištění právní homogenity EHP.³⁶⁷ Lze uzavřít, že psaným pravidlům homogenity

³⁶² JACOBS, F. Judicial Dialogue and the Cross-Fertilization of Legal Systems: The European Court of Justice. *The Texas International Law Journal*. Roč. 38, č. 3. s. 553. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 12. 3. 2015].

³⁶³ BAUDENBACHER, C. *The EFTA Court Fifteen Years On* [online]. s. 5 [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf

³⁶⁴ BAUDENBACHER, C. The EFTA Court: An Actor in the European Judicial Dialogue [online]. *Fordham International Law Journal*. 2004, roč. 28, č. 2 [cit. 30. 3. 2015]. s. 391. Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1958&context=ilj>

³⁶⁵ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 30. 3. 2015]. s. 31. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

³⁶⁶ FREDRIKSEN, H. H. One Market, Two Courts: Legal Pluralism vs. Homogeneity in the European Economic Area. *Nordic Journal of International Law*. 2010, roč. 79, č. 4. s. 486. In: *HeinOnline* William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

³⁶⁷ STIPHOUT, T. Homogeneity vs. Decision-Making Autonomy in the EEA Agreement. *European Journal of Law Reform* [online]. 2007, roč. 9, č. 3. s. 445. In: William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].

položeným Dohodou o EHP bylo učiněno zadost soudním dialogem SD ESVO a SDEU. Výsledek vzniklý jejich interakcí tak může být vzorem pro mezinárodní spolupráci dalších soudních institucí.³⁶⁸

IX.2 Interakce Soudního dvora EU a Evropského soudu pro lidská práva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod představuje v rámci evropského regionu zajisté jeden ze stěžejních dokumentů upravujících oblast základních práv. Vzhledem k tomu, že na nadnárodní úrovni je jejím prostřednictvím poskytována ochrana těmto právům Evropským soudem pro lidská práva a potažmo též Soudním dvorem EU, nabízí se otázka, zda je interpretace předmětného dokumentu výše zmíněnými soudy jednotná či zda je k němu přistupováno z hlediska výkladu odlišně. Kapitola si tedy klade za cíl rozebrat specifika interpretace Úmluvy před těmito soudy, a zároveň zhodnotit, zda je Úmluva soudy interpretována totožně, či zda každý z těchto soudů využívá vlastní výkladové metody a postupy.

Základní výzkumná otázka tedy zní: „Je interpretace Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod před Evropským soudem pro lidská práva odlišná od interpretace Úmluvy Soudním dvorem Evropské unie?“

Otázka interpretace Úmluvy je dozajista významná též vzhledem k avizovanému přístupu Evropské unie k Úmluvě, ačkoliv poslední vývoj v této sféře není zcela jednoznačný. Problematika jednotnosti zmíněných soudů při výkladu Úmluvy se tak jeví vysoce aktuální. Kapitola bude zaměřena na základní interpretační zásady Úmluvy, které se následně promítají v judikatuře ESLP a judikatuře SDEU (kdy Úmluva představuje významný nástroj ochrany základních práv v rámci doktríny základních práv jako jeden z hlavních zdrojů při jeho tvorbě).

³⁶⁸ BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. *The European Legal Forum* [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 30. 3. 2015]. s. 31. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>

Co se týče interpretace mezinárodních smluv obecně, pravidla pro tento proces jsou upravena ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu, konkrétně v jejích člancích 31 – 33. Ohledně aplikace Vídeňské úmluvy na Úmluvu panuje v odborných kruzích všeobecná shoda, a to i přesto, že Vídeňská úmluva byla přijata až poté, co již Úmluva byla dávno v platnosti. Zmíněné články Vídeňské úmluvy dle názoru odborníků *de facto* kodifikovaly mezinárodní obyčejové normy, které se týkají právě interpretace mezinárodních smluv, na jejich použití tedy nemá vliv skutečnost, že interpretovaná smlouva byla uzavřena již před přijetím Vídeňské úmluvy. ESLP pak tuto tezi potvrdil ve svém rozhodnutí *Golder proti Spojenému království*^{369, 370}.

Z Vídeňské úmluvy se tak stala stálá opora pro rozhodování ESLP, zejména se k ní obrací v souvislosti s problematikou, se kterou se doposud ve své rozhodovací praxi nesetkal. Vídeňská úmluva pak ve svém čl. 31, konkrétně v jeho prvním odstavci, stanovuje základní interpretační pravidlo pro výklad mezinárodních smluv, a sice že taková smlouva „*musí být vykládána v dobré víře, v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě v jejich celkové souvislosti, a rovněž s přihlédnutím ke předmětu a účelu smlouvy*“³⁷¹. Toto ustanovení vyvolává rozpory zejména mezi odborníky z řad obecného mezinárodního práva, kteří zdůrazňují význam jazykového a systematického výkladu ustanovení Úmluvy, a mezi specialisty na mezinárodní právo lidských práv, kteří oproti tomu prosazují výklad teleologický.³⁷²

IX.2.1 Interpretace Úmluvy před Evropským soudem pro lidská práva

ESLP Úmluvu interpretuje v rámci své rozhodovací praxe. Rada Evropy jakožto instituce sdružující státy za účelem garance základních práv a svobod pro jejich občany stojí za dojednáním a uzavřením Úmluvy a ESLP je pak orgán určený k ochraně základních práv, které jsou Úmluvou garantovány, kdy Úmluva tvoří právní základ činnosti tohoto soudu. Jedná se tedy o ucelený ochranný mechanismus zaštiťovaný v rámci jedné organizace.

³⁶⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. února 1975, věc č. 4451/70, *Golder proti Spojenému království*.

³⁷⁰ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2012. 1696 s. Velké komentáře.

³⁷¹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu, čl. 31.

³⁷² KMEC a kol. 2012 op. cit.

Pro ESLP je typické, že k Úmluvě přistupuje jako k tzv. živoucímu instrumentu³⁷³. Konkrétně tedy Úmluvu interpretuje v kontextu současných podmínek a konkrétních okolností. Rozhodující není, jaký byl záměr při tvorbě ustanovení Úmluvy. Souvisí s tím i upřednostňování tzv. evolutivního výkladu před výkladem historickým. Evolutivní výklad představoval důležitý faktor ve vývoji hned několika oblastí základních práv, kdy v praxi přispěl například k rozvoji a ochraně práv sexuálních menšin, právě jeho prostřednictvím bylo přispěno k dekriminizaci homosexuality. Pro ESLP jsou pak při interpretaci Úmluvy typické určité výkladové a aplikační principy, jmenovitě se jedná o princip efektivní ochrany práv, princip subsidiarity, princip proporcionality, princip demokracie apod. Pro účely kapitoly bude následující text zaměřen především na již zmíněný evolutivní výklad a na princip efektivní ochrany práv, neboť nejlépe demonstrují specifika interpretace Úmluvy před ESLP.³⁷⁴ Pro Úmluvu je dále charakteristická absence principu *stare decisis*³⁷⁵. Samostatnou problematiku pak představuje v této souvislosti tzv. „margin of appreciation“, neboli prostor pro uvážení a jeho různé podoby. ESLP zastává postoj, kdy ačkoliv sice není formálně vázán svými dřívějšími rozhodnutími, přesto zachovává konstantní stanovisko v zájmu zachování právní jistoty a předvídatelnosti. Najde-li se však takový důvod či argument, který by způsobil odklon ESLP od jeho dřívějších rozhodnutí, ESLP se od svého judikaturou ustáleného názoru odchýlí. Je však nutné, aby vždy posuzoval konkrétní situaci a vývoj v dotčeném státě.³⁷⁶ Je totiž vrcholně důležité, aby Úmluva byla vykládána a aplikována způsobem, který činí práva v ní obsažená praktickými a účinnými, nikoliv způsobem, který by práva ponechával v teoretické a iluzorní rovině.³⁷⁷ Pokud by ESLP nedodržoval

³⁷³ Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. dubna 1978, stížnost č. 5856/72, Tyrer proti Spojenému království.

³⁷⁴ WILDHABER, L. The European Court of Human Rights in Action. *Ritsumeikan Law Review*, 2004, no. 21, s. 83–92. s. 84.

³⁷⁵ Princip *stare decisis* představuje v podstatě doktrínu precedentu. Byl-li problém již před soud uveden a soud rozhodl určitým způsobem, soud by měl dodržet své předchozí rozhodnutí, ačkoliv toto neplatí absolutně.

³⁷⁶ GREER, S. The Margin of Appreciation: Interpretation and Discretion under the European Convention on Human Rights. *Human Rights Files*, 2000, no. 17, s. 5–7.

³⁷⁷ ESLP formuloval tuto doktrínu poprvé ve věci Airey proti Irsku, ale jako standardní citace principu efektivní ochrany lidských práv se obvykle uvádí rozsudek Artico proti Itálii (rozsudek, 13. 5. 1980, č. 6694/74, § 33).

dynamický evolutivní přístup, hrozilo by, že by se sám stal překážkou žádoucích reforem a vylepšení. Trefně tento přístup ESLP popsal bývalý předseda ESLP Luzius Wildhaber, který uvedl, že ESLP aplikuje „umírněnou doktrínu precedentu“ (*moderated doctrine of precedent*). Lze tedy učinit dílčí závěr, že pokud stěžovatel po ESLP požaduje, aby tento soud provedl judikatorní odklon, musí předložit velmi pádné argumenty, aby takový apel měl šanci na úspěch.³⁷⁸

ESLP vykládá ustanovení Úmluvy autonomně. Ačkoliv mohou být pojmům v ní obsaženým přikládány napříč kontraktujícími státy různé významy, ESLP se nepovažuje být touto skutečností ve svém rozhodování a interpretaci pojmů vázán. Tento výklad tedy v důsledku umožňuje, aby ESLP poskytoval základním právům širší ochranu nežli poskytuje národní právo, potažmo jsou tedy i kontraktující státy omezeny v možnostech odklonu od práv Úmluvou garantovaných, a sice prostřednictvím odlišné úpravy v národních právních řádech. Evolutivní interpretace pak představuje nástroj, který poskytuje ESLP potřebnou úroveň flexibility za účelem zajištění výkonu těch práv, která jsou garantována Úmluvou a jejími Protokoly. Tento druh výkladu byl následně ESLP potvrzen, když konstatoval, že Úmluva představuje, jak bylo ostatně již v této kapitole uvedeno, jakýsi živoucí instrument, který má být vykládán ve světle současných podmínek. Aby tedy efektivita Úmluvy zůstala zachována, musí k ní ESLP přistupovat a vykládat ji tímto uvedeným způsobem.³⁷⁹

IX.2.2 Úmluva a evropský konsensus

Samostatný problém pak představuje tzv. *evropský konsensus*. Jak již bylo uvedeno, ESLP je v rámci své činnosti oprávněn interpretovat Úmluvu. Aby byla zachována efektivita práv v ní obsažených, je nutné přistupovat k ní jako k živoucímu instrumentu a aplikovat tzv. evolutivní výklad.

Možnost rozšířit výklad, který je podán dosavadní judikaturou, se ale dále rovněž opírá o tzv. společný základ evropských právních úprav neboli evropský konsensus. Je však nutné si uvědomit, že se nejedná o absolutní shodu kontraktujících států v určité otázce. Vzhledem k jejich počtu

³⁷⁸ WILDHABER. 2004 op. cit. s. 85.

³⁷⁹ HARRIS, D., O'BOYLE, M., BUCKLEY, C. *Law of the European Convention on Human Rights*. 3. vyd., Oxford: OUP Oxford, 2014.

a množství rozličných ideologií je však nalezení tohoto konsensu obtížným úkolem. Koncept evropského konsensu v judikatuře ESLP tedy lze definovat jako obecnou shodu většiny členských států Rady Evropy na určitých normách, pravidlech či principech, identifikovanou prostřednictvím srovnávacího výzkumu národních a mezinárodních norem a zvyklostí. Evropský konsensus je využíván jako jakýsi prostředník mezi evolutivním výkladem a prostorem pro uvážení. Prostor pro uvážení pak vždy souvisí s konkrétními okolnostmi případu, a též s evropským konsensem. Ponechává kontraktujícím státům prostor pro vyjádření jejich zájmů a priorit, které považují důležité pro zachování své suverenity, nemá však zcela vyhraněný charakter. ESLP jej místy využívá jako jakýsi únik před rozhodováním v citlivých kauzách a otázkách. Prostor pro uvážení smluvních stran přichází až ve chvíli, kdy je posuzována proporcionalita zvoleného prostředku vůči legitimnímu cíli, k jehož naplnění směřuje. Je to tedy vyvratitelná domněnka ve prospěch řešení přijatého většinou členských států.³⁸⁰

Pokud se právo příslušného státu odkloní od evropského konsensu, automaticky to neznamená, že by příslušný stát porušil Úmluvu. Stát se však může ocitnout mimo evropský konsensus, aniž by pro to existovalo rozumné ospravedlnění. Důsledky jsou pak jasné. ESLP konstatuje porušení práva vyplývajícího z Úmluvy. Na druhou stranu stát může mít pro tento odklon od evropského konsensu naopak důvody opravdu zřejmé. Posouzení, zda jsou tyto důvody dostatečné je následně na ESLP. Samotný ESLP aplikuje evropský konsensus extenzivně ve vztahu ke značnému množství práv. Argumentace jeho prostřednictvím byla využita v odůvodněních v případech zahrnujících například právo na život, zákaz mučení, právo na svobodu a bezpečnost apod. Lze tedy shrnout, že evropský konsensus disponuje jakýmsi legitimizujícím potenciálem. Je přesvědčivý, jelikož je založen na rozhodnutích, která jsou učiněna demokraticky zvolenými orgány, a může tak pozitivně ovlivnit jasnost a přesvědčivost odůvodnění ESLP.³⁸¹

³⁸⁰ DZEHTSIAROU, K. European Consensus and the Evolutive Interpretation of the European Convention on Human Rights. *German Law Journal*, 2011, vol. 12, no. 10, s. 1730–1745.

³⁸¹ HELFER, L. R. Consensus, Coherence and the European Convention on Human Rights. *Cornell International Law Journal*, 1993, vol. 26, s. 133–165.

V souvislosti s evropským konsensem byly identifikovány klíčové obavy, týkající se právě legitimacy evolutivního výkladu. Case-law stojící na tomto druhu výkladu může v konečném důsledku představovat výkon legislativní role ESLP a de facto takto obcházet suverenitu a potažmo též konsensus kontraktujících států. Evolutivní výklad se může místy jevit v rozporu se základními zásadami, jako například se zásadou právní jistoty, konzistence rozhodování a předvídatelnosti. Může tedy nastat dojem, že evolutivní výklad narušuje legitimitu judikatury ESLP. Odpůrci evolutivního výkladu jsou pak toho názoru, že z empirického hlediska se neukázalo jeho užití opodstatněné.³⁸² Osobně se domnívám, že je to právě evolutivní výklad, který umožňuje garantovat ochranu základních práv v co největší možné míře, a to za současného respektování suverenity kontraktujících států. Je-li to však v zájmu ochrany určitého základního práva, je nutné, aby se státy rozhodnutí ESLP podřídily a svou suverenitu v konkrétním případě upozadily.

Související problematikou je pak samotná legitimita evropského konsensu. Je otázkou, zdali by měla být základní práva závislá na tom, co bylo rozhodnuto či uzákoněno většinou kontraktujících stran. ESLP musí nastavit univerzální pravidla a naplňovat svou roli jakéhosi externího ochránce, zatímco konsensus mu fakticky zabraňuje v naplnění tohoto úkolu. Kritici uvedeného postupu většinou vítají právě širší aplikaci evolutivního výkladu. Korelace mezi konsensem a evolutivním výkladem pak bývá v judikatuře vysvětlována následovně. Právní rámec pro evolutivní výklad je vtěsnán v Úmluvě samotné a v rámci obecného mezinárodního práva. Evolutivní přístup dle některých názorů znamená, že ustanovení Úmluvy mají být vykládána v souladu s předmětem a účelem Úmluvy tak, jak je stanoveno v její preambuli. Tam je uvedeno, že účel Rady Evropy je dosáhnout větší jednoty mezi jejími členy a že jedna z metod, pomocí kterých tak má být učiněno, je udržení a další realizace lidských práv a základních svobod. Doktrína živoucího instrumentu umožňuje právě tohoto dosáhnout.³⁸³

Princip efektivity ochrany lidských práv pak v užším smyslu znamená, že funkce Úmluvy spočívá ve zprostředkování ochrany základním právům

³⁸² DZEHTSIAROU. 2011 op. cit.

³⁸³ GREER, S. The Interpretation of the European Convention on Human Rights: Universal Principle or Margin of Appreciation? *UCL Human Rights Review*, 2010, vol. 3, s. 4.

před vzájemným prosazováním závazků státy, ustanovení Úmluvy by tedy neměla být vykládána restriktivně za účelem zachování národní suverenity. ESLP rovněž prosazuje tuto ideu i v jiných sférách, například omezení práv by neměla narušit jejich samotnou podstatu. Úmluvu tedy není vhodné vykládat způsobem, který by vedl k nerozumným či absurdním závěrům. Zásada sama o sobě představuje potenciálně výraznou limitaci prostoru pro uvážení na straně států, nejsou však vyloučeny procesní a technické odchylky mezi státy co se plnění závazků z Úmluvy týče.³⁸⁴

Systém ochrany základních práv ESLP je obecně postaven na principu subsidiarity, Úmluva tedy vůči národním systémům ochrany práv působí subsidiárně. Co se týče proporcionality, tento se pak prolíná celou Úmluvou, nejvýrazněji pak u těch práv, u kterých Úmluva či její Protokoly připouští jejich omezení.³⁸⁵ Účelem je nalézt rovnováhu mezi obecnými zájmy společnosti a požadavky na ochranu základních práv jednotlivce.³⁸⁶

V systému interpretace Úmluvy pak můžeme rozlišovat dva procesy, a sice explicitní a implicitní. Souvisí s nimi však několik problémů. Zprvce, obecný a abstraktní jazyk textu Úmluvy a skutečnost, že celkový účel a význam Úmluvy vyžaduje výklad, činí výkon prostoru pro uvážení jak národními autoritami, tak ESLP nevyhnutelným. Hledání odpovědí na stěžejní otázku, a sice „jaké vzory uvážení a omezení jsou produkovány pro vnitrostátní orgány a Soud procesem interpretace Úmluvy povolí v kontextech vznesených v konkrétním sporu“ – musí začít u čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy. Tento stanovuje, že mezinárodní úmluvy musí být vykládány v dobré víře v souladu s jejich obvyklým významem v jejich podmínkách a v jejich kontextu a ve světle jejich celkového předmětu a účelu. Několik základních zásad pro výklad úmluvy pak plyne z tohoto «teleologického principu».

V bohaté judikatuře ESLP lze najít oporu v podstatě pro každou výkladovou metodu, a proto je velmi těžké paušalizovat postup ESLP při interpretaci Úmluvy. S jistou dávkou opatrnosti lze ale shrnout, že ESLP preferuje ta výkladová pravidla, která mu umožňují vykládat Úmluvu jako „živoucí

³⁸⁴ KMEC. 2012 op. cit.

³⁸⁵ Nejčastěji se jedná o práva upravená v čl. 8–11 Úmluvy, kdy je prostřednictvím těchto článků umožněno státu zasáhnout do těchto práva tehdy, je-li to zásah nezbytný v demokratické společnosti a kdy zásah sleduje některý z taxativně vymezených cílů.

³⁸⁶ GREER. 2000 op. cit.

instrument“ (k tomu viz dříve). To znamená, že ESLP upřednostňuje teleologický výklad před výkladem jazykovým a výkladem systematickým. Stejně tak ESLP v poslední době často přihlíží k vývoji v jiných oblastech mezinárodního práva, zatímco k argumentaci přípravnými pracemi k Úmluvě se uchyluje čím dál méně.

IX.2.3 Interpretace Úmluvy Soudním dvorem EU

SDEU ve své rozhodovací praxi Úmluvu také interpretuje, zejména jsou-li před něj položeny předběžné otázky týkající se domnělého porušení základních práv. Smlouva o Evropské unii na Úmluvu odkazuje ve svém čl. 6, ustanovení Úmluvy a též vybraná judikatura ESLP tvoří součást unijního práva, a sice prostřednictvím jejich přenesení do tzv. obecných zásad právních. Úmluvu za jeden z hlavních zdrojů při tvorbě doktríny základních práv EU označil SDEU ve svém rozhodnutí ve věci *Hauer*³⁸⁷.

SDEU obecně při interpretaci do určité míry vychází z metod mezinárodních i vnitrostátních. Tato skutečnost ostatně plyne ze specifické povahy unijního práva a jeho norem. Zvláštnosti v interpretačních postupech jsou spojeny s mnohojazyčností, specifickou terminologií, kdy použité pojmy mají v rámci práva EU autonomní význam, a v neposlední řadě též s obecností použitých pojmů, které je nutné vykládat vždy v kontextu práva EU. Postavení SDEU v rámci Unie je dále poměrně specifické. V rámci svého rozhodování přisuzuje konkrétní obsah jinak spíše obecně formulovaným pravidlům, což se může občas jevit jako tvorba práva (tento jev je dále podpořený faktem, že rozhodnutí SDEU mají fakticky závazný charakter, ačkoliv se nejedná o závaznost v právním slova smyslu). SDEU tedy v obecné rovině využívá čtyři základní interpretační metody: jazykovou, systematickou, historickou a teleologickou. Mimo tyto základní se dále objevuje výklad komparativní, případně výklad logický (ačkoliv tento bývá označován jako kombinace uvedených výkladů). Historický výklad je v unijním právu využíván v menší míře, naopak hojně se SDEU uchyluje k výkladu teleologickému a systematickému. Komparativní výklad pak SDEU často kombinuje s výkladem teleologickým, kdy předmětné pojmy vykládá v zájmu rozvoje práva EU v širším smyslu, nežli požívají

³⁸⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. 12. 1979. Liselotte Hauer v Land RheinlandPfalz. věc 44/79.

v národním právu členských států. Komparativní výklad pak sehrál zásadní úlohu při tvorbě obecných zásad právních EU, kdy touto cestou SDEU vytvořil tzv. doktrínu základních práv a v podstatě tím položil základy první úpravy základních práv v rámci unijního práva.³⁸⁸

SDEU v rámci poskytování ochrany základním právům požívá poměrně široké míry svobody ve svém rozhodování. SDEU se cítil zavázán k tomu, aby inspiraci při tvorbě doktríny základních práv čerpal zejména z ústavně garantovaných práv členských států, zatímco lidskoprávní smlouvy využíval spíše jako vodítka pro tuto svou činnost. Základní práva tak SDEU v rámci této doktríny znovu nadeřinoval a tím, že je vtělil do doktríny, jim zároveň propůjčil charakter unijního práva, a tím též související ochranu na této unijní úrovni. V této podobě pak základní práva splňují standardy unijního práva, autonomní koncept však s sebou přinesl též de facto nepředvídatelnost jejich interpretace ze strany SDEU.³⁸⁹

Při interpretaci Úmluvy se SDEU necítil povinen následovat judikaturu ESLP. Základní pravidla tedy z Úmluvy SDEU odvodil, neznamenalo to však bez dalšího použití Úmluvy v tom smyslu, v jakém tento instrument poskytující ochranu základním právům interpretoval ESLP. SDEU tedy využíval Úmluvu spíše k odkazům, ačkoliv ve vyčerpávající míře, čímž v podstatě vytvořil vlastní judikaturu k interpretaci Úmluvy. SDEU si tak osvojil, za předpokladu respektování ustanovení Úmluvy, takový výklad, který se příliš neshoduje s výkladem používaným ESLP. V některých případech SDEU, interpretoval-li ve věci určité ustanovení Úmluvy, nejprve konstatoval, že v dané věci judikatura ESLP absentuje. Z uvedeného se dá vyvodit závěr, že SDEU judikaturu ESLP bere na vědomí (čili mu slouží opět jako jakési vodítko), užší spolupráce však pravděpodobně zatím není možná, což představuje problém zejména kvůli avizovanému přistoupení EU k Úmluvě.³⁹⁰

³⁸⁸ DOUGLAS-SCOTT, S. The European Union and Human Rights after the Treaty of Lisbon. *Human Rights Law Review*, 2011, vol. 11, s. 645–682.

³⁸⁹ LAWSON, R. Confusion and Conflict? Diverging Interpretations of the European Convention on Human Rights in Strasbourg and Luxembourg. *The Dynamics of the Protection of Human Rights in Europe - Essays in Honour of Professor Henry G. Schermers*, vol. III, s. 219–252.

³⁹⁰ BUTTI, E. The Roles and Relationship between the Two European Courts in Post-Lisbon EU Human Rights Protection. *Jurist*, 2013, [cit. 09. 03. 2015]. Dostupné z: <<http://jurist.org/dataline/2013/09/elena-butti-lisbon-treaty.php>>.

Situace je tedy poměrně komplikovaná. SDEU vytvořil svou vlastní koncepci základních práv a jejich obsah vykládá odlišně, nežli tomu činí ESLP. SDEU se však vystavuje značnému riziku, bude-li Úmluvu vykládat příliš restriktivně. Opačným postupem by však v podstatě přinutil národní soudy aplikovat vyšší standard ochrany základních práv, než k jakému jsou vázány na základě přímých obligací Úmluvou. Opravný mechanismus zde chybí. Pokud se tedy nepodaří SDEU poskytnout odpovídající minimální standard ochrany zaručovaný Úmluvou, nebude možná žádná odpovídající náhrada či odškodné. Uvedené teze tedy podporují teorii, že nemůže být předpokládáno, že EU jako taková je vázaná přímo ustanoveními o lidských právech v národních ústavách nebo smlouvách jako je Úmluva, navzdory tvrzení opaku. Vystala otázka, zda je stále nutné vyjadřovat vůli být zavázán, když většina států tvořících EU již byly zavázány Úmluvou dříve, nežli vstoupily do Evropské unie. Tento názor však soudy není sdílen. SDEU nikdy explicitně neuznal výlučnou autoritu ESLP pro interpretaci Úmluvy. Často se tedy stane, že SDEU je nucen interpretovat ustanovení Úmluvy a výsledné rozhodnutí může být v rozporu s judikaturou či interpretací ESLP. Přesto bude národní soud vázán názorem SDEU.³⁹¹

Zvláštní pozice SDEU v kontextu ochrany základních práv společně se skutečností, že po přistoupení k Úmluvě bude SDEU podléhat externímu přezkumu ESLP, zavdalo SDEU silný impuls k zachování jeho důvěryhodnosti v oblasti základních práv, a sice tím, že se pokouší sjednotit své výkladové postupy s ESLP. Přijetím podobného přístupu jako ESLP je tak legitimita SDEU posílněna a napomáhá předejít možné situaci, kdy by rozsudek SDEU byl následně změněn ESLP. Jako důsledek se pak jeví navýšení vzájemných odkazů mezi těmito soudy v jejich judikatuře. Zdá se, že soudy EU jsou odhodlány vyhnout se konfliktu a demonstrovat tak jakýsi projev úcty k ESLP, čímž přispívají ke vzniku jednotného standardu ochrany základních práv. V některých případech se výklad práv SDEU zdá více extenzivní, nežli v jakém rozsahu jim je poskytována ochrana Úmluvou. V těchto rozšiřujících případech SDEU stanovil, že jeho rozhodnutí nemělo za účel ocitnout se v rozporu s „precedentem“, vytvořeným ESLP, ale mělo jít za výklad jím

³⁹¹ DOUGLAS-SCOTT, S. 'Opinion 2/13 on EU accession to the ECHR: a Christmas bombshell from the European Court of Justice' *U.K. Constitutional Law Blog* (24th December 2014) [cit. 12. 03. 2015]. Dostupné z: <<http://ukconstitutionallaw.org>>.

poskytnutý. S přibývajícím mírou odkazů na předcházející rozhodnutí ESLP tak v mnoha případech SDEU zdůrazňuje důležitost využití těchto rozhodnutí jako jakýsi odrazový můstek, čímž umožní, aby právo dále rozšířil, nikoliv se od něj odklonil.³⁹²

Tento vztah k judikatuře ESLP je evidentní především v těch případech, kde SDEU omezí určitá základní práva oproti standardu, který je zajištěn Úmluvou a pak v těch rozhodnutích, ve kterých SDEU naopak poskytuje základním právům ochranu širší. SDEU nejčastěji odkazuje na rozhodnutí ESLP v případech zahrnujících právo na soukromí (čl. 8 Úmluvy) a právo na spravedlivý proces (čl. 6 Úmluvy). SDEU se tak neopírá pouze o text Úmluvy, ale v určitých rozhodnutích bere v potaz též judikaturu ESLP, na kterou odkazuje.³⁹³

Rozšíření pravomocí SDEU v oblasti základních práv zákonitě vzneslo řadu kritiky. Bylo konstatováno, že ochrana základních práv měla být pro Unii až druhotným cílem a EU se měla stále zaměřovat původním, ekonomickým směrem. Závazná Listina však tuto tradicionalistickou vizi Unie roztříštila a její záměr a závazek chránit základní práva namísto jejich využití za účelem posílení práva EU bylo vnímáno dosti skepticky. Na uvedené bylo též nahlíženo jako na invazi EU do politicky citlivých oblastí, ve kterých si členské státy plánovaly udržet svou suverenitu a uvážení.³⁹⁴

IX.2.4 Závěr

Učiníme-li tedy z výše uvedeného závěr a zároveň též odpověď na hlavní výzkumnou otázku, je třeba konstatovat, že výklad Úmluvy těmito institucemi se odlišuje. I za předpokladu, že by SDEU byl ochoten řídit se výkladem Úmluvy již učiněným ESLP, přesto by se uchýlil k odklonům od interpretace učiněné ESLP především tam, kde by byl SDEU požádán o výklad takového ustanovení Úmluvy, které v rámci svého rozhodování ESLP dosud neinterpretoval. Důvod je zřejmý. Judikatura SDEU v oblasti základních práv se vyvinula podstatně později, nežli tomu bylo u ESLP. Nelze však bez dalšího uzavřít, že by SDEU samovolně vykládal Úmluvu v odlišném

³⁹² HARRIS a kol. 2014 op. cit.

³⁹³ DOUGLAS-SCOTT. 2014 op. cit.

³⁹⁴ HARRIS a kol. 2014 op. cit.

smyslu. Jak již bylo v kapitole zmíněno, odklony SDEU od case-law ESLP byly činěny povětšinou tam, kde se SDEU musel vypořádat s interpretací Úmluvy dříve než ESLP.

Pro ESLP bylo rovněž náročné udržet krok s rozpínající se judikaturou SDEU, též s ohledem na fakt, že před SDEU se objevuje mnohem širší škála otázek zahrnujících větší množství případů a dotčených práv. SDEU pak čelil takovým situacím, kdy od něj bylo očekáváno, že poskytne ochranu též základním právům, což bylo vzhledem k původně ekonomické orientaci práva EU nezvyklé. SDEU však tento fakt vzal na vědomí a ve svých rozhodnutích základní práva začal postupně chránit (čímž tak dal vzniknout ucelenému systému ochrany základních práv). SDEU však, jak jsem již zmínila, není čistě lidskoprávní soud. Nemůže tedy pokaždé dostát očekáváním, co se ochrany základních práv týče, neboť vždy bude ovlivněn i ekonomickou perspektivou věci a zájmem na ochraně jednotného vnitřního trhu. SDEU tedy prověřoval porušení základních práv tehdy, bylo-li porušení spojeno s aktivitami spadajícími do sféry unijního práva. V důsledku se pak někdy SDEU odmítl určitými domnělými porušeními základních práv zabývat (např. viz *Grogan*³⁹⁵, *Demirel*³⁹⁶, *Cinétheque*³⁹⁷), či je zcela ignoreoval (*Konstantinidis*³⁹⁸). Případy však mají společného jmenovatele: stížnosti na porušení základních práv byly namířeny právě na ustanovení vnitrostátního práva.³⁹⁹ Jurisdikce SDEU však na tyto otázky nedopadá. Ačkoliv je povinností SDEU zajistit dodržování základních práv v oblasti unijního práva, není však oprávněn zkoumat soulad právních řádů členských států s Úmluvou.

Zatímco SDEU může být vnímán jako jakési integrační čidlo, usilující o intenzivní harmonizaci Evropské unie, ESLP má za úkol garantovat minimální standard ochrany základních práv. Širší prostor SDEU je pak ponechán

³⁹⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. října 1991. SPUC (Společnost pro ochranu nenarozeného dítěte Irsko) proti Grogan. Věc C-159/90.

³⁹⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 30. září 1987. Meryem Demirel proti Stadt Schwäbisch Gmünd. Věc C-12/86.

³⁹⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. července 1985. Cinétheque SA a další proti Fédération nationale des cinémas français. Věc C-60/84.

³⁹⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 30. března 1993. Konstantinidis proti Stadt Altensteig. Věc C-168/91.

³⁹⁹ LAWSON, op. cit.

ve prospěch pluralismu a národní suverenity v rámci Unie. SDEU je tedy prostředníkem budování jednotného společenství států, zatímco ESLP napomáhá vybudování komunity. ESLP tvoří základnu ochrany základních práv, oproti tomu SDEU, jako soud nezabývající se pouze základními právy, požívá širší míry volnosti a prostoru pro uvážení, což souvisí právě s jeho integrační rolí v rámci Unie. Uvedené souvisí též s jeho postavením jako institucí Unie, zatímco základ mandátu ESLP spočívá ve shodě mezi kontraktujícími státy.

Následky vývoje v oblasti základních práv po přijetí Lisabonské smlouvy v oblasti základních práv pak musí být vždy vzaty na vědomí. Na související změny lze nahlížet z nové perspektivy ve smyslu rozšíření ochrany základních práv před SDEU (nacházejí-li se v kontextu širšího celku s dalšími faktory, jako například vytváření občanství EU). Tyto tendence pak zřejmě přesahují původní koncept ekonomického společenství. Fakt, že Evropská rada poprvé přijala jednotný strategický rámec pro lidská práva a demokracii naznačuje, že namísto zaměření EU jako čistě ekonomického společenství se bude Unie naopak vyvíjet spíše politickým směrem.

X OVLIVŇOVÁNÍ INTERPRETACE PRÁVA ČLENSKÝCH STÁTŮ PRÁVEM EVROPSKÉ UNIE - INTERAKCE S VNITŘNÍM PROSTŘEDÍM EVROPSKÉ UNIE

X.1 Súdny dvor EÚ verzus ústavné súdy členských štátov – vojna či spolupráca?

X.1.1 Ústavnokonformný a eurokonformný výklad práva

Je viac ako zrejmé, že tak ústavnokonformný ako aj eurokonformný výklad práva sú založené na hierarchickej štruktúrovanosti právneho poriadku, v ktorom sú právne normy usporiadané podľa stupňa ich právnej sily. Každá právna norma členského štátu EÚ musí byť interpretovaná orgánmi aplikácie práva so zreteľom na jej systémové prepojenie s ústavou a ústavnými zákonmi. V prípade, ak nejde o *situation purement interne*, potom je nevyhnutné vnútroštátnu právnu normu interpretovať aj s prihliadnutím na európske právne normy a to s ohľadom na jej primárne, aj sekundárne pramene.

V prípade ústavnokonformného výkladu je situácia relatívne jasná. Na vrchole každého vnútroštátneho poriadku stojí ústava, ktorá má najvyššiu právnu silu a predstavuje základný zákon, upravujúci základy organizácie štátu, jeho formu a štruktúru a zásady vzťahov medzi štátom a občanmi. Ústava je nadradená všetkým zákonom, dotýkajúcich sa všetkých právnych odvetví nielen z hľadiska formy prijatia, svojho obsahu a spôsobov realizácie, ale hlavne svojou právnu silou. V prípade eurokonformného výkladu je hierarchia prameňov európskeho práva a tiež vzťahu týchto prameňov k prameňom práva vnútroštátneho (jednotlivých členských štátov EÚ) vyjadrená len prostredníctvom judikatúry SDEÚ, ktorý ju začal vytvárať počnúc rozsudkom vo veci C-294/83 *Les Verts*. Princíp prednosti práva EÚ vytvorený na základe judikatúry SDEÚ je bázou, na základe ktorej je povinnosťou každého orgánu aplikácie práva (v prípade situácie spadajúcej do rámca pôsobnosti európskeho práva) použiť európsku právnu normu buď priamo (a vnútroštátnu právnu normu, ktorá tejto európskej

norme odporuje ponechať neaplikovanú) alebo vykladať vnútroštátnu právnu normu vo svetle európskej právnej normy (v prípadoch, kedy nie je možné priamo aplikovať európsku právnu normu). Pokiaľ ide o judikatúru SDEÚ, na základe ktorej bol vytvorený princíp prednosti práva EÚ, je treba spomenúť rozsudok vo veci C-6/64 *Flaminio Costa proti E.N.E.L.* z 15. júla 1964, kde SDEÚ uviedol, že: „*Vytvorením Spoločenstva na dobu neurčitú s vlastnými inštitúciami, s vlastnou spôsobilosťou na právne úkony a spôsobilosťou konať na medzinárodnej úrovni a najmä s reálnymi právomocami vyplývajúcimi z obmedzenia právomocí štátov alebo prenosu právomocí štátov na Spoločenstvo, tieto štáty, aj keď len v obmedzených oblastiach obmedzili svoje zvrchované práva, a tak vytvorili systém práva uplatniteľný na ich štátnych príslušníkov a aj na ne samé.*

Začlenenie ustanovení komunitárneho práva do právneho poriadku jednotlivých členských štátov, všeobecnejšie začlenenie textu a podstaty Zmluvy o založení EHS, má za následok, že štáty na základe reciprocity nemôžu presadiť neskoršie jednostranné opatrenie, ktoré je v rozpore s nimi prijatým právnym poriadkom. Takéto opatrenie preto nemôže byť záväzná a účinná pre uvedený právny poriadok.

Používanie komunitárneho práva totiž nemôže byť v jednotlivých štátoch rôzne v závislosti od neskorších vnútroštátnych predpisov bez toho, aby tak nebolo obrozené uskutočňovanie cieľov Zmluvy o založení EHS, ako je to uvedené v článku 5 ods. 2 (10) a aby nebola vyvolaná diskriminácia zakázaná článkom 7 (12).“

Neskôr bol princíp prednosti európskeho práva vyjadrený v ďalších rozsudkoch ako napr. vo veci C-11/70 *Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr- und Vorratstelle für Getreide und Futtermittel* alebo vo veci 106/77 *Amministrazione delle finanze dello Stato proti S.p.A. Simmenthal*. Jedným z posledných takto významným rozsudkom bol rozsudok v spojených veciach C-188/10 a C-189/10 *Melki a Abdeli*.

Na takto formulovaný princíp prednosti európskeho práva reagovali členské štáty EÚ rôzne, pričom významnú úlohu zohrali ústavné súdy členských krajín. Niektoré nové členské štáty EÚ (medzi ktoré patrí aj SR) pretavili svoj postoj k princípu prednosti európskeho práva vo svojich ústavách. Pokiaľ ide o SR, treba poukázať na ust. čl. 7 ods. 2 Ústavy SR, v ktorom je upravená prednosť sekundárneho práva EÚ (avšak „len“ pred zákonmi SR). Pokiaľ ide o vzťah primárneho práva EÚ a vnútroštátneho slovenského práva (prípadne jeho prednosť pred slovenským právnym poriadkom), tento treba

vyvodit' z ust. čl. 1 ods. 2 Ústavy SR, v ktorom je uvedené, že: „*Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná a svoje medzinárodné záväzky.*“ V čl. 7 ods. 5 Ústavy SR je uvedené, že: „*Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.*“

Z vyššie uvedených ustanovení Ústavy SR je zrejmé, že SR uznáva prednosť európskeho práva pred zákonmi. SDEÚ však vo svojej rozhodovacej činnosti presadzuje prednosť európskeho práva aj pred ústavnými normami členských štátov EÚ. V každom prípade je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že princíp prednosti európskeho práva nie je zakotvený v medzinárodných zmluvách, ktoré tvoria primárne pramene európskeho práva (s výnimkou európskych nariadení, avšak čl. 288 ZFEÚ nehovorí nič o prednosti európskych nariadení pred ústavnými normami členských štátov EÚ).

Pokiaľ ide o Slovenskú republiku je zrejmé, že v prípade konfliktu medzi vnútroštátnou právnou normou so silou zákona alebo podzákonnou vnútroštátnou normou s európskym právom je nevyhnutné, aby orgán aplikácie práva postupoval v zmysle ust. čl. 7 ods. 2 a ods. 5 Ústavy SR, a teda aby tieto vnútroštátne právne normy nechal neaplikované alebo aby ich interpretoval vo svetle európskeho práva. Takýto postup je však možný len vtedy, ak nevznikajú pochybnosti ohľadom interpretácie európskeho práva, prípadne ohľadom súladnosti vnútroštátnej právnej normy s európskym právom. Ak sú tu zároveň pochybnosti ohľadom interpretácie ustanovení Ústavy SR alebo súladu niektorého z prameňov vnútroštátneho práva s Ústavou SR alebo s ústavným zákonom, situácia je s ohľadom na znenie Ústavy SR značne komplikovanejšia. Ak existujú pochybnosti o súlade vnútroštátnej právnej normy len s právom EÚ, situácia je riešiteľná na základe aplikácie ust. 267 ZFEÚ, kedy sa všeobecný súd obráti na SDEÚ s prejudiciálnou otázkou a tento súd všeobecnému súdu odpovie. Ako má však vnútroštátny súd postupovať v prípade podozrenia zo súčasného konfliktu vnútroštátnej právnej normy s európskou právnou normou a tiež s normou ústavnou?

Pokiaľ ide o princíp prednosti európskeho práva aj pokiaľ ide o eurokonformný výklad práva a jeho vzťah k ústavnokonformnému výkladu práva, v podmienkach SR je treba vziať do úvahy aj čl. 144 ods. 2 Ústavy SR v zmysle ktorého: „*Ak sa súd domnieva, že iný všeobecne záväzný právny predpis, jeho časť alebo jeho jednotlivé ustanovenie, ktoré sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, ústavnému zákonu, medzinárodnej zmluve podľa čl. 7 ods. 5 alebo zákonu, konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1. Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.*“ Ak sa teda slovenský všeobecný súd nazdáva, že právna norma obsiahnutá napr. v zákone je v rozpore jednak s Ústavou SR a aj s niektorým z primárnych alebo sekundárnych prameňov európskeho práva, musí tento v zmysle čl. 144 ods. 2 Ústavy SR podať návrh na Ústavný súd SR a prerušiť konanie vo veci samej v zmysle ust. § 109 ods. 1 písm. b) občianskeho súdneho poriadku. Takýto postup, kedy by všeobecný súd v podmienkach SR rešpektoval Ústavu SR, však v zmysle vyššie uvedenej judikatúry SDEÚ môže viesť k zásadnému zníženiu účinnosti európskeho práva.

Pri riešení danej problematiky je potrebné poukázať aj na už spomenuté rozhodnutie SDEÚ z 22. júna 2010 (návrhy na začatie prejudiciálneho konania, ktoré podal Cour de cassation — Francúzsko) — konania proti Azizovi Melkimu (C-188/10) a Sélimovi Abdelimu (C-189/10), v ktorom SD EÚ konštatoval, že: „*Článok 267 ZFEÚ bráni právnym predpisom členského štátu, ktoré zavádzajú incidenčné konanie kontroly ústavnosti vnútroštátnych zákonov, pokiaľ prioritná povaha tohto konania vo svojom dôsledku bráni všetkým ostatným vnútroštátnym súdom, tak pred predložením otázky ústavnosti vnútroštátnemu súdu poverenému výkonom kontroly ústavnosti zákonov, ako prípadne aj po vydaní rozhodnutia uvedeneho súdu o tejto otázke, vo výkone ich právomoci alebo v plnení ich povinnosti, obrátiť sa na Súdny dvor s prejudiciálnymi otázkami. Článok 267 ZFEÚ takým vnútroštátnym právnym predpisom naopak nebráni, pokiaľ môžu ostatné vnútroštátne súdy aj naďalej*

- *obrátiť sa v priebehu konania v ktoromkoľvek okamihu, ktorý považujú za vhodný, dokonca aj po ukončení incidenčného konania kontroly ústavnosti, na Súdny dvor s akoukoľvek prejudiciálnou otázkou, ktorú považujú za nevyhnutnú,*

- *prijat' akékoľvek opatrenie nevyhnutné na zabezpečenie predbežnej súdnej ochrany práv priznaných právnym poriadkom Únie a*
- *po ukončení takého incidenčného konania upustiť od uplatnenia dotknutého ustanovenia vnútroštátneho právneho predpisu, pokiaľ rozhodnú, že je v rozpore s právom Únie.*

Je úlohou predkladajúceho súdu overiť, či možno vnútroštátne právne predpisy, o ktoré ide vo veciach samých, vykladať v súlade s týmito požiadavkami práva Únie.“

X.1.2 Vojna či spolupráca?

Ako teda vyriešiť rozpor medzi požiadavkou prednostne ústavnokonformného výkladu vnútroštátnych právnych noriem (v zmysle Ústavy SR) a požiadavkou SDEÚ? Ako postupovať pri interpretácii v prípade súčasného konfliktu vnútroštátnej právnej normy členského štátu EÚ s európskou právnou normou a tiež s normou ústavnou tohto členského štátu? Riešenie je možno demonštrovať na príklade ústavnej úpravy v podmienkach SR (ktorá už bola vyššie načrtnutá). Keďže v zmysle ust. čl. 267 ZFEÚ vzniká pre vnútroštátny orgán aplikácie práva povinnosť obrátiť sa na SDEÚ s prejudiciálnou otázkou len vtedy, ak proti rozhodnutiu tohto orgánu neexistuje opravný prostriedok (inak je to len oprávnenie orgánu aplikácie práva), môže vnútroštátny orgán (súd) postupovať takto:

1. prvostupňový orgán aplikácie práva (prvostupňový súd) sa obráti na ústavný súd (s podmienkach SR podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1), ktorý podá ústavnokonformný výklad vnútroštátnej právnej normy;
2. ak to Ústavný súd uzná za vhodné, môže sa sám v zmysle čl. 267 ZFEÚ obrátiť na SDEÚ s prejudiciálnou otázkou a takto na konci konania o prejudiciálnej otázke dostane orgán aplikácie práva odpoveď na otázku, či je daná vnútroštátna právna norma v súlade s ústavou ako aj s európskym právom⁴⁰⁰;
3. v prípade, ak Ústavný súd toto svoje právo nevyužije, konanie pokračuje a prvostupňový orgán aplikácie práva alebo druhostupňový orgán aplikácie práva (tento však už musí) sa obráti na SDEÚ s prejudiciálnou otázkou, na ktorú mu SDEÚ odpovie.

⁴⁰⁰ Podobne ako to už učili viaceré ústavné sudy členských štátov EÚ (najmä belgický ústavný súd).

Takýmto spôsobom je možné dostať jednak požiadavkám vyplývajúcim pre orgán aplikácie práva priamo z ústavy (v danom prípade z Ústavy SR) a tiež judikatúre SDEÚ. Je možné, že oba súdy vyslovia nesúlady právnej normy, aj s ústavou, aj s európskym právom. Tiež je možné, že vnútroštátna právna norma bude v súlade s ústavou, ale v rozpore s európskym právom (alebo naopak), prípadne, že európska právna norma bude v súlade s európskou ústavou, avšak v rozpore s ústavou členského štátu. Najproblematickejšia situácia by mohla nastať v prípade, ak by Ústavný súd judikoval, že určitá norma je v rozpore s ústavou, ale SDEÚ by rozhodol, že tá istá norma je plne v súlade s európskym právom, podal by jasný výklad tejto normy a zároveň by vyslovil, že názor, že ju treba aplikovať. V danom prípade sa dostávame do situácie vzájomného konfliktu ústavného práva s európskym právom. V zmysle judikatúry SDEÚ má európske právo prednosť aj pred ústavou členského štátu EÚ. Tento postoj SDEÚ však nie je explicitne vyjadrený v primárnom práve EÚ a ústavné súdy niektorých členských štátov sa k nemu nestavali spočiatku príliš pozitívne. Dá sa povedať, že v zmysle rozhodnutí Nemeckého ústavného súdu vo veciach Solange I, Solange II, Maastricht a Lisabon (ktoré sledovali aj ostatné ústavné súdy členských štátov EÚ napr. Český ústavný súd) v súčasnosti členské štáty fakticky rešpektujú princíp prednosti európskeho práva aj pred ústavnými normami, avšak uplatnenie tohto princípu v tejto podobe je podmienené rešpektom európskeho práva k základným hodnotám, na ktorých je ústavný poriadok toho ktorého členského štátu vybudovaný. Rešpekt princípu prednosti európskeho práva je teda podmienený rešpektom európskeho práva k materiálnemu ohnisku ústavy. Takýto prístup k interpretácii vnútroštátneho práva do určitej miery relativizuje postavenie ústavy ako prameňa práva, ktorý má najvyššiu právnu silu v rámci vnútroštátneho právneho poriadku konkrétneho členského štátu EÚ, ale na druhej strane tak dochádza k posilneniu princípu právnej istoty (najmä jeho aplikáčnej stránky) na úrovni celej EÚ. Právna istota na úrovni členského štátu teda ustupuje právnej istote na úrovni EÚ. Dá sa zhrnúť, že eurokonformný výklad práva má prednosť pred ústavnokonformným výkladom práva, avšak iba relatívnu. Táto relatívna prednosť je relatívna z toho dôvodu, že ústavné súdy členských štátov EÚ si ponechali, ako prostriedok *ultima ratio*, možnosť odmietnuť aplikáciu noriem európskeho práva

v prípade, ak by ich aplikáciou došlo k spochybneniu základných hodnôt, na ktorých je vybudovaný ústavný poriadok konkrétneho štátu.

Keďže vychádzame zo slovenskej právnej úpravy, ktorá uprednostňuje konanie pred ústavným súdom na úkor konania pred SDEÚ, vychádzame z predpokladu, že vnútroštátny súd sa najskôr obráti na ústavný súd (i keď ani postup, že sa najskôr obráti na SDEÚ nie je vylúčený; je však menej pravdepodobný s ohľadom na procesnú povinnosť zakotvenú v ústave SR). Čo ale v situácii, ak sa vnútroštátny súd obráti najskôr na ústavný súd, no ten sa neobráti s prejudiciálnou otázkou na SDEÚ, avšak vnútroštátny súd považoval za potrebné obrátiť sa na SDEÚ aj po získaní odpovede zo strany ústavného súdu a odpoveď SDEÚ je odlišná od stanoviska ústavného súdu? Práve preto by mal existovať medzi oboma súdmi dialóg a ústavné súdy by sa mali s prejudiciálnymi otázkami na SDEÚ obracať bez akýchkoľvek obáv a predsudkov. V opačnom prípade môže byť všeobecný súd postavený pred ťažko riešiteľnú situáciu, ktorú bude môcť riešiť zrejme len tým, že sa opätovne obráti na ústavný súd a jeho rozhodnutie bude akceptovať. Ak sa ústavný súd sám s prejudiciálnou otázkou na SDEÚ neobráti, dôjde k sťaženiu komunikácie medzi súdmi, ktorá nebude priama, ale iba sprostredkovaná a najzávažnejší dôsledok bude to, že dôjde k zbytočným priet'ahom v konaní.

Pokiaľ ide o vyššie uvedený model, podľa ktorého by sa ústavné súdy mohli s prejudiciálnymi otázkami obracať na SDEÚ priamo v konaní, v ktorom posudzujú ústavnosť právnej normy, ktorá je „podozrivá“ z toho, že je zároveň protiústavná a zároveň aj „protieurópska“, tento nie je vždy dôsledne dodržaný. Ako bolo uvedené, vnútroštátny poriadok je budovaný ako pyramída, na vrchole ktorej je ústava konkrétneho štátu. V zmysle konštantnej judikatúry SDEÚ je aj európsky právny poriadok budovaný v rovnakej hierarchickej štruktúre. Problém je však v prepojení medzi týmito dvomi právnymi poriadkami, a to najmä pokiaľ ide o reláciu medzi predpismi s najvyššou právnou silou, ktoré sú na vrchole každého z týchto právnych poriadkov. V zmysle požiadavky na uniformnú aplikáciu a interpretáciu európskeho práva (a to aj s ohľadom na uvedenú judikatúru) by sa mohlo zdať, že prednosť bude mať judikatúra SDEÚ. Na druhej strane EÚ nedisponuje kompetenčnou kompetenciou a jej právomoci sú odvodené od právomocí,

ktorých výkon preniesli členské štáty na EÚ v zmysle a na základe svojich ústav. Práve preto vyslovili ústavné sudy viacerých členských štátov vo svojej rozhodovacej praxi dôvody, pre ktoré sa môžu vyhnúť aplikácii európskeho práva v prípade, ak by normy európskeho práva (včítane ich interpretácie SDEÚ) boli v rozpore so základnými hodnotami, na ktorých sú právne poriadky jednotlivých členských štátov vybudované (a ktoré sú logicky explicitne alebo implicitne zakotvené v ústavách členských štátov). Rozhodovacia prax SDEÚ a ústavných súdov jednotlivých členských štátov sa teda javí skôr ako vojna, nie ako kooperácia medzi predmetnými súdmi. Tieto sudy akoby viedli, namiesto dialógu, monológ ohľadom aplikácie práva.

S ohľadom na tieto skutočnosti a za účelom odstránenia dvoch paralelných línií v rozhodovacej praxi jednak SDEÚ, jednak ústavných súdov niektorých členských štátov, je vhodné posilňovať kooperáciu medzi týmito súdmi. Namiesto monológu, a dá sa povedať „studenej vojny“ medzi SDEÚ na jednej strane a ústavnými súdmi na strane druhej, by bolo vhodné podporiť dialóg týchto inštitúcií. V minulosti sa vyskytli úvahy o vytvorení akéhosi arbitrážneho súdu pomerne zloženého zo zástupcov ústavných súdov a zástupcov SDEÚ, ktorý by názorové diskrepancie medzi týmito súdmi mohol riešiť. V súčasnosti možno takéto úvahy považovať nielen za nereálne, ale najmä za prekonané.

Ako však podporiť dialóg medzi SDEÚ a ústavnými súdmi členských štátov? Je vôbec takýto dialóg potrebný, keď sa zdá, že ústavné sudy členských štátov disponujú len akousi reziduálnou právomocou? Nazdávame sa, že podpora takéhoto dialógu je viac ako žiaduca, a to najmä s ohľadom na zachovanie princípu právnej istoty. Ako však predmetný dialóg budovať? Je jasné, že pokiaľ ide o možnosť obracať sa s prejudiciálnymi otázkami na ústavné sudy členské štáty majú rozdielne právne úpravy. Právna úprava viacerých z nich je však podobná alebo úplne totožná s právnou úpravou SR, ktorá už bola spomenutá. Za účelom podpory dialógu by bolo ideálne, aby sa už všeobecný súd prvého stupňa (v prípade, ak má pochybnosti o súlade právnej normy s ústavou, ako aj s právom EÚ) obrátil s prejudiciálnou otázkou na ústavný súd a ten následne (teda v rámci konania vedeného pred ústavným súdom), aby sa obrátil s otázkou na SDEÚ. Niektoré ústavné sudy túto možnosť už využili, iné sa k tejto možnosti stavajú zdržanlivo.

Ak sú ústavné súdy strážcami ústavnosti a právomoci členských štátov boli na EÚ prenesené na základe ústavy ako právneho predpisu štátu s najvyššou právnou silou a ak teda vychádzame z tézy, že pánmi zmlúv sú členské štáty, ktoré disponujú kompetenčnou kompetenciou, je potom vhodné, a to najmä s ohľadom na suverénny charakter štátu, aby sa tieto súdy obracali s prejudiciálnymi otázkami na SDEÚ?

Je zrejmé, že ústavné súdy sa na SDEÚ nemôžu obracať s prejudiciálnymi otázkami pokiaľ ide o „situation purement interne.“ Na SDEÚ sa teda ústavné súdy môžu obracať s prejudiciálnymi otázkami, len pokiaľ ide o otázky spadajúce do rámca pôsobnosti európskeho práva. Na druhej strane však nie je možné napr. úroveň ochrany základných ľudských práv diferencovať s ohľadom na to, že ak bude vec spadať do rámca pôsobnosti práva EÚ, bude úroveň ochrany týchto práv väčšia alebo menšia ako v prípade ak pôjde o „situation purement interne.“ S ohľadom na princíp rovnosti, by bol takýto postoj neudržateľný. Systém brzdy voči princípu prednosti európskeho práva bol ústavnými súdmi vytvorený v čase, keď na úrovni EÚ neexistoval katalóg základných práv, ktorý by na úrovni európskeho práva tieto práva garantoval. Ochrana materiálneho ohniska ústavy tak v súčasnosti predstavuje brzdú voči aplikačnej prednosti európskeho práva. Skutočná ochrana princípov a zásad, predstavujúcich toto materiálne ohnisko, však vyžaduje dialóg medzi týmito súdmi, a to najmä so zreteľom na zachovanie princípu právnej istoty. V prípade, ak SDEÚ a ústavné súdy členských štátov síce sledujú svoju rozhodovaciu činnosť, avšak namiesto racionálnej právnej argumentácie sa do popredia dostáva prestíž inštitúcie a jej istosť, právna istota adresátov právnych noriem je otrásená. Riešenie je v diskusiách a deliberáciách. A tú môžu súdy viesť prostredníctvom konania o prejudiciálnych otázkach položených ústavnými súdmi. Napriek skutočnosti, že ústavné súdy sú strážcami ústavnosti jednotlivých štátov a prenos právomocí štátov na EÚ sa deje na základe ústav jednotlivých štátov, je treba mať na pamäti kľúčový princíp práva, a to princíp právnej istoty. Položenie prejudiciálnej otázky SDEÚ ústavným súdom členského štátu nie je možné chápať ako ohrozenie suverenity, ale ako nástroj na vytvorenie priamej diskusie medzi týmito súdmi. Ak ústavný súd sám formuluje otázku SDEÚ, v ktorej uvedie svoj pohľad na daný problém, SDEÚ vo svojej argumentácii

všetky tieto skutočnosti zohľadní a ústavný súd môže vo svojom rozhodnutí opätovne nadviazať na argumentáciu SDEÚ a túto si osvojiť alebo ju odmietnuť, avšak nesúhlas s rozhodnutím SDEÚ vyžaduje rovnako racionálnu a presvedčivú argumentáciu. V opačnom prípade je oslabený nielen princíp prednosti európskeho práva, ale najmä princíp právnej istoty, ktorý je bazálnym princípom právneho štátu. Položenie prejudiciálnej otázky ústavným súdom SDEÚ teda nie je výrazom slabosti alebo subordinácie, ale nástrojom na zabezpečenie právnej istoty v prostredí právneho pluralizmu. Skutočnosť, že ústavný súd položí prejudiciálnu otázku SDEÚ ešte neznamená, že sa musí rozhodnutiu SDEÚ podriaadiť. Ústavný súd, ako suverén, má svoje postavenie zachované v práve posledného slova. Jeho rozhodnutie bude v danej veci finálne, nesmie však byť arbitrárne.

Zostáva nám však vysporiadať sa s poslednou položenou otázkou, a to, čo robiť v prípade, ak ústavný súd s ohľadom na interpretáciu ústavy členského štátu nesúhlasí so závermi obsiahnutými v rozhodnutí SDEÚ (napr. z dôvodu rozporu s jeho predchádzajúcou rozhodovacou praxou)? Aký by mal byť postup ústavných súdov členských štátov ale aj SDEÚ pri argumentácii a pri formulovaní svojich záverov?

Za účelom zodpovedania na vyššie položené otázky, je vhodné vychádzať z aktuálnej judikatúry SDEÚ. Keďže v kapitole plédujeme v prospech kooperácie a diskusie medzi ústavnými súdmi členských štátov a SDEÚ, za optimálny model pokladáme prípad, ak sa v prípade podozrenia, že norma je v rozpore s ústavou ako aj s európskym právom alebo európskou ústavou obráti všeobecný súd na súd ústavný a ten na SDEÚ, pričom v závere vynesie finálne rozhodnutie ústavný súd. S ohľadom na aktuálnu judikatúru SDEÚ možno spomenúť nasledovné prípady:

1. Rozhodnutie SDEÚ zo dňa 26. 2. 2013, *Melloni*, C-399/11, v ktorom išlo o odpoveď SDEÚ na prejudiciálnu otázku položenú španielskym ústavným súdom. V tomto sa jednalo o možnosť vnútroštátneho súdu podriaadiť výkon európskeho zatykača, vydaného na účely výkonu trestu, podmienke opätovného preskúmania odsudzujúceho rozsudku vydaného v neprítomnosti, v štáte, ktorý vydal zatykač. V predmetnej veci „*Súdny dvor nevzal do úvahy výklad čl. 24 ods. 2 Ústavy Španielskeho kráľovstva, podľa ktorého sa osoba odsúdená v neprítomnosti vydá*“

*len vtedy, ak sa jej v dožadujúcom štáte zaručí nové konanie vo veci samej. Podľa Súdneho dvora v zmysle čl. 53 Charty sa neumožňuje členskému štátu podriaadiť odovzdanie osoby odsúdenej v neprítomnosti podmienke možnosti preskúmania odsudzujúceho rozsudku v štáte, ktorý vydal zatykač z dôvodu, aby sa predišlo porušeniu práva na spravodlivý proces a práva na obhajobu zaručených jeho ústavou, hoci by sa javilo, že ide o poskytnutie vyššej úrovne ochrany základných práv, než je úroveň poskytovaná Chartou.*⁴⁰¹ Napriek skutočnosti, že takýto výklad SDEÚ znamenal zásadný odklon od konštantnej judikatúry španielskeho ústavného súdu, plénum tohto súdu v celom rozsahu akceptovalo výsledok konania o prejudiciálnej otázke citujúc rozsudok SDEÚ. Dialóg medzi súdmi viedol v danom prípade ku konsenzu, ktorý možno považovať za racionálny.

2. Rozhodnutie SDEÚ zo dňa 22. 6. 2011, *Landtová*, C-399/09, v ktorom sa Najvyšší správny súd ČR dotazoval SDEÚ, či nálezy Ústavného súdu ČR vynesené v súvislosti so slovenskými dôchodkami neodporujú zásade zákazu diskriminácie na základe štátnej príslušnosti a ustanoveniam nariadenia (EHS) č. 1408/71. V danej veci sa na SDEÚ neobracal český ústavný súd, ale Najvyšší správny súd. S ohľadom na ustálenú judikatúru a právnu argumentáciu ako aj na prax českého ústavného súdu, je viac ako pravdepodobné, že tento by sa s prejudiciálnou otázkou v predmetnej veci na SDEÚ neobrátil. Ani postup SDEÚ však nemožno považovať s ohľadom na potrebu dialógu za správny. Česká vláda v konaní pred SDEÚ judikatúru ústavného súdu nepodporila a tvrdila, že je diskriminačná, a to napriek skutočnosti, že takáto argumentácia bola v jednoznačnom rozpore s argumentáciou českého ústavného súdu. SDEÚ sa nepokúsil nadviazať dialóg s českým ústavným súdom, aj keď takúto povinnosť, samozrejme, nemá. Ak však chce SDEÚ podporiť spoluprácu medzi týmito súdmi, vyžiadanie si stanoviska by bolo azda na mieste. So zreteľom na danú skutočnosť sa o dialóg pokúsil predseda Ústavného súdu ČR JUDr. Pavel Rychetský, keď adresoval predsedovi štvrtého senátu SDEÚ list, v ktorom sa snažil judikatúru a postoj českého ústavného súdu ozrejmiť. SDEÚ však vo svojom rozhodnutí judikatúru českého ústavného súdu nepodporil a jeho stanovisko bolo v rozpore

⁴⁰¹ MAZÁK, J. Prípád Melloni a Ústavný súd Španielska: Praktická ukážka viacúrovňovej ochrany základných práv a slobôd v kontexte prednosti a účinnosti práva Unie. *Bulletin slovenskej advokácie*, Roč. 20, č. 6 (2014), s. 26.

s predchádzajúcou praxou českého ústavného súdu. V následnom konaní o tej istej otázke, vedenom pred českým ústavným súdom, tento zotrval na dovtedajšej judikatúre a závery SDEÚ odmietol, avšak bez náležitého zdôvodnenia. Komunikačný ruch a absencia dialógu viedla a vedie k stavu neistoty, ktorý je o. i. podporovaný aj kritikou zo strany niektorých sudcov českého ústavného súdu.

3. Rozhodnutie SDEÚ zo dňa 26. 2. 2013, *Aklagaren Fransson*, C-617/10, pri ktorom možno polemizovať nad vhodnosťou postupu SDEÚ a jeho argumentáciou. V predmetnej veci išlo o prípad švédskeho rybára Hansa Akerberga Franssona, ktorý bol obvinený, že v období rokov 2004 a 2005 uviedol nesprávne údaje pre daňové priznanie, pričom štátu tým odviezol o 319 tisíc švédskych korún menej. Na základe rozhodnutia z roku 2007 musel zaplatiť prirážku. O dva roky neskôr bolo voči nemu začaté trestné konanie, v ktorom mu hrozil trest odňatia slobody až na 6 rokov. Švédsky súd v danej veci prerušil trestné konanie a obrátil sa na SDEÚ s prejudiciálnou otázkou ohľadom čl. 50 Charty, ktorý zakotvuje zásadu „ne bis in idem“, teda zákaz dvojakého trestu za ten istý skutok. Napriek doporučeniu generálneho advokáta, ktorý mal za to, že SDEÚ nie je príslušný rozhodovať o danej problematike a postojú viacerých vlád ako aj Európskej komisie, ktoré sa nazdávali, že ide o „situation purement interne“, SDEÚ mal za to, že v danej veci išlo o presadzovanie práva EÚ, nakoľko z primárneho práva EÚ vyplýva povinnosť postihovať konanie, ktoré poškodzuje finančné záujmy EÚ, pričom príspevky členských štátov do spoločného rozpočtu sa odvodzujú aj od výšky výberu DPH, ktorú Fransson nevyplatil v plnej výške. SDEÚ sa tak nie celkom vydarene pokúsil rozšíriť svoju právomoc. Išlo o snahu stať sa akýmsi „nadústavným“ súdom? Kritika na seba nenechala dlho čakať a nemecký ústavný súd vyslovil názor, že predmetné rozhodnutie SDEÚ sa svojimi účinkami obmedzuje výslovne len na predmetný prípad a nemožno ho aplikovať na iné prípady. Tým nemecký ústavný súd stanovil SDEÚ jasné hranice. Otázne je, ako sa bude vyvíjať ďalšia rozhodovacia prax v obdobných veciach. V danom prípade sa však rozhodnutie SDEÚ nejaví ako najšťastnejšie. Ak chce SDEÚ dialóg, je potrebné, aby sa podobným krokom

vyvaroval a nezasahoval svojimi rozhodnutiami (s nie príliš vydarenou argumentáciou) do rámca výlučnej pôsobnosti ústavných súdov. Takýto postup totiž namiesto kooperácie vedie k vojne, pričom cieľ je spolupráca a nie boj.

X.1.3 Záver

Vzhľadom na uvedené je možné konštatovať, že ústavné súdy by mali zahodiť rôzne psychologické a iracionálne predsudky, ktoré v zmysle akéhosi ohrozenia ich postavenia pokiaľ ide o právomoc v poslednej inštancii rozhodovať o ústavnosti právnych noriem, bránia justičnej spolupráci medzi predmetnými súdmi. Ústavné súdy členských štátov sú jednoznačne, bez akýchkoľvek pochybností, v zmysle čl. 264 ZFEÚ oprávnenými subjektmi, ktoré môžu podať návrh na začatie konania o prejudiciálnej otázke. Jediný racionálny argument brániaci takejto spolupráci by mohol spočívať v tom, že niektoré ústavné súdy majú stanovené lehoty, v ktorých majú povinnosť vydať rozhodnutie vo veci. Tieto lehoty sú však procesné (poriadkové) a ich zmeškanie s ohľadom na vyšší záujem spočívajúci v ochrane právnej istoty adresátov právnych noriem je ospravedlniteľné.

Na druhej strane SDEÚ by sa mal vyvarovať neprimeranému a nedôvodnému rozširovaniu svojej právomoci, ako to urobil v prípade rozhodnutia zo dňa 26. 2. 2013 vo veci *Aklagaren Fransson*, C-617/10. Takýmito krokmi totiž namiesto podpory spolupráce a dialógu dráždi ústavné súdy, ktoré sa tiež následne, vplyvom uvedených skutočností, snažia svoje postavenie posilniť práve na úkor spolupráce a podpory dialógu.

Ak SDEÚ zásadným spôsobom zasahuje do judikatúry ústavných súdov členských štátov EÚ, mohol by byť tiež prezieravejší, než ako tomu bolo v prípade *Landtová*, C-399/09. Ak sa na SDEÚ neobráti s prejudiciálnou otázkou ústavný súd, neznamená to, že SDEÚ by sa o nadviazanie dialógu nemal pokúsiť. Pretože rovnako, ako ústavné súdy členských štátov nie sú podriadené SDEÚ, SDEÚ im nie je orgánom nadriadeným, a to ani s ohľadom na princíp prednosti európskeho práva.

Za príkladnú možno v tomto smere považovať spoluprácu medzi SDEÚ a belgickým ústavným súdom, ktorý sa v priebehu rokov 2003 až 2013, obrátil na SDEÚ až so 62 prejudiciálnymi otázkami. Dôvody pre takýto postup

belgického ústavného súdu sú však aj politické. Za vhodný možno považovať postup ústavných súdov Rakúska, Litvy, Španielska a Nemecka, ktoré sa tiež obrátili na SDEÚ s prejudiciálnou otázkou. Ich konanie však bolo zatiaľ výnimkou, nie pravidlom.

Úplným záverom možno zhrnúť, že za účelom posinenia princípu právnej istoty v prostredí právneho pluralizmu sú dialóg a spolupráca, medzi SDEÚ a ústavnými súdmi, viac ako žiaduce. Tak ústavné súdy ako aj SDEÚ by však svoju úlohu mali vnímať pragmaticky a racionálne a eliminovať pri tom rôzne politické a psychologické faktory, ktoré racionalitu ich postupov a rozhodovania znižujú, a to v konečnom dôsledku vedie k negatívnym dopadom na adresátov právnych noriem.

X.2 Specifika výkladu smerníc EU pro účely jejich transpozice

Unijní směrnice jsou specifickými unijními akty.⁴⁰² Jedním z jejich hlavních specifík je, že, až na úplné výjimky,⁴⁰³ nutně ke svému plnému vnitrostátnímu účinku vyžadují svoji náležitou vnitrostátní transpozici, tedy promítnutí svého obsahu do vnitrostátních transpozičních opatření. Základním předpokladem náležité transpozice směrnic EU je pak jejich správný výklad za tímto účelem.

Aby výklad směrnic EU pro účely jejich transpozice byl náležitý, je třeba zohledňovat určitá specifika tohoto výkladu. O jaká konkrétní specifika jde, je předmětem a účelem následující statě.

X.2.1 Specifika použití výkladových metod

Použití jednotlivých výkladových metod, tj. metody jazykového, systematického, teleologického, historického, srovnávacího a logického výkladu, při výkladu směrnic pro účely jejich transpozice musí předně reflektovat všechna obecná specifika použití těchto metod při výkladu práva EU

⁴⁰² Podrobně k povaze směrnic EU srov. PRECHAL, S. *Directives in EC law*. Oxford: Oxford University Press, 2005; nebo KRÁL, R. *Směrnice EU z pohledu jejich transpozice a vnitrostátních účinků*. Praha: C. H. Beck, 2014.

⁴⁰³ Srov. KRÁL, R. On the Grounds Justifying Non-Transposition of EU Directives. *Lawyers Quarterly*, 2015, roč. 5, č. 1, s. 41–50.

obecně.⁴⁰⁴ Jazykový výklad směrnice musí tedy, stejně jako jazykový výklad jiných pramenů práva EU, nutně v sobě zahrnovat srovnávací jazykový výklad. Je to pochopitelně dáno „*egalitárním multilingvismem*“ práva EU, tedy skutečností, že unijní právní pravidla jsou publikována aktuálně v 24 jazykových verzích, které jsou sice stejně autentické, ale potencionálně divergentní.⁴⁰⁵ Systematický výklad směrnic, stejně jako takovýto výklad jiných pramenů práva EU, musí nutně zohledňovat specifičnost kontextu celého systému pramenů práva EU, do něhož jsou zasazeny.⁴⁰⁶ Teleologickému výkladu směrnic, stejně jako takovémuto výkladu jiných pramenů práva EU, je třeba přisuzovat větší význam, resp. častější uplatnění, než teleologickému výkladu pramenů vnitrostátního práva. Je to dáno především dvěma faktory. Za prvé již zmiňovaným egalitárním multilingvismem unijního práva, který s sebou nese možný výskyt divergencí mezi jednotlivými jazykovými verzemi unijních úprav, jež jsou řešitelné pouze použitím teleologické metody výkladu v případné kombinaci s použitím metody systematického výkladu.⁴⁰⁷ Za druhé enormním důrazem, který Soudní dvůr EU klade na výkladové pravidlo „*effet utile*“, tj. pravidlo „*užitečného účinku*“.⁴⁰⁸ Podle tohoto pravidla je totiž třeba upřednostnit takový výklad předmětné unijní úpravy, který co nejuplněji a nejefektivněji zajišťuje dosažení jejího účelu, popř. který

⁴⁰⁴ Obecně k používání hlavních výkladových metod při výkladu práva EU srov. ITZCOVICH, G. The Interpretation of Community Law by the European Court of Justice. *German Law Journal*, 2009, roč. 10, č. 5, s. 537–560; nebo BROWN, N. L. a KENNEDY, T. *The Court of Justice of the European Communities*. 5. vydání, Londýn: Sweet and Maxwell, 2000.

⁴⁰⁵ Blíže PETRŮ, I. *Metody jazykového výkladu evropského práva*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011, s. 32; SCHILLING, T. Beyond Multilingualism: On Different Approaches to the Handling of Diverging Language Versions of a Community Law. *European Law Journal*, 2010, roč. 16, č. 1, s. 47–66.

⁴⁰⁶ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ze dne 9. března 2006. Hans Werhof proti Freeway Traffic Systems GmbH & Co. KG. Věc C-499/04., bod 32; nebo rozsudek Soudního dvora EU ze dne 26. června 2007. Ordre des barreaux francophones et germanophone a další proti Conseil des ministres. Věc C-305/05., body 27 a 28.

⁴⁰⁷ Srov. např. rozsudek Soudního dvora EU ze dne 26. dubna 2012. DR a TV2 Danmark A/S proti NCB - Nordisk Copyright Bureau. Věc C-510/10., body 44 a 45.

⁴⁰⁸ Blíže k pravidlu effet utile srov. např. BLECKMANN, A. Teleologische und dynamische Auslegung des Europäischen Gemeinschaftsrecht. *Europarecht*, 1979, s. 239–260; SEHNÁLEK, D. Effet utile a jeho projevy při interpretaci komunitárního práva. *Právník*, 2009, č. 8, 785–808; nebo TICHÝ, L., POTACS, M., DUMBROVSKÝ, T. *Effet utile*. Praha: Univerzita Karlova, 2014.

dosažení tohoto účelu co nejméně ohrožuje.⁴⁰⁹ Jde tak o upřednostnění výkladu, který předmětné úpravě dává ve světle jejího účelu co nejužitečnější účinek, a který tedy nejlépe slouží praktickému naplnění účelu dané unijní úpravy.

Za specifikum použití hlavních výkladových metod, které se týká pouze výkladu unijních směrnic pro účely jejich transpozice, lze pak považovat to, že srovnávací výklad prováděný transpozičními orgány by tam, kde to přichází do úvahy, měl zahrnovat i srovnávací výklad již přijatých transpozičních předpisů různých členských států k vykládané směrnici. Takovýto srovnávací transpoziční výklad je totiž často nejen schopen přispět k poznání pravého smyslu dotčené směrnice. Umožňuje i poznat, jak ještě bude rozvedeno, jestli přijetí zamýšleného transpozičního opatření nepovede k obrácené diskriminaci domácích subjektů oproti subjektům z jiných členských států.

X.2.2 Specifika zaměření výkladu směrnic EU pro účely jejich transpozice

Za účelem zajištění náležité a vhodné transpozice směrnic EU by se transpoziční orgány měly při výkladu směrnic specificky zaměřit především na:

1. poznání působnosti směrnice a poznání vlastní úpravy otázek spadajících do působnosti směrnice,
2. poznání, zda a za jakých podmínek je možné se odchýlit od minimální, popř. obecné úpravy obsažené ve směrnici,
3. poznání, zda směrnice z hlediska svého obsahu vyžaduje, umožňuje nebo neumožňuje doslovnou metodu transpozice směrnice či její části.

ad 1. Proč by se měl výklad směrnic pro účely jejich náležité a vhodné transpozice specificky zaměřit na přesné poznání rozsahu působnosti směrnice a na přesné poznání vlastní úpravy otázek spadajících do působnosti směrnice, je zcela zřejmé. Tato poznání jsou nutným předpokladem správné transpozice směrnic. Pokud má totiž transpoziční předpis užší působnost

⁴⁰⁹ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ze dne 22. března 2012. Inter-Environnement Bruxelles ASBL, Pétitions-Patrimoine ASBL a Atelier de Recherche et d'Action Urbaines ASBL proti Région de Bruxelles-Capitale. Věc C-567/10, bod 30.

než směrnice, resp. než směrnice připouští, jedná se vždy o případ nenáležité transpozice. Pokud pak má transpoziční předpis širší působnost (tj. jedná-li se o případ tzv. přesahující transpozice), nejde sice automaticky o nenáležitou transpozici, ale může o ni jít.⁴¹⁰ Také přesné poznání vlastní úpravy otázek spadajících do působnosti směrnice má klíčový význam pro zajištění náležité transpozice směrnice, neboť obsah přijaté transpoziční úpravy musí významově přesně odpovídat úpravě předmětných otázek ve směrnici.⁴¹¹

ad 2. Proč by se měl výklad směrnic pro účely jejich náležité a vhodné transpozice specificky zaměřit i na přesné poznání, zda a za jakých podmínek je možné se od minimální, popř. obecné úpravy obsažené ve směrnici odchýlit, vyžaduje určité rozvedení.

Směrnice jak známo často v sobě obsahují explicitní i implicitní odchylovací klauzule. Tyto klauzule mohou být buď obecné, nebo specifické. Hlavní rozdíl mezi nimi je přitom v tom, že zatímco ty první umožňují členským státům odchýlnou úpravu v zásadě všech otázek spadajících do předmětu úpravy směrnice, ale pouze v přísnějším směru, tak ty druhé umožňují odchýlení pouze od jednotlivých aspektů úpravy obsažené ve směrnici, ale za to tak mohou umožňovat jak v přísnějším, tak ve změkčujícím směru.

Obecné odchylovací klauzule jsou typické hlavně pro směrnice harmonizující určité oblasti úpravy metodou minimální harmonizace, tj. metodou, kdy směrnice stanoví pouze minimální požadavky a kdy si členské státy mohou ponechat či zavést přísnější úpravy jdoucí nad rámec těchto minimálních požadavků, samozřejmě za předpokladu, že tato přísnější úprava není v rozporu se Smlouvou o fungování EU.⁴¹² Takováto klauzule označovaná někdy za minimální doložku je např. obsažena v čl. 14 směrnice 1997/7 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, podle něhož „[č]lenské státy mohou v oblasti působnosti této směrnice zavést nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou za účelem zajištění vyššího stupně ochrany spotřebitele. Taková ustanovení mohou s náležitým ohledem na Smlouvu obsahovat v případech

⁴¹⁰ Blíže k přesahující transpozici KRÁL, R. *Směrnice EU z pohledu jejich transpozice a vnitrostátních účinků*. Praha: C. H. Beck, 2014, kapitola IV bod 8.

⁴¹¹ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ze dne 30. ledna 1985. Komise Evropských společenství proti Dánskému království. Věc 143/83.

⁴¹² Blíže k minimální harmonizaci srov. DOUGAN, M. Minimum Harmonization and the Internal Market. *Common Market Law Review*, 2000, roč. 37, č. 4, s. 853.

obecného zájmu zákaaz uvádět na trh na jejich území prostřednictvím smluv uzavřených na dálku některé druhy zboží a služeb, zejména léčivých přípravků.“ Obecná odchylovací klauzule je obsažena i v čl. 8 odst. 2 směrnice 1999/44 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, podle něhož mohou členské státy „za účelem zajištění vyšší úrovně ochrany spotřebitele v oblasti působnosti této směrnice přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější předpisy, které jsou v souladu se Smlouvou“.⁴¹³

Specifické odchylovací klauzule, jak již zmíněno, mohou být jak zpřísňující, tak změkčující. Umožňují ale pouze odchýlení od jednotlivých aspektů obecné úpravy obsažené ve směrnici. Například již uváděná směrnice 1999/44 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží obsahuje ve svém čl. 7 odst. 1 specifickou změkčující odchylovací klauzuli, podle níž „v případě použitého zboží mohou členské státy stanovit, že prodávající nebo spotřebitel si mohou sjednat smluvní podmínky nebo dohody, na jejichž základě prodávající odpovídá za vady zboží po kratší dobu než je uvedena v čl. 5 odst. 1.“⁴¹⁴ Tato doba nesmí být kratší než jeden rok“. Specifickou zpřísňující odchylovací klauzuli obsahuje pak např. směrnice 85/374 o sblížování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky, která ve svém čl. 15 odst. 1 b stanoví, že členské státy mohou „odchylně od čl. 7 písm. e) ve svých právních předpisech zachovat nebo podle postupu stanoveného v odstavci 2 tohoto článku stanovit, že výrobce je odpovědný, i když prokáže, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, neumožňoval odhalit existenci vady“. Úlohu specifických odchylovacích klauzulí plní ve směrnici i použití slovních obrátů, které relativizují ve směrnici nastavené parametry, požadavky či hodnoty, tj. použití obrátů typu minimálně, maximálně, nejméně, nejvíce, do určité lhůty, alespoň atd. Příkladem je výraz „nejméně“ v čl. 5 odst. 5 tabákové směrnice 2001/37.⁴¹⁵ V tomto článku se stanoví, že obecné varování o škodlivosti kouření „musí pokrývat nejméně 30 % vnější plochy odpovídajícího povrchu jednotlivého balení tabáku, na kterém je vytištěno“. Členské státy tedy

⁴¹³ Čl. 8 směrnice 1999/44 byl doplněn článkem 8a, podle něhož „pokud některý členský stát přijme v souladu s čl. 8 odst. 2 přísnější ustanovení o ochraně spotřebitele, než jsou ustanovení čl. 5 odst. 1 až 3 a čl. 7 odst. 1, uvědomí o nich i o veškerých následných změnách Komisi“.

⁴¹⁴ Tj. dva roky. Poznámka doplněna autorem.

⁴¹⁵ Směrnice o sblížování právních a správních předpisů členských států týkajících se výroby, obchodní úpravy a prodeje tabákových výrobků.

mohou ve směrnici transponujícím předpise zpřísněně stanovit, že varování musí pokrývat i vyšší procento plochy.⁴¹⁶

Jak vidno z výše uváděných příkladů, obecné i specifické odchylovací klauzule obsažené ve směrnících zpravidla více či méně podrobně stanoví materiální, popř. i formální nebo procesní podmínky či meze svého uplatnění. Důležité je, jak ještě bude rozvedeno, že přitom někdy omezují aplikovatelnost možné přísnější (transpoziční) úpravy pouze na domácí služby, výrobky či subjekty.

Opodstatnění toho, proč by se měl výklad směrnic pro účely jejich náležitě a vhodné transpozice specificky zaměřit i na správný výklad odchylovacích klauzulí ve směrnici, tedy na přesné poznání toho, zda a za jakých podmínek je možné se odchýlit od minimální, popř. obecné úpravy obsažené ve směrnici, je dáno mimořádnou transpoziční relevancí výkladu těchto klauzulí.

Za prvé, správný výklad odchylovacích klauzulí pochopitelně umožňuje členskému státu odchýlit se při transpozici směrnice od obecné či minimální úpravy v ní obsažené, aniž by došlo k nenáležité transpozici směrnice.

Za druhé, správný výklad odchylovacích klauzulí, a to zejména správné zjištění všech odchylovacích klauzulí ve směrnici a přesné určení, zda se jedná o klauzule zpřísnující nebo změkčující, umožňuje transpozičním orgánům náležitě posoudit, zda využití, resp. nevyužití odchylovacích klauzulí nepovede k tzv. gold-platingu. O gold-plating neboli neminimalistickou transpozici jde přitom tehdy, kdy vnitrostátní transpozice směrnice jde nad rámec (minimálních) požadavků směrnice, aniž by se přitom z hlediska unijního práva jednalo o nesprávnou transpozici.⁴¹⁷ Ke gold-platingu tedy vede jak využití obecných odchylovacích klauzulí a specifických zpřísnujících klauzulí, tak nevyužití specifických změkčujících klauzulí.

Uvést je ale potřeba, že ne každý gold-plating v důsledku využití obecných odchylovacích klauzulí a specifických zpřísnujících klauzulí, resp. v důsledku nevyužití specifických změkčujících klauzulí, je nežádoucí. Nežádoucí

⁴¹⁶ Srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 22. června 1993. *The Queen proti Secretary of State for Health, ex parte Gallaher Ltd, Imperial Tobacco Ltd a Rothmans International Tobacco (UK) Ltd*. Věc C-11/92.

⁴¹⁷ Blíže k vymezení a problematice gold-platingu KRÁL, R.; SCHEU, H. a kol. *Zbytečně ztátěžující transpozice – neodůvodněný gold-plating směrnic EU v České republice*. Praha: Univerzita Karlova, 2014.

je pouze gold-plating, který je zbytečně zatěžující, tedy takový, kdy kvůli němu jsou dotčené subjekty regulatorně zatíženy požadavky jdoucími nad rámec minimálních požadavků směrnice a kdy toto větší než nezbytné zatížení není přesvědčivě vyváženo, resp. odůvodněno národními důvody veřejného zájmu, jako je např. zvýšená bezpečnost podnikání, ochrana spotřebitele, zdraví, životního prostředí, bezpečnosti a veřejného pořádku, konzistence celé vnitrostátní úpravy atd. V každém případě je ale správný výklad odchylovacích klauzulí výchozím předpokladem k zamezení případů nežádoucího gold-platingu.⁴¹⁸

Za třetí pak transpoziční relevance správného výkladu odchylovacích klauzulí spočívá v tom, že umožňuje transpozičním orgánům správně posoudit, zda případné využití odchylovacích klauzulí nepovede k obrácené diskriminaci domácích subjektů, tedy jejich znevýhodnění oproti subjektům z jiných členských států.⁴¹⁹ Zde je možno uvést, že k obrácené diskriminaci domácích subjektů především vede využití zpřísnující odchylovací klauzule, a to za toho předpokladu, že dotčená klauzule omezuje aplikovatelnost přísnější transpoziční úpravy pouze na domácí subjekty a že alespoň jeden jiný členský stát tuto klauzuli nevyužil. Potom dotčené domácí subjekty musí nutně splňovat přísnější transpoziční požadavky svého státu, aby se svými produkty či službami měly přístup na domácí trh. Naproti tomu subjektům z těch ostatních členských států, které zpřísnující odchylovací klauzuli nevyužily, stačí k přístupu na tento trh to, že splňují méně přísné transpoziční požadavky svých vlastních států.

Ke správnému posouzení, zda případné využití zpřísnujících odchylovacích klauzulí nepovede k obrácené diskriminaci, tedy nestačí jen zjištění, že dotčená klauzule omezuje aplikovatelnost přísnější transpoziční úpravy pouze na domácí subjekty, ale i provedení již zmiňované srovnávací transpoziční analýzy za účelem zjištění, jak se jiné členské státy postavily k otázce využití dotčené klauzule.

⁴¹⁸ Četné konkrétní příklady, kdy se česká legislativní praxe bohužel nevyvarovala nežádoucímu gold-platingu jsou uváděny v KRÁL, R.; SCHEU, H. a kol., tamtéž, kapitola 2. 3.

⁴¹⁹ Blíže k obrácené diskriminaci v unijním kontextu TRYFONIDOU, A. *Reverse Discrimination in EC Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009; nebo KRÁL, R. *Směrnice EU z pohledu jejich transpozice a vnitrostátních účinků*. Praha: C. H. Beck, 2014, kapitola V.

Příklad zpřísnující odchylovací klauzule, jež omezuje aplikovatelnost přísnější transpoziční úpravy pouze na domácí subjekty, lze např. najít v již uváděné tabákové směrnici 2001/37.⁴²⁰ Tato směrnice umožňuje členským státům přijmout přísnější požadavky, než stanoví směrnice, ohledně omezení obsahu dehtu, nikotinu nebo oxidu uhelnatého v cigaretách, jakož i např., jak již zmíněno, ohledně velikosti plochy povrchu balení, která musí být pokryta obecným varováním o škodlivosti kouření.⁴²¹ Ohledně mezí aplikovatelnosti případných přísnějších požadavků pak směrnice ve svém čl. 13 odst. 1 jednoznačně stanoví, že „[Č]lenské státy nesmějí z důvodů, které se vztahují k omezení obsahu dehtu, nikotinu nebo oxidu uhelnatého v cigaretách, ke zdravotním varováním a jiným označením nebo jiným požadavkům této směrnice, zakázat nebo omezit dovoz, prodej nebo spotřebu tabákových výrobků, které jsou v souladu s touto směrnicí, s výjimkou opatření přijatých pro účely ověření údajů poskytnutých podle článku 4“.

Netřeba příliš dodávat, že přijímat obráceně diskriminující přísnější transpoziční úpravu má smysl jen tehdy, je-li její přijetí dostatečně vyváženo zohledněním specifických, výše již naznačených, národních priorit veřejného zájmu.⁴²²

ad 3. Proč by se měl výklad směrnic pro účely jejich náležitě a vhodné transpozice specificky zaměřit i na přesné poznání, zda směrnice z hlediska svého obsahu vyžaduje, umožňuje nebo neumožňuje doslovnou metodu transpozice směrnice či její části, je dáno tím, že toto poznání zásadním způsobem predeterminuje určení nejpříhodnější metody transpozice předmětné směrnice.

Jde o to, že když směrnice z hlediska svého obsahu vyžaduje doslovnou metodu transpozice směrnice či její části, je tato metoda jedinou možnou metodou transpozice. Když naproti tomu směrnice z hlediska svého obsahu neumožňuje doslovnou metodu transpozice směrnice či její části, je tato metoda nemožnou metodou transpozice a musí se tedy uplatnit

⁴²⁰ Směrnice o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se výroby, obchodní úpravy a prodeje tabákových výrobků.

⁴²¹ Srov. čl. 3 odst. 1, čl. 5 odst. 1 a čl. 5 odst. 5 směrnice.

⁴²² Např. ve Švédsku byla takovouto národní prioritou zvýšená ochrana mladistvých před vlivem na ně zaměřené komerční reklamy. Srov. Rozsudek Soudního dvora EÚ ze dne 9. července 1997. Konsumentombudsmannen (KO) proti De Agostini (Svenska) Förlag AB (C-34/95) a TV-Shop i Sverige AB (C-35/95 a C-36/95).

reformulačně-konkretizační metoda transpozice. Konečně když směrnice z hlediska svého obsahu umožňuje doslovnou metodu transpozice směrnice či její části, závisí její případné upřednostnění před reformulačně-adaptační metodou transpozice na obsahu, systematické i terminologii vnitrostátního práva, do něhož má být úprava ve směrnici transponována.

V následujícím bude proto rozvedeno, kdy směrnice z hlediska svého obsahu vyžaduje doslovnou metodu transpozice směrnice či její části a kdy z hlediska svého obsahu doslovnou metodu transpozice směrnice či její části neumožňuje.

Vcelku výjimečné jsou v praxi případy,⁴²³ kdy se doslovná transpozice jeví jako jediná možná metoda transpozice. Nejedná se nicméně o případy, kdy by byla nutná doslovná transpozice všech transpozičně relevantních částí směrnice, ale o případy nutné doslovné transpozice některých jednotlivých ustanovení, zejména definic ve směrnících. Některé definice např. v oblasti celní či daňové mohou být totiž natolik specifické, že jakákoliv jejich reformulace mění jejich význam a znemožňuje tak jejich působení ve všech členských státech v identickém významu nutném pro naplnění účelu předmětné směrnice.⁴²⁴ V případě takovýchto definic se tudíž jako jediná možná metoda jejich transpozice jeví transpozice doslovná.

Velmi běžné jsou naproti tomu v praxi případy, kdy směrnice z hlediska svého obsahu neumožňuje doslovnou metodu transpozice směrnice či její části. Je tomu tak v následujících typických situacích.

Za prvé tehdy, kdy transpozičně relevantní ustanovení směrnice jsou příliš obecná, rámcová či neurčitá, takže bez své vnitrostátní konkretizace nejsou plně justiciabilní ze strany vnitrostátních aplikačních orgánů. Typickým příkladem takovýchto ustanovení jsou např. ta, jež obsahují rámcovou úpravu sankcí.⁴²⁵

⁴²³ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ze dne 23. listopadu 1977. Enka BV proti Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen Arnhem. Věc 38-77.

⁴²⁴ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ze dne 2. srpna 1993. Komise Evropských společenství proti Řecké republice. Věc C-9/92., body 8, 10 a 14.

⁴²⁵ Srov. např. čl. 13 směrnice 2005/29 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu, který stanoví, že „[č]lenské státy stanoví sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice a příjmom veškerá opatření nezbytná pro jejich uplatňování. Tyto sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.“

Za druhé tehdy, kdy transpozičně relevantní ustanovení směrnice mají nízkou legislativní kvalitu, tedy např. jsou vnitřně rozporné.⁴²⁶

Za třetí tehdy, kdy transpozičně relevantní ustanovení jsou z legislativně technického hlediska koncipována tak, že se obracejí na členské státy, resp. jejich transpoziční orgány s tím, jak by měly určitou otázku upravit, a nejsou tedy koncipována tak, že by se rovnou obracela na účastníky předmětných právních vztahů.

Je evidentní, že ustanovení směrnice, které se rovnou obrací na účastníky předmětných právních vztahů a které např. stanoví, že „výrobce je odpovědný za škodu způsobenou vadou jeho výrobku“⁴²⁷ lze transponovat doslova. Naproti tomu nelze do transpozičního předpisu doslova převzít např. ustanovení směrnice 93/13 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, podle kterého „členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závažné a že smlouva zůstává pro strany závažnou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek“⁴²⁸. Při transpozici tohoto ustanovení je třeba alespoň minimální legislativně technickou úpravou vypustit sousloví „členské státy stanoví“ a „podle jejich vnitrostátních právních předpisů“.

Za čtvrté tehdy, kdy transpozičně relevantní ustanovení směrnice nutně vyžadují, aby při své transpozici byla přešita na míru jednotlivým členským státům. Jde o to, že úprava ve směrnici je koncipována pro všechny členské státy, kterým je určena. Pokud tedy směrnice obsahuje např. úpravu součinnosti orgánů členských států,⁴²⁹ musí nutně upravovat postupy dožadujících i dožádaných orgánů všech členských států. Transpoziční úprava členského státu ale nemůže zavazovat k součinnostním postupům orgány jiných členských států; může tak činit pouze ve vztahu k vlastním státním orgánům. Transpoziční úprava proto nemůže mechanicky přebrat ustanovení ve směr-

⁴²⁶ Na nízkou legislativní kvalitu řady směrnic upozorňuje např. XANTHAKI, H. The problem of quality in EU legislation: What on earth is really wrong? *Common Market Law Review*, 2001, roč. 38, č. 3, s. 651; nebo KELLERMAN, A a kol. *Improving the Quality of Legislation in Europe*. The Hague: Kluwer Law International, 1998.

⁴²⁷ Srov. čl. 1 směrnice 85/374 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky.

⁴²⁸ Srov. čl. 6 odst. 1 směrnice.

⁴²⁹ Takovou je např. směrnice 2010/24 o vzájemné pomoci při vymáhání pohledávek vyplývajících z daní, poplatků, cel a jiných opatření.

nici, podle kterého dožádaný orgán členského státu poskytne dožadujícímu orgánu jiného členského státu požadovanou součinnost. Takovéto ustanovení musí být v transpozičním předpise přešito na míru daného členského státu, a to např. do podoby, že „tuzemský“ dožádaný orgán poskytne dožadujícímu orgánu jiného členského státu požadovanou součinnost.

Konkrétním příkladem ustanovení vyžadujícího v jednotlivých členských státech přešití na míru je to, jež je součástí čl. 12 spotřebitelské směrnice 2008/122.⁴³⁰ Podle tohoto ustanovení „*je-li rozhodným právem právo třetí země, spotřebitel nesmí být zbaven ochrany poskytnuté touto směrnicí provedenou v členském státě místa soudu*“. Toto ustanovení zjevně nelze mechanicky okopírovat do příslušného transpozičního předpisu, protože ten nemůže ukládat soudům jiných členských států, jakou ochranu by měly spotřebitelům zajistit. Při transpozici tohoto ustanovení tedy musí dojít k jeho přešití na míru daného členského státu. Toto přešití bohužel nezajistil transpoziční § 10 odst. 4 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Předmětný odstavec totiž stanovil, že „*(...) je-li rozhodné právo jiné právo než právo členského státu Evropské unie, nesmí být spotřebitel zbaven ochrany podle práva členského státu Evropské unie, ve kterém probíhá soudní řízení (...)*“. Nový zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém ale tento nedostatek již odstraňuje, neboť jeho transpoziční § 87 odst. 4 stanoví, že „*(...) je-li rozhodné právo jiné právo než členského státu Evropské unie, nesmí být spotřebitel zbaven ochrany podle práva, [431] jestliže řízení probíhá v České republice (...)*“.

Konečně za páté směrnice z hlediska svého obsahu neumožňuje doslovnou metodu své transpozice tehdy, kdy dává členským státům možnost volby mezi několika různými variantami úpravy určité otázky.⁴³²

Navíc v případě, kdy směrnice obsahuje odchylovací klauzule, je pochopitelně doslovná transpozice těch jejích ustanovení, od nichž je možno se odchýlit, bezpředmětná, pokud se členský stát rozhodne dotčené klauzule využít.

⁴³⁰ Směrnice o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.

⁴³¹ Tímto „právem“ se pochopitelně rozumí česká úprava transponující předmětnou spotřebitelskou směrnicí. Poznámka doplněna autorem.

⁴³² Srov. např. čl. 1 odst. 1 písm. a) směrnice 98/59 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění.

X.2.3 Závěrem

Závěrem lze tudíž shrnout, že transpoziční orgány by se při výkladu směrnice za účelem zajištění jejich náležitě a vhodné transpozice měly specificky zaměřovat nejen na poznání působnosti směrnice a poznání vlastní úpravy otázek spadajících do působnosti směrnice, ale i na poznání, zda a za jakých podmínek je možné se odchýlit od minimální, popř. obecné úpravy obsažené ve směrnici, a na poznání, zda směrnice z hlediska svého obsahu vyžaduje, umožňuje nebo neumožňuje doslovnou metodu transpozice směrnice či její části. Správné poznání výše uvedeného je totiž výchozím předpokladem jak určení nejvhodnější metody transpozice, tak zamezení případů nesprávné transpozice směrnice, jakož i případů neodůvodněného gold-platingu a případů neodůvodněné obrácené diskriminace.

X.3 Projevy unijního práva při výkladu práva vnitrostátního ve věcech mimo oblast transpozice⁴³³

Zabýváme-li se výkladem práva Evropské unie, nelze opomenout též důsledky, které toto právo může mít ve vnitrostátní sféře na výklad práva vnitrostátního. Konkrétně lze problém demonstrovat na české praxi, a to ve vztahu k občanskému zákoníku. Jeho přijetí znamenalo zásadní zásah do života a fungování českého právního prostředí. Právní úprava je nová a tudíž v případě mnoha institutů chybí jejich reflexe v judikatuře vrcholných soudů. Cílem této kapitoly přirozeně není zkoumat vlastní obsah jednotlivých institutů a předjímat jejich možný výklad, ale demonstrovat na tomto předpisu systémové vazby na právo Evropské unie pravidla jeho aplikace včetně problému interpretace. Výklad je přitom zcela záměrně zúžen pouze na nový občanský zákoník, neboť právě na jeho příkladu dá velmi dobře demonstrovat podstatu problému možná trochu nechtěné a nezamýšlené interakce unijního práva s právem vnitrostátním vedoucí k extenzivnímu vlivu unijního práva na výklad práva vnitrostátního.

Na úvod je nutné připomenout, že úprava ve vnitrostátním právu obecně, a v občanském zákoníku zvláště je unijním právem dotčena trojím způsobem.

⁴³³ Kapitola vznikla v rámci řešení grantu „Vliv práva Evropské unie na českou regulaci nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik“, č. GA14-20147S.

Za prvé je totiž část jeho ustanovení výsledkem procesu implementace unijních směrnic.⁴³⁴ Tato skutečnost je občanským zákoníkem otevřeně přiznávána⁴³⁵ a nutno konstatovat, že jsme alespoň zatím žádné konkrétní problémy významnějšího rázu způsobené vadným provedením unijní úpravy nezaznamenali.⁴³⁶ Takto byla implementována např. směrnice o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy,⁴³⁷ provedena byla do ustanovení týkajících se zájezdů⁴³⁸ a dále směrnice o právech spotřebitelů,⁴³⁹ z níž v české úpravě vyplývá možnost odstoupení v případě spotřebitelských distančních smluv.⁴⁴⁰ V obecnější rovině pak nelze zapomínat na směrnice stanovící standardy chování, a to jak vůči jiným podnikatelům, tak i vůči spotřebitelům. Unijním právem je tato oblast částečně pokryta směrnicí o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu (jakkoliv právě zde leží těžiště úpravy v oblasti veřejného práva)⁴⁴¹ a směrnicí o klamavé a srovnávací reklamě.⁴⁴² V občanském zákoníku jsou reflektovány úpravou

⁴³⁴ Viz výčet směrnic je obsažen v poznámce č. 1 k § 3015 nového občanského zákoníku.

⁴³⁵ Viz § 3015 občanského zákoníku, který stanoví: „Tento zákon zapracovává příslušné právní předpisy Evropské unie“.

⁴³⁶ K dílčím problémům viz např. SEHNÁLEK, D. a VILÍMKOVÁ, V. Interpretace a aplikace nového Občanského zákoníku ve světle stávajícího práva Evropské unie aneb je vůbec možná změna? (zaměřeno na spotřebitele). In Žatecká, E. Cofola 2013: The Conference Proceedings, 2013. - 616 s. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 548–561.

⁴³⁷ Směrnice Rady ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy. Tato směrnice již nicméně byla zrušena a nahrazena směrnicí novou, konkrétně jde o směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách. Ta by měla být do vnitrostátního práva provedena do 1. ledna 2018. V době psaní tohoto textu zatím v České republice prováděcí opatření přijaty nebyly.

⁴³⁸ Ustanovení § 2521 občanského zákoníku a násl.

⁴³⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů.

⁴⁴⁰ Požadavek čl. 16 směrnice neumožnit odstoupení od distanční smlouvy v případě poskytování ubytování k jiným než obytným účelům, přepravu zboží, pronájem vozidel, stravování nebo služby související s rekreační činností, pokud příslušná smlouva stanoví konkrétní datum nebo lhůtu plnění, byl proveden do ustanovení § 1837 občanského zákoníku tak, že „[s]potřebitel nemůže odstoupit od smlouvy j) o ubytování, dopravě, stravování nebo využití volného času, pokud podnikatel tato plnění poskytuje v určeném termínu“.

⁴⁴¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu.

⁴⁴² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě.

postavení spotřebitele a v ustanoveních zaměřených na nekalou soutěž.⁴⁴³ Správná implementace samozřejmě předpokládá optimální interpraci směrnice v procesu její transpozice, což je otázka, která již byla řešena v předchozím textu této publikace.

Druhý mechanismus ovlivňování obsahu občanského zákoníku lze označit za skrytý a má nepřímou povahu.⁴⁴⁴ Zasahuje jednak oblast úpravy, jež je výsledkem implementace unijních standardů, dopadá ale i na ustanovení a instituty jiné, které přímou souvislost a návaznost na právo Evropské unie nemají.⁴⁴⁵ Unijní právo totiž prostřednictvím tzv. nepřímého účinku směrnice⁴⁴⁶ ovlivňuje výklad vnitrostátního práva, a tedy i občanského zákoníku.⁴⁴⁷ Ryze národní normy tak mohou získat obsah, a tedy být interpretovány způsobem odpovídajícím unijnímu právu. To ale zároveň znamená, že jejich výklad bude jiný, než zákonodárce původně předpokládal a zamýšlel. Nutné

⁴⁴³ Problematice implementace se dlouhodobě v tuzemské literatuře věnuje Ondřejová, odkazujeme proto na její publikace. Viz např. ONDŘEJOVÁ, D. Klamavá reklama v (novém) občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, Nakladatelství C. H. Beck, 2015, roč. 5, č. 5, s. 159–165; ONDŘEJOVÁ, D. K nedokonalostem nové právní úpravy nekalé soutěže podle nového občanského zákoníku. In: JAKL. *Nový občanský zákoník a práva ke duševnímu vlastnictví*. 1. vyd., Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2014, s. 112–113; či ONDŘEJOVÁ, D. *Nekalá soutěž v novém občanském zákoníku*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2014.

⁴⁴⁴ To po praktické stránce znamená, že ač by nepřímý účinek měl přispívat k vyšší právní jistotě jednotlivců jako beneficiůtů směrnic, tak tomu tak ve skutečnosti není. Pro svou skrytou a nepřímou povahu, která ve své podstatě mění dosavadní judikaturu vykládající existující normy vnitrostátního práva totiž paradoxně právní jistotu spíše snižuje. Viz CRAIG, P., DE BÚRCA, G. *EU law: text, cases, and materials*. 5 vyd. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 206.

⁴⁴⁵ K tomu viz např. BETLEM, G. The doctrine of consistent interpretation – Managing legal uncertainty. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2002, roč. 22, č. 3 s. 400.

⁴⁴⁶ Někdy je tato aplikační zásada označována též jako povinnost loajálního výkladu. Viz BOBEK, M., BRÍZA, P., KOMÁREK, J. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 145.

⁴⁴⁷ K problematice nepřímého účinku a jeho limitům viz např. BETLEM, G. Zásada nepřímého účinku práva Evropských společenství. *EMP*, 1997, č. 5, s. 15 a násl.; KRÁL, R. Přímý účinek směrnice ES a jeho současné meze. *Jurisprudence*, 2007, č. 6, s. 3–8; SEHNÁLEK, D. Povinnost a limity (euro)konformního výkladu vnitrostátního práva. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno: Právnická fakulta MU, XVI, 1/2008, s. 8–15, STEHLÍK, V., HAMULÁK, O., JIRÁSEK, J., BONČKOVÁ, H., PETR, M. *Unijní právo před českými soudy*. Praha: Leges. 2014, s. 97; TÝČ, V. K aplikaci sekundárního práva ES v členských státech. *EMP*, 1999, č. 4, s. 31 a násl.; BETLEM, G. The principle of indirect effect of Community law. *European Review of Private Law*. Kluwer Law International, 1995, vol. 3, no. 1, s. 1–19; TIMMERMANS, C. W. A. Directives: their Effect within the National Legal Systems. *Common Market Law Review*. Kluwer Law International, 1979, vol. 16, no. 4, s. 534–535 aj.

je přitom zdůraznit, že tento druhý mechanismus je ve skutečnosti dvousložkový, neboť nutně předpokládá provedení interpretace unijní úpravy, typicky směrnice, která musí být dána do kontextu s interpretací úpravy vnitrostátní. Unijní pravidla výkladu se přitom projeví v obou případech.

Z pohledu adresátů vnitrostátního práva, zcela typicky osob podnikajících, pak často bývá významné působení třetí, které rovněž nemusí být na první pohled při práci s občanským zákoníkem patrné. V důsledku judikatury Soudního dvora EU a způsobu, jakým tato unijní instituce vykládá pravidla vnitřního trhu, totiž unijní právo může v některých případech omezit či dokonce vyloučit použití určitých norem občanského zákoníku. I zde je nutné provést dvousložkovou interpretaci v tom smyslu, že nejprve je nutné zjištění obsahu požadavků unijního práva, aby následně bylo možno výkladem vnitrostátního práva identifikovat problematické a rozporné normy, jejichž aplikace budou v důsledku působení unijního práva vyloučena.

Rozdíl mezi jednotlivými variantami působení unijního práva na právo české je patrný již na první pohled. První dvě varianty totiž aktivně ovlivňují obsah českého práva, a to buď v rovině legislativního procesu (implementace), nebo ve fázi soudní a správní aplikace a s ní úzce související interpretace práva (nepřímý účinek). Třetí varianta nevede přímo k určení vnitrostátního standardu jako varianty předchozí, ale brání přijetí a následné aplikaci standardů z pohledu unijního práva nevhodných. Další rozdíl pak spočívá v tom, že tato třetí varianta může vést k vyloučení aplikace vnitrostátního práva nejen v důsledku jeho rozporu s právem Evropské unie, ale i zprostředkovaně přes unijní právo také pro rozpor s právem jiného členského státu. Tento problém заслужuje vysvětlení, a proto se na něj dále v textu zaměříme. Předmět dalšího zkoumání přitom bude omezen na oblast nekalé soutěže a ochrany spotřebitele. Právě zde se totiž lze setkat se všemi výše uvedenými způsoby ovlivňování tuzemské úpravy unijními standardy.

Jak již bylo výše uvedeno, český občanský zákoník reflektuje unijní úpravu výslovně, pokud jde o z ní vyplývající požadavek implementace standardů stanovených v unijních směrnících. První způsob ovlivňování tuzemského práva je proto přímo zakotven a přiznán. Nejinak je tomu v jiných oblastech českého práva, které jsou dotčeny unijní harmonizací. Z pohledu

praktického má nicméně právě tato forma ovlivňování našeho práva nejmenšího významu. Adresáti takto přijaté vnitrostátní právní úpravy, tedy typicky podnikatelé, ale i spotřebitelé, totiž budou v naprosté většině případů vycházet z úpravy kodifikované v občanském zákoníku, a nikoliv ze směrnic. To je ostatně správně a odpovídá to charakteru unijní směrnice jako specifického druhu právního předpisu, který není primárně určen pro přímou aplikaci v členských státech.

Na harmonizovanou úpravu lze ovšem nahlédnout i jinak. Pro podnikatele totiž představuje cennou informaci o tom, jaký standard úpravy může předpokládat v jiných členských státech. Harmonizace mu tímto usnadňuje přeshraniční poskytování služeb i dlouhodobější podnikání. Tuto vysokou podobnost již ale nebude mít možnost automaticky předpokládat u druhého a třetího způsobu ovlivňování našeho práva. Nepřímý účinek je totiž limitován tím, zda vůbec existuje možnost jiného výkladu vnitrostátního práva,⁴⁴⁸ tato možnost, resp. prostor pro jiný výklad bude z povahy věci v různých státech různý.^{449,450} Ze známého případu *Cassis de Dijon*⁴⁵¹ pak lze dovodit, že limity pro uplatňování národních standardů mohou být potenciálně také nejednotné v závislosti na tom, jaké hodnoty budou členské státy považovat za důležité vzhledem ke svým národním specifikům.⁴⁵²

⁴⁴⁸ K limitům nepřímého účinku srov. např. HAMULÁK, O. Integrovaná se Evropa a suverenita České republiky. *Acta Iuridica Olomucensia*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 46 a 47.

⁴⁴⁹ Soudní dvůr EU požaduje po národních soudech provádět eurokonformní výklad v maximálním možném rozsahu, ale vždy za předpokladu, že to vnitrostátní právo vůbec umožňuje. Viz rozsudek Soudního dvora EU ze dne 5. října 2004. Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) a Matthias Döbele (C-403/01) proti Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV. Spojené věci C-397/01 až C-403/01, odst. 112 až 116.

⁴⁵⁰ Lišit se mohou i metody a způsob výkladu. Ani zde Soudní dvůr EU do činnosti národních soudů nevstupuje. Viz KLAMERT, M. Judicial implementation of directives and anticipatory indirect effect: connecting the dots. *Common Market Law Review*. 2006, roč. 43, č. 5, s. 1256.

⁴⁵¹ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 20. února 1979. Rewe-Zentral AG proti Bundesmonopolverwaltung für Branntwein. Věc 120/78.

⁴⁵² Lze to dovodit např. z rozsudku Soudního dvora EU ze dne 14. července 1983. Trestní řízení proti Sandoz BV. Věc 174/82., ten je pak nutné vkládat v kontextu navazující omezující judikatury, zejména rozsudku Soudního dvora EU ze dne 2. prosince 2004. Komise Evropských společenství proti Nizozemskému království. Věc C-41/02.

Druhá situace, tedy nepřímý účinek unijních směrnic jako povinnost eurokonformního výkladu vnitrostátního práva, je občanských zákoníkem reflektována jen nepřímou či spíše zprostředkovaně. Nejinak je tomu ostatně i v případě jiných pramenů vnitrostátního práva. Občanský zákoník ve svém ustanovení § 2 odst. 1 říká, že „[k]aždé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem...“⁴⁵³ Důvodová zpráva k tomu pak uvádí, že „[p]onkazuje-li se v odstavci 1 na ústavní pořádek, plyne z toho, vzhledem k čl. 10 a 10a odst. 1 Ústavy, že výklad ustanovení soukromého práva musí být konformní i s právem Evropské unie“.⁴⁵⁴ Takto vymezený přístup k unijnímu právu se nám ovšem jeví jako nedostatečný hned z několika důvodů. Jeho vliv a působení na naše právo jsou adresátům občanského zákoníku, totiž občanům, zamlčeny. Případný protiargument zásadou *ignorantia iuris non excusat* zde nemůže obstát. Adresát práva obecně, podnikatel a spotřebitel zvláště, sice teoreticky mají znát právo, a to nejen české, ale i unijní. Na straně druhé však právní úprava musí být takového rázu, aby poznání práva jeho adresátovi vhodně zprostředkovala. Vyplývá to ostatně z principu právní jistoty. V případě občanského zákoníku tento požadavek splněn není, jelikož se tento předpis navenek jeví být na unijním právu nezávislý, přestože tomu tak ve skutečnosti není. Nutné je dále připomenout hledisko praktické. Povinnost výkladu vnitrostátního práva v souladu s unijními směrnici mnohdy není zřejmá ani nejvyšším soudům České republiky, těžko pak lze očekávat, že tomu bude jinak u neprávnicků.⁴⁵⁴ Právní úprava by proto v tomto ohledu s ohledem na princip právní jistoty měla vycházet vstřícně, zvláště za stavu, kdy vnitrostátní standardy jako referenční rámec interpretace výslovně připomíná.

⁴⁵³ Významné komentáře k občanskému zákoníku problematiku nijak více neosvětlují a pohybují se v tomto ohledu na úrovni samotné úrovní důvodové zprávy. Viz např. MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 77; ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolter Kluwer, a. s., 2014, s. 16; LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654) - Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 40 a 41.

⁴⁵⁴ Řada příkladů takového opomenutí či nesprávné aplikace unijního práva ve vztahu k právu českému je obsažena v publikaci STEHLÍK, V., HAMUŤÁK, O., JIRÁSEK, J., BONČKOVÁ, H., PETR, M. *Unijní právo před českými soudy*. Praha: Leges, 2014. LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654) - Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 40 a 41.

Kritice lze nicméně podrobit i samotný odkaz na ústavní pořádek a předpoklad stanovený důvodovou zprávou, tedy že tento odkaz zahrnuje též právo unijní. Lze sice uvažovat o tom, že ustanovení čl. 10 a 10a odst. 1 Ústavy zprostředkovávají působení unijního práva v českém právu, zásady jeho aplikace jsou však na českém právu zcela nezávislé a vychází plně z práva unijního tak, jak bylo vyloženo v judikatuře Soudního dvora EU. Odkaz na ústavní pořádek tuto skutečnost plně nereflektuje a vytváří tím dojem, že unijní právo je právu českému, konkrétně pak právu ústavnímu podřízeno.⁴⁵⁵ Tak tomu ale v případě pravidel jeho výkladu a aplikace není.⁴⁵⁶

Nejkomplikovanější situaci představuje varianta třetí. Ta je důsledkem liberalizace obchodu se zbožím a službami v Evropské unii a vede ke vzniku jevu známému jako tzv. *obrácená diskriminace*, jež se projevuje v tzv. *ryze vnitrostátních situacích*.⁴⁵⁷ V rozhodnutí *Cassis de Dijon* totiž Soudní dvůr EU interpretoval článek 34 Smlouvy o fungování EU způsobem, který pro členské státy Evropské unie znamená povinnost uznávat vzájemně své standardy ochrany spotřebitele, nekalé soutěže, poctivého obchodního styku aj.,⁴⁵⁸ a to i tehdy, pokud nejsou srovnatelné, či pokud jsou dokonce v zahraničí nižší, než co je v tuzemsku považováno za rozumné a akceptovatelné. Tato povinnost nastupuje v zásadě vždy, kdy by vyšší úroveň ochrany mohla být neodůvodněnou překážkou obchodu na vnitřním trhu.⁴⁵⁹

Praktickým důsledkem případu *Cassis de Dijon* je to, že vlastní úprava je v individuálních případech v procesu aplikace práva soudy *de facto* nahrazena úpravou jiného členského státu a toto nahrazení je zprostředkováno právem Evropské unie. Soudní dvůr EU tyto závěry dovedl sice ve vztahu

⁴⁵⁵ Což kupř. z výše citovaných komentářů vůbec není patrné. Tak např. Lavický sice správně připomíná nutnost eurokonformního výkladu z titulu členství v Evropské unii, pak ale dále odkazuje na povinnost takového výkladu danou ústavou. To nicméně není jedno a totéž.

⁴⁵⁶ Uvedený pohled představuje perspektivu unijní. Přiznáváme ovšem, že pohled českého Ústavního soudu na problém poměru unijního a českého práva může být odlišný. Tato otázka je dosud uspokojivě nevyřešena. Odborná literatura se jí nicméně věnuje v dostatečné míře, proto se jí dále v textu nebudeme zabývat. Přesahuje ostatně jeho věcný rámec.

⁴⁵⁷ K fenoménu obrácené diskriminace v ryze vnitrostátních vztazích viz např. TRYFONIDOU, A. Reverse Discrimination in Purely Internal Situations: An Incongruity in a Citizens' Europe. (2008) 35 *Legal Issues of Economic Integration*, Issue 1, s. 43–67.

⁴⁵⁸ Další důvody viz ŠÍŠKOVÁ, N. a kol. *Evropské právo 2. Jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 28.

⁴⁵⁹ Tamtéž.

ke svobodě pohybu zboží, přenositelné jsou ve značné míře i do svobod jiných, včetně Unii regulovaných sektorových politik. Důsledkem tedy je, že soudy, ale i úřady zde v České republice musí měřit dvojím metrem. Po tuzemských podnikatelích mohou v plné míře uplatňovat tuzemskou legislativu a standardy chování obsažené v občanském zákoníku. V případě zahraničních podnikatelů poskytujících své služby či prodávajících své zboží v České republice ale musí částečně na prosazování ochranných ustanovení rezignovat v rozsahu, v jakém by mohly být neodůvodněnou překážkou obchodu. Otázkou přirozeně je, nakolik je takový přísnější přístup k tuzemským podnikatelům rozumný a žádoucí. Z jejich pohledu by totiž, tam kde to povaha jejich činnosti umožní, byl racionální reakcí přesun jejich podnikání do zahraničí s tím, že činnost v České republice budou řešit formou dodávky zboží či přeshraničního poskytování služeb.

Praktické hledisko nastíněného problému lze demonstrovat na judikatuře Soudního dvora EU, konkrétně na případech *Mars*⁴⁶⁰ a *Estée Lauder*.⁴⁶¹ První se týkal nekalosoutěžní praktiky výrobce spočívající v klamavém obalu a označení zboží, druhý klamání spotřebitele potenciálně zavádějícím jménem kosmetického zboží. V obou případech byly uplatňované standardy ochrany spotřebitele a férové soutěže přísnější, než v členském státu původu zboží. V duchu rozhodnutí *Cassis de Dijon* pak byly obě věci vyřešeny ve prospěch dovozce. Dotčené vnitrostátní právo muselo ustoupit standardům jiných členských států. Ty měly být následně soudy aplikovány. Je nicméně patrné, že pokud by se jednalo o ryze vnitrostátní situaci a unijní právo by tak uplatněno nebylo, byl by výsledek sporů jiný a rozhodnutí by patrně byla pro dotčené podnikatele nepříznivá. Jinými slovy stejná situace, jen ryze vnitrostátní, by byla vyřešena při aplikaci stejných pravidel na ochranu proti nekalé soutěži a o ochraně spotřebitele různě.⁴⁶² To určitě není žádoucí, přesto nejde o diskriminaci. Alespoň ne podle unijního práva. Unijní právo totiž takovému rozhodování nebrání, ryze vnitrostátní situace tohoto druhu jsou mimo jeho pravomoc.

⁴⁶⁰ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 6. července 1995. *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. proti Mars GmbH*. Věc C-470/93.

⁴⁶¹ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 2. února 1994. *Verband Sozialer Wettbewerb eV proti Clinique Laboratoires SNC a Estée Lauder Cosmetics GmbH*. Věc C-315/92.

⁴⁶² Jejich harmonizace není úplná, existuje zde proto prostor pro odlišná národní řešení a tím pro vznik nastíněných problémů.

Řešení definovaného problému není snadné. V první řadě nelze předpokládat, že by český soudce měl sledovat a srovnávat vnitrostátní úpravy jiných členských států, hledat standard společný a ten následně uplatňovat. Jednak je to nemožné, navíc by tím překročil svou roli orgánu právo interpretujícího a aplikujícího a stal by se orgánem normotvorným. To mu ale ústavně nepřísluší. V ryze vnitrostátních situacích tak v první řadě nezbývá než vycházet z naší vlastní úpravy v občanském zákoníku. Každý podnikatel proto musí vycházet a dodržovat pravidla obsažená v občanském zákoníku. V situaci, kdy ale jednou dojde ke sporu s přeshraničním prvkem, kdy bude nutné v důsledku působení unijního práva a z něj vyplývajících limitů v duchu rozhodnutí *Cassis de Dijon* rezignovat na uplatňování tuzemské úpravy, či změnit její výklad, by ale postup českých v budoucích věcech měl být jiný. Pak by totiž dle našeho soudu měl být plně využit imperativ, který je obsažen v ustanovení § 13 občanského zákoníku.⁴⁶³ Ze zásady legitimního očekávání totiž vyplývá určité očekávání na straně tuzemských podnikatelů, že i jejich situace a spory budou řešeny konzistentně s jinými předcházejícími věcmi, jsou-li skutkově a právně identické s těmi s unijním prvkem, a zároveň kdy dochází k aplikaci stejných pravidel českého občanského zákoníku. Jinými slovy, unijní právo a z něj vyplývající limity pro aplikaci českého práva a jeho výklad by nemělo být v těchto situacích vnímáno jako podstatný faktor dostatečně odlišující případy a tedy i jejich řešení.⁴⁶⁴ Ryze vnitrostátní situace by proto měly být řešeny podle pravidel občanského zákoníku modifikovaných unijním právem a případně též zahraničními standardy, ačkoliv to ze samotného občanského zákoníku nemusí vyplývat.

Z výše uvedeného vyplývá, že výklad unijního práva může být v některých případech nezbytný pro správné použití vnitrostátního práva i mimo vlastní působnost unijního práva. Z tohoto pohledu je proto extenzivní nejenom vlastní výklad prováděný Soudním dvorem EU, který byl ostatně předmětem rozboru předcházejících kapitol, ale i dopady tohoto výkladu na vnitrostátní

⁴⁶³ Dle tohoto ustanovení platí: „Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích...“

⁴⁶⁴ K problému konzistentního výkladu a k výkladu ustanovení § 13 občanského zákoníku viz MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 77; ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolter Kluwer, a. s., 2014, s. 236.

právo. První je ovšem výsledkem specifického postavení Soudního dvora EU a výsledkem jeho vlastního rozhodnutí. Druhé je naproti tomu věcí vnitrostátního práva a vnitrostátních soudů, ke kterým musí dospět samy, a to z důvodů, které nemají jakkoliv přímou vazbu na unijní právo, zásady jeho aplikace (zejména pak nepřímý účinek) či činnost Soudního dvora EU. Závěrem této kapitoly pak dodáváme, že harmonizace vnitrostátního práva unijními směrnici, tak jak byla připomínána v úvodu má z pohledu námi řešeného problému zcela zásadní význam. Sjednocováním vnitrostátních standardů totiž předcházíme vzniku popsanych rizikových situací. Vnitrostátní právo je totiž harmonizováno obecně, a tedy i pro případy ryze vnitrostátní. Nerozlišuje se mezi nimi. Komplikace však spočívá v tom, že harmonizace nekalé soutěže je jen dílčí. Otázky neharmonizované tudíž jsou i nadále plně regulovány dle představ vnitrostátního zákonodárce a tudíž potenciálně odlišně. Přístup k harmonizaci spotřebitelského práva pak dlouho vycházel z principu minimální harmonizace, což opět dávalo prostor pro individuální, a tedy potenciálně nekompatibilní řešení. Uvedených rozdílů pak mohou využít i podnikatelé, protože služby cestovního ruchu v zásadě lze poskytovat přeshraničně. Vhodnou volbou místa podnikání či rozhodného práva tak mohou využít výhod vyplývajících z rozdílných vnitrostátních právních úprav.

Z výše uvedeného je patrné, že občanský zákoník na existenci unijního práva dostatečně nereaguje, čímž otvírá prostor pro soudcovské dotváření práva, a to pod vlivem práva unijního. Jiné předpisy českého vnitrostátního práva na tom nebudou odlišně, problém zde ale není v důsledku absecne kodifikace obecných hodnotových a interpretačních kritérií nemusí být tak výrazný. Rizikem stávající úpravy je nesprávná práce s občanským zákoníkem ze strany soudů a nepředvídatelnost jejich rozhodování, dále též nesrozumitelnost takto pojaté úpravy jejím adresátům. Existuje zde nadto pravděpodobnost výkladu občanského zákoníku způsobem, který nemusel být zákonodárcem vůbec chtěn a předpokládán. Minimálně v tomto ohledu ji není možné považovat za aktuální, jelikož dostatečně nereflektuje realitu působení unijního práva na právo vnitrostátní.

XI INTERPRETAČNÍ PROHLÁŠENÍ V MEZINÁRODNÍM SMLUVNÍM PRÁVU A V PRÁVU EU

XI.1 Pojem interpretačních prohlášení a jejich typy

Interpretační prohlášení je specifickým fenoménem mezinárodního smluvního práva. Spojuje v sobě dva instituty: prohlášení ke smlouvě, tedy akt, který má specifikovat rozsah smluvního závazku pro prohlašující stát a zároveň interpretaci ustanovení smlouvy, která je činěna prohlašujícím státem předem, nikoli až jako součást aplikace smlouvy. Interpretačním prohlášením tak smluvní stát při podpisu, ratifikaci či přístupu sděluje, jak bude určité ustanovení, resp. celou smlouvu vykládat.

Budeme-li hledat definici, ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu ji nenajdeme. Ta upravuje sice výklad mezinárodních smluv jako takový, tedy jeho metody, avšak nikoli tento způsob výkladu anticipovaného. Stručnou, ale výstižnou definici interpretačního prohlášení najdeme jen ve *Směrnici Komise pro mezinárodní právo k uplatňování výhrad k mezinárodním smlouvám - ILC 2011 Guide to Practice on Reservations to Treaties, dokumentu přijatém na 63. zasedání Komise OSN pro mezinárodní právo v Ženevě v r. 2011*. Je to „jednostranné prohlášení státu... jakkoli formulované nebo nazvané, jehož účelem je specifikovat nebo vyjasnit význam nebo okruh působnosti smlouvy nebo jejího ustanovení.“⁴⁶⁵

Účelem je tedy specifikovat nebo vyjasnit význam ustanovení, nikoli změnit rozsah smluvních závazků z tohoto ustanovení, resp. z celé smlouvy vyplývajících jako je tomu u výhrady.⁴⁶⁶

⁴⁶⁵ Dokument A/66/10/Add.1, United Nations, Report of the International Law Commission, Sixty-third session (26 April-3 June and 4 July-12 August 2011), General Assembly, Official Records, Sixty-sixth Session, Supplement No. 10, s. 62. Dokument je dostupný na <http://cil.nus.edu.sg/2011/2011-guide-to-practice-on-reservations-to-treaties/> nebo na <http://legal.un.org/ilc/reports/2011/english/addendum.pdf>

⁴⁶⁶ Srov. VENZKE, I. *How Interpretation Makes International Law*, Oxford University Press, 2012, s. 236.

Na první pohled zaujmou podobnosti interpretačního prohlášení s výhradou, která je také jednostranným prohlášením, jakkoli formulovaným nebo nazvaným, které se ovšem týká obsahu (textu) smlouvy, tedy ovlivňuje (zpravidla redukuje) rozsah smluvních závazků, které na sebe smluvní stát bere. Výhrada se činí obvykle při některém aktu, kdy stát vyjadřuje svůj postoj ke smlouvě (podpis, ratifikace, přistoupení). Při stejné příležitosti se činí interpretační prohlášení. To ovšem může být na rozdíl od výhrady učiněno i poté, co stát vyjádří svůj definitivní souhlas se smlouvou.⁴⁶⁷ Musí jít ale o skutečné interpretační prohlášení, nikoli o skrytou výhradu, ta v tomto stadiu již možná není.

Věc je ovšem ve skutečnosti složitější. V praxi je často velmi obtížné odlišit oba instituty, tedy jasně určit, zda prohlášení směřuje jen ke specifikaci významu smluvního ustanovení nebo k redukcí jeho dosahu, tedy změně rozsahu smluvního závazku. Tu lze totiž provést i interpretačně, na příklad je-li použita interpretace restriktivní. Pak ovšem nemusí jít jen o „neškodné“ interpretační prohlášení, ale o skrytou výhradu.⁴⁶⁸

Ukazuje se, že státy se uchylují k interpretačnímu prohlášení nejen v případech, kdy mají potřebu dát dopředu ve známost svou interpretaci smlouvy nebo jejího ustanovení, na které hodlají trvat, tj. vůli dát předem najevo pro ně přijatelný smysl daného ustanovení. Často je to zcela přirozená vůle specifikovat mnohoznačné ustanovení (většina smluvních ustanovení není jednoznačná, neboť jde o výsledek kompromisu). Jsou zde i jiné důvody:

- vůle uplatnit skrytou výhradu,
- obcházení zákazu výhrad, kdy skutečná výhrada není možná,
- obava, že skutečná výhrada by mohla vyvolat námitky,
- použití méně nápadné formy pro odmítnutí určitého smluvního závazku.

„Materiálními“ důvody pro interpretační prohlášení mohou být tytéž jako pro výhrady, především politické zájmy a nechuť zasahovat do vnitrostátního práva.

⁴⁶⁷ K tomuto aspektu, jakož i k problematice interpretačních prohlášení obecně, viz MINYEM, Jean-Benoit. *Les déclarations interprétatives en droit international public*, Mémoire de master, Institut de Hautes Etudes Internationales, Paříž: 2010, s. 29. Dostupné na http://www.memoireonline.com/12/10/4159/m_Les-declarations-interpretatives-en-droit-international-public0.html, cit. 12. 5. 2016.

⁴⁶⁸ Tamtéž, s. 30 a n.

Proč je nezřetelné odlišení interpretačního prohlášení od výhrady? Různý výklad určitého ustanovení zpravidla znamená jeho různé právní účinky, i když nejde o výhradu. Porovnejme na příklad jednotlivá interpretační prohlášení k Úmluvě o mořském právu, která se týkají podmínek pro pokojný průjezd lodí pobřežními vodami:

Německo: Žádné z ustanovení Úmluvy neopravňuje pobřežní stát podrobit pokojný průjezd pobřežními vodami kterékoli lodi, včetně lodí válečných, obchodních a rybářských, *souhlasu nebo předchozímu ohlášení*.

Velká Británie: Prohlášení, která směřují k vyžadování jakékoli *notifikace nebo jakéhokoli povolení* předtím, než *válečné* plavidlo bude moci vykonat právo pokojného průjezdu nebo realizovat svobodu plavby... nejsou v souladu s Úmluvou.

Chorvatsko: Neexistuje imperativní norma obecného mezinárodního práva, která by zakazovala pobřežnímu státu vyžadovat podle jeho práva, aby cizí *válečné* lodi *notifikovaly svůj záměr* vykonat právo pokojného průjezdu jeho pobřežními vodami, ani omezit počet válečných plavidel projíždějících současně.

Írán: Musí být vyloučena interpretace Úmluvy, která by nebyla v souladu s národními zákony a nařízeními.

Zatímco prohlášení Německa a Velké Británie chápou právo pokojného průjezdu pobřežními vodami jako absolutní, tj. neomezené, prohlášení Chorvatska vyžaduje předběžný souhlas pro válečné lodi. Prohlášení Íránu je pak zcela neurčité, neboť podřizuje právo pokojného průjezdu blíže nespecifikovaným pravidlům vnitrostátního práva, která mají mít před Úmluvou přednost.

Pokusme se nyní systematicky identifikovat jednotlivé typy interpretačních prohlášení na těch, která byla uplatněna k Úmluvě o mořském právu:

- a) **Skutečná interpretace** (jak chápat jednotlivý pojem nebo pasáž smlouvy)

Výše uvedená interpretační prohlášení Německa, Velké Británie a Chorvatska.

Bangladéš: Úmluva neopravňuje žádný stát, aby ve výlučné ekonomické zóně nebo na pobřežní mělké vodě vykonával vojenská cvičení bez souhlasu pobřežního státu. (Totéž Brazílie pro výlučnou ekonomickou zónu.)

Španělsko: Režim části III Úmluvy je interpretován jako slučitelný s právem pobřežního státu vyhlásit a aplikovat v prostoru úžin, které slouží k mezinárodní plavbě, svá vlastní pravidla, nepřekáží-li to výkonu práva pokojného průjezdu. V čl. 39 odst. 3 výraz „normálně“ znamená „kromě případů vyšší moci nebo vážných těžkostí“.

Řecko: Část III je interpretována jako tak, že v četných úzkých průlivích mezi ostrovy, kde je ustálena jedna námořní cesta, pobřežní stát může stanovit takovou cestu pro lodě a letadla třetích zemí tak, aby byly zachovány požadavky plavby a přeletu a aby byla zajištěna minimální kritéria bezpečnosti.

Čl. 39 odst. 3. Letadla při tranzitním přeletu musí... dodržovat pravidla... ICAO, pokud se týkají civilních letadel; státní letadla se běžně podřizují takovým bezpečnostním opatřením... Co znamená běžně (normally)? Španělsko: *kromě případů vyšší moci nebo vážných těžkostí*.

- b) **Vysvětlení** (úkon podobné povahy, i když nejde přímo o interpretaci pojmu nebo ustanovení)

Brazílie: K čl. 301 - zákaz použití síly proti územní integritě nebo politické nezávislosti kteréhokoliv státu... se uplatňuje na pásma mořských vod podrobených suverenitě nebo jurisdikci pobřežního státu.

Ecuador: vysvětlení týkající se právního režimu jednotlivých pásem.

Malajsie: Uplatnění vlastního pravidla pro případ neshody při delimitaci výlučně ekonomické zóny nebo pobřežní měřčiny (střední linie, medián).

- c) **Bez souvislosti s obsahem smlouvy** (nejedná se o interpretační prohlášení)

Řecko: Ratifikace Úmluvy neznámá uznání FYROM.

Kuvajt: Ratifikace Úmluvy neznámá v žádném případě uznání Izraele ani navázání jakýchkoli smluvních vztahů s Izraelem.

- d) **Přednost národního práva** (klasická výhrada, navíc zpravidla pro svoji obecnost a rozpor s účelem smlouvy nedovolená)

Angola a Guinea: Interpretace každého ustanovení Úmluvy musí být prováděna v kontextu a s patřičným ohledem na suverenitu Angoly (Guinei) a její územní integritu.

Írán: Musí být vyloučena interpretace Úmluvy, která by byla v nesouladu s národními zákony a nařízeními.

Filipíny: Absolutní přednost národního práva, Úmluva nemůže být interpretována jako měnící nebo doplňující národní právo, je výslovně vyhrazeno právo měnit národní právo v budoucnu.

e) **Vztah k partikulární úpravě**

Chile: Není dotčena dvoustranná dohoda s Argentinou.

Dánsko: Pro účiny se uplatní Kodaňská smlouva.

Španělsko: Ratifikace Úmluvy Španělskem neznamená uznání práv nebo stavu ve vztahu k mořským prostorám Gibraltarů kromě těch, která jsou uvedena v čl. 10 Smlouvy se Spojeným královstvím.

Filipíny: Úmluva se nedotkne Smlouvy s USA o vzájemné obraně (1951).

XI.2 Interpretační prohlášení jako skrytá výhrada

Jak je patrné, různé výklady mohou ovlivňovat dosah jednotlivých ustanovení smlouvy. Mohou tak nastat spory o přípustnost některých výkladových prohlášení. Vzhledem k tomu, že některá „radikálnější“ prohlášení jsou skrytými výhradami, lze uplatnit námitky.

Není-li ovšem prohlášení skrytou výhradou, bere se na vědomí prohlášení i případná námitka, která je vlastně protikladným interpretačním postojem namítajícího státu, ale nenastávají účinky směrem k platnosti smlouvy mezi spornými stranami.⁴⁶⁹ Mezi stranami tak vzniká interpretační spor, který je (nebo není) řešen jako každý jiný mezinárodní spor.

Je-li prohlášení ve skutečnosti výhradou, tj. ovlivňuje nebo rovnou redukuje rozsah smluvních závazků, které na sebe smluvní stát bere, platí právní režim pro výhrady a námitky k výhradám, jak je stanoven Vídeňskou úmluvou. Může tak eventuálně dojít k tomu, že bude vyloučena platnost smlouvy mezi státem činícím výhradu a státem uplatňujícím námitku.

Příkladem interpretačního prohlášení, které bylo kvalifikováno jako výhrada, bylo jedno z prohlášení Švýcarska k článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech. Týkalo se záruky spravedlivého procesu a bylo předmětem řízení před Evropským soudem pro lidská práva ve věci *Belilos v. Švýcarsko* (rozsudek

⁴⁶⁹ K tomu srov. ZIEGLER, A., R. *Introduction au droit international public*, Stämpfli Ed. SA Berne, 2. vyd., 2011, s. 92–93.

z 29. 4. 1988, série A, vol. 132).⁴⁷⁰ Věcně šlo o výklad pojmu „nezávislý a nestranný soud“, který Evropský soud kvalifikoval jako výhradu, navíc nepřipustně obecnou, tedy zakázanou. Švýcarsko pak toto interpretační prohlášení dodatečně změnilo, avšak jeho nové znění bylo opět kvalifikováno jako výhrada, a to učiněná opožděně (po ratifikaci Evropské úmluvy), tedy opět neplatná. Obě prohlášení byla pak vzata zpět v roce 1999.⁴⁷¹

Námítky k interpretačním prohlášením, podobně jako k výhradám, mohou být obecné nebo mohou reagovat konkrétně na určité ustanovení. Příkladem námítky obecné může být námítka Kanady týkající se Úmluvy o mořském právu: *Kanada není vázána výhradami a prohlášeními, která která vylučují nebo mění právní účinky ustanovení Úmluvy ve vztahu k příslušnému státu... Nedostatek reakce Kanady nemůže být chápán jako tichý souhlas*. Velká Británie jde ještě dále a tuto obecnou námítku konkretizuje: *Prohlášení, která směřují k vyžadování jakékoli notifikace nebo jakéhokoli povolení předtím, než válečné plavidlo bude moci vykonat právo pokojného průjezdu nebo realizovat svobodu plavby... nejsou v souladu s Úmlouvou*.

Je-li interpretační prohlášení učiněno tak, že jím formulovaný výklad smlouvy nebo jejího ustanovení je podmínkou souhlasu daného státu se smlouvou, nelze toto prohlášení posuzovat jinak než jako výhradu.⁴⁷²

Je-li interpretační prohlášení formou skutečné interpretace (bez skryté výhrady), pak je situace snazší. Rozdíl oproti interpretaci „obyčejné“, ke které dochází vždy až v rámci aplikace smlouvy, je jen ve faktoru časovém (je uskutečněna předem) a ve faktoru určitosti (má písemnou formu a je zveřejněna). Je to interpretace předem sdělovaná ostatním smluvním stranám, aby s ní mohly počítat.

Nelze opomenout, že i pro interpretační prohlášení platí obecné poznatky pro interpretaci mezinárodní smlouvy. Ty jsou vykládány smluvními stranami,

⁴⁷⁰ Podrobnosti v dokumentu Švýcarské federální rady „Message concernant le retrait des réserves et déclarations interprétatives de la Suisse à l’art. 6 de la Convention européenne des droits de l’homme du 24 mars 1999“, dostupné na <http://www.amtsdruckschriften.bar.admin.ch/viewOrigDoc.do?id=10109848>, cit. 18. 8. 2016.

⁴⁷¹ Rozsudek Belilos byl předmětem mnoha analýz z hlediska specifík výhrad ke smlouvám o lidských právech. Viz např. BOURGUIGNON, H., J. The Belilos Case: New Light on Reservations to Multilateral Treaties, *Virginia Journal of International Law*, Vol. 29 (1989), s. 347 n. Čerpáno z http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/vajint29&div=19&g_sent=1&collection=journals

⁴⁷² Srov. DIXON, M., McCORQUODALE, R., WILLIAMS, S. *Cases and Materials on International Law*, Oxford University Press, 5th Edition, 2011, s. 74.

takže výklad je nutně vždy relativní. Absolutizace výkladu je možná jen tak, že strany pověří závazným výkladem dohodnutý orgán (např. mezinárodní soud). V dohodě zakládající takovou jurisdikci by strany měly vyřešit dosah svých interpretačních prohlášení, aby je rozhodující orgán buď v každém případě respektoval nebo sám rozhodl, zda jsou na místě, případně hned vyřešil interpretační spor.

XI.3 Shrnující závěry k interpretačním prohlášením v mezinárodním právu

Interpretační prohlášení, které ovlivňuje rozsah závazků ze smlouvy, je výhradou a řídí se pravidly pro výhrady.

Rozdílný výklad smlouvy nebo jejích jednotlivých ustanovení se řeší jako každý jiný interpretační spor, ať je tento výklad obsažen v interpretačním prohlášení nebo je součástí aplikace smlouvy.

Interpretační prohlášení, které není výhradou, nemůže mít na rozdíl od výhrady vliv na platnost smlouvy mezi spornými stranami.

Nepřijatelné interpretační prohlášení jiné smluvní strany může být pouze ignorováno a může tak nastat interpretační spor.

XI.4 Interpretální prohlášení a zřizovací smlouvy EU

Smlouvy mezi členskými státy EU, na nichž spočívá právní režim EU (jedná se o tzv. zřizovací smlouvy, konkrétně o Smlouvu o EU a o Smlouvu o fungování EU, jakož i Smlouvu o založení EURATOMu a Listinu základních práv EU), jsou svou formou „normální“ mezinárodní smlouvy, které podléhají režimu mezinárodního práva, tedy Vídeňské úmluvy o smluvním právu, pokud samy nestanoví jinak.⁴⁷³ I zde se tak mohou vyskytnout výhrady a interpretační prohlášení, byť jsou nazývány odlišně.

⁴⁷³ Vídeňská úmluva je dispozitivní normou mezinárodního práva. Odlišnou úpravu tyto smlouvy stanoví např. pro své změny - nelze postupovat jednoduše cestou nové dohody smluvních států, ale musí být dodržen zvláštní postup, zahrnující mezivládní konferenci svolanou Radou EU, případně za účasti Konventu (klasický postup) nebo ke změně dojde tzv. zjednodušeným postupem (*passerelle*). Obojí je upraveno v článku 48 Smlouvy o EU. Takových změn a revizí zřizovacích smluv již bylo několik, naposledy cestou tzv. Lisabonské smlouvy, která velmi podstatně změnila jak Smlouvu o EU, tak Smlouvu o fungování EU (která nahradila dřívější Smlouvu o založení Evropského společenství).

Podívejme se nejprve na interpretační prohlášení. Platí základní pravidlo, kodifikované v článku 19 Smlouvy o EU, podle kterého má Soudní dvůr EU monopol na závazný výklad uvedených smluv. Členské státy ale v některých případech mají zájem na určitém předem daném výkladu některých ustanovení, který nechtějí svěřit Soudnímu dvoru EU. Proto přijaly řadu protokolů a prohlášení, které doprovázejí tyto smlouvy a jsou považovány za jejich nedílnou součást. Tyto dokumenty obsahují výklad, který bude při aplikaci Smluv uplatněn.

Protokoly a společná prohlášení, přijatá na příslušných mezivládních konferencích, představují výklad dohodnutý mezi všemi smluvními stranami. Nejsou tak typickými interpretačními prohlášeními, která zpravidla chápeme jako prohlášení jedné či více smluvních stran, nikoli však všech stran, které se tak na výkladu dohodly a učinily ho tak součástí smluvního konsensu.

XI.4.1 Společná interpretační prohlášení k Smlouvě o EU a Smlouvě o fungování EU

Z formálního hlediska můžeme rozlišit protokoly s interpretační funkcí a vedle nich skutečná společná prohlášení.

a) Protokoly ke Smlouvám

Protokoly, kterých je nyní celkem 37, představují doplňky zpravidla obou Smluv⁴⁷⁴ a jsou jejich nedílnými součástmi. Některé z nich představují rozsáhlé samostatné dokumenty, které by nebylo účelné zařadit přímo do textu příslušné Smlouvy. Jako příklady možno uvést Protokol č. 3 o statutu Soudního dvora EU nebo Protokol č. 4 o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky. Některé protokoly však mají interpretační funkci. Vzhledem k tomu, že byly přijaty stejně jako samy Smlouvy, tedy společně všemi smluvními státy, představují společný výklad, na kterém se strany dohodly již ve stadiu vzniku Smluv, aby eliminovaly eventuální výkladové problémy.

Příkladem může být Protokol č. 26 o službách obecného zájmu, který je uvozen textem „... strany... se dohodly na následujících **výkladových ustanoveních**, která se připojují ke Smlouvě o Evropské unii

⁴⁷⁴ Některé protokoly se vážou i ke Smlouvě o založení EURATOMu (např. dále citovaný protokol č. 3).

a ke Smlouvě o fungování Evropské unie“. Následuje výčet toho, jaké jsou společné hodnoty Unie u služeb obecného hospodářského zájmu a klauzule vylučující aplikaci příslušných pravidel na nehospo-
dářské služby obecného zájmu.

Dalším příkladem je Protokol č. 29 o systému veřejnoprávního vysílání v členských státech, který je rovněž prezentován jako „dohodnutá výkladová ustanovení“. Týká se stanovení podmínek, za nichž členskými státy zůstává pravomoc financovat veřejnoprávní vysílání.

Zvláštním případem je Protokol č. 30 o uplatňování Listiny základních práv EU v Polsku a ve Spojeném království. Protokol výslovně uvádí skutečnosti, které sice z textu Listiny vyplývají, ale oba státy požadovaly jejich přesnou a výslovnou formulaci, aby se předešlo výkladovým problémům.⁴⁷⁵

b) Interpretální prohlášení - společná

Společná prohlášení, z nichž je jen menší část interpretací povahy, byla přijímána na mezivládních konferencích spolu s novou úpravou Smluv samotných. Představují tak dohodu smluvních stran o výkladu určitého ustanovení, která předchází jeho aplikaci.

Prohlášení č. 13 o společné zahraniční a bezpečnostní politice vyjasňuje, že ustanovení Smlouvy o Evropské unii týkající se společné zahraniční a bezpečnostní politiky... *nemají vliv na odpovědnost členských států ve stávající podobě, pokud jde o formulaci a provádění jejich zahraniční politiky, ani na jejich zastoupení ve třetích zemích a mezinárodních organizacích.*

Dalšími příklady mohou být Prohlášení č. 24 o právní subjektivitě Evropské unie, podle něhož skutečnost, že Evropská unie má právní subjektivitu, Unii v žádném případě neopravňuje k přijímání právních předpisů nebo k jednání v oblastech mimo pravomoci, které byly Unii svěřeny členskými státy ve Smlouvách. Je to opět potvrzení něčeho,

⁴⁷⁵ Dva články Protokolu č. 30 obsahují tato ustanovení: *Článek 1 - 1. Listina nerozšiřuje možnost Soudního dvora Evropské unie ani jakéhokoliv soudu Polska či Spojeného království sledat, že právní a správní předpisy, zvyklosti nebo postupy Polska či Spojeného království nejsou v souladu se základními právy, svobodami nebo zásadami, které Listina potvrzuje. 2. Zejména, a aby se předešlo jakékoliv pochybnosti, nic v hlavě IV Listiny nezakládá soudně vymahatelná práva platná v Polsku či ve Spojeném království, pokud tato práva nejsou stanovena ve vnitrostátním právu Polska či Spojeného království.*

Článek 2 - Tam, kde ustanovení Listiny odkazuje na vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti, vztahuje se toto ustanovení na Polsko či Spojené království pouze v tom rozsahu, v jakém jsou práva nebo zásady v dotčeném ustanovení obsažené uznávány v právních předpisech nebo zvyklostech Polska či Spojeného království.

co je ze samotného textu Smlouvy o EU zřejmé, avšak některé členské státy si přály mít naprostou jistotu takového výkladu.

Typicky výkladovým prohlášením je č. 28 - Prohlášení k článku 98 Smlouvy o fungování Evropské unie. Slova „opatření (...) nutná k vyrovnání hospodářských nevýhod, jež byly hospodářství určitých oblastí Spolkové republiky způsobeny rozdělením Německa,“ se vykládají v souladu se stávající judikaturou Soudního dvora EU. Stejně je koncipováno i následující prohlášení č. 29.

33. Prohlášení k článku 174 Smlouvy o fungování Evropské unie

Konference má za to, že odkaz na ostrovní regiony uvedený v článku 174 může zahrnovat ostrovní státy jako celek, s výhradou splnění nezbytných kritérií.

Velmi důležitá jsou Prohlášení č. 41 a 42 k článku 352 Smlouvy o fungování Evropské unie, který umožňuje rozšířit pravomoci Unie i na případy, které nejsou ve Smlouvách výslovně stanoveny a kde tedy členské státy výslovně výkon svých pravomocí na Unii nepřivedly. Obě prohlášení přesněji vymezují takové případy a jsou tedy interpretačními prohlášeními par excellence. To je velmi žádoucí, protože čl. 352 je často chápán jako „bianco šek“ pro Unii, která tak může rozšiřovat své pravomoci nad rámec výslovných ustanovení a tato prohlášení tak mají svým restriktivním přístupem uklidnit pochybovače.⁴⁷⁶

c) Interpretační prohlášení jednotlivých členských států

Tato prohlášení jsou velmi vzácná a dochází k nim jen ve specifických situacích. Takovou situací byla změna právní povahy Listiny

⁴⁷⁶ Obě prohlášení stanoví: 41. - *Konference prohlašuje, že odkaz na cíle Unie v čl. 352 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie se týká cílů stanovených v čl. 3 odst. 2 a 3 Smlouvy o Evropské unii a cílů čl. 3 odst. 5 uvedené smlouvy souvisejících s vnější činností na základě části páté Smlouvy o fungování Evropské unie. Je proto vyloučeno, že by činnost založená na článku 352 Smlouvy o fungování Evropské unie sledovala pouze cíle stanovené v čl. 3 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii. V této souvislosti konference konstatuje, že v souladu s čl. 31 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii nemobou být v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky přijímány legislativní akty.*

42. - *Konference zdůrazňuje, že v souladu s ustálenou judikaturou Soudního dvora Evropské unie nemůže článek 352 Smlouvy o fungování Evropské unie jakožto nedílná součást institucionálního systému založeného na zásadě svěřených pravomocí sloužit jako základ pro rozšíření rozsahu pravomocí Unie nad obecný rámec vymezený ustanoveními Smluv jako celku, a zejména ustanoveními, která vymezují úkoly a činnosti Unie. Článek 352 nemůže být v žádném případě použit jako základ pro přijetí ustanovení, jejichž účinek by v podstatě znamenal změnu Smluv, aniž by se použil postup, který pro tento účel Smlouvy stanoví.*

základních práv EU, která se prostřednictvím Lisabonské smlouvy stala právně závazným dokumentem na úrovni primárního práva. Na tuto skutečnost reagovaly Polsko a Spojené království, které si vymohly přijetí výše uvedeného protokolu č. 30, aby měly jistotu, že Listina nebude vykládána extenzivně v rozporu s jejich důležitými zájmy. Polsko považovalo za nutné ještě učinit jednostranné interpretační prohlášení ve stejném směru.⁴⁷⁷

K Polsku a Spojenému království se posléze připojila i Česká republika širokým interpretačním prohlášením taktéž zdůrazněním vymezení působnosti Listiny. Ve skutečnosti toto prohlášení žádný nový výklad nepřináší, i zde jde jen o potvrzení toho, co z Listiny celkem jasně vyplývá.⁴⁷⁸

XI.4.2 Specifický výkladový institut pro Listinu základních práv EU

Evropská unie v případě Listiny použila ještě další specifickou interpretační metodu, která poskytuje výklad předem, tedy před aplikací. Je to Vysvětlení k Listině základních práv. Tento dokument velmi zvláštního původu⁴⁷⁹ nemá sice sám o sobě právní závaznost, ale podle článku 52 odst. 7 Listiny „soudy

⁴⁷⁷ 61. Prohlášení Polské republiky k Listině základních práv Evropské unie: *Listina se nijak nedotýká práva členských států přijímat právní předpisy v oblasti veřejné mravnosti, rodinného práva, jakož i ochrany lidské důstojnosti a dodržování fyzické a mravní integrity člověka.*

⁴⁷⁸ 53. Prohlášení České republiky k Listině základních práv Evropské unie:

1. Česká republika připomíná, že ustanovení Listiny základních práv Evropské unie jsou určena orgánům a institucím Evropské unie v souladu se zásadou subsidiarity a rozdělením pravomocí mezi Evropskou unií a jejími členskými státy, jak bylo znovu potvrzeno v prohlášení (č. 18) o vymezení pravomocí. Česká republika zdůrazňuje, že její ustanovení jsou určena členským státům pouze tehdy, pokud provádějí právo Unie, a nikoli tehdy, když přijímají nebo provádějí vnitrostátní právo nezávisle na právu Unie.

2. Česká republika rovněž zdůrazňuje, že Listina nerozšiřuje oblast uplatňování práva Unie a nezakládá žádnou novou pravomoc Unie. Listina neuzuzuje oblast uplatňování vnitrostátního práva a neomezjuje žádné současné pravomoci vnitrostátních orgánů v této oblasti.

3. Česká republika podtrhuje, že pokud Listina uznává základní práva a zásady, které vyplývají z ústavních zvyklostí společných členským státům, tato práva a zásady musí být vykládány v souladu s těmito zvyklostmi.

4. Česká republika dále zdůrazňuje, že žádné ustanovení této Listiny nesmí být vykládáno jako omezení nebo narušení lidských práv a základních svobod, které jsou v oblasti své působnosti uznávány právem Unie a mezinárodními smlouvami, jejichž smluvní stranou je Unie nebo všechny její členské státy, včetně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a ústavami členských států.

⁴⁷⁹ Dokument má označení 2007/C 303/02 a jeho úvodní text zní: *Tato vysvětlení byla původně vyhotovena pod vedením prezidia Konventu, který vypracoval Listinu základních práv Evropské unie. Byla aktualizována pod vedením prezidia Evropského konventu s ohledem na změny návrhu znění Listiny provedené Konventem (zejména článků 51 a 52) a na vývoj práva Unie. Ačkoliv sama nemají právní závaznost, jsou cenným výkladovým nástrojem pro vyjasnění ustanovení Listiny.*

Unie a členských států náležitě přihlížejí k vysvětlením vypracovaným jako pomůcka pro výklad této listiny“. Vysvětlení je velmi podrobné, jeho rozsah je oproti samotné Listině dvojnásobný.

XI.4.3 Shrnutí pro právo EU

Interpretace smluv primárního práva EU je velmi pečlivě regulována společnými prohlášeními. V mnoha případech, kde byly při přijímání smluv a jejich pozdějších dílčích změn zjištěny případné interpretační problémy nebo kde je příslušné ustanovení příliš obecné, je dán závazný výklad dohodnutým prohlášením. Je třeba připomenout, že interpretační otázky, nepokryté takto dohodnutým výkladem, řeší Soudní dvůr EU, který má v této věci obligatorní jurisdikci a který poskytuje výklad závazný (článek 20 Smlouvy o Evropské unii).

ZÁVĚR

Soudní dvůr EU svým postavením v institucionální struktuře Evropské unie reprezentuje významný nadstátní prvek v uspořádání této specifické mezinárodní organizace. Nezávislost na jiných orgánech Evropské unie a především pak nezávislost na členských státech mu umožnily fungovat a rozhodovat způsobem, který možná při vzniku této instituce nebyl v plném rozsahu předvídan. Tím, že mu členské státy svěřily pravomoc provádět správný výklad práva Evropské unie, a to dokonce včetně práva primárního, se dobrovolně a vědomě zbavily podstatné části vlivu na chod Evropské unie, což je skutečnost, na které, jak ostatně bylo dokázáno v této publikaci, nemění nic ani jejich možnost usměrňovat výklad primárního práva prostřednictvím institutu interpretačních prohlášení.

Nezávislé postavení, které ostatně bylo nezbytné pro to, aby Soudní dvůr EU vůbec mohl být skutečnou institucí soudního typu, jakož i pravomoc prostřednictvím institutu předběžných otázek ovlivňovat interpretaci práva Evropské unie v členských státech společně s faktem, že se členské státy s výjimkou dílčích „revolt“ ze strany ústavních soudů nijak nevymezily vůči interpretační činnosti Soudního dvora EU patrně společně s dalšími faktory přispěly k tomu, že se Soudní dvůr projevuje jako sebevědomá soudní instituce.

Sebevědomí Soudního dvora EU je zřetelné zejména tam, kde Soudní dvůr EU považoval za potřebné prostřednictvím výkladu práva Evropské unie přispět k procesu evropské integrace při naplňování cílů Evropské unie. Za tímto účelem Soudní dvůr EU mnohdy neváhá provádět výklad, který je extenzivní a kreativní a kterému rozhodně neschází určitá míra tvořivosti a právní invence. Zcela zřetelně to dokazuje v této publikaci podrobně rozbraný příklad výkladu, jehož výsledkem bylo vytvoření dichotomie existence práv k duševnímu vlastnictví a jejich výkonu, aniž by pro to byl jakýkoliv výslovný podklad v primárním právu. Případy *Izoglukóza*, *Zelení* a *Černobyl* pak demonstrují, že extenzivní výklad není schopen ve své podstatě měnit primární právo, ale přímo zasahovat do vztahů mezi institucemi Evropské unie a tyto vztahy aktivně měnit. Tyto případy, společně s judikatorní činností

Soudního dvora EU v oblasti mezinstitucionálních dohod dokazují, že tato instituce má význam nejenom při vlastním výkladu unijního práva, ale i při změnách práva primárního, které mnohdy svou činností předjímá.

Výklad práva Evropské unie přitom neprobíhá izolovaně bez vazby na jiné systémy práva a interakce s jinými soudy. Vlivy na činnost Soudního dvora přichází jednak ze strany mezinárodního práva veřejného, dále též ze strany práva vnitrostátního. Pokud jde o interakce vnější, pak významnou roli hraje činnost Soudu ESVO v rámci výkladu práva Evropského hospodářského prostoru. Toto právo je totiž s Evropskou unií sdíleno společně se státy ESVO, jeho výklad ale probíhá paralelně na úrovni dvou vzájemně instančně nezávislých soudních institucí. Zkušenost pak ukazuje, že tyto instituce jsou schopny nalézt společná řešení při hledání správného výkladu práva, a to v zájmu udržení nezbytné homogenity systému vytvořeného dohodou o EHP. Poněkud odlišná je situace v případě Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kde oba soudy, tedy Soudní dvůr EU a ESLP odlišuje účel, který sledují, když první primárně sleduje hospodářské a integrační cíle Evropské unie, zatímco druhý je zaměřen výlučně na prosazování základních práv a svobod. Přesto ale žádné zásadnější rozpory v rozhodovací činnosti obou institucí, které by byly vědomým a programovým důsledkem jejich odlišného směřování nebyly zjištěny.

V případě vnitřních interakcí je nepochybně nejvýznamnějším jevem existence soudního dialogu mezi Soudním dvorem EU a vnitrostátními ústavními soudy. Soudní dvůr EU totiž mnohdy zásadním způsobem do sféry činnosti ústavních soudů zasáhl. Je vcelku přirozené, že se tyto soudy staví k některým rozhodnutím Soudního dvora zdrženlivě a je také pochopitelné, že některé jeho závěry přijímají jen podmíněně. Již méně pochopitelné (z pohledu právního, nikoliv politického) je odmítání kladení předběžných otázek ze strany některých ústavních soudů, důsledkem je totiž eliminace možnosti přímého dialogu mezi dotčenými soudy a Soudním dvorem EU. Soudní dialog je přitom v prostředí právního pluralismu jedním z předpokladů účinné spolupráce a jednotného výkladu práva.

Hovoříme-li o výkladu práva Evropské unie prováděném Soudním dvorem EU, nelze zapomínat též na další vnitřní interakce spočívající v nutnosti reflexe tohoto výkladu již v procesu implementace směrnic, a tedy

i ze strany jiných než soudních orgánů. Tyto orgány si pak musí být též vědomy důsledků, které právo Evropské unie může mít pro výklad vnitrostátního práva. Zde přitom nemáme na mysli jen nepřímý účinek unijního práva, ale důsledky existence unijního práva (ne)projevující se v tzv. ryze vnitrostátních situacích. Ukazuje se totiž, že výklad unijního práva může být v některých případech nezbytný pro správné použití vnitrostátního práva i mimo vlastní působnost unijního práva. Z tohoto pohledu je proto extenzivní nejenom vlastní výklad prováděný Soudním dvorem EU, ale i dopady tohoto výkladu na vnitrostátní právo.

Některé z výše naznačených problémů by bylo možno řešit prostřednictvím interpretačních prohlášení, pokud by byly přijaty. Interpretačních prohlášení je sice řada, a interpretace primárního práva je jimi velmi pečlivě regulována, přesto možná nejsou využívány v míře, která by mohly být z pohledu členských států považována za žádoucí. Je totiž nutné si uvědomit, že Soudní dvůr EU může řešit jen ty výkladové otázky, které již nejsou interpretačními prohlášeními objasněny. To z nich činí významný nástroj usměrňování jeho činnosti.

RESUMÉ

This book explores the eternal problem of interpretation of EU law by the Court of Justice of the EU. It is based on several different aspects – from its power to determine the authoritative interpretation of EU law to the extensive and creative interpretation entailing the creation of new legal rules.

A brief introductory chapter reminds the position of the Court of Justice within the institutional structure of the EU and its basic functions. One of them – the authoritative interpretation of both primary and secondary EU law, brings a problem of the interpretation of rules on the Court's powers by the Court itself, including the creation of legal rules is analyzed in the second chapter. The third chapter looks at the homogeneity of interpretation in connexion with different instances and advocates general.

A quite exciting problem is examined in chapter IV. Are the judgments on preliminary reference giving the authoritative interpretation constitutive or declaratory? The same question arises for judgments on the validity of the secondary law acts. The next chapter shifts to consider the potential and limits of the Court's interpretation on practical cases. The limits are given by the multilanguage character of EU law and by interpretation activities of other institutions in connexion with interinstitutional agreements.

Next three chapters analyze the consequences of the extensive and sometimes very creative teleological interpretation by the Court. Chapter VI demonstrates how the Court's jurisprudence established new rules in the field of intellectual property, chapter VII concentrates on cases concerning disputes between institutions and chapter VIII contemplates on the possibilities how to change the status of the Court, which, without any change of the EU primary law, becomes more and more a law-making institution.

Interpretation activities of the Court can be influenced from two sides. Chapter IX investigates the impact of two international courts: The EFTA Court and the European Court of Human Rights, whereas the next chapter evaluates the impact of national law in two ways: the influence of national constitutional courts to the Court and the effect of national law generally or specially in connection with the transposition of directives.

Eleventh chapter concentrates on interpretative declarations, known in international treaty law but existing in EU law as well.

LITERATURA A DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE

- ALEMANN, F. von. Die Handlungsform der interinstitutionellen Vereinbarung. Eine Untersuchung des Interorganverhältnisses der europäischen Verfassung. 1. Aufl., Berlin: Springer, 2006.
- ALTER, K. J. The European Legal System and Domestic Policy. Spillover or Backlash? International Organization. 2000, roč. 54, č. 3.
- BAUDENBACHER, C. Between Homogeneity and Independence: The Legal Position of the EFTA Court in the European Economic Area. Columbia Journal of European Law. Ročník 3, č. 2, 1996/97 In: HeinOnline William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 23. 2. 2015].
- BAUDENBACHER, C. The EFTA Court Fifteen Years On [online]. [cit. 21. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2009/15_Years_EFTA_Court.pdf
- BAUDENBACHER, C. The goal of homogeneous interpretation of the law in the European Economic Area: Two courts and two separate legal orders, but law that is essentially. The European Legal Forum [online]. Mnichov: IPR Verlag GmbH München, 2008 [cit. 25. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.simons-law.com/library/pdf/e/881.pdf>
- BAUDENBACHER, C. Judicial Globalization: New Development or Old Wine in New Bottles? Texas International Law Journal. 2003, roč. 38, č. 4. In: HeinOnline William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 6. 3. 2015].
- BAUDENBACHER, C. The EFTA Court: An Actor in the European Judicial Dialogue [online]. Fordham International Law Journal. 2004, roč. 28, č. 2. [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1958 & context=ilj>
- BECK, G. The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU. Oxford: Hart Publishing, 2012.
- BENVENISTI E., DOWNS G.W. The Premises, Assumptions, and Implications of Van Gend en Loos: Viewed from the Perspectives of Democracy and Legitimacy of International Institutions. The European Journal of International Law. 2014, Vol. 25.
- BETLEM, G. Zásada nepřímého účinku práva Evropských společenství. EMP, 1997, č. 5.

- BETLEM, G. The doctrine of consistent interpretation – Managing legal uncertainty. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2002, roč. 22, č. 3.
- BJORNSSON, T. Report 1/12 on the Effectiveness of the EFTA Court: Structure [online]. Project on the Effectiveness of International Adjudication [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.effective-intl-adjudication.org/admin/Reports/ceeebfaee281298f97f4a7c815e52c-8fBjornsson.erc.EFTA.pdf>
- BLAHUŠIAK, I. Interpretation of the EU Law by the Highest Courts in the Czech Republic: Conflict or Cooperation. [online] In: *Dny práva 2011. Sborník z konference*. [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/index.html
- BLAHUŠIAK, I. Legislatívny proces Európskej únie. [online] [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné z http://is.muni.cz/th/76717/pravf_d/?id=235260
- BLAHUŠIAK, I. Medziinštitucionálne dohody ako reflexia zásady vzájomnej spolupráce inštitúcií v európskom práve. In: HAMULÁK, Ondrej (ed.). *Princípy a zásady v právu: teorie a praxe: sborník příspěvků z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2010*. 1. vyd., Praha: Leges, 2010.
- BLAHUŠIAK, I. Medziinštitucionálne dohody v práve Európskej únie po prijatí Lisabonskej zmluvy. In: MEKON 2010, CD příspěvků XII. ročníku mezinárodní konference Ekonomické fakulty VŠB-TU Ostrava. 1. vyd., Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, 2010.
- BLECKMANN, A. Teleologische und dynamische Auslegung des Europäischen Gemeinschaftsrecht. *Europarecht*, 1979, s. 239–260.
- BLONDEL, J., SINNOT, R., SVENSSON, P. *People and Parliament in the European Union. Participation, Democracy and Legitimacy*. 1. vyd., Oxford: Clarendon Press, 1998.
- BOBEK, M., BŘÍZA, P., KOMÁREK, J. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2011.
- TYRER A. EU Charter on Fundamental Rights [online]. [cit. 11. 8. 2013]. Dostupné z: <http://www.stammeringlaw.org.uk/eu/charter.htm>
- BROWN, N. L., KENNEDY, T. *The Court of Justice of the European Communities*. 5. vydání, Londýn: Sweet and Maxwell, 2000.
- BUTTI, E. The Roles and Relationship between the Two European Courts in Post-Lisbon EU Human Rights Protection. *Jurist*, 2013, [cit. 09. 03. 2015]. Dostupné z: <http://jurist.org/datetime/2013/09/elena-butti-lisbon-treaty.php>.

- CARRUBA, C. J., MURRAH, L. Legal Integration and the Use of Preliminary Ruling Process in the European Union. International Organization. 2005, Vol. 52.
- CORBETT, R., JACOBS, F., SHACKLETON, M. The European Parliament. 7 vyd., London: John Harper Publishing, 2007.
- CRAIG, P., DE BÚRCA, G. EU law: text, cases, and materials. 5 vyd. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- DIXON, M., McCORQUODALE, R., WILLIAMS, S., Cases and Materials on International Law, Oxford University Press, 5th Edition, 2011.
- DONY, M. Droit de la Communauté et de l'Union européenne. 2 vyd., Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles, 2001.
- DOUGAN, M. Minimum Harmonization and the Internal Market. Common Market Law Review, 2000, roč. 37, č. 4.
- DOUGLAS-SCOTT, S. 'Opinion 2/13 on EU accession to the ECHR: a Christmas bombshell from the European Court of Justice' U.K. Constitutional Law Blog (24th December 2014) [cit. 12. 03. 2015]. Dostupné z: <<http://ukconstitutionallaw.org>>.
- DOUGLAS-SCOTT, S. The European Union and Human Rights after the Treaty of Lisbon. Human Rights Law Review, 2011, vol. 11.
- DRIESEN, B. Interinstitutional Conventions and institutional balance. European Law Review, 2008, roč. 33, č. 4.
- DUMBROVSKÝ, T. Vývoj judikatury Evropského soudního dvora v otázce postavení Evropského parlamentu. Jurisprudence. 2006, roč. 24.
- DYER, C. Lord Denning, controversial `people`s judge`, dies aged 100 [online], [cit. 28. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/uk/1999/mar/06/claredyer1>
- DZEHTSIAROU, K. European Consensus and the Evolutive Interpretation of the European Convention on Human Rights. German Law Journal, 2011, vol. 12, no. 10.
- EARNSHAW, D., JUDGE, D. The European Parliament. 1 vyd., New York: Palgrave – MacMillan, 2003.
- EECKHOUT, P. External relations of the European Union: legal and constitutional foundations. New York: Oxford University Press, 2005.

- FREDRIKSEN, H. H. One Market, Two Courts: Legal Pluralism vs. Homogeneity in the European Economic Area. *Nordic Journal of International Law*. 2010, roč. 79, č. 4. In: HeinOnline William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 6. 3. 2015].
- GARRET, G., KELEMEN, R. D., SCHULZ, H. The European Court of Justice, National Governments, and Legal Integration in the European Union. *International Organization*. 1998, roč. 52, č. 1.
- GÍSLADÓTTIR, S. I. The Saga of Þór Kolbeinsson: Challenges of Imagining State Liability for Judicial Infringements of EEA Law in Iceland [online]. Diplomová práce. 2012. University of Iceland, Právnická fakulta [cit. 30. 3. 2015]. s. 19. Dostupné z: http://skemman.is/stream/get/1946/13082/31505/1/Sigr%C3%BAn_Ingibj%C3%B6rg_G%C3%ADslad%C3%B3ttir_meginm%C3%A11.pdf. Diplomová práce.
- GREER, S. The Margin of Appreciation: Interpretation and Discretion under the European Convention on Human Rights. *Human Rights Files*, 2000, no. 17.
- GRIMMEL, A. Judicial Interpretation or Judicial Activism?: the Legacy of Rationalism in the Studies of the European Court of Justice. *European Law Journal* [online]. 2012, roč. 18, č. 4 [cit. 14. 12. 2014].
- HAMULÁK, O. Integrovaná Evropa a suverenita České republiky. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. *Acta Iuridica Olomucensia*.
- HANNESSON, Ó. Í. Transnational judicial cooperation in the light of legal pluralism: A look at the relationship between the EFTA Court and the Icelandic courts. 25th IVR World Congress LAW SCIENCE AND TECHNOLOGY Frankfurt am Main 15–20 August 2011. 2012 [cit. 24. 3. 2015].
- HARRIS, D., O'BOYLE, M., BUCKLEY, C. *Law of the European Convention on Human Rights*. 3. vyd., Oxford: OUP Oxford, 2014.
- HARTLEY T. C.: *The Foundations of European Community Law. An Introduction to the Constitutional and Administrative Law of the European Community*. 6. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2007.
- HAYES-RENSHAW, F., WALLACE, H. *The Council of Ministers*. 2 vyd., London: Palgrave Macmillan, 2006.

- HELPER, L. R. Consensus, Coherence and the European Convention on Human Rights. *Cornell International Law Journal*, 1993, vol. 26.
- HÖPNER, M. Warum betreibt der Europäische Gerichtshof Rechtsfortbildung? Die Politisierungshypothese. MPIfG Working Paper. [online]. 2010, roč. 10, č. 2 [cit. 10. 12. 2014].
- HORSLEY, T. Reflections on the Role of the Court of Justice as the “Motor” of Euro-pean Integration: Legal Limits to Judicial Lawmaking. *Common Market Law Review*. 2013, roč. 50, č. 4.
- HORSPOOL, M., HUMPHREYS, M. *European Union Law*. 4. vyd., Oxford: Oxford University Press, 2006.
- HUMMER, W. From „Interinstitutional Agreements“ to „Interinstitutional Agencies/Offices?“ *European Law Journal*, 2007, roč. 13, č. 1.
- ITZCOVICH, G. The Interpretation of Community Law by the European Court of Justice. *German Law Journal*. 2009, roč. 10, č. 5.
- JACOBS, F. Judicial Dialogue and the Cross-Fertilization of Legal Systems: The European Court of Justice. *The Texas International Law Journal*. Roč. 38, č. 3 In: HeinOnline William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 26. 3. 2015].
- JANKANIČ, D. Vliv rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva a SD ESVO na judikaturu Evropského soudního dvora [online]. 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/210780/pravf_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dsoud%20esvo%20agenda:th%26start%3D1
- KALESNÁ K., HRUŠKOVIČ I., ĎURIŠ M. *Európske právo*. 1. vyd., Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2012.
- KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr. Praktický průvodce*. Praha: ASPI, 2006.
- KELLERMAN, A a kol. *Improving the Quality of Legislation in Europe*. The Hague: Kluwer Law International, 1998.
- KLAMERT, M. Judicial implementation of directives and anticipatory indirect effect: connecting the dots. *Common Market Law Review*. 2006, roč. 43, č. 5.
- KLÍMA, K. a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011.

- KLUČKA, J., MAZÁK, J. a kol. *Základy európskeho práva*. Bratislava: Iura Edition, 2004.
- KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2012.
- KRÁL, R. *On the Grounds Justifying Non-Transposition of EU Directives*. *Lawyers Quarterly*, 2015, roč. 5, č. 1.
- KRÁL, R. *Přímý účinek směrnic ES a jeho současné meze*. *Jurisprudence*, 2007, č. 6.
- KRÁL, R. *Směrnice EU z pohledu jejich transpozice a vnitrostátních účinků*. Praha: C. H. Beck, 2014.
- KRÁL, R., SCHEU, H. a kol. *Zbytečně zatěžující transpozice – neodůvodněný gold-plating směrnic EU v České republice*. Praha: Univerzita Karlova, 2014.
- KREPPPEL, A. *The European Parliament and Supranational Party System*. 1 vyd., Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- LACINA, L., OSTRŽÍŽEK, J. a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3., přeprac. a rozš. vyd., Brno: Barrister & Principal, 2011.
- LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654)- Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014.
- LASOK D., BRIDGE J.W. *Law and Institutions of the European Communities*. London: Butterworths, 1991.
- LAWSON, R. *Confusion and Conflict? Diverging Interpretations of the European Convention on Human Rights in Strasbourg and Luxembourg. The Dynamics of the Protection of Human Rights in Europe - Essays in Honour of Professor Henry G. Schermers, vol. III*.
- LINDNER, J. *Conflict and Change in EU Budgetary Politics*. 1 vyd., Oxon: Routledge, 2006.
- Lord Denning, OM [online]. [cit. 28. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/law-obituaries/7315416/Lord-Denning-OM.html>
- MADURO, M. P. *Where to look for legitimacy*. In: MOURY, C., DE SOUSAL. (eds.). *Institutional Challenges in Post-Constitutional Europe: Governing Change*. Abingdon: Routledge, 2009.

- MARTINES F. Direct Effect of International Agreements of the European Union. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25.
- MATHIJSEN, P. S. R. F. *A Guide to European Union Law*. 9 vyd., London: Sweet & Maxwell, 2007.
- MAURER, A. The Legislative Powers and Impact of the European Parliament. *Journal of Common Market Studies*, 2003, roč. 41, č. 2.
- MAZÁK, J. Prípád Melloni a Ústavný súd Španielska: Praktická ukážka viacrovnovej ochrany základných práv a slobôd v kontexte prednosti a účinnosti práva Únie. *Bulletin slovenskej advokácie*, Roč. 20, č. 6 (2014).
- MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – veľký komentár*. Svazek I. § 1 – 117. Praha: Leges, 2013.
- MINYEM, Jean-Benoit. Les déclarations interprétatives en droit international public, Mémoire de master, Institut de Hautes Etudes Internationales, Paříž: 2010, Dostupné na http://www.memoireonline.com/12/10/4159/m_Les-declarations-interpretatives-en-droit-international-public0.html, cit. 12. 5. 2016.
- MONAR, J. Interinstitutional Agreements. In: MONAR, J. (a kol., ed.) *Butterworths Expert Guide to the European Union*. 1 vyd., London: Butterworths, 1996.
- NOLLKAEMPER A. The Duality of Direct Effect of International Law. *The European Journal of International Law*. 2014, Vol. 25.
- ONDREJOVÁ, D. K nedokonalostem nové právní úpravy nekalé soutěže podle nového občanského zákoníku. In Jakl. *Nový občanský zákoník a práva k duševnímu vlastnictví*. 1. vyd., Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2014.
- ONDREJOVÁ, D. Klamavá reklama v (novém) občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, Nakladatelství C. H. Beck, 2015, roč. 5, č. 5.
- ONDREJOVÁ, D. *Nekalá soutěž v novém občanském zákoníku*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2014.
- OSSELIN, J.-M., MARCIANO, A. How the court made a federation of the EU. *The Review of International Organizations*. 2007, roč. 2, č. 1.
- PATAKYOVÁ M. *Ochrana ľudských práv v EU*. Diplomová práca, 2014.
- PERTEK, J. *La pratique du renvoi préjudiciel en droit communautaire*. Paris: Litec, 2001, s. 164.

- PETERSON J., SCHACKLETON M. *The Institutions of the European Union*. 1 vyd. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- PETRŮ, I. *Metody jazykového výkladu evropského práva*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011.
- RAEPENBUSH, S. *Droit institutionnel de l'Union et des Communautés européennes*. Bruxelles: De Boeck, 2001.
- ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2006.
- SCHARPF, F. W. *Perpetual momentum: directed and unconstrained?* In: SCHMIDT S. K., KELEMEN, R. D. (eds.). *The Power of the European Court of Justice*. New York: Routledge, 2013.
- SCHILLING, T. *Beyond Multilingualism: On Different Approaches to the Handling of Diverging Language Versions of a Community Law*. *European Law Journal*, 2010, roč. 16, č. 1.
- SEHNÁLEK, D., VILÍMKOVÁ, V. *Intepretace a aplikace nového Občanského zákoníku ve světle stávajícího práva Evropské unie aneb je vůbec možná změna? (zaměřeno na spotřebitele)*. In Žatecká, E. *Cofola 2013: The Conference Proceedings*, 2013. - 616 s. Brno: Masarykova univerzita, 2013.
- SEHNÁLEK, D. *Effet utile a jeho projevy při interpretaci komunitárního práva*. *Právník*, 2009, č. 8.
- SEHNÁLEK, D. *Povinnost a limity (euro)konformního výkladu vnitrostátního práva*. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno: Právnická fakulta MU, XVI, 1/2008.
- SIMAN M., SLAŠŤAN M. *Súdny systém Európskej únie*. 3. vyd. Bratislava: EUROIURIS, 2010.
- STEHLÍK, V., HAMUŽÁK, O., JIRÁSEK, J., BONČKOVÁ, H., PETR, M. *Unijní právo před českými soudy*. Praha: Leges. 2014.
- STEINER, J., WOODS, L., TWIGG-FLESNER, Ch. *Textbook on EC Law*. 8th ed., Oxford: Oxford University Press, 2003.
- STIPHOUT, T. *Homogeneity vs. Decision-Making Autonomy in the EEA Agreement*. *European Journal of Law Reform* [online]. 2007, roč. 9, č. 3. In: HeinOnline William S. Hein & Co., Inc., USA [cit. 30. 3. 2015].
- SVOBODA P. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010.

- SWAAK, Ch., WESSELING, R., BRAEKEN, B., HAVE, F. ECJ and EFTA court judgments on the abuse of dominance: confirmation and refinement of existing case law. *Lexology* [online]. 2012 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a21f69cd-11ac-4592-a130-36461ac1dc1f>
- ŠIŠKOVÁ N. Lisabonská smlouva a Listina základních práv EU in GERLOCH A., WINTR J. (eds.) *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek ČR*. Plzeň: Aleš Čenek, 2009.
- ŠIŠKOVÁ, N. a kol. *Evropské právo 2. Jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- ŠIŠKOVÁ, N., STEHLÍK, V. *Evropské právo I – ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007.
- ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolter Kluwer, a. s., 2014.
- TICHÝ, L., ARNOLD, R., SVOBODA, P., Zemánek, J., KRÁL, R. *Evropské právo*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004.
- TICHÝ, L., POTACS, M., DUMBROVSKÝ, T. *Effet utile*. Praha: Univerzita Karlova, 2014.
- TIMMERMANS, C. W. A. Directives: their Effect within the National Legal Systems. *Common Market Law Review*. Kluwer Law International, 1979, vol. 16, no. 4.
- TRYFONIDOU, A. *Reverse Discrimination in EC Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009.
- TRYFONIDOU, A. *Reverse Discrimination in Purely Internal Situations: An Incongruity in a Citizens' Europe*. (2008) 35 *Legal Issues of Economic Integration*, Issue 1.
- TÝČ, V. *Europeanisation of Czech law – sources and methods through which the EU acts on Czech law*. In: KŘEPELKA, F., SELUCKÁ, M., KNEZ, R. (eds.). *Principles, rules and limit sof europenization of national legal system*. Maribor: Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, 2011.
- TÝČ, V. *K aplikaci sekundárního práva ES v členských státech*. *EMP*, 1999, č. 4, BETLEM, G. *The principle of indirect effect of Community law*. *European Review of Private Law*. Kluwer Law International, 1995, vol. 3, no. 1.

- TYRER A. EU Charter on Fundamental Rights [online]. [cit. 11. 8. 2013]. Dostupné z: <http://www.stammeringlaw.org.uk/eu/charter.htm>
- VARJU, M. The Debate on the Future of the Stading under Article 230(4) TEC in the European Convention. *European Law Review*, 2004, roč. 10, č. 1.
- VENZKE, I. *How Interpretation Makes International Law*, Oxford University Press, 2012.
- WESSELS, W. The European Council: a bigger club, a similar role? In: BEST, E., CHRISTIANSEN, T. SETTEMBRI, P. (eds.) *The Institutions of the Enlarged Union. Continuity and Change*. 1 vyd., Cheltenham: Edwar Elgar Publishing, 2008.
- WESTLAKE, M., GALLOWAY, D. *The Council of the European Union*. 3 vyd., London: John Harper Publishing, 2004.
- WIESS, J. Právo Evropského hospodářského prostoru, SD ESVO a vazby na právo Evropské unie [online]. 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 28. 2. 2015]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/102308/pravf_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dsoud%20esvo%20agenda:th%26start%3D1
- WIESS, J. Právo Evropského hospodářského prostoru, SD ESVO a vazby na právo Evropské unie [online]. 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 23. 3. 2015]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/102308/pravf_m?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dsoud%20esvo%20agenda:th%26start%3D1
- WILDHABER, L. The European Court of Human Rights in Action. *Ritsumeikan Law Review*, 2004, no. 21, s. 83–92.
- XANTHAKI, H. The problem of quality in EU legislation: What on earth is really wrong? *Common Market Law Review*, 2001, roč. 38, č. 3.
- ZIEGLER, A. R. *Introduction au droit international public*, Stämpfli Ed. SA Berne, 2. vyd. 2011.

AUTORSKÝ KOLEKTIV

JUDr. Igor Blahušiak, Ph.D.

Úřad vlády ČR, Oddělení evropské komunikace

JUDr. Radim Charvát, Ph.D.

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva

Mgr. Kateřina Hlinková

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva

prof. JUDr. Richard Král, LL.M., Ph.D., DSc.

Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra evropského práva

JUDr. Mgr. Michal Mrva, LL.M, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra teórie práva a sociálnych vied

JUDr. Mária Patakyová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Ústav európskeho práva

JUDr. David Sehnálek, Ph.D.

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva

doc. JUDr. PhDr. Ing. Michael Siman, PhD., D.E.A.

Panevropská vysoká škola, Fakulta práva

JUDr. Kristina Špottová

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva

prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva

JUDr. Nadežda Vaculíková, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra teórie práva a sociálnych vied

Mgr. Romana Vaňková

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva

Vědecká redakce MU

prof. MUDr. Martin Bareš, Ph.D.; Ing. Radmila Droběnová, Ph.D.;
Mgr. Michaela Hanousková; doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.;
doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.; doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.;
Mgr. et Mgr. Oldřich Krpec, Ph.D.; prof. PhDr. Petr Macek, CSc.;
PhDr. Alena Mizerová; doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Mgr. David Povolný;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. David Trunec, CSc.;
prof. MUDr. Anna Vašků, CSc.; Mgr. Iva Zlatušková;
doc. Mgr. Martin Zvonař, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
doc. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.; doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
prof. JUDr. Petr Průcha, CSc.; doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D.

SOUDNÍ DVŮR EU A VÝKLAD PRÁVA EVROPSKÉ UNIE

**JUDr. David Sehnálek, Ph.D., prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.
a kolektiv**

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

Spisy Právnické fakulty MU č. 569 (řada teoretická, Edice Scientia)

Tisk: Point CZ, s.r.o., Milady Horákové 890/20, 602 00 Brno
1. vydání, 2016

ISBN 978-80-210-8396-7

www.law.muni.cz

